

‘N KLEDDEKEN NAO

WOORDNBOOK MET WOORDE EN UUTDRUKKINGN IN ‘T DIALECT VAN LECHTNVOORDE
Bij elkaar gebracht door de dialectgroep van de Vereniging oor oudheidkunde van Lichtenvoorde
t.b.v. de website van de Vereniging. Vastgelegd van 2014 tot 2025

LECHTENVOORDS-NEDERLANDS

van A tot Z
(van AALTN bis ZWOLLE)

Dit is een alfabetische lijst met dialectgegevens (woorden, uitdrukkingen, vervoegingen en andere bijzonderheden) uit de voormalige gemeente Lichtenvoorde (inclusief de kernen Harreveld, Lichtenvoorde, Lievelede, Mariënveld, Vragender en Zieuwent). De lijst is bedoeld als aanvulling op de publicatie *‘N KLEDDEKEN ACHTERHOOKS* door Stichting Staring instituut / Mr H.J. Steenbergenstichting, Doetinchem 1992 (ISBN 90-73667-05-04)

Achter deze lijst vindt U een nawoord en gegevens over de opzet, spelling, uitspraak, afkortingen, lijsten met onregelmatigheden enz. enz.

Aan deze lijst hebben gewerkt:

Oet Hárvele: Frank Domhof; Henk Krabbenborg (), Herman Wieggers;
uut Lechtnvóórde: Frans Bonnes (), Clemens Gebbink-Pasman, Joop van de Mosselaar,
Marietje Vos-Keunn-Lueb;
oet Lével: Nic Adema, André Klein Avink-Blommers, Frans Arink-Stolteboer,
Harrie te Walvaart-Wittens;
oet ‘t Söwnt: Anton Hulshof-Woltas;
oet Vráógender: Frans Lageschaar (Bakkertjen), Bennie Schilderink-Haemink.

‘VAN AALTEN TOT ZWOLLE’

EEN LICHTENVOORDSE WOORDENLIJST

A

Aaltn o: Aalten; [Je hoort wel dat Aalten, net als Jerusalem, gebouwd is op zeven heuvelen. Dat moet een misvatting zijn: Jerusalem is namelijk op vier heuvelen gebouwd, Rome op zeven. Het kan zijn dat dit laatste feit de bron is van het gezegde ‘Aalten is het Jerusalem van de Graafschap’, want de wegen leiden vanuit Aalten nu eenmaal liever niet naar Rome!]

[N.B. De plaatsnaam *Aaltn* moet in deze woordenlijst eigenlijk na *aad* (het artikel hierna) staan, maar we beginnen liever met *Aaltn*, omdat we eindigen met een andere plaatsnaam, *Zwolle achter Grolle*; Lichtenvoorde en zijn kernen liggen immers grofweg tussen *Aaltn* en *Zwolle achter Grolle*!]

aad m ~jen: **1** aard, karakter **2** manier; *op ‘n aad van ...* : op de manier van ..., ongeveer zoals ...; *onzen Edwin hef ‘t haor op ‘n aad van zien naeve*: onze Edwin heeft zijn haar (geknipt) in het zelfde model als dat van zijn neef; *op zo ‘nn aad*: zó ongeveer, op die manier, inderdaad (als extra bevestiging van iets wat net gezegd is); (als vraag) *op zo ‘nn aad?*: moet dat zo? is dát de bedoeling? is dat echt waar?

aaít (verouderde vorm van *altied*) bijw: altijd; *mangs wal, aaít neet*: soms wel, meestal niet

abro/kralle (verouderd) v ~/kraln ~/králleken: kleurige, plastic kralen, die rond ‘60 in tweetallen als reclame in een fles Abro (vloeibare zeep) zaten en die d.m.v. een clicksysteem ‘geregen’ werden; Abro was, evenals zachte zeep (*greune zepe*), geschikt om bellen te blazen

ach(te) **I** telw: acht; *zee hebt ach fietsn*: zij hebben acht fietsen; *ach* heeft geen –t na de –ch: *ach guldn*: acht gulden; *ach maond*: acht maanden; *ach dage*: een week; dus ook *achtie:ne* (met één t): achttien; *achhonderd*: achthonderd; **II** *ach(t)n, achjes*: zelfst gebr telw (met –te erachter): acht; *hee hef der al achte*: hij heeft er al acht; *zee krig veur dat proefwark ne achte*: ze krijgt voor dat proefwerk een acht; *twee achtn*: twee achten; **III** v/m: (in) *ach*: oplettendheid, aandacht; *nemt ow in ach!*: let op!, neem je in acht!

achter* (*echter*) vz: achter; *achter ‘t hoes*: achter het huis; *achter skole* (zonder lidw.): achter de school; *achter veur de karke afpraotn*: achter de kerk afspreken; *der duftig wat achter veur kriegn*: flink wat tikken op je billen krijgen; *achter de beuknhegge lign*: op het kerkhof liggen; *achterheer*: achtervandaan; *komt der maor achterheer!*: kom er maar achtervandaan!; *na achtern*: naar achter; *van achtern*: aan de achterkant

Áchterbos o deelgebied van Harreveld

Achter/hook m: Achterhoek, een quasi officiële benaming voor het gebied van het oude graafschap Zutphen, De Graafschap; [Dit is de streek tussen Oude IJssel, IJssel en de grenzen van Overijssel en Duitsland. Na 1945 kreeg dit gebied - dat toch echt ‘De Graafschap Zutphen’ heet - sluipenderwijs een andere semi-officiële naam: Achterhoek. Wie noemt nou zijn eigen gebied een Achter-hoek? Vanwege de negatieve klank zal die benaming wel voortkomen uit rancune. ‘Achter’ is immers zeer verbonden met ‘achterlijk’! Dus, waarom die naam!? Wat was er mis met ‘De Graafschap’? Wie wil nu een negatief-klinkende naam voor zijn eigen regio! De naam Achterhoek is zeer waarschijnlijk bedacht door iemand met een grondige hekel aan onze streek. Desondanks is die benaming in De Graafschap (en De Liemers) klakkeloos overgenomen.

Klakkeloos? Niet helemaal, lijkt het. Voorstanders durven namelijk te beweren dat dominee-dichter Willem Sluyter (1627-1673) in 1668 die benaming ‘achter-hoek’ als eerste gebruikt heeft in zijn versregel: ‘*Waer iemant duisent vreugden soek,/ mijn vreugt is in dees’ achter-hoek.*’ Dit vers wordt zelfs de oorsprong van de naam genoemd. Dat kan toch niet kloppen, want Sluyter heeft met ‘*achter-hoek*’ vast niet de streek bedoeld, anders had hij dat woord wel een hoofdletter geschreven. Men was in die tijd namelijk beslist niet zuinig met hoofdletters voor persoons- en plaatsnamen.

Het woord ‘*achter-hoek*’ van Sluyter zou wel kunnen passen binnen de 17^e-eeuwse mode van de zgn. hofdichten. Veel rijkelui gaven hun landhuizen betekenisvolle namen, bijvoorbeeld Constantijn Huijgens met ‘Hofwijck’ en Jacob Cats met ‘Sorghvliet’ (het huidige Catshuis). Zij gaven hun villa’s motto-achtige namen en maakten er trots gedichten over, zgn. hofdichten. Onze ds. Sluyter had echter geen landhuis, maar een eenvoudige pastorie in Neede of Eibergen. Hij schreef ‘achter-hoek’ om aan te geven dat hij woonde en werkte in een stil streekje, ver van de drukke, Hollandse

steden. Het is dus puur toeval dat zo'n 300 jaar later bijna hetzelfde woord als benaming voor De Graafschap opkwam, want geen mens leest toch nog Sluyter (ook niet honderd jaar geleden, denk ik). Dat zogenaamde verband is er dus achteraf bij bedacht.

De Graafschap-Bode (let op de naam!) gebruikte vóór de oorlog 'De Graafschap' als naam van de streek en nooit 'Achterhoek'. Ook de verschillende versies van het Gelders volkslied noemen nergens 'De Achterhoek', wel 'De Graafschap'. In 1949 had een ANWB fiets- en wandelkaart de titel 'Toeristenkaart Geldersche Achterhoek', maar op die kaart zelf heet de streek echt wel 'Graafschap Zutphen'. 'De Lijmers' hoorde daar niet bij; er staat dus ook maar een klein stukje van de Liemers op die kaart. De Bosatlas noemt de streek tot 1976 nog officieel De Graafschap. Vanaf 1967 wordt in er kleinere letters '(Achterhoek)' onder gezet en De Liemers is op die kaarten ook dan een andere streek. Vanaf 1981 gebruikt de Bosatlas ineens wel 'Achterhoek' als naam met daaronder '(Graafschap)'. Maar, waarom is De Graafschap in vredesnaam pas zo lang na de oorlog een Achterhoek geworden?

Landelijke dagbladen, zoals De Volkskrant, hebben overigens om een andere reden moeite met de benaming 'Achterhoek', want soms wordt Twente daarin ook Achterhoek genoemd. Toen een lezer op die misser wees, reageerde de redacteur (9/5/2019) zeer gepikeerd: "...Hoe moet een normaal mens dat nou weten?" Hij noemde het oosten van het land zelfs 'missiegebied'! Een gênant voorbeeld van Hollandse neerbuigendheid! Nog even en alles ten oosten van Utrecht is Achterhoek! Ook De Liemers wordt er vaak al bij gerekend, maar gelukkig gaan dáár nu stemmen op tégen deze sluipende 'inlijving'!

Hoe hebben wij, ten oosten van de IJssel, dat laten gebeuren? Hebben wij Liemers en Graafschappers zo'n laag zelfbeeld, dat we die minachtende naam maar accepteerden, misschien in de (ijdele) hoop in de Randstad serieus genomen te worden? Slijmen wij zó met de andere kant van de Veluwe, dat we bereid zijn de eigen streek omlaag te halen en zelfs in 2018 het vermeende 350-jarig bestaan van die minachting te 'vieren'? Als verontschuldiging gebruikt men de smoes dat het om een geuzennaam gaat!

Het ECAL doet eraan mee: Erfgoed Centrum *Achterhoek* Liemers! Zo'n naam is geen erfgoed, maar opgedrongen minachting! Wat was er mis met de naam Staringinstituut?

Nee, dan de Doetinchemse voetballers, die hebben er verstandig aan gedaan hun club niet 'De Achterhoek' te noemen, maar 'De Graafschap'! Hoe zou voetballend Nederland gereageerd hebben op een FC die 'De Achterhoek' heet? Niet erg lovend, als ik op de verbale uitingen van voetbalsupporters mag afgaan. Ook de inwoners van Mariënveld hebben het met de naam van hun dorp goed aangepakt. Vóór de oorlog werd het dorp officieus 'Achter-söwnt' genoemd en ook die naam is vast niet door de bewoners zelf bedacht, maar door mensen van de Lichtenvoordse kant. De nieuwe naam Mariënveld is niet kleinerend, maar getuigt juist van zelfrespect en dat ontbreekt wel eens in onze streek.

'Gelderland levert je (inderdaad) mooie streken', maar dat ge-Achterhoek is veeleer een rotstreek! Kortom, De Graafschap en De Liemers waren (en zijn nog steeds) als streeknamen perfect, mede omdat die recht doen aan de historie, maar vooral, omdat die geen geringschattende rancuneuze beschimping zijn! Ik zou dus in navolging van Sluyter liever zeggen: *Het is geen zegen, maar een vloek, dat men steeds spreekt van 'Achterhoek'.*]

Áchter/söwnt (klemtoon op *Achter-*) o: vroegere benaming van het kerkdorp Mariënveld, waarschijnlijk niet door Mariënvelders, maar door Lichtenvoordenaren, bedacht; zie ook *Achterhook* **ach/tie:n(e)** telw (zelfst gebr): achttien; zie ook *ach(te)*

adeg* bv/bw ~er, ~ste: **1** aardig, vriendelijk; syn *vrendeluk*; *da's ne adege deearne*: dat is een vriendelijke meid; *da's 'n adeg huus*: dat is een mooi huis; **2** bw: tamelijk, behoorlijk; *den auto vedut adeg wat beziene*: die auto gebruikt behoorlijk (tamelijk) veel benzine

adverstómp bw: buitensporig; *der bunt vandage adverstomp völle vleegn*: er zijn vandaag heel veel vliegen

Aenske: Enschede; [Enschede wordt ook wel *de Stad* genoemd. De naam Enschede betekent: Aan de scheiding (grens).]

aevn bw: gelijk; *'t is mi-j um 't aevn*: het is me om het even, het kan me niet schelen; syn: *'t is mi-j nét tselde (wat)*: het maakt me niet uit (wat)

aevn/older* m ~s: leeftijdsgenoot; *wi-j bunt aevnolders*: wij zijn leeftijdsgenoten

af* vz (in feite een achterzetsel): **1** af, uit, van; *i-j wet der niks af*: jij weet er niets van; *hee veel van 't peead af*: hij viel van het paard (af); *af of an?*: uit of aan (verkering); **2** als (min of meer) loos

achterzetsel na meew voorw + te + bv; *dat is mi-j vól te heet af*: dat is voor mij veel te heet; **3** van; *hee wet der niks af*: hij weet er niets van; **4** betekenisloos na het vz van; *hee wet der alles van af*: hij weet er alles van; *'t is mi-j good af*: ik vind het best; **5** uit (van verkering) *noo mo'j 't wetn: af of an?*: nu moet je het weten: uit of aan?

af/-(g)esmakt* **I** volt deelw (de infinitief *afsmakn* kennen we niet): afgescheept; *veur al dat wark is zee met dat kóttige busken bloomm wal 'n betjen af-esmakt*: voor al haar werk hebben ze haar wel een beetje afgescheept met dat goedkope bosje bloemen; **II** bv *~er, ~ste*: karig, slecht bedeed, armzalig, met weinig aandacht behandeld; *'t was ne afgesmakte begraffenis*: het was een snelle of slordige (zuinige) begrafenis; *zee kreeg maor 'n afgesmakt busken bloomm*: ze kreeg slechts een armzalig bosje bloemen

af/jag* m: snauw; *ene 'n affag geevn*: iemand afsnauwen; *'n affag krie:gn*: een snauw krijgen

af/kieln (van zich)* sterk ww voor vervoeging zie *kieln*; *ik kieln(e) van mi-j af*, etc; **1** (wederk ww): om zich heen kijken, rondkijken, vrij uitkijken; **2** (niet wederk ww) alles goed bekijken, spieken: *i-j mag neet afkieln*: je mag niet spieken

af/mestn ww; *ik mest(e) af, wi-j mest af (meste wi-j af), ik mestn af, ik heb af-est*: **1** het vetmesten tegen het einde van een mestperiode, de laatste weken voor de levering; **2** een pak slaag geven; *mo'k ow is afmestn?*: wil je een pak slaag?

af/nemm* sterk ww; voor vervoeging zie *nemm*: **1** afnemen, afpakken; **2** het tweede deel van een formuliergebed gezamenlijk hardop bidden (bijv. het Onze Vader)

af/niefeln* ww; *ik niefel(e) af, i-j niefelt af (niefel i-j af), wi-j niefelt af (niefele wi-j af), ik niefeln af, ik heb af-eniefeld*: stiekem afhandig maken, ongemerkt wegnemen; *zee hebt den oldn man zien goldn hollozie af-eniefeld*: ze hebben die oude man zijn horloge afhandig gemaakt

af/paotn* ww; voor vervoeging zie *paotn*: afspreken; *'n daotum afpaotn*: een datum afspreken; *dat is dan af-epraot*: dat is dan afgesproken; *met 'n deerntjen afpaotn*: met een meisje afspreken (daten)

af/smeean* ww; *ik smeer(e) af wi-j smeet af (smere wi-j af), ik smeean af, ik heb af-esmeead*: een pak slaag geven; zie ook *smeer*

af/stekn* sterk ww; voor vervoeging zie *stekn*: **1** afsteken (van plaggen o.i.d.) afsnijden; **2** afsnijden van de weg, een kortere weg nemen; *n stukke afstekn*: een stuk van de weg afsnijden; **3** garven van de wagen of uit de berg aangeven met een (hooi)vork

af/traen ww; *ik trae af, i-j traedt af (traed i-j af), hee traedt af, wi-j traedt af (traede wi-j af), ik traen af, ik heb af-etraene*; **1** een afstand meten in stappen; **2** 'aftrappen' zoals gebruikelijk op schoolpleinen bij het kiezen van twee spelpartijen; **3** aftreden (uit een functie) *ik bun af-etraene*

af/valn st ww voor vervoeging zie *valn*: **1** tegenvallen; *den collega is mi-j duftig af-evalne*: die collega is mij erg tegengevallen; **2** afnemen in gewicht

af/weg m *~/waege, ~/~gesken*: zijweg (afslag), weg of pad dat je kunt inslaan: *dan nem i-j den tweeden afweg na links*: dan neem je de tweede zijweg naar links

af/winn sterk ww; *ik win(ne) af, i-j wint af (win i-j af), hee wint af (hee wunt af), wi-j wint af (winne wi-j af), ik won af, i-j wonn af, wi-j wonn af, ik heb af-ewonn(e)*: winnen (als eerste iemand anders een gelukkig nieuwjaar wensen); *ik zal dén wal is duftig 't ni-je jaor afwinn*: ik zal hem eens stevig de les lezen

af/zeukn sterk ww; voor vervoeging zie *zeukn*: (vooral als inf): afknagen; *hee dut graag bótte afzeukn*: hij knaagt graag botten af

ah/gátte/gat tussenw: bah, gatsie; *dat lus mi-j neet, ahgattegat*: dat lust ik niet, bah

ajuus tussenw: groet bij afscheid, daag, tot ziens; syn *tjuus, ajuu*

alder/bastend* bv/bw: heel erg; *'n alderbastend lawaai*: erg veel lawaai zie ook *bast*

ale* v: aalt, gier, urine; *neet zeuan, maor ale veuan!*: niet zeuren, maar aanpakken!; *aalnkaore*: gierkar; *aalnkelder*: gierkelder; *aalnskepper*: gierschap (emmer aan een steel); *aalnkelder*: gierkelder; *aalntonne*: giertank

alibanterig* bv/bw: **1** baldadig; **2** klierig

alibantern (alleen als inf ww): *wat bunt dee jonges weer an 't alibantern*: wat zijn die jongens weer aan het klieren; *alibanteri-je*: baldadigheid, klierderig

al(le)kóóf o *allekoovn, allekeufken*: alkoof, klein kamertje zonder daglicht, met een deur met gekleurde raampjes (vaak met felle rode en blauwe kleuren)

alléns bv/bw: gelijk, onverschillig; *'t is mi-j allens*: het kan me niet schelen

al/tied bw: altijd, steeds; (verouderd syn *aait*)

an* vz: **1** aan in; *ik heb der zin an*: ik heb er zin in; *zin hebben an vakansie* ('n glas water etc.): zin hebben in vakantie (een glaasje fris etc.); **2** *dat is niks an*: dat is saai, dat is niet moeilijk; voorafgegaan door het vz *van*; *daor is niks van an*: dat is niet waar, daar is niets van waar; **3** richting (gevolgd door een znw + het vz *op*); *op ... an*: *ik gao op hoes (Grolle) an*: ik ga naar huis (Groenlo), ik ga richting huis (Groenlo); **4** om: 'n *klap an de aorne*: een draai om de oren; **5** uitdr met het ww *hebm*: *ik hebbe 't der an*: ik ben kapot (moe); **6** uitdr met het ww *moeten* (zullen): *wat mot (zal) ik daor met an?*: wat moet (zal) ik daarmee aanvangen?; **7** aan (van verkering) *noo mo'j 't wetn: af of an?*: nu moet je het weten: uit of aan?

an-(+ww) **I** voorvoegsel dat voor werkwoorden gezet kan worden **1** om aan te geven dat er haast gemaakt moet worden met de 'handeling', vooral in aansporingen: *anmaakn, maak is an!*: maak eens voort; *anloopen, loop is an!*: loop eens door; *ánetn!*: dooreten!; *andrietn, driet is an!*: schiet eens op met poepen!; **2** om aan te geven dat iets aangevuld of afgemaakt wordt door een bepaalde handeling, *anbrengn, anharkn, ankeern*, etc; **II** *an-(+vz)* kan voor een vz worden gezet en geeft dan een richting aan; *anin*: naar binnen; *i-j mot der bi-j de achterdeure anin*: je moet er bij de achterdeur naar binnen; *anop*: op; *hee fietst nog vlot dén bultn anop*: hij fiets nog vlot die bult op; *hee krop daor deur 't raam (an)uut*: hij kroop er door raam uit

an/bosn ww; (alleen in de 3e pers ev) 't *bost an*, 't *bosn an*, 't *hef an-ebosd*: (aan)groeien (hoeveelheid); *met zonne laege rente bost ons geld neet an*: met zo'n lage rente groeit ons kapitaal niet

an/dach m: **1** devotie; *goein andach*; veel devotie; als groet voor iemand die naar de kerk gaat; **2** aandacht, interesse

ander **I** telw: tweede, volgende; 't *andere jaor*: het volgend jaar; 'n *ander maol*: een andere keer; *um 't andere jaor*: om het jaar; **II** zelfst gebr telw: de tweede; *foi, foi*, 't *ene wi'j*, 't *andere mo'j*: foei, foei! het ene wil je graag en iets anders moet je nog doen (verzuchting van iemand die erg druk is); *um 'n ander(n)*: om de ander(e); *um 't ander*: beurtelings; ook *um 't anderste*; *wi-j viert dat um 't anderste jaor*: wij vieren dat om het jaar; **III** onbep vnw: (iemand) anders; *op 'n ander woon*: bij iemand anders wonen (niet meer thuis wonen)

ander/maol bw: nogmaals, opnieuw, weer; *hee sloog andermaol mis*: hij sloeg weer mis

ander/maols bw: een andere keer, later; *komt andermaols maor langs*: kom liever later (een andere keer) eens langs

anders bv/bw : **1** anders, verschillend, op een andere manier; *dat mo'j anders doon*: dat moet je op een andere manier doen; *dat is anders egaone*: dat is anders gegaan; **2** trouwens, overigens; *da's anders 'n adig deeantjen*: dat is trouwens een aardig meisje; *dén kan anders ok adig hellig wodn*: die kan overigens ook heel boos worden

ander/weggens* (*anderweggelers*) bw: elders, ergens anders; *zee geeft de broedlachte anderweggens*: zij geven het bruiloftsfeest ergens anders

an/dikke* bv: bot (van een zeis of zicht); zie ook *slee, dikke*

an/gaon* sterk ww; voor vervoeging zie *gaon*: **1** naar iemand toe gaan, even bij iemand langs gaan; *Ik zal wal efn bi-j um angaon*: ik zal wel even bij hem langs gaan; **2** beginnen: 't *geet an*, *ton gink 't an* (alleen in de 3^e pers ev): het begint, toen begon het; **3** eerder vertrekken, vóór gaan; *gaot maor vas an*: ga maar alvast vooruit, ga maar wat eerder; **4** te keer gaan; *brekn en angaon* (bekende tautologie van de groep Normaal): (negatief) hevig te keer gaan, (positief) hevig feesten; **5** *argens op angaon*: ergens naar toe gaan; *op Grolle (op) angaon*: naar Groenlo gaan (ook: in de richting van Groenlo gaan)

an/haaln* ww; *ik haal(e) an*, *i-j haalt an* (*haal i-j an*), *hee hält* (*haalt*) *an*, *wi-j haalt an* (*hale wi-j an*), *ik haaln an*, *ik heb an-ehaald*: **1** aanhalen; **2** binnenbrengen, aanslepen; *daor is gin anhaaln an*: dat is niet aan te slepen; **3** beginnen (aan iets), op de hals halen; *wat haal i-j ow an!?*: waar begin je aan!?

an/heugn ww: *ik heug(e) an*, *i-j heugt an* (*heug i-j an*), *hee heugt an*, *wi-j heugt an* (*heuge wi-j an*), *ik heugn an*, *wi-j heugn an*, *hee hef an-eheugd*: ophogen; *i-j meugt den pad wal is wat anheugn*: je mag dat pad wel eens iets ophogen

an/hol(d)n* sterk ww; voor vervoeging zie *hol(d)n*: **1** aanhouden, doen stoppen; **2** niet verkopen, niet wegdoen; *dat deearntjen mo'j anholn*: met dat meisje moet je de verkering aanhouden; *den hond mo-i anholn*: die hond moet je niet verkopen (wegdoen); *den kleinn is 't anholn wal weead*: understatement als compliment bij de wieg: die baby moet je niet 'wegdoen'; **3** krijgen; *zeeleu (hee, zee) hebt (hef) wat jongs an-eholn*: zij (hij, zij) hebben (heeft) een kind gekregen

an/keean* ww; voor vervoeging zie *keean*: **1** (aan)vegen; **2** op de deel voer naar de koeien vege

an/komm* sterk ww; voor vervoeging zie *komm*: **1** langskomen, bezoeken; *ankomm!*: kom eens langs! (uitnodiging); **2** toenemen in gewicht

an/kom(me)nde bv: eerstkomende; *ankom(me)nde* *wekke*: komende week; ook: *tokn** (van *tookom(me)nde*) *wekke*

an/langn* ww; voor vervoeging zie *langn*: aanreiken, afgeven; *ik kom(me) dat dreks efn anlangn*: ik kom dat direct even afgeven

an/liekn* ww; *ik liek(e) an*, *i-j liekt an* (*liek i-j an*), *wi-j liekt an* (*lieke wi-j an*), *ik liekn an*, *ik heb an-eliect*: **1** grondwerk egaliseren, vlak maken; syn *lieke maakn*; **2** een schuld betalen

an/loop m visite, bezoek; *völle anloop*: veel bezoek

an/loopm sterk ww; voor vervoeging zie *loopm*: **1** vooruit lopen; *hee löp al vas wat an*: hij loopt alvast wat vooruit; **2** sneller doorlopen; *loop is wat an!*: loop eens door (sneller); **3** even bezoeken; *ik loop (gao) daor wal efn an*: ik ga daar wel even langs; **4** aanslepen van een wiel of rad dat scheef zit; *miene fietse löp an*: het wiel van mijn fiets sleept aan

an/maakn* (ook *ammaakn*) ww; voor vervoeging zie *maakn*: **1** voortmaken; *i-j mot wal 'n betjen anmaakn*; het vz *an* heeft hier de betekenis *spoed maken*; zo kan men *an* ook voor andere werkwoorden plaatsen bijv. *anfietsn*: snel doorfietsen, vooruit fietsen; *anloopm*: sneller lopen, vooruit lopen; zie ook *an-*; **2** aanlengen (sauzen, cement etc); **3** aansteken (van vuur); *ene de kachel anmaakn*: iemand opfokken; **4** ontginnen van woeste grond

Annem o: Arnhem (verouderd *Arem*)

an/nemm* **I** o: herv/geref als lidmaat in de kerk opnemen; r.-k. plechtige hernieuwing der doopbeloften; **II** sterk ww; voor vervoeging zie *nemm*: aannemen, accepteren, geloven; **III** bv (vorm van volt dw); *zee is veurige wekke an-enommene*: (1) zij is vorige week aangenomen (nieuwe baan); (2) zij heeft vorige week geleden de plechtige communie gedaan

an/reekn ww; *ik reek an*, *i-j reekt an* (*reek i-j an*), *hee reekt an*, *wi-j reekt an* (*reke wi-j an*), *ik reekn an*, *ik heb an-ereekt*: **1** aangeven, aanreiken; *reek(t) mi-j dat is an*: geef mij dat eens aan; **2** afgeven, geven; *ik kom 't effen anreekn*: ik kom het even afgeven; *pas op, anders za'k ow der is ene anreekn*: pas op, anders zal ik je eens een (klap) geven

an/rellekn ww; (alleen in de 3^e pers) *den dook rellekt an*, *den dook rellekn an*, *den dook is an-erellekt*: (op)drogen van textiel en grond; zie ook *rellek*

an/sprekn* sterk ww; voor vervoeging zie *sprekn*: **1** aanspreken; **2** op ziekenbezoek gaan; *wi-j woln vandage is nao 't zeeknhuus in Winterswiek en sprekn de buurvrouwe an*: wij willen vandaag eens naar het ziekenhuis in W'wijk om de buurvrouw te bezoeken

an/staon sterk ww; voor vervoeging zie *staon*: **1** een beetje open (niet op slot); *de deure steet an*: de deur staat een beetje open (niet op slot); **2** in werking zijn; *de televisie steet al an*: de tv staat al aan; **3** (wederk ww) bevallen; *dat steet mi-j neet an*: dat bevalt me niet; **4** (alleen als inf in een waarschuwing voor van alles en nog wat): *gaot der maor anstaon!*: maak je borst maar nat!

an/stekn sterk ww; voor vervoeging zie *stekn*: **1** aansteken (vuur e.d.); *met ene de gek anstekn*: met iemand de draak steken, iemand voor de gek houden, iemand uitlachen; **2** langs gaan (bezoeken); *efn bi-j 't Zwaantjen anstekn*: even bij het Zwaantje aangaan

an/t/ziéd bw: opzij, aan de kant; *gaot is antzied!*: ga eens opzij!

an/wenn (zich) **I** ww; voor vervoeging zie *wenn*: zich aanwennen, leren; *dat mot i-j ow neet anwenn*: dat moet je je niet aanwennen **II** o: aanwensel; *dat is 'n raa anwenn*: dat is een vreemd aanwensel

an/zegn sterk ww; voor vervoeging zie *zegn*: aanzeggen, een (doods)bericht brengen

an/zetn ww; voor vervoeging zie *zetn*: **1** opstarten, aanzetten; **2** een zeis scherpen met een strik; **3** bakkersterm: de zijkant van taarten versieren met amandelschaafsel; **4** (alleen als inf in verbinding met een vorm van het ww *komm*): met veel snelheid arriveren; *daor kump Martijn weer anzetn*: daar komt Martijn weer aangerend; **5** ergens over beginnen; *daor kump zee weer anzetn met eur zeektes*: daar begint zij weer (te zeuren) over haar ziektes

aodem (ook *aom** en *aosem**) m: adem, lucht; *achter 'n aodem waen*: buiten adem zijn; *gin aom meer krie:gn*: geen lucht meer krijgen

aor o *aorne*, *öörken*; oor; *ene 'n vlear an de aorne geevn*: iemand een draai om de oren geven; *ene bi-j 't oar krie:gn*: iemand bij het oor pakken (als straf); *de aorne stekt mi-j deur*: ik heb tintelende oren (van de kou); *i-j doot maor net of 't ow in de aorne raengt*: doe maar of het je in de oren regent (doe

maar net of je niets hoort); *de aorne strak (kot) an de kop hebm staon*: zeer fel reageren, (vergelijking met lichaamstaal van paarden); *an alles zit twee aorne*: alles heeft twee kanten; 'n *hangaor*: een lamlendig persoon

aore v *aorn*, *äörken*: **1** aar; *aorn laezn*: aren lezen; *ne pungel is 'n böskan aorn, dee nao 'n bouw bi-j mekare elaezene bunt*: een pungel is een bosje aren die na de oogst gelezen zijn; **2** bloedader; *hee hef las van spatatoorn*: hij heeft last van spataders

aort* m mv?: maat voor jenever; *haalt mi-j is 'n halvn aort in de flesse*: haal voor mij eens een halve 'oort' in de fles; [Een oort was veel minder dan een halve liter: 1/5 liter aldus ts Ned. Taal- en letterk. deel 41, 1922, blz. 252.]; syn *mäötjen*, zie ook *maote*

aos* o *öäze*, *öäsken*: **1** ondeugend meisje, lastige vrouw; **2** hoogste (of laagste) kaart in het kaartspel; *wee hef 't aos?*: wie heeft de aas?; *zeuven pont aos*: een aas met twee andere hoge kaarten van resp. 3 en 4 (samen 7) punten; *de aoskate*: de aaskaart

aovend (ook *aomd*) m ~e, ~jen: avond; *goein aomd*: goeden avond; *vanaovend (vanaomd)*: vanavond; 's aovends ('s *aomds*): 's avonds; *kasaomd*: kerstavond

aover/neeane* ww; ik *aoverneer(e)*, i-j *aoverneeat (aoverneer i-j)*, *hee aoverneeat*, wi-j *aoverneeat (aovernere wi-j)*, ik *aoverneean*, i-j *hebt aoverneeat*: overleggen overdenken

aover I vz: over; *hee strukeln aover 'n drömpel*: hij struikelde over de drempel; II bw: over, opnieuw (ook als toevoeging na *maol* en *keer*); *hee hef mi-j dat dree maol (keer) aover evraagd*: hij heeft mij dat drie maal gevraagd; *zee is aover egaone*: zij is over gegaan (naar een andere klas of een huis)

aover/heer (ook *aoverhen*) bw: overheen; *de bu-je trök der aoverheer*: de bui trekt (er) over(heen); *trek 't vest der aoverheer*: doe er een vest over aan (citaat uit een tekst van de muziekgroep *Boh foi toch*) (*oaverheer* is aan het verouderen)

aover/loe:n* ww; voor vervoeging zie *loe:n*: overluiden, klokkelui n.a.v. een overlijden

aovn (aovnt) m ~s, ~tjen: oven; *den aovn krie 'j neet heet genog veur ne pizza*: die oven krijg je niet heet genoeg voor een pizza

äözn* ww; ik *äöze*, wi-j *äöst*, (*äöze wi-j*), ik *äözn*, wi-j *äözn*, ik *heb e-äöst*: zich zeer inspannen, sappelen: *dat geäöste*: die langdurige inspanning; *dee äözeri-je*: dat zware werk; syn *pokkeln**

appel m ~s (~e), ~tjen: appel; *jaopiksappel*: zachte zoete, gele appel rijp op 1 augustus; *knolappel*: smakelijke, ouderwetse appel, maar klein en pokdalig met vrij ruwe schil; *pannekook(s)appel*: grote, zure appel; *varknsappel*: grote, zeer zure appel

arbeidn ww ik *arbeide*, wi-j *arbeidt*, (*arbeide wi-j*), ik *arbeidn*, wi-j *arbeidn*, ik *heb e-arbeid*: **1** werken, arbeiden; **2** wegwerken, een klus doen; i-j *mot eerst dat holt onder 't afdak arbeidn*: je moet eerst dat hout onder het afdak opbergen; *zich vaste arbeidn*: zich in problemen werken; zie ook *äözn*

Arem (verouderd) o: Arnhem; zie ook *Annem*

arf o: erf; syn *brink* (o.i.v. het Nederlandse 'erve' ook in ons dialect veranderd in *arve*); zie ook *arve*

arfte v *arftn*: erwt; *arftnsoep**: snert

arg I bv/bw ~er, ~ste: erg, ernstig; *dat is arger*: dat is erger; *hee is arg zeek*: hij is erg ziek; zie ook *slim*; II o: vermoeden; *arg hebm in*: een vermoeden hebben van

arm* I m ~e, *ärmken*: arm; *hee kump met 'n kromm arm*: hij brengt bij een visite iets mee; *ene met 'n stie:vn arm*: een protestant (maakt geen kruisteken); 'n *smaak in de mond*, as 'n *old wief onder de arme*: de smaak van een enorme kater; II bv/bw ~er, ~ste: **1** behoeftig; **2** zondig; 'n *armen duvel*: een zondig (ook zielig) mens; **3** beklagenswaardig, meelijwekkend; 'n *gezichte as 't gat van 'n arm mense*: een zuur gezicht

arve o, *arvn*, *arfken*: erve; *arve* is ook vaak de naam voor oude boerderijplaatsen: *Arve Brooks*, *Arve Kots* (in het Nederlands Erve); zie ook *arf*

arvn ww, ik *arf (arve)*, i-j *arft (arf i-j)*, *hee arft*, wi-j *arft (arve wi-j)*. ik *arvn*, wi-j *arvn*, *hee hef e-arfd (e-orvene)*: erven; *arfénisse*: erfenis

as **1** voegw van vergelijking: dan, als; ik *bun(ne) groter as i-j*: ben groter dan jij; *hee is net zoo groot as zien va*: hij net zo groot als zijn vader; **2** voegw van tijd en van voorwaarde (o.i.v. het woord na *as*, kan de -s een -t worden: *at*): als, wanneer, indien; *as (at) de klokke zes uur slöt, mo 'j thoes komm*: wanneer de klok zes uur staat, moet je thuis komen; *as i-j (a 'j) wint, krie 'j 100 euro*: als (indien) je wint, krijg je 100 euro; (*a 'k winne*; *a 'j wint*; *at e wönt*; *a 'w wint*); zie ook *at*

at voegw van tijd en van voorwaarde (oorspronkelijk *as*; *at* omdat o.i.v. het volgende woord de -s een -t geworden is): als, indien, wanneer; zie ook *as*

armood* m: **1** armoede; *'t is armood daor*: er is daar armoede; **2** de weinige bezittingen; *weggeevn van zienn armood*: van zijn karige bezit nog iets weggeven; **3** verdriet (ook medelijden); *'t is armood daor*: er is daar verdriet; *armood met ene hebm*: verdriet (medelijden) hebben om (met) iemand
Auste Avest, buurschap bij Beltrum; [*Au-* of *aus-* komt misschien van ooi, vrouwelijk schaap. De betekenis van deze naam kan dus iets met 'schaapskooi' te maken hebben.]
auto v ~os, auteuken; *zee hef zich ne ni-jn auto an-esteld*: zij heeft zich een nieuwe auto gekocht

baa* bv/bw: baar, puur zuiver; *baa gold*: puur goud; *dat is baa leefhebberij-je*: dat gaat heel goed, (ook: dat is puur hobby)

baal/skol/dook* v ~/~/deuke, ~/~/deuksken: schort gemaakt van een jutezak o.a. gebruikt bij het schuren van de melkbussen

baas m *baazn*, *bääsken*: **1** baas; *iets baas kunn*: iets aan kunnen, iets de baas kunnen; *zoo drok as 'n klein bääsken*: zo druk als een kleine middenstander; *'n goein baas is 'n varkensbeer*: spottend gezegde over strenge bazen; **2** de man in huis; *is de baas ok in 't hoes?*: is de heer des huizes misschien aanwezig?; *mienn baas is ter neet*: mijn baas (schertsend: echtgenoot) is er niet; **3** bazige, kattige vrouw

baedn (*baetn*) ww (ook *baetn**); *ik baed(e)*, *i-j baedt* (*baed i-j*), *wi-j baedt* (*baede wi-j*), *ik baeden*, *ik heb ebaed*: bidden; *baed maor van plaatsel*: bid liever! afkeurend gezegde; *dikke wodn doo'j allenevan etn*, *wao'j neet veur hoeft te baedn*: van tussendoortjes word je dik, niet van normale maaltijden; *pap etn*, *baedn en na bedde*: pap eten, bidden en dan is het bedtijd, teken om aanstalten voor de nacht te maken; *dat gebaedte*: die vroomheid

Baek o: de plaatsnaam Beek

baeze* v *baezn*, *baesken* (er is misschien verband met 'baas' of het Duitse 'baze' of met 'bize'; **1** drukke, bezige vrouw; zie ook *bizze*; **2** bes; ook in samenstellingen: *aolbaeze* (aalbes), *eeadbaeze* (aardbei), *stekkebaeze* (kruisbes)

baezn/bos (ook *baeznstruke**), ~/böske, ~/bösken: bessenstruik

bak v *bäkke*, *bäksken*: **1** bak; *ne bak veur t afval*: een bak voor het afval; **2** mop, grap; *wat ne bak!*: wat een mop!

bak/keie v ~/kein, ~/keiken: baksteen, klinker; ook gebruikt in de betekenis van grote veldkei

bakker m ~s, ~tjen: bakker; *Staring bakker*, *krentnakker*: plaagliedje

Bakkers/straote Bakkersstraat Lievelede (begin 70'er jaren); loopt naar een (vroegere) bakkerij; de buurt noemde die straat Bakkersstraat; later ging die ook officieel zo heten

Bakkertjen: bijnaam van Frans Lageschaar uit Vragender, een der medewerkers aan *Kleddeken Nao*,

balg* m ~n ~jen: **1** zak; **2** vel, huid; *op m balg kriegn*: op de donder (slaag) krijgen

balke v *balkn*: balk *dén höüwt de bie:le neet meer in ne balke*: die kan niks meer, die is te oud; *balknbri-j**: gerecht van meel en vet en diverse specerijen

balkn* m: hoge hooizolder boven de deel; *Jan zit op n balkn*: Jan zit op de hooizolder

Ballas m (ook *Ballasputte*): een waterplas(je) aan de Vlierdijk nabij de Past. Scheepersstraat; *kinder kunt op m Ballas vri-j skaatsn*: kinderen mogen gerust op de Ballas(put) schaatsen; [Er is ook een watergat van die naam (*Ballasputte*) tussen Hupsel en Eibergen. Betekenis van de naam onduidelijk.]

Balle: Barlo, buurtschap tussen Aalten en Lichtenvoorde; [Het gaat hier om een lo-naam. De betekenis van het eerste deel van *Balle* is ons onbekend (Ban-, of Bar-?)]

band v/m *bände*, *bändjen*: **1** band; *zienn hond löp zonder band*: zijn hond loopt zonder band; **2** (*bände*, *bändjen*) band, autoband, fietsband; *i-j hebt gin wind in de bände*: je hebt geen lucht in de banden; *no mo'j 't wetn, af of an: de bände bunt slets*; dat zei iemand in de oorlog tegen zijn aanstaande, toen hij niet veel zin meer had om iedere keer het hele eind naar haar toe te fietsen; *bandrekkel*: snotaap, vlegel

bändig bv/bw, ber, ~ste: tam (gewend aan een band of tuig); *dén wildn hond maak i-j neet bändig*: die wilde hond is niet tam te maken; zie ook *bendig* en syn *zinnig*

bane v *baann*, *baantjen*: **1** betrekking; **2** afhankelijk van de context is de betekenis spoorbaan, trambaan, ijsbaan; *zee wont an (langs) de bane*: zij wonen langs de spoorbaan (trambaan); [De komst van de spoorbaan en het station was in Lievelede kennelijk een heel gebeuren. Zie ook *thee* en *tied*.]

bänge/skijter (klemtoon op eerste lettergreep) m ~/skijters: angstaas, bangerik

banjer* m *banjers*: ondeugd, druktemaker; [Het woord zou in het gebied van de Gelderse hertogen ontstaan kunnen zijn uit 'baanderheer' (ook banjerheer). Er waren vier baanderheren in het hertogdom (Baar, Bergh, Bronkhorst en Wisch), die ongetwijfeld grote staat gevoerd hebben. In het A.B.N. bestaat 'banjer' ook, maar daar schijnt het afkomstig te zijn uit het Maleis.]

banjern ww; *ik banjer(e)*, *i-j banjert* (*banjer i-j*), *wi-j banjert* (*banjere wi-j*), *ik banjern*, *ik heb ebanjerd*: **1** opvallend rondlopen, grote stappen nemen; *hee banjern hellig na hoes*: hij beende kwaad naar huis; **2** iets overdreven doen zonder rekening te houden met anderen, niet erg subtiel handelen;

hee kwam met völle kabaal bi-j ons langs banjern: hij kwam met veel lawaai bij ons langs; *dat gebanjer*: dat gestamp (o.i.d.); zie ook *banjer*

Baok o: plaatsnaam, Baak; *De Baokse bekke begunt in 't Korenburger Vaene*: de Baakse beek begint in het Korenburger Veen

baom* m *baoms, böämken*: bodem; *hee drit 'n baom oet 'n pot*: hij gaat vaak naar de wc; *ik hebbe nog 'n böämken jenever*: ik heb nog een bodempje (klein beetje) jenever

baord m ~*/e, bäärdjen*: baard; *baordman*: iemand met een baard

barg* m ~*n, ~sken (bärgsken)*: overdekte bergplaats voor hooi, stro, plaggen en graan; [Het woord komt voor in de samenstelling *heujbarg*. Als men '*den barg*' zegt, dan bedoelt men ook wel de lege bergplaats; *de wasse hönk te dreugn onder 'n barg*: de was hangt onder de berg te drogen. In ons deel van de Graafschap zijn deze bergplaatsen veelal eenroedige hooibergen. Mogelijk komt het woord *barg* ook voor in de namen *Schatbergstraat* (Lichtenvoorde), in *Bergstraat* (Lieveelde) en mogelijk in de boerderijnaam *Borghij-ink* (Lieveelde).]

barg/roo m ~*/roon*: mast (roede) van een hooiberg met verstekgaten om de kap te kunnen verstellen in hoogte

Barg/straote: Bergstraat, straat in Lieveelde. [De straat heette ook wel *Wittens Stegge*. De Bergstraat kan ook zo genoemd zijn, omdat de straat vanaf de Lieveelderweg behoorlijk oploopt. De naam kan ook ontleend zijn aan de boerderij de *Borghij-jink*. Verder kan het woorddeel Berg- (of *Borg-*) iets te maken hebben met '*barg*', het woord voor opslagplaats.]; zie ook *barg en Skatbargstraote*

Barkel m: Berkel

bas* m *bäste, bäsken*: 1 bast, dop (van noten en eieren); *a'j hoonder (eier)bäste vaort, leer i-j ze 't eierpikn*: als je kippen eierschalen voert, gaan ze de eieren kapot pikken; 2 (ook *basse*) m: schoppenvrouw, de op een na hoogste troef in het sollo-kaartspel

basse (ook *bas*) m: schoppenvrouw, de op een na hoogste troef in het sollo-kaartspel

bast* vorm van het ww *bastn**: versterkt een ander woord bv; '*t vrös a't bast*: het vriest dat het kraakt; *ik bun zoo meu a't bast*: hee warkt zich te *bastn*: hij werkt heel hard; ik ben zeer moe; ook *bastns meu, alderbastnd meu*: doodmoe, heel moe; *hee hef zich te bastn eree'ne*: hij heeft zich te pletter gereden

bästn (ook *afbästn*) ww; ik *bäst(e)*, ik *bästn*, ik heb *ebäst*: afpellen, van bast of schaal ontdoen; *apenötjes (af)bästn*: pinda's pellen; *eier afbästn*: eieren pellen

batern ww; ik *bater(e)*, *i-j batert (bater i-j)*, *hee batert*, *wi-j batert (batere wi-j)*, ik *batern*, ik heb *ebaterd*: iets met veel lawaai uitvoeren; *argens ne spieker in batern*: ergens een spijker in slaan; *Bastiaan is hier vannach deur de straote komm batern*: Bastiaan is hier vannacht met veel lawaai (van een bromfiets o.i.d.) door de straat gekomen; *dat gebater*: het voortdurende lawaai; *dee bateri-je*: de luidruchtigheid; *de bateri-je van de Zwatte Cross is weer begonn*: het lawaai van de Zwarte Cross is weer begonnen

batr/am (Zieu) m ~*s, baträmmeken*: boterham; zie ook *bootram*

bat(te)link m ~*s, ~sken*: badding, lage afrastering langs de lijn van bijv. het voetbalveld om het publiek van het veld te houden

batse* v *batsn, bätskén*: grote schep met een heel lange steel o.a. om zand te laden; '*t geld kump der met de batse in en geet der met de kruuwaagn uut*: het geld komt met de schop binnen en gaat er met de kruiwagen uit; *daor baovn op de bargn, daor wont en old wief, dee pleeat ze de boeskool met de batse in 't lief (refr.:) lalalalalalala etc.* (lalliedje met vele coupletten)

bedeenn ww; ik *bedeen(e)*, *i-j bedeent (bedeen i-j)*, *wi-j bedeent (bedene wi-j)*, ik *bedeenn*, ik heb *bedeend*: 1 bedienen; 2 toedienen van de laatste sacramenten; *ik wod lever bedeend deur de kastelein as deur de pastoor*: Ik word liever bediend door de cafehouder, dan door de pastoor; 3 bekennen (term in het kaartspel)

bedde* (berre) o *bedn, ~ken*: 1 dekbed; *zee hebt nog zo'n olderwets veern bedde*: zij hebben nog zo'n ouderwets donzen dekbed; 2 bed; *de kinder mot na bedde*: de kinderen moeten naar bed; *he'j 'n slaop oet? ... Dan ku'j bedde vekoopm*: heb je de slaap uit? ... dan kun je het bed verkopen

bedde/gaons/tied* v: bedtijd

bedde/kaste v ~*/kastn, ~/käskén*: bedstede; zie ook *beddestae**

bedde/planke* v ~*/plankn, ~/plänksken*: plank in de bedstee (bij de deuren de gordijnen); *Marietjen is van de beddeplanke*: Marietje is precies negen maanden na de trouwdatum van haar ouders geboren

bedde/stae* v ~*/staen, ~/staedeken*: bedstee; zie ook *beddekaste*

bedoon* (zich) sterk ww; voor vervoeging zie *doon*: zich bevuilen, het in zijn broek doen; *zich bedoon van 't lachen*: in de broek doen van het lachen; *hee had zich better kunn bedoon*: hij had het beter in de broek kunnen doen; zie ook (zich) *bedrieten*

bedoeve/dale bw; plotseling

bedrieten (zich) sterk ww; voor vervoeging zie *drieten*: het in de broek doen; *ha'k mi-j maor bedrieten, ik had mi-j better kunnen bedrieten*: ik had het beter niet kunnen doen; zie ook *bedoon*

beduuskn ww; *ik beduuske, ik beduusken, ik heb beduusket*; duidelijk maken

beduzeld* bv/bw: beduusd, duizelig, bewusteloos

beedn (bee 'n) sterk ww; *ik beed(e), i-j beedt (beed i-j), wi-j beedt (bede wi-j), ik bòòd, ik heb ebòòne*: bieden (op de markt e.d.); *a'j eemaol ebòòne hebt, moj de melk neet weer optrekn*: eenmaal geboden blijft geboden

beem* o *bene*, ~tjen: **1** been, poot: *in de bene komm*: opstaan, ergens aan beginnen; *van de bene smietn*: omgooien; *van de bene hounn*: doodslaan (van varken of koe), iemand neerslaan; *ene bi-j de bene hebm*: iemand voor de gek houden; *'n ander in de bene kriegn*: delegeren, iemand anders in beweging krijgen, aan het werk krijgen; *holt de bene der onder!*: hou je taai! (blijf overeind); *zich gin dikke bene maakn*: zich geen zorgen maken; *beur(t) de bene op!*: niet zo sloffen; **2** bot; *deur de bene kriegn*: een standje krijgen (waarschijnlijk betekent *bene* hier niet benen, maar botten, gebeente); zie ook *schoer*

beenn ww; *ik been(e), i-j beent (been i-j), hee beent, wi-j beent (bene wi-j), ik beenn, ik heb (bun) ebeend*: snel lopen, rennen; *dan zal sikkeman beenn motn*: dan zul je moeten rennen

beer m ~n, ~ken: beer, mannelijk varken; *'n oldn beer hef ne hadde snoete*: ouderdom verhardt, ook grappig bedoeld als opa zijn kleinkinderen een *baordzoentjen* (baardzoen) geeft; *'t varkn mot na de beer/ morgen kan 't neet meer, 't varkn hef zo 'n mooi geer, 't varkn mot / na de beer/ tha tha tha tha ... 't varkn mot... etc.*: lalliedje, gezongen op feestjes, als de stemming (te) vrolijk wordt; een ander lalliedje is: *Hanne van den Duker hef ne beer in 't skot, ne beer in 't skot, ne beer in 't skot* (herh)

beern ww; *'t varkn beert, 't varkn beern, 't varkn hef ebeerd*: tochtig zijn van een varken

bees(t)* o ~te, ~jen: **1** beest, dier, koe; **2** mv-vorm *beeste*: koeien (bijna niet in het ev, maar in de betekenis van koetje (ev) bestaat wel de verkleinvorm *beesjen*); *zee is weduwvrouw en wil weer ne keel achter de beeste hebm*: een weduwe (met boerderij) wil hertrouwen; *'Juffrouw achter de beeste kan ze wodn*, zei een vader, toen de meester vertelde, dat zijn dochter wel onderwijzeres kon worden

begraavn (begraam) sterk ww; voor vervoeging zie *graavn*: begraven; *In Level, daor wi'k nog neet begraavn lign*: in Lievelede, daar wil ik nog niet dood gevonden worden; dit geeft aan dat een plaats te klein of te saai gevonden wordt

begraffenisse* ~n: begrafenis; *nao-begraffenisse*: broodmaaltijd na de plechtigheid; zie ook *grove*

begriepm st ww; voor vervoeging zie *griepm*: **1** begrijpen; **2** soms is het een wederk ww en dan wordt het met het hulpww *kunn* gebruikt, *zich (kunn) begriepm*: aanvoelen, zich indenken; *dat kan'k mi-j neet begriepm*: dat kan ik me niet indenken; *dat mot zee zich toch kunn begriepm!*: dat moet zij toch (kunnen) aanvoelen!

begrootn ww (alleen 3^e pers); *'t begroot mi-j; 't begroot ow; 't begrootn mi-j, 't hef mi-j begroot*: spijtig vinden, onaangenaam vinden; *'t begroot mi-j da'k neet met kon na grootmo*: het spijt me dat ik niet mee kon naar grootmoeder

begrotelek bv/bw ~er, ~ste: spijtig, jammer

behang (behangsel) o *behängesken* (behangselten): **1** behang; **2** vel (op het gezicht); *zee veel zich 't behang van 't gezichte*: ze viel en schaafde een stuk vel van het gezicht

behangsel (ook *behang*) o ~s: behang; zie ook *behang*

behei* (ook *pahei*) o/m: poeha, lawaai, drukte, poeha; *hee kwam binnen met 'n groot behei*: hij kwam met veel lawaai binnen; *foi wat 'n behei!*: foei, wat een drukte (poeha)!

bekke* v *bekn, beksken*: beek; *Goorman an de beke*: zie ook *Bekkeman*; *Bloodbekke*: zo noemde men het beekje in Lievelede, waarin tot de tachtiger jaren bloed van het slachthuis terecht kwam; *De Reulse Bekke*: de Ruurlöse Beek

Bekkenhook m veldnaam in Vragender zie ook *hook 2*

Bekke/man: (bij)naam; *wi-j hebt dee jonge kätjes na Bekkeman ebracht*: wij hebben de jonge katten verdrongen; [gezegd tegen kinderen als de jonge katten weg waren. I.p.v. *Bekkeman* soms *Kolkman*.]

bekwaom bv/bw ~er, ~st: bevoegd (meerderjarig), bekwaam; *onbekwaom*: dronken

bekweem bv/bw *bekwemer*, ~st: geschikt (van grond); *dat land is neet bekweem veur knoln*: die akker is niet geschikt voor knollen

Belié:n o: plaatsnaam, Berlijn

benaggeln ww; *ik benaggel(e)*, *ik benaggeln*, *ik heb benaggeld*: **1** kapot maken, beschadigen; **2** bedonderen, voor de gek houden; *dee benaggelderi-je*: dat bedrog

bendig bv/bw, ~er, ~ste: tam (gewend aan een band of tuig); *dén wildn hond maak i-j neet bendig*: die wilde hond is niet tam te maken; zie ook *bändig* en syn *zinnig*

bene/waagn m: te voet (alleen in het gezegde: *met de benewaagn waezn/komm*: te voet zijn/komen)

benne* v *benn*, ~ken (*bendeken*): mand; *ne benne eeapls*: een mand aardappels; *wee zichzelf bewaa't, bewaa't ginne benne met rotte appele*: wie op zichzelf (zijn ziel) past, past niet op iets waardeloos; syn *mande*, *mende*

beskeet* o: weerwoord, repliek, antwoord; *Koen gaf zien breurs duftig beskeet*: Koen diende zijn broers stevig van repliek

beskuutn/plakker m ~s ~tjen: kleurige zelfklevende plakkers; [In de jaren '50 en '60 lagen deze plakplaatjes van 4 x 4 cm als reclame op de bovenste beschuit van een rol. De plaatjes waren gewild als versiering op witte keukentegels.]

beslaon sterk ww; voor vervoeging zie *slaon*: beslaan (van paarden); *veerkant beslaon*: alle vier de hoeven van een paard beslaan; als een kind zich verveelde en vroeg: '*Wat mo'k doen?*' antwoordde men wel: '*(Ow) 't gat met vuuste beslaon.*': 'Het (eigen) gat met vuisten beslaan'

Besling/skanze v: de Besselingschans, gelegen tussen Vragender en Lievelede; [Deze schans is genoemd naar de nabijgelegen boerderij Besseling en begin 17e eeuw t.b.v. de belegering van Grolle door Engelse manschappen aangelegd. Hij wordt daarom ook wel Engelse schans genoemd. Die schans was ooit zeer vervallen, o.a. door het gebruik als motorcrossterrein, maar in 2002 is hij door de inspanningen van o.a. Godfried Nijs en de M.A.C. gerestaureerd (wat overigens lang niet door iedereen in Lievelede en Vragender werd gewaardeerd!). In augustus 2003 (en later weer in 2018) zijn door de droogte in een maisveld de contouren van de aan de Zwolseweg gelegen Franse schans zichtbaar geworden. Luchtfoto's daarvan vertonen een bijna exacte kopie van de Besselingschans.]

besteln ww; *ik bestel(le)*, *i-j bestelt (bestel i-j)*, *hee bestelt*, *wi-j bestelt (bestelle wi-j)*, *ik besteln*, *ik heb besteld*: **1** commanderen, opdrachten geven; *i-j hoeft mi-j neet zoo te besteln*: je moet me niet zo commanderen; *dat gebestél*: dat gecommandeerd; **2** bestellen; **3** zwanger (?) alleen als volt deelw met het vz *van* in de uitdrukking: *zee is van besteld*: zij is in verwachting; *is daor al wat besteld?*: verwachten zij al een kind?

beukn/hegge v ~/*hegn*, ~/*heggesken*: beukenhaag; *he lig achter de beuknhegge*: hij is dood, ligt op het kerkhof

beuan* ww; *ik beure (beur ik)*, *i-j beut (beur i-j)*, *wi-j beuat (beure wi-j)*, *ik beuan*, *ik heb ebeuat*: **1** dragen; **2** tillen: *beur(t) de bene op!*: niet zo sloffen; **3** ontvangen, innen

bewaa'n ww; *ik bewaa*, *i-j bewaa't (bewaar i-j)*, *hee bewaa't*, *wi-j bewaa't (beware wi-j)*, *ik bewaa'n*, *ik heb bewaa'd*: bewaren; *wee zichzelf bewaa't, bewaa't gin benne met rotte appele*: wie op zichzelf (zijn ziel) past, past niet op iets waardeloos; *wee wat bewaa't dee hef wat*: aansporing tot zuinigheid; *dat gebewaa'te, dee bewaderi-je*: overdreven zuinigheid, bewaarzin

bezégn ww (vooral als inf): verwoorden, uitdrukken; *onzn Rob kan 't altied zoo adig bezeggen*: onze Rob kan het altijd zo leuk verwoorden

bid/prentjen syn *doodsprentjen* v ~/*prentjes* ~/*prentn*: **1** gedachtenisplaatje voor overledenen en voor kerkelijke jubilea; **2** spotnaam voor vrome vrouw

bie:le* v *bie:ln*, *bieltjen*: bijl; *dén wod zoo old*; *i-j mot der nog met de bie:le bi-j*: die wordt zó oud: je moet nog met de bijl naar hem toe (om hem dood te krijgen) m.a.w. het is een taaie rakker; '*t bieltjen* (*'t hiepkén*) *in 'n bos gooin*: het bijltje erbij neer gooien; *dén brech (höüwt) de bie:le neet meer na 'n bos (in ne balke)*: daar is niets meer van te vrezen, die kan niks meer, die is te oud; zie ook (*h*)*iepkén**

biele/man m ~/*mans(leu)*, ~/*menneken* (de uitspraak van de -ie is hier kort; in *bie:le* is de klinker langer): folkloristische figuur met lange haren, een strohoed met daaraan vast een pruik met lange sluike haren, boerenkiel, klompen en bijl. [Bielemans(leu) zijn de begeleiders van de kermisoptocht in Lichtenvoorde. Vroeger hadden ze gaten in de kop van de bijlsteel geboord. Daar klemden ze *lontn* (rotjes) in en die werden met de sigaar aangestoken (ooit om boze geetsen te verjagen). Ze hadden een lawaaig, clownesk voorkomen. Kinderen waren wel bang voor die lui ook vanwege die lange haren.

Bielemans(leu) werkten obstakels voor de optocht weg. Daarom zagen groepjes burens er wel een sport in om met balken versperringen op te werpen. De Bielemans moesten die dan met hun bijlen slechten. Als dat op tijd lukte, kregen ze een borrel. Het lukte altijd uiteraard, maar er werden ook zonder gehak wel borrels gegeven.]

bie:ze* v *bie:zn*, (*bie:sken?*): stuk; *an ene bie:ze*: aan een stuk, voortdurend

bi-j vz: bij, in de buurt van; *bi-j hoes*: thuis; *bi-j skole*: bij de school, maar: *bi-j de karke*; *bi-jtied(s)*: op tijd

bi-j/doon* sterk ww; *ik doo bi-j*, *i-j doot bi-j* (*doo'j bi-j*), *hee dut bi-j*, *wi-j doot bi-j* (*doo'w bi-j*), *ik dee bi-j*, *i-j deedn bi-j*, *hee deet bi-j*, *wi-j deedn bi-j*, *ik heb bi-j edaone*: ter dekking stellen van konijnen en groot vee

bi-je* v *bi-jn*, *bi-jken*: bij; *witte bi-jn*: sneeuwvlokken; *oze Mi-je / stok ne bi-je / onder in 'n boek / kot bi-j 't loek*, het begin van een scabreus liedje (?); zie ook *ieme*

bi-j-ewes bv (alleen predicatief): drachtig, bevrucht; er is verband met *bi-jdoon*; *dat knie:n is bi-j-ewes*: dat konijn is drachtig; letterlijk staat er: bij (de bok) geweest

bi-j/hand bijw: dichtbij; *iets bi-jhand hebm*: iets bij de hand hebben; *vanhand waezn*: afwezig zijn, niet dicht in de buurt zijn

bi-j-hen (met het ww *doon*, *waezn*, etc) bw: van weg: *hee hef den hane bi-j de hoondere hen edaone*: hij heeft de haan van de kippen weg gehaald; *'t is der bi-j-hen*: het is net iets te erg, op het randje (bijv een gewaagde grap)

bi-j/knipm ww; *ik knip(pe) bi-j*, *i-j knipt bi-j* (*knip i-j bi-j*), *hee knipt bi-j*, *wi-j knipt bi-j* (*knippe wi-j bi-j*), *ik knipm bi-j*, *ik heb bi-jeknipt*: 'bijknippen' in de betekenis van iets korter knippen zoals heggen en haren

bi-j/löchtn ww; *ik löcht(e) bi-j*, *wi-j löcht bi-j* (*löchte wi-j bi-j*), *ik löchtn bi-j*, *ik heb bi-j-elöcht*; bijschijnen, extra licht geven (met lamp)

bi-j/meze* v *~/meezn*, *~/meesken*: koolmees

bi-j/skaavn ww; *ik skaaf(ve) bi-j*, *i-j skaaft bi-j* (*skaaf i-j bi-j*), *hee skaaft bi-j*, *wi-j skaaft bi-j* (*skave wi-j bi-j*), *ik skaavn bi-j*, *ik heb bi-jeskaafd*: met de schaaf afwerken van hout

bi-j/vaegn ww; *ik vaeg(e) bi-j*, *i-j vaegt bi-j* (*vaeg i-j bi-j*), *hee vaegt bi-j*, *wi-j vaegt bi-j*, (*vaege wi-j bi-j*), *ik vaegn bi-j*, *ik heb bi-jevaegd*: aanvegen: syn (*an*)kean*

bi-j/waezn (alleen ná vz met en vóór vz van) o: aanwezigheid; *met bi-jwaezn van getuugn*: in aanwezigheid van getuigen

binder/dook m *~/deuke*, *~/deuksken*: een zeildoek met latten versterkt, onderdeel van een 'zelfbindmaaimachine'

bis (*bes*) (nu *töt*) vz (van tijd en plaats): tot; *bes monn*: tot morgen; *bis Halfweg*: tot Halfweg (café)

bizze v *bizn*, *bizzeken*: drukke beweeglijke vrouw (verband met het woord bezig en 'busy?'); zie ook *baeze*

blaag m *~n*, *bläägsken* (?): kind (tot zo'n 12 jaar), in een ietwat negatieve bijbetekenis; *onze kinder mot tuus komm etn*; *de blaagn van stolteboer mot na eur eign huus*: onze kinderen moeten thuis komen eten en de kinderen van Stolteboer moeten naar hun eigen huis; (Liev) *nes-blaagn*: kinderen uit (de kern van het) dorp; [vreemd rijmpje: *Mien leve god in d'n Haag, wat ne konte hef dat blaag!*]

blad/zelle v *~/zeln*: deel van het paardentuig (*zelle* betekent band, *zeel*)

blaozn ww; *ik blaoze* (*blaos ik*), *i-j blaost* (*blaos i-j*), *hee blös*, *wij blaost* (*blaoze wi-j*), *ik blaozn*, *ik heb eblaozne*: **1** blazen; *alles is 'n weet*, *zei 'n boer en blaozn de lampe oet met 'n skeet*: voor alles is een oplossing; *dee blaozeri-je*: het bespelen van een blaasinstrument; **2** opscheppen, pochen; *dat geblaoste*: dat gepoch

blaoze/piepe* v *~/piepm*, *~/piepken*: **1** pijp voor het aanblazen van het haardvuur, soms gemaakt van een oude geweerloop; **2** opschepper

bleea/panne* v *~/pann*, *~/pänneken*: huilebalk; zie ook *liepkonte*

bleikn sterk ww; *ik blik(e)*, *i-j blikt* (*bleik i-j*), *hee blik*, *wi-j blikt* (*blieke wi-j*) *ik ble(e)k*, *i-j ble(e)kn* (*bleek i-j*), *wi-j bleekn* (*bleke wi-j*) *'t is eblekkene*: blijken

blie:vn sterk ww; *ik blie:f(ve)*, *i-j blie:ft* (*blief i-j*), *hee blif* (*blif-e*), *wi-j blie:ft* (*blie:ve wi-j*), *ik bleef*, *i-j bleevn* (*bleef i-j*), *hee bleef* (*beef-e*) *wi-j bleevn*, *bleve wi-j*) *ik bun eblevene*: blijven; **1** koppelww; *ik blieve nog efn zeek*: ik blijf nog even ziek; **2** zelfst ww; *ik blie:ve thuus*: ik blijf thuis; *trugge blie:vn*:

achter blijven; *vrog komm, lange blie:vn, ku'j t meeste opkrie:gn*: gezegd over iemand die veel consumeert (ten koste van een ander)

bli-j bv/bw *~er, ~ste*: blij; *daor bun'k bli-j van*: daar ben ik blij om; *bli-j van!* uitroep: blij toe!, gelukkig!

blinde v *blindn*: luiken aan de buitenkant van de ramen

blinde/koo v: naam van een spelletje met een blinddoek

blinze* v *blinzn, blinzen*: steekvlieg; [In het Grolse wb staat een onduidelijke verklaring die geïnterpreteerd kan worden als een zwarte bloedzuiger, een waterdier. Het noemt ook *blezen*. In het Eibergse wb staat *blinde*; in het Lichtenvoordse *bleenzeke*.]

blökn* (*blekn*) ww; *ik blök(ke), i-j blökt (blök i-j), wi-j blökt (blökke wi-j) ik blökn, ik heb eblökt*: 1 blaffen van een hond; 2 lelijk hoesten (door een ziekte); *hee blökt as 'n hond*: hij hoest lelijk; *dat geblök*: dat irritante gehoest (geblaf)

blome* v *bloomm, bleumken*: 1 bloem; 2 ijsbloem op de ramen; *de bloomm staot op de roetn*: er staan ijsbloemen op de ramen; *roggeblome*: korenbloem; [het dialect verandert snel. Er is al jeugd die het mv *bleume* gebruikt, ws. naar analogie van *boom* → *beume*]

Blommes Zand/gat o: veldnaam in Lieveelde tussen de boerderijen *Meister, Spiekerman* en *Haemink*; daar stonden de oude boerderijen 'Bloemendal' (Bloemers) en 'Huuskat'

(Blommes zien) (water)/gat o: naam van afgraving achter Klein Avink aan de Lanneverweg; André Klein Avink-Blommers is een van de medewerkers van deze woordenlijst [De bijnaam van Klein Avink is *Blommes*; het watergat (nu visvijver) is ontstaan door zandwinning t.b.v. de aanleg van het viaduct en de Twente Route, nu de N18.]

blood* m, *bleu, bleudjen*: 1 zielig meelijwekkend persoon(tje); *dén blood ...*: die arme man ...; *bleudjes van kinder*: zielige kinderen; 2 bloed

Blood/bekke, een snel stromende beek in Lieveelde die (aan de Grolse kant van het spoor) langs het vroegere slachthuis loopt. [Vlak voor de spoorwegovergang bij *Ni-jnhuus* gaat hij onder het spoor door richting *Stegge*. Men noemde die beek zo in de jaren '50 en '60. Je kon er toen nog wel eens op schaatsen. De oude naam is Lieveelder beekje. Aan de schoolkant van het spoor loopt ook een beekje; volgens sommigen is dat de *Bloodbekke*.]

blood/brood o (geen mv en verkleinvorm): soort bloedworst met veel grofgemalen rogge om in schijven te bakken met appels; [Vanwege die rogge en de darm, die de vorm bepaalt, heet het waarschijnlijk *bloodbrood*; zonder darm heet het *bloodkloete**.]

blood/kloete* v *~n, ~/kluutjen*: soort bloedworst zonder darm in een bak met veel grofgemalen rogge om te bakken met appels; [*Bloodbrood* is van dezelfde samenstelling maar dan in een (papieren) darm, zodat je die in plakken snijden kunt en bakken.]

bloodn ww; *ik blood(e), i-j bloodt (blood i-j), wi-j bloodt (blode wi-j), ik bloodn, ik heb eblood*: bloeden; *bloodn as 'n varken*: bloeden als een rund

boek* m *buke, buuksken*: buik; *zichzelf in 'n boek bietn*: zichzelf in de problemen werken; *i-j kunt mi-j de boek lekn*: je kunt mijn rug op; *ne boek as ne spurriekoo*: een dikke buik

boek/reem v *~/reme, ~/reemken*: (buik)riem; *n boekreem slok zetn*: zich verheugen op een uitgebreid maal; zie ook *reem, skooreem* en *spanreem*

boek/slaagn* ww; *ik ~/slage, ik ~/slaagn, ik heb eboekslaagd*: hevig hijgen (vooral als inf); zie ook *hechtn*; *nao de hadloperi-je stond hee te boekslaagn*: na de hardloophwedstrijd stond hij te hijgen

boek/sprekker m *~/sprekkers*: opschepper, pocher

boek/weit/zaod* o *~/zöä, ~/ zöädjen*; *vrouwleupraot en boekweitzaod gaot maor ens in de zeuvn jaor op*: dat is onzin

boer* m *~n ~tjen*: 1 boer; *as ne boer ne henne et, dan is d'n boer zeek, of de henne of allebeide*: een boer eet zelden kip; *'n boer in de straote, kent gin maote*: boeren gaan in het dorp altijd wat slordig om met de regels; (Vrag) *'n goein boer steet tweemaal daags op*: een goede boer doet 's middags een dutje; *'n goein boer nömmp 'n stront met na 't hoes*: een goeie boer gaat alleen thuis naar de wc (uit de tijd van het mesttekort?); *'Iederene hef wal wat', zei de boer, 'ik heb Mie:ne'*: 'Iedereen heeft wel iets (te klagen)', zei de boer, 'ik heb Mien': *op 'n boer*: op het platteland (buiten het dorp); 2 oprisping; *geeft den boer ne stoel, kan'e der bi-j zitn*: opmerking bij een oprisping (geef die boer een stoel, dan kan hij ook zitten)

-boer m: als laatste deel van samenstellingen duidt *-boer* een beroepsgroep aan, die aan de landbouw is gelieerd, zoals in het A.B.N. *groenteboer*; *zandboer*: iemand die zand en grind levert; *eierboer*: iemand die eieren opkoopt; *kipmboer*: iemand die kuikens opfokt; maar ook *gruusboer*: kolenboer; [Ook achter de naam van sommige boerderijen komt soms *-boer*. Meestal is dat een benoeming van de mannelijke eigenaar: *Beslinkboer*, *Beusinkboer*. Van *Stolteboer* is echter bekend dat er een vreemde man op het erf (Stortelder) is ingetrouwd.]

boern/plate v ~/*plaatn*, ~/*plæjtjen*: vooroorlogs 2½-centsstuk (halve stuiver)

boes/kool* v/m ~/*köle*, ~/*kööltjen*: witte kool; *zoerkool maakt ze van boeskool*: zuurkool maakt men van witte kool

boes/kool/blad o ~/*blaa*, ~/*bläädjen*: een blad van een witte kool

boezeroen (*bezoen*) o ~s, ~*tjen*: werkhemd voor mannen, overhemd

boh* (*boo**) tussenw: verouderde vorm van 'hoe' versterkend woord (hoezeer...); zie ook: *boh-foi*, *boh-jao*, *boh-noh* en *boh-wisse*

boh-foi tussenw: foei! *boh-foi toch!*: dat is beslist verwerpelijk! (foei toch!)

boh-jao tussenw: soort (vage) toestemming, wel ja, akkoord (spottend)

boh-nèè tussenw: uiting van (kleine) irritatie: helemaal niet, wel nee!

boh-noh tussenw: uiting van verrassing en bevestiging, wat krijgen we nou? (ook ironisch)

boh-wisse* tussenw: (bevestiging) jazeker, dat is zeker zo!; *boh-wisse, zei Chrisse, onder de misse, 't is haannpisse*: een kinderliedje of -spreuk, waarschijnlijk betekenisloos, maar het zou ook iets met de reformatie te maken kunnen hebben (mogelijk een bespotting van de transsubstantiatie?)

bok* m *bökke*, *böksken*: **1** bok (van schaap, geit en ook mannelijk konijn); *hee vlaog der op as 'n bok op de haverkiste*: hij reageerde zeer snel; **2** eigenwijze man, weerspannig persoon; **3** zaagbok, 'workmate'; op 'm bok zitn: op de kast zitten; op 'm bok zetn: voor de gek houden; *bi-j de bok doon*: voor de gek houden; [*Anton met d'n bok/ dén wol is ri-jen leren/ ton hatte nog gin peead/ en kon'e 't ok neet leren/ ton nam zien moo 'n zagebok/ zagebok, Anton d'rop/ en is dat dan gin sjöne ri-jeri-j/ en Anton met d'n bok/ dén rid veurbi-j. Dit is het begin van een bekend stapel lied, ietwat aangepast aan het ABN. In couplet 2 is *peead/zagebok*, *Anton derop* vervangen door *zadel/boeskoolblad* onder 't gat, in 3 door *helm/pispot* op de kop, in 4 door *snorre/ fösken grös* onder 'n nös, in 5 door *töme/kouseband* in de hand, in 6 door *baord/koffietoete* onder de snoete, in 7 door *spaorn/wostepinne/der* achter inne. N.B. het dialect is niet helemaal zuiver, want enkele woorden zijn veranderd i.v.m. de maat.]*

Bókeld: Bocholt (BRD); *de Bokeldse karmse*: de Bocholtse kermis

Bokse* v *boksn*, *böksken*: **1** broek; *oet de bokse motn*: naar de wc moeten; 'n *zolder in de bokse*: een kont in de broek; *hee stök zich de bene völ te wied oet de bokse*: hij leeft op te grote voet; *wi-j hebt gin van aln de bokse kapot*: we kunnen ons allemaal (financieel) goed redden; *an de bokse kriegn*: verliezen; *wat veur de bokse krie:gn*: een pak op zijn broek krijgen; 's *aovends skrik veur 't bedde, smorgns skrik veur de bokse*: gezegde als het 's nachts heel erg koud is geweest; *onder/bokse*: onderbroek; zie: *dn streupbokse*: directoire; *achterbokse**: onderdeel van het paardentuig; **2** broek(zak); *ik heb mienn zaddook in de bokse zitn*: mijn zakdoek zit in mijn broekzak; *boksntasse*: broekzak

boksn/bearnd m scheld- en koosnaam?; betekenis broekenman?

boksn/bier* o ~n: feestje (vroeger drie dagen na de huwelijksdag)

bolder/jaorn (alleen meervoud): wilde jaren, puberteitsjaren; *hee is jah nog in de bolderjaorn*: hij is immers nog in de wilde jaren; zie ook *raozejaorn*

bol/kalf* o ~/*kalver*, ~/*kälfken*: stierkalf; syn *bulleken*

bölk* ww; *ik bölk(e)*, *i-j böltk* (*bölk i-j*), *wi-j böltk* (*bölke wi-j*), *ik bölk*, *ik heb ebölk*: boeren, loeien; *hee bölk van 't geld*: hij is steenrijk; *dat gebölk*: dat geloei, dat geboer; zie ook *bulkn*

bolle* m *boln*, *bölleken*: **1** stier; 'n *kop as 'n (ne) bolle hebm*: een rode (kwade) kop hebben; *wi-j woln d'n bolle d'n buul afsnie:n* (met als refrein: *eins, zwei, zaufen*): een herhaalliedje (jaren '80) op kermissen e.d. gezongen; *bolkalf*: stierkalf; *motorbolle*: plagende naam voor de gemotoriseerde k.i.-man ('n *bolnkeel*); **2** stuk; 'n *bolle spek*: een stuk spek; 'n *bölleken spek*: een stukje spek

bolle/bak* m ~/*bakn*, ~/*bäksken*: **1** scheldwoord voor ruwe man; **2** heel groot blok hout om hout op te hakken; **3** watergeest die zich ophoudt in kolken en sloten; letterlijk betekent het woord 'stierenmasker' r

boln* ww; *de koo bolt, de koo boln, de koo hef ebold*: de koe geeft aan dat ze gedekt moet worden; *truggeboln, weerummeboln*: als de dekking is mislukt 'bolt' de koe opnieuw

bols* bv/bw: tochtig (van koe); *dee koo is bols*: die koe is tochtig

bone* v *boonn, beuntjen*: boon, zaad van peulvruchten, *grote bone*: tuinboon; *stakebone*: stokboon; *ok nog ne bone in 'n pot doon*: ook nog iets (van weinig belang) zeggen (spuit elf geeft ook nog modder); *boonnstroom*: stengels en bladeren van de bonenplant; *zoo vreg as boonnstroom*: zo brutaal als de beul; *zoo dom as boonnstroom*: zeer dom

bone/stake v ~/staakn, ~/staaksken: **1** lange dunne stok waarlangs de *stakebone* moet groeien; zie ook *stakebone*; **2** scheldwoord voor een lang, mager persoon

Bonnes: kleermaker in Lichtenvoorde, ook de naam van een der medewerkers van *Kleddeken nao*, ook de schrijver van de inleiding bij het veldnamenboek Lichtenvoorde, Frans Bonnes + 3/3/2022

book o *beuke, beuksken*: boek; *bi-j ene in 't book staon*: schulden bij iemand hebben; *karkbook*: kerkboek

boom* m *beume, beumken*: **1** boom; *beumken groot, eumken dood*: boompje groot, oompje (plantertje) dood; *beumkes (greun) haaln*: dennetjes (in de winter) of berkjes (in de zomer) uit het bos halen om het huis van een bruidspaar te versieren; zie ook *mooimaakn*; *beumken trekn*: kinderspel om een boom, waarbij een kring van kinderen zich om de boom beweegt tot er iemand tegenaan getrokken wordt en de twee kinderen die elkaar daardoor loslaten, zijn dan af; **2** slagboom, landsgrens: *dén warkt aover 'n boom (paol)*: hij werkt in Duitsland; **3** het inspan van een boerenkar heeft twee *beume*; **4** een spelletje kaart; *'n beumken kaartn*: een spelletje kaarten

boos/katte v ~/katn, ~/kätjen: (Liev) veenmol insect dat onder de grond wortels van planten eet; ook spotwoord voor mol

bootr/am (*botram*) (Zieu *batr/am*) m ~/ams, ~/ämmeken: boterham; *ne bootram op 'n voes*: een boterham uit het vuistje; syn *plakke stoete, snee brood*; *Am bam boteram, aamm*: dit zeiden kinderen als ze 'huisje speelden' en ze het gebed voor het eten naspeelden (letterlijk: am bam boterham, amen)

boozn* (*bozn*) ww; *ik booz(e), i-j boost (booz i-j), wi-j boost (boze wi-j), ik boozn, ik heb eboosd*: graven, grond verplaatsen (door konijnen e.d.); *dat gebooste*: het gegraaf

borg* m *börge*: **1** lastpak; *ne borg van ne keeal*: een lastige vent; **2** gecastreerd varken

börger* m *börgas*: burger, dorpeling, iemand die geen boer is; *börgas vrouwleu kunt haakn, kwaakn en stront maakn*: burgervrouwen kunnen niet hard werken, alleen maar handwerken, klagen en poepen; [In sommige buurschappen was er een soort rivaliteit tussen de zgn. *boern* en *börgas*. *De börgas woont in 'n Esch, boern der ummehen*: de burgers wonen in de Esch, de boeren er omheen.]

börgeri-je v: burgerij, de kern van een buurtschap of kerkdorp, waar 'burgers' (o.a. middenstanders, en niet-agrariërs) woonden

bos* **I** m/o *buske, busken*: bos, struik, bundel; *beumkes oet 'n bos haaln*: boompjes uit het bos halen; *'t bieltjen in 'n bos gooin*: het bijltje erbij neer gooien; *dén brech de bie:le neet meer na 'n bos*: daar is niets meer van te vrezin, die kan niks meer, die is te oud; *de konte ('t gat) veur 'n bos (toen) trekken*: zich terugtrekken, verder niet meer meedoen; *d'n (Lechveurdschen) Bosch* (ook wel de Kring Lichtenvoorde genaamd): naam van een wijk van de heerlijkheid (later gemeente) Lichtenvoorde, de Boschlaan is ernaar genoemd; **II** bv/bw: blut, niks meer hebben, los zijn (koopmansterm); *ik bun helemaals bos*: ik heb helemaal niets meer; *ene bos spöln*: iemand blut spelen; *dén spölt mi-j met pietjesskeetn störeg bos*: die speelt mij met knikkeren telkens blut

bos/bessem (ook *boeskebessem, barknbessem, riesbessem*) m ~s, ~pjes: takkenbezem

bos/duvel* m ~s, ~tjen: benaming voor iemand met een wild uiterlijk of verward kapsel, ook iemand wiens uiterlijk schrik aanjaagt

Boskerhook m veldnaam in Vragender ook gespeld als *Boscherhook*; zie ook *hook 2*

boste v *böste, bosjen*: buuste, borst; *'t op de boste hebm*: veel moeten hoesten

bot o/(m?) *bötte, bötjen*: bot (soep)been: (*'n pak*) *op de bötte geevn (kriegn)*: (een pak) slaag geven (krijgen); *i-j kunt ow 'n bot drietn*: je kunt de pot op; *bah, al dee olde bötte!*: bah, al die (verhalen) over oude dooiën!; *snorrebot*: zelfgemaakt kinderspeelgoed: een draaiend varkensbotje (of grote knoop) aan een touwtje; als iemand vroeg hoe laat het was werd er soms grappend geantwoord, terwijl men quasi op het polshorloge keek: *vel aover bötte*: vel over been

botter v: boter; *goeie botter*: roomboter (i.t.t. margarine); *zoo dol as en päksken botter in augustus*: heel erg van streek of zeer opgetogen; *zoo stark as olde botter*: met veel lichaamskracht, sterk ruikend,

heel erg zout; *a'j jökke ant gat hebt, krie'j* 'n good botterjaar: gezegde als iemand zich aan zijn achterste krabt

botter/ding(e) o ~e ~sken: waardeloos voorwerp

botter/letter m, ~s, ~ken: banketstaaf en banketletter

bouw* m 1 oogst: *wi-j bunt nog drok met (in)* 'n bouw: wij zitten midden in de oogst; in samenstellingen: *heujbouw*, *roggebouw* e.d., maar *mangelbouw* en *eerappelbouw* wordt nooit gebruikt; zie ook *bouwn*; in 'n (rogge)bouw bunt der gin hoonder bi-j hoes: als er elders voordeel te behalen valt, verlaat men het vertrouwde; ook wel gebruikt als het kermis was, dan blijft de jeugd niet thuis; 2 nieuwbouw (van gebouwen)

bouwn* ik bouw(e), ik bouwn, ik heb ebouwd: 1 ploegen; *hee mot nog dree bunder (umme) bouwn*: hij moet nog drie ha (om)ploegen; *onderbouwn**: onkruid onderploegen; *ummebouwn**: omploegen; 2 oogsten, maar komt alleen nog voor als znw bouw en in samenstellingen: *heujbouw*, *roggebouw*; 3 bouwen; *zelf bouwn*: een eigen huis (laten) bouwen; *dat gebouwte*: dat (vervelende) ploegen; *dee bouweri-je*: de bouw van een huis; *broakn*: ondiep ploegen, *skeurn*: een grasland omploegen

bozem* m ~s, ~pjes: schoorsteenmantel; *dree telders veur* 'n bozem: drie borden op de schoorsteenmantel *bozemkleedje*: kort sierkleedje om de schoorsteen, maar ook (spottend) minirokje (60'er jaren)

bözzel* m ~s, ~tjen: ondeugende jongen

braaskn* ww; ik braaske, i-j braasket (*braask' i-j*), *hee braasket*, *wi-j braasket*, ik braaskn, ik heb ebraasket: veel lawaai veroorzaken, bij diverse werkzaamheden met motorwerktuigen; *zee bunt op de Zwatte Cross weer adeg an 't braaskn*: de Zwarte Cross maakt weer behoorlijk veel lawaai; *dat gebraaskete*: dat lawaai

brand m (geen mv), *brandjen*: 1 brand; in 'n brand; *oet 'n brand*: soms komt een brand gelegen (verzekering); *'t steet neet in de brand*: het staat niet in brand (m.a.w. dat kan best wel even wachten) [vraag: *Hoo is den brand begonn?* antwoord: *zee hebt nen emmer heet water ummestot* (ze hebben een emmer heet water omgestoten)]; 2 (*brandjen?*): brandhout (dode, dunne tak); alleen nog in gebruik in de uitdrukking *zoo mager as 'n brand*: zo mager als een lat; 3 brandstof (turf, hout of steenkool); *zoerbrand*: zuurbrand, aandoening door opkomend maagzuur

brand/kaste* ~/*kastn*, ~/*käskn*: brandverzekering (volksetymologie van brandkas); in de *brandkaste zitn*: tegen brand verzekerd zijn; *De Leeveldse Brandkaste*: de Lieveldse onderlinge brandverzekering (overgenomen door een andere Onderlinge)

braod/peere v ~/*peern*, ~/*peerken*: (Liev) letterlijk braadpeer; (Lich *braoiert*) (Vrag *braom*) wordt gebruikt als benaming van iemand die puffig dik is, maar ook wel voor nukkige mensen

braoiert (Lich) m ~s: scheldwoord voor iemand die puffig dik is, maar ook wel voor nukkige mensen; zie ook *braodpeere*

braom* m: 1 brem, bremstruik(en), brembloemen, bremtakken; *met de Leveldse karmisse was 'n vogel vrogger vesierd met bleujnden braom*: op de Lieveldse kermis was de vogel vroeger met bloeiende bremtakken versierd; 2 bramenstruik(en); 3 (Vrag) scheldwoord voor iemand die puffig dik is, ook voor nukkige mensen; zie ook *braodpeere*

breed bn/bw *breder*, ~ste: breed; *dan te breed en dan te lank*: het is nooit goed

brekhaftig bv/bw: breekbaar

brekke/deer o ~/*deers*, ~/*deerken*: onhandig type, dat snel iets breekt

brekn sterk ww; ik brek(ke), i-j brekt (*brek i-j*), *hee brök*, *wi-j brekt* (*brekke wi-j*), ik brok(ke), i-j brokn (*brok i-j*), *hee brok*, *wi-j brokn*, ik heb ebrokkene: 1 breken; *hee hef zich 't been tebrokn*: hij heeft zijn been gebroken; *at 't brök, dan brök 't*: het moet maar, op hoop van zegen; 2 verbouwen; 3 hevig feestvieren, uit zijn dak gaan; 'n mooi fees, dat was brekn: het was een mooi feest, het was fantastisch; *bi-j Normaal is 't altied brekn en angaon*: optredens van Normaal zijn altijd zeer heftig; *brekn en angaon* is een tautologie; zie ook *angaon*; *de zale is brekkend(e)* vol: de zaal is overvol: *dat gebrekte*: dat lawaai, dat gesloop, *dee brekkeri-je*: die verbouwing

brengn sterk ww; ik breng(e), i-j brengt (*breng i-j*), *hee brech*, *wi-j brengt* (*brenge wi-j*), ik brach, i-j brachtn (*brach i-j*), *hee brach*, *wi-j brachtn*, ik heb ebrach: brengen; *dén brech de bie:le neet meer na 'n bos*: hij kan niks meer, hij is te oud; *dat brech niks an*: dat zet geen zoden aan de dijk

bret* o ~n (?), ~jen: bord, brede plank; 'n *bret veur 't gat slaon*: een plank voor het gat timmeren; zie ook *bröt*

breuj v/m(?): hooibroei; *zee hebt breuj ehad*: zij hebben brand gehad (wegens hooibroei)

breun* ww; *ik breu(d), i-j breudt (breud i-j), de henne breut, ik breun, de henne breun, ik heb ebreud*: broeden; *de eier bunt vebrod at ze blijft drie:vn*: eieren zijn bebroed als ze blijven drijven; *dee breuderi-je*: dat broedbedrijf

Bre/vóórt: Bredevoort; [Bredevoort wordt ook wel *Nazareth* genoemd (nog in de jaren '60) naar het, vroegere middeleeuwse klooster Schaar, dat Nazareth heette.]

brinie m ~s: bromfiets (Berini); [Dit is een voorbeeld van hoe een merknaam een soortnaam kan worden; kennelijk liepen er in de jaren '50 veel Berini's (idem met het merk Solex)]

brink* m ~n, ~sken: erf direct om een boerderij; *'n brink was vrogger had emaaft met veldkeien*; de brink was vaak 'bestraat' met veldkeien; [Die veldkeien waren soms in een bepaald patroon gelegd. Zo lagen er donkere keien in een rechte lijn recht voor de *mid-deler*. Deze 'streep' diende om grote vrachten en hooiwagens recht de deel op te kunnen manoeuvreren). *Tegenswaorig hebt de jongeleu in 'n es eurn brink in-ezaejd met betonzaod*: tegenwoordig zijn de tuintjes in de es allemaal geplaveid met klinkers.]

broed* *bruu:de, bruidjen*: bruid; geintje: *wee is de broed? n bruu:gem ziene vrouwe*: wie is de bruid? de bruidegom zijn vrouw; *bruidjen*: in het wit gekleed jong meisje dat optreedt tijdens feestelijke vieringen en bijeenkomsten in de katholieke kerk

broed/lachte* v *broedlachtn, broedlachjen*: bruiloft; *broedlachte in de raeng, gif kinderzaeng*: bruiloft met regen, betekent kinderzegen

broekn* ww; *ik broeke, wi-j broekt, ik broekn, wi-j broekn, ik heb (e)broekt*: **1** gebruiken, benutten; *dat kan ik noo neet broekn*: dat kan ik nu niet gebruiken; **2** (*zich*): zich inspannen, zijn best doen; *i-j mag ow wal wat better broekn*: je mag wel wat beter je best doen

bromm (*rommeln*) ww; *ik brom(me), i-j bromt (brom i-j), hee bromt, wi-j bromt (bromme wi-j), ik bromm, ik heb ebromd*: brommen; *'t bromt daor*: **1** daar kan elk moment een kind geboren worden; **2** mopperen; *dat gebromte*: dat gemopper; *dee brommeri-je*: dat gemopper; *hee krig brommeri-je*: hij krijgt een standje

brömmel* m ~s, ~tjen: braam; *de kinder bunt hen brömmels plukn*: de kinderen zijn bramen aan het plukken

Brömmelhook m veldnaam in Vragender zie ook *hook 2*

brood* o *breu, breudjen*: brood; *dat steet daor good, 't vret gin brood en 't geet neet dood*: het kost niks om dat nog even te bewaren, dus, gooi het nog maar niet weg; *brokn, is ok brood*: brokken zijn ook brood, ook een cent is geld, wie het kleine niet eert ... ; *gesneedn brood, (gedreugd holt) en geteld geld, dat vlög der deur*: gesneden brood, (gedroogd hout) en geteld geld, is snel op; *Antoniusbrood*: aalmoes; *witbrood*: witbrood; *griesbrood*: volkoren brood; *zwatbrood*: roggebrood; zie ook *tarvn*; *bloodbrood*: soort bloedworst; [Bakkers bakten broden van 8, 12, 16 en 20 ons. Ook werd er voor sommige klanten van de eigen rogge brood gebakken. Dat kostte een dubbeltje bakloon. Deze broden werden door die klanten zelf opgehaald; de bakker kerfde dan de initialen van de boer in het brood. Andere broden werden door de bakker thuis bezorgd. Er was *tarwngries*, wit melkbrood en wit tijgerbrood. Een *zwatbrood* (roggebrood) woog 2½ kilo.]

brook o lage, natte grond en daarom vaak (deel van een) veldnaam; *'t Kalverbrook, 't Reualse Brook*

bröt* o ~te(?), ~jen: bord, brede plank van hout of ander materiaal; *'n bröt veur de kop hebm*: een bord voor de kop hebben; zie ook *bret*

bru:/gem* m ~s: bruidegom; vraag (naar de bekende weg): *wee is de broed?* antwoord: *den bru:gem ziene vrouwe*

bruln ww; *ik brul(le), ik bruln, ik heb ebruld*: **1** huilen; syn *bleern*; zie ook *liepm*; *dat gebrul(te)*: dat gehuil; **2** goed en snel groeien; *'t grös brult de grond uut*: het gras groeit erg snel en goed

brunte* v *brunt, bruntjen*: soort schort, soms van jute

bulkn (*bölk**) ww; *ik bulk(e), ik bulkn, ik heb ebulkt*: **1** een boertje laten; *bulkn of 't onder oet 'n grootn tee mot komm*: hevig boeren (alsof het vanuit de grote teen moet komen); **2** loeien (van het vee); *dat gebulkte*, dat geloei, dat geboer; zie ook *bölk*

bulte* v *bultn, bultjen*: **1** bult, puist; **2** zandberg, oneffenheid in het terrein; *de Harreveldse bultn, de Vennebultn, de bultn in de Skanze, de Mölnbulte*; **3** bochel; **4** een grote hoeveelheid; *ne bulte volk*: veel mensen; *zich ne bulte lachen*: schaterlachen

bulterig bv/bw ~er, ~ste: heuvelachtig, hobbelig, ongelijk

bultn m *bultns, bultjen*: heuvel, hoger stuk land, hoogste stuk van de es; *de Vaennebultn*: bebost gebied achter Harreveld; *'n Vosnbultn* stuk grond achter de 'start' van de motorcross; *'n Vraogender bultn*; *d'n Hillegen bultn*: de heilige bult (veldnaam, ook wel *Hilligenhuusken*, op de hoge es tussen Groenlo en Lievelede; op *'n bultn*: op de bult (heuvel)

buske v/m: struikgewas; *gooit dat maor achter (in) de buske*: gooi dat maar achter (in) het struikgewas (uit het zicht!)

busken o *buske*; boeketje bosje struik, klein bos; *hee brach eur 'n busken bloomm met*: hij bracht voor haar een (bosje) boeketje bloemen mee;

busse v *busn, busken*: **1** bus, blik; *is duftig in de busse blaozn*: eens flink tracteren; *melkbusse*: melkbus; *drinkensbusken*: (blauw) email busje voor koffie of thee; *karbietbusse*: blik of melkbus om met oudjaar te schieten; zie ook *fletterbusse*; **2** autobus; *maak an, anders mis i-j de busse!*: schiet op, anders mis je de bus!; *de Daevnter busse*: ws een busdienst met als eindpunt Deventer (50'er jaren)

buugn (*boe:gn*) sterk ww; *ik buug(e), i-j buugt (buug i-j), hee bög, wi-j buugt (buge wi-j), ik baog, i-j baogn (baog i-j), wi-j baogn, ik heb ebogene*: buigen

buul m *~e, ~tjen*: **1** buil, bult; *hee hef 'n buul an de kop*: hij heeft een buil op het hoofd; **2** (katoenen) zak; *wi-j woln d'n bolle d'n buul afsnie:n* etc: lalliedje (dat in de jaren tachtig op kermissen e.d. gezongen werd); *klingelbuul*: collectezak met belletje; *knikkerbuul*: knikkerzak

-buul (*~s, ~tjen*) is ook vaak tweede deel van samenstellingen om een persoon te typeren, zoals *praotebuul*: iemand die graag praat; *vrettebuul*: iemand die veel eet; *potbuul*: koosnaam voor een kind dat nog op een potje zit; zie ook *drietebuul*

buurte v *buurtn, buurtjen*; syn *naoberskap*: **1** buurt, directe omgeving; **2** groep burens met *naoberplichten*; *buurte maakn*: na een verhuizing aan een aantal nieuwe burens officieel vragen om *naoberplichten* op zich te nemen

buur(t)/skap (*buurtskop*) o/v *~m, ~jen*: buurtschap, kerkdorp

C

Covénte: naam van een voormalig boerderijtje aan de past. Mientjesstraat in Lieveelde; [Volgens het woordenboek van het Eibergs (*kavente kavinte*) betekent het ‘slecht onderhouden huis’. In het Gronings bestaat het woord *kwinde* in de zelfde betekenis, dus w.s. heeft *Covente* niets met het woord ‘convent’ (klooster) te maken.]

D

daags; syn (*dagens*) bv/bw: dagelijks overdag; *hee dut daags neet meer zo völle*: hij doet overdag niet meer zo veel; *daagse klere* (ook ‘*t gewone grei*’): kleren voor gewone dagen i.t.t. *zondagse klere* en *schoolgrei*: kleding voor de zondag en kleren voor naar school (geen uniform)

dadn (ook *daadn*) rangtelw: derde; *op n dadn dag*: op de derde dag

daele v *daeln*, *daeleken* (*daeltjen*): deel, werkvloer van een boerderij (de plaats waar de koeien ‘s winters op stal stonden); *op daele*: op de deel

daeln/hane* m ~/*haann*, ~/*hääntjen*: opschepper

Daemter (ook *Daevnter*) o: Deventer; *de Daemter busse*: eertijds een bepaalde busdienst

Daevnter zie ook *Daemter*

dag m ~*e*: dag; *ach dage*: ‘acht dagen’ als benaming voor een week; *vandage (aover) acht dage*: vandaag over een week; zie ook *wekke*; *alle dage*: dagelijks, elke dag; *ik lope alle dage op klompe*: ik loop elke dag op klompen; *zee löp op alle dage (zee löp op de letste dage)*: zij moet binnenkort bevallen; *veur dree dage, aover dree dage*: drie dagen geleden, over drie dagen; de dagen van de week zijn: *maondag*, *dinsdag*, *woensdag* (zeer verouderd *goozndag*), *donderdag* (*dönderdag*), *vri-jdag*, *zaoterdag*, *zondag* (*zöndag*); *alle dage (wekn)(jaorn) dee God gif*: alle dagen (elke week)(alle jaren) die God geeft (de toevoeging dient als versterking van ‘*alle*’)

dagens* bw: dagelijks; *hee geet dagens na ‘t zwembad*: hij gaat dagelijks naar het zwembad; *dagenslech*, *daglech*: daglicht; zie ook *daags*

dale* bw: neer, neerwaarts, naar beneden; *dat geet dale*: dat gaat bergaf (naar beneden); *smiet ow dale*: ga zitten, pak een stoel; *ne boom of ‘n huus dale maakn*: een boom neerhalen, een huis afbreken; *Jan mag gearne beume dale houn*: Jan kapt graag bomen om; *dale traen*: plat trappen; (*te*) *dale lign*: plat liggen van graan; zie ook *hoekedale*

dalek bw: **1** dadelijk, direct, onmiddellijk; *dat mo’j dalek doon*: dat moet je direct doen; syn *dreks*; **2** binnen zeer korte tijd (voorafgegaan door zoo); *zee kump zoo dalek ok*: zij komt zo dadelijk ook

dam(me)* v *damm*: tepel van een zeug; *zee hef an de achterste (leste) damme (titte) elegene*: zij is (in haar jeugd) te kort gekomen

dao* (*douw*) bv/bw: (dooi) zacht; ‘*t is dao weer*: het dooit, het is zacht weer

daor bw: daar; *daor geet e*: daar gaat hij; *daor geet ‘t hen (an)*: nu begint het

Darp o: Dorp, aanduiding voor Winterswijk; zie ook *Wenterswiek*

dat aanw vnw o [*dén* m, *dee* v]: dat; *dat peead*: dat paard; [*Dén zönne*: die zoon; *dee dochter*: die dochter; zie ook *dee* en *dén*.]

dat/tie:n(e): **I** telw: dertien; *hee hef dattien beeste*: hij heeft dertien koeien; **II** zelfst gebr telw: dertien; *he hef der dattie:ne*: hij heeft er dertien

de I bep lidw v/m [‘t o]: de; *de fietse*: de fiets; *de (d’n, ‘n) keeal*: de man; zie ook *den* en ‘*t*’; **II** vz: per; *wi-j kriegt de man nog ‘n euro van ow*: wij krijgen elk (per persoon) nog een euro van jou

dee aanw vnw v [*dén* m, *dat* o]: die; *dee dochter*: die dochter; zie ook *dén* en *dat*

deerne* v *deearns*, *deearntjen*: **1** meisje; *da’s ne geeuwe deearne*: dat is een knap meisje; *jonges bi-j jonges en deearns bi-j jonges*: komische uitspraak in een mannenwereld; *oh Gemma, ik mag ow zoo gearne / i-j bunt zonne adege deearne*: lalliedje, waarin de naam van het meisje veranderd kan worden; **2** verloofde; *hee is met ziene deearne (zien deearntjen) (zien maeken) (ziene meid)*: hij is hier met zijn meisje

deenn* ww, *ik deen(e)*, *dee deent*, *wi-j deent (dene wi-j)*, *ik deenn*, *wi-j deenn*, *ik heb edeend*: **1** dienen, in betrekking zijn (vooral voor vrouwen); **2** dienstplicht vervullen; **3** de mis dienen; **4**

(be)horen, eigenlijk verplicht iets moeten doen; *i-j deenn wal haoste na ziene begraffenis te gaone*: jij zou eigenlijk naar zijn begrafenis moeten gaan; *dat deent niks*: dat is nergens goed voor

deens/dag ~/*dage*: eertijds verplichte werkdag (op een ander bedrijf) in de oogsttijd (syn *helpe/dag*)

Deepm o: plaatsnaam, Diepenheim

deer o ~s: joekel; '*n deer van 'n eekn*: een joekel van een eik; syn *labus**; zie ook *kabanus*

dekkel* m ~s, ~tjen: deksel; '*t vet kocht ow toch ok neet onder 'n dekkel vandan!*: wees wat zuiniger!; *de kinder loopt tegenswaorig op vastnaovend foekepotteri-je met (pot)dekkels in plaatse van ne richtigen foekepot*: de kinderen lopen tegenwoordig op vastenavond met pannendecksels i.p.v. een echte foekepot; *potdekkel*: pannendecksel; *af/dekkeln* ww: afranselen

dekn/kiste v ~/*kistn*, ~/*kisjen*: dekenkist, soms abusievelijk gebruikt voor *tuug/kiste*; zie ook *tuug/kiste*
dén aanw vnw m [*dee* v, *dat* o]: die; *dén keeal*: die man; zie ook *dee* en *dat*. Wanneer *dén* extra nadruk moet krijgen, omdat het niet verstaan werd, kan er ook een –e achter komen; *dénne!*; [vr: *wee was dat?* antw: *dénne!*]

denkn sterk ww; *ik denk(e)*, *i-j denkt (denk i-j)*, *hee dech*, *wi-j denkt (denke wi-j)*, *ik dach*, *i-j dachtn (dach i-j)*, *hee dach*, *wi-j dachtn*, *ik heb edach*: denken; *zwie:gn en denkn*, *dut gin mense krenkn*: door te zwijgen en te denken krenk je niemand

denne* (*danne*) v *denn*, *dennen*: den, dennenboom; *wi-j mot vanaovond hen dennekes halen*, *want onzn buurman geet trouwn*: we moeten vanavond dennetjes halen, want onze buurman gaat trouwen; zie ook *mooimaakn*; *kasdenne*: kerstden

denne/katte* v ~/*katn*, ~/*kätjen*: dennenappel

deujn* onpersoonlijk ww; '*t deujt*, '*t deujn*, '*t hef edeujd*: dooien (spelling ook *döön?*)

deupm ww *ik deup(e)*, *i-j deupt (deup i-j)*, *hee deupt*, *wi-j deupt (deupe wi-j)*, *ik deupm*, *hee deupm*, *wi-j deupm*, *ik bun/heb edeupt*: dopen; *ik bun dree keer edeupt: eenmaol veur nood in hoes, eenmaol plechtig in de karke en dreks naotied bi-j Meekes inn Hook*: ik ben drie keer gedoopt: een keer uit nood thuis, een keer plechtig in de kerk en meteen daarna bij café Meekes in de Hoek

deur vz: door; '*t löp 'm der deur* (ook: '*t löp der 'm deur*): hij is (erg) in de war

deur/doon* sterk ww, voor vervoeging zie *doon*: **1** door midden snijden (hakken, slaan); **2** (Harv, Liev, Zieu) doorstrepen van een schuld; **3** doorzetten

deure v *deurn*, *deurken*: *de deure is vaste*: de deur is op slot; *doot de deure los*: doe de deur open; *deure tool!*: deur dicht!

deur/kaatn ww; *ik kate deur*, *ik kaatn deur*, *ik heb deur-ekaat*: **1** op de laatste avond van het jaar tot middernacht een kaartspel spelen, het jaar uitkaarten; **2** beslister optreden, een beslissing forceren: *i-j zoln is wat meer deurkaatn in de opvoeding*: je moet eens wat beslister optreden in de opvoeding

deur/slag* m ~/*slaagn*, ~/*slägsken(?)*: vergiet; *hee hef gin deurslag in de hande*: hij heeft geen gat in de hand

deur/slaon sterk ww, voor vervoeging zie *slaon*; *de fietse slöt deur*, *de fietse sloog deur*, *de fietse hef deur eslagene*: **1** het loszitten van de pedalen of de trapas van de fiets; **2** overdrijven

deur/stekn sterk ww (alleen 3^e pers); voor vervoeging zie *stekn*: tintelen; '*t is zoo kold dat de hande mi-j deurstekt*; *ik mot hansn an*: het is zo koud dat mijn handen tintelen; ik moet handschoenen aan

Deutekum (*Deudekum*) (*deutekom*) (*Durrekum*) o: Doetinchem

deuze* v *deuzn*, *deusken*: **1** doos; *ne tabaksdeuze*: een tabaksdoos; '*n deusken sigretn*: doosje sigaretten; **2** benaming voor oude vrouw; [Bij een gezin werd tijdens het avondgebed ook een gebed gedaan *veur 't deusken*, waarmee de overledenen van familie en buurt bedoeld werden. De doodsprentjes werden namelijk bewaard in een doosje.]

diek m ~n, ~sken: **1** dijk; **2** onverharde weg; [Het is meestal een karrenspoor, soms met een fietspad er langs, dat van het karrenspoor is gescheiden door betonnen fietspaaltjes, grijs met afgeschuinde koppen, van het merk VRIGA (Vereniging Rijkswielpaden Geldersche Achterhoek). Na de jaren '50 kwamen er andere cementen paaltjes met witte koppen. Het woord *diek* wijst op een verhoging in laag, vochtig gebied, waarover de wegen liepen. –*Diek* is ook het laatste deel van de naam van veel wegen: *Baedlesdiek* (ook *Baelasdiek*), *Koolmansdiek*, *Fleerdiek* enz.]

Die:m o Didam

dik(ke) bv/bw ~r, *dikste*: **1** dik; '*n dik keealtje*: een dik mannetje; *ne dikn keeal*: een dikke man; '*n Dikn*: een bekende bijnaam in Zieuwent; **2** verzadigd; *kinder mostn huu: 'n tot de koo dikke was*: kinderen moesten de koe hoeden tot ze verzadigd was; *dee koo is dikke op-eweid*: die koe is verzadigd

(door te grazen); *hee hef zich stoepedikke egettene*: hij heeft zich zeer vol gegeten; **3** groot, ernstig, serieus; *dikke trammelant*: grote problemen; *da's dik wark met dee beidn*: zij tweeën kunnen het goed met elkaar vinden; **4** dronken; *hee is hatstikke dikke in hoes ekommen*: hij is stomdronken thuis gekomen; **5** bot: *ne dikke zeise*: een botte zeis; *de vrouwe en de zeise mo'j neet oetleenn*: *dee krie'j allebeide dikke weer*: persoonlijke spullen moet je niet uitlenen; zie ook *andikke* en *slee*

dik/konte v ~/*kontn*, ~/*kuntjen*: scheldwoord voor iemand (of vee) met een dik achterwerk

Dinsper o: plaatsnaam Dinxperlo

disn aanw vnw m [*disse* v, *dit* o]: deze; *disn trekker*: deze trekker; zie ook *disse* en *dit*

disse aanw vnw v [*disn* m, *dit* o]: deze; *disse koo*: deze koe; zie ook *disn* en *dit*

dit aanw vnw o [*disn* m, *disse* v]: dit; *dit boek*: dit boek; zie ook *disn* en *disse*

d'n (ook *den*, 'n) bep lidw m [*de* v, 't o]: de; zie ook *den*

doedel/zak m ~/*zäkke*, ~/*zäksken*: doedelzak; *hee zut hemel en eerde veur 'n doedelzak an*: hij ziet sterretjes, hij is totaal beduusd

doem* m *dume*, *duumken*: **1** duim; 'n *doem neumt ze ok wal luu:zeknapper*: de duim noemt men ook wel luizenknapper; *Edwin hef zich lillek in 'n doem ezaagd*: Edwin heeft zich ernstig in zijn duim gezaagd; **2** deel van een scharnier (soms het hele scharnier)

doe:ve* v *doe:vn*, *duufken*: duif; *zoo gries as ne doe:ve*: zilvergrijs (haar); *met knie:ne en doe:vn kö'j 't geld zeen stoe:vn*: hobbyvee kost meer geld dan het opbrengt; *holtdoe:ve* (ook *bosdoe:ve*): houtduif; *koerdoe:ve*: Oost-Indische duif; zie ook *sierdoe:ve*: sierduif (plaagnaam voor 'bruidjes' bij een katholieke viering); zie ook *roekn*

doe:vnskoer* o (verouderd) o: duizendschoon (tegenwoordig ook *doezendskoer*)

Domm An/leg m: naam van een wegkruising tussen Lichtenvoorde en Aalten, vlak voor Barlo; zie ook *Balle*; [De naam schijnt te danken te zijn aan een foutieve planning tijdens de aanleg.]

donderi-je v (ook *gedonder* o): ruzie, onmin, onenigheid etc

donder/slag m ~/*slage*, ~/*slegsken*: donderslag; *van ne (nen) skeet ne (nen) donderslag maken*: van een mug een olifant maken

donder/worm* m ~/*wörme*, ~/*wörmkken*: onweersbeestje; [Deze beestjes zijn er vooral tijdens het maaien of oogsten van de rogge en bij grote warmte en zij jeuken soms.]

donkern m: duisternis, donkerte, het donker, nacht; zie ook *duustern*

dood bv/bw: dood; *grootmoo is dood*: grootmoeder is dood; *beumken groot*, *eumken dood*: boompje groot, oompje (plantertje) dood; *dat steet daor good*, 't *vret gin brood en 't geet neet dood*: het kost niks om dat nog even te bewaren; *dén is altied zeek*, *nooit dood*: die heeft altijd wat (te klagen); syn *uut de tied*; *grootmoo is al jaorn (weg) uut de tied*: grootmoeder is al jaren dood; syn *kapot*: dood (alleen voor dieren en planten); *onzn hond is kapot*: onze hond is dood

dood(s)/kiste v ~/*kistn*, ~/*kisjen*: doodskist; *dat hef gin doodkiste neudig*: het is niet erg dat het stuk is

doods/loch m ~/*löchtn*, ~/*löchjen*: doodslucht, lijklucht, sfeer van een sterfhuis

doon* I sterk hulpww; *ik doo*, *i-j doot (doo'j)*, *hee dut*, *wi-j doot (doo'w)*, *ik dee*, *i-j deedn (dee'j)*, *hee deed*, *wi-j deedn (dee'w)*, *ik heb edaone*: **1** doen; *neet doon!*: niet doen!; **2** (aan)geven; *doot mi-j dat boek is*: geef mij dat boek eens (aan); *ik mot ow nog geld doon*: ik ben je nog geld schuldig; **3** (in diverse betekenissen, afhankelijk van de context:) *dood doon*: slachten, dood maken; *de kop af doon*: de kop af slaan; *bi-jdoon*: laten dekken (ter dekking stellen?): *de rooie starke is vanwekke bi-j edaone*: de rode koe is deze week gedekt; *deurdoon*: doorstregen, vergeven, doorgaan; *der oet doon*: eruit gooien; *hee dut zienn auto vot*: hij doet zijn auto weg; *argens met hen doon*: met iets aanmodderen, *zee doot der maor wat met hen*: zij modderen maar wat aan; *hee is der met an doon(e)*: hij is verward; *maakt ow maor niks te doone*: wees maar niet bang; *mien vaa kan t der makkelijk umme doon*: mijn vader kan het zich best permitteren; *daone* (= *volt deelw van doon*) *kriegn*: ontslag krijgen; *kot doon*: wisselen (in kleingeld); *kö'j mi-j efn 'n tientjen kot doon?*: kun je (voor) mij even een tientje wisselen?; *dat gedoote*: die drukte, dat gedoe; II o (verzelfstandigd ww): handelwijze; *dat is toch 'n raa doon*: dat is toch een rare manier van doen; *dat is gin doon*: dat is niet te doen (dat is geen manier, dat is niet uitvoerbaar); *dat is één doon (één loopm)*: dat gaat in een moeite door

döpm ww; *ik döp(pe)*, *i-j döpt (döp i-j)*, *wi-j döpt (döppe wi-j)*, *ik döpm*, *ik heb edöpt*: doppen van *boonn*, *apenötjes* (bonen, pinda's) e.d.

döppes mv (ev *arfte*): **1** dopperwtent; **2** ogen; *kiek oet de döppes!*: kijk uit je ogen!

dos* m: dorst; *dos as 'n peead*: erg dorstig; (Liev) *he'j dos?* / *gaot na Jan Tros*, / *daor hebt ze 'n hundjen*, / *dat pist ow lieke in 't mundjen*: plagerig antwoordrijmpje op 'n vraag om wat te drinken

dotjen (dötjen) ww; *ik dotje*, *i-j dotjet (dotje i-j)*, *wi-j dotjet (dotje wi-j)*, *ik dotjen*, *wi-j dotjen*, *ik heb edotjet*: suffen, dutten, de aandacht verliezen, een dutje doen

douw **I** (ook *dao**) bv/bw ~er, ~ste: zacht (temperatuur); *'t is douw weer*: het is zacht weer (ook: het dooit); zie ook *dao*; **II** m: dauw;

douwtrapm ww (alleen inf); ook wel *douwtrae* 'n: dauwtrappen

draagn (ook *draegn*) sterk ww; *ik draag(e)*, *i-j draagt (draag i-j)*, *hee dreg*, *wi-j draagt (draage wi-j)*, *ik droog*, *i-j droogn (droog i-j)*, *wi-j droogn*, *ik heb edragene*: dragen; *vedraagn*: verdragen

draagnd (ook *draegnd*) bv/bw: drachtig; *he'j 't peead al draagnd?* is je paard al drachtig?

draegn sterk ww; zie ook *draagn*; *ik draeg(e)*, *i-j draegt (draeg i-j)*, *hee dreg*, *wi-j draegt (draege wi-j)*, *ik droog*, *i-j droogn (droog i-j)*, *wi-j droogn*, *ik heb edraegene*: dragen; *vedraegn*: verdragen

draegnd (ook *draagnd*): bv/bw: drachtig; *he'j 't peead al draegnd?* is je paard al drachtig?

draej m ~n, ~ken: bocht, draai; *op 'n draej*: in de bocht (ook *draeje* v *draejn*, *draejken*)

draejn ww; *ik draej(e)*, *ik draejn*, *ik bun edraejd*: draaien, omdraaien, omkeren; *draej ow is umme en kiek mi-j is an*: draai je eens om en kijk me eens aan (uit het lied van *Hoksebarge*); *dat gedraej(te)*: dat gedraai (dat gelieg)

drao* bv/bw: ~(d)er, ~ste: traag, langzaam, sloom; *wat is dat 'n draonn keeal!*: wat is dat een langzame vent! *drao praotn*: langzaam spreken; *zoo drao as dikke driete (stront)*: uiterst langzaam

draod* m *dräö*, *dräödjén*: draad, garen, afrastering, grens; *zee is kats van 'n draod*: zij is totaal in de war; *onder 'n draod hen weidn*: vreemd gaan; *teegn den draod in (teegn 't heil in)*: in de contramine; *pun(t)draod* (ook *nen skarpn draod*): prikkeldraad; *stroomdraod*: elektriciteitskabel, schrikdraad; *dreugedraod* (veelal een vertaling uit het Nederlands: *waslie:ne*): waslijn

draod/naegel* m ~/~s (~e), ~/~tjen: **1** draadnagel (soort gebogen spijker om gaas vast te zetten); **2** lastig, eigenwijs persoon

dree **I** telw: drie; *heef hef dree beeste*: hij heeft drie koeien; **II** *dreetjen*, *dreejn*: zelfst gebr telw: drie; *hee hef der dree*: hij heeft er drie; *den Dreehook*: de Driehoek; *ne dreetimp*: een driehoekig stuk land; *ne dreetute*: een driesprong; 'n *dadn* (ook 'n *daadn*): de derde

Dree/hook m: plek in Lichtenvoorde nl. beginpunt van 4 (!) wegen: naar Aalten, Vragender, Lieveelde en het dorpscentrum

dree/memme* v ~/memm, ~/memmeken: koe met een beschadigde speen

dreet m ~n, ~jen: **1** hoop stront; **2** (syn *skeet*) scheet, wind, ruft; *van 'n dreet (skeet) 'n donderslag maakn*: iets onbeduidends opblazen; **3** kleinigheid, kleine hoeveelheid

dreks bw: direct, meteen, onmiddellijk, snel; *hee mos zich dreks meldn*: hij moest zich direct (onmiddellijk) melden; *de skone waa'n dreks klaor*: de schoenen waren snel (meteen) klaar; syn *síto*, *dalek*; zie ook *dalek*

drelle* v *dreln*, ~ken: **1** rafel, flard, afgescheurd stuk leer of textiel; *'t hönk van dreln en veln anmekare*: het bestaat uit rafels en flarden; *i-j kriegt daor dreln en veln in de koffje*: daar krijg je geen lekkere koffie (met vellen); **2** slet, sloerie

dreln ww; *ik drelle*, *ik dreln*, *ik heb edreld*: kwijlen; *dat gedrelte*: dat gekwijn

dretterig* bv/bw ~er, ~ste: **1** ellendig, naar (ziekelijk), katerig; *ik veule mi-j dretterig*: ik voel me ellendig; **2** zuinig, kwalitatief slecht; 'n *dretterig feesjen*: een zuinig (vervelend) feestje; syn *drieterig*)

dreuge bv/bw ~r, *dreugste*: **1** droog; *zoo dreuge as Sinterklaos zien gat*: zeer droog; **2** droog (leeg) *dreuge staon*, geen melk (of water) gevend: *de pompe (de koo) steet dreuge*: de pomp (de koe) staat droog; *van 't geevn steet de sikke (de beste koo) dreuge*: het kan niet van één kant komen; *dreugedraod* (veelal een vertaling van het Nederlands: *waslie:ne*): waslijn; *dreuge woste*: droge metworst

dreuge/draod* m ~/dröä, ~/dröädjen: waslijn

driet-: voorvoegsel, waarmee een woord een negatieve betekenis krijgt: *drietweer*: rotweer; *drietkeel*: rotvent; *drietfeesjen*: vervelend feestje; *drietskole*: rotschool; zie ook *drietdinge*, *drietebuul*, *drietenat*

driet/dinge o ~/dinger, ~/dingesken: klein, vaak minderwaardig voorwerp, dier of persoon; *wat 'n drietdinge van 'n varken!*: wat een klein varkentje!

driete I v: **1** poep, stront; *driete zien breur zit der bi-j deur*: antwoord op een vraag van kinderen waar het eten naar smaakt; *zoo drao as dikke driete (stront)*; uiterst langzaam; **II** bv/bw knudde, slecht; *dat was 'n driete feesjen*: dat was een vervelend feestje; *'t is driete!*: het is niks, waardeloos!

driete/buul* m ~/*buuls*, ~/*buultjen*: **1** koosnaam voor een kind (ook wel *poepzak*); *i-j bunt mooder zienn drietebuul (poepzak)*: jij bent mamma's kereltje; **2** scheldnaam voor een slome

driete/nat bv/bw: kletsnat, drijfnat; zie ook syn *zeik(e)nat*, *strontnat* en *drie:venat*

drieterig* bv/bw ~*er*, ~*ste*: ellendig, naar; *ik veule mi-j drieterig*: ik voel me slecht; zie ook *dretterig*

drieteri-je* v: diarree; *hee is an de drieteri-je*: hij heeft diarree

driete/zat* bv/bw: stomdronken

driet/huus* o ~/*huu:ze*, ~/*huuskes*: **1** pleehokje; *zoo drok as 'n driethuus op Paosn*: erg druk; **2** *driethuus*: angsthaas

driet/hoop m ~/*heupe*, ~/*heupken*: **1** drol, hoop stront; **2** klein kereltje

driet/heupken* o ~/*heupkes*: **1** een klein beetje; **2** ouderwets snoepje van schuim in de vorm van een spits toelopend toltje (kegelvorm) van verschillende kleuren

drietn* sterk ww; *ik driet(e)*, *i-j driet*, *hee drit*, *wi-j driet (driete wi-j)*, *ik dret*, *i-j dretn (dret i-j)*, *hee dre(e)t*, *wi-j dretn*, *hef edretne*: poepen; *de pöste oet 't hoes drietn*: vreselijk aan de diarree zijn; *in Grolle op 'n wal drietn, is ok vebòone, maor i-j gliert ter wal oet aover 'n stront*: dit wordt gezegd als blijkt dat men zich niet aan een verbod houdt; *i-j kunt mi-j 'n bot drietn*: je kunt me de pot op; *zich in de zak laotn drietn*: zich laten benadelen (bedriegen); *met 'n löög gat hen drietn gaon*: dat is de moeite niet waard, niets te bieden hebben; *de skeet, / dén ik laatst dreet, / dut raozn en blaozn / en gie: 'n en tie: 'en / en kump met groot geluud / ... d'n poepet uut /*: kinderversje; *dat gedriette*: dat geruft, dat gepoep; *dee drieteri-je*: die diarree; zie ook *drieteri-je*; [Als iemand naar het toilet was geweest, werd er wel eens gevraagd: *'He'j edretne?* Als men met ja antwoordde, vervolgde de vrager: *'Dan he'j ok krom ezettene'*] [Vraag: *Hoo late is 't?* Antwoord: *Kwat veur 't slaon. A'j drietn mot, ku'j gaon*: kwart voor de uurslag. Als je naar de wc moet, kun je gaan.]

drie:v(e)nat bv/bw: kletsnat; zie ook syn *zeik(e)nat*, *strontnat* en *drietenat*

drie:vn* sterk ww; *ik drie:v(e)*, *i-j drie:ft (drie:f i-j)*, *hee drif*, *wi-j drie:ft (drie:ve wi-j)*, *ik dreef*, *i-j dreevn (dreef i-j)*, *wi-j dreevn*, *ik heb edrevene*: **1** drijven (op vloeistof); *eier bunt vebrod at ze blijft drie:vn*: eieren zijn bebroed als ze blijven drijven; **2** drijven (van vee); **3** opdrijven, opjagen; *i-j mot mi-j neet zoo drie:vn*: je moet me niet zo opjagen; *a'j drie:vn wilt, mo'j sköäpe koopm*; of ook wel: *a'j drie:vn wilt, mo'j in 'n Iessel gaon lign*: jaag me niet op; znw: dat *gedrie:fte*: het opjatten; *dee drie:veri-je*: dat voortdurende opjatten, overdreven ijver

drille/mölle* v ~/*möln*, ~/*mölleken*: draaimolen

drinkn sterk ww; *ik drink(e)*, *i-j drinkt (drink i-j)*, *hee drunk*, *wi-j drinkt (drinke wi-j)*, *ik dronk*, *i-j dronkn*, *(dronk i-j)*, *hee dronk*, *wi-j dronkn (dronke wi-j)*, *ik heb edronkene*: drinken; *vee drunk neet, maor zöp*: vee drinkt niet maar zuipt

droebel* (*drobbel**) m (?) ~*s*, ~*tjen*: groepje boerderijen dichtbij elkaar, soms apart deel van een buurschap, groepje bij elkaar staande mensen

drok bv/bw ~*ker*, ~*st*: druk; *zoo drok as 'n skoobostel op zaoterdag*; *zoo drok as 'n pötjen met piern*; *zoo drok as 'n klein baasjen*; *zoo drok as 'n driethuus op Paosn*: erg druk; *zee bunt drok met mekare*: zij gaan veel met elkaar om, zij kunnen goed met elkaar opschieten

droktn m: drukte; *maak (ow) gin droktn*: doe maar rustig aan, sloof je niet zo uit (dit zegt het onverwachte bezoek)

drömpel (*drempel*) m ~*s*, ~*tjen*: drempel, dorpel

dubbel (*dubbeld*) bv/bw: dubbel; *dubbel en dwars is ens zoo dikke*: corrigerend gezegde als kinderen teveel beleg op het brood doen

duchtn* **1** ww (in de 3^e persoon e.v. met een meew vw): vinden, dunken; *wat duchtn ow dervan?*: wat vond jij ervan?; [Zo werd een ingedut raadslid eens gevraagd wat hij stemde. Hij schrok wakker en zei: *'Mi-j duch wat Hulshof duch*': 'Ik vind wat Hulshof vindt'.]; **2** ww (zonder onderwerp maar met een meew vw als 'onderwerp': *mi-j duch*: mij dunkt, ik vind; *mi-j duchtn*: ik vond

duftig* bv/bw ~*er*, ~*st*: groot, stevig, flink; *ne duftigen keeal*: een flinke vent; *'n duftig stuk vleis*: een groot stuk vlees; *ne duftige bankrekkening*: een vette bankrekening; *duftig zweetn*: erg zweten

dutte* v *dutn*, *dutjen*: deuk; *'n kettel vol dutn*: een ketel vol deuken; *hee veel zich ne dutte in 'n kop*: hij viel zich een gat in zijn hoofd

duuster I o: duisternis; *hee zit gearne in 't duuster*: hij zit graag in het duister; **II** bv/bw: ~der, ~st: duister, donker; *'t is daor altijd zoo duuster op de daele*: het is daar altijd zo donker op de deel

duustern m: duisternis, donkerte, het donker, nacht; *met 'n duustern*: als het donker is; *veur 'n duustern*: vóór het donker; *in 'n duustern is 't good fluustern*: duisternis is prettig voor geliefden; zie ook *donkern*

Duuts bv/bw: Duits; de Duutse grenze: de Duitse grens; *'n Duutsn Keizer*: oude bijnaam in L'voorde;

Duutse v: Duitse; **Duutser** m: Duitser

duu:znd* (Harv *doe:znd**) telw: duizend; (Lich) *zoo meu as duu:znd man*: doodmoe; *zoo zat as duu:znd man*: stomdronken

duvel* m ~s, ~tjen: duivel; *een armen duvel*: een beklagenswaardig persoon; *zee howt zich mekare as arme duvels*: ze vechten op leven en dood; *van eenn duvel na twee duvels*: met een slechte oplossing wordt het nog slechter (van de regen in de drup)

duvels bv/bw: **1** boos, des duivels; **2** verzot; *onzen Jannes is duvels op cola*: Jannes is verzot op cola; zie ook *raoznd*

E

eea/pl* (ook wel *eerapl*, *eerpl* en *japl*) m ~s (~e), *eeapeltjen*: aardappel; *eeapls potn*: aardappels poten; *eeapls stekn*: aardappels steken (rooien); *eeapls gaddern*: aardappels rapen; [aardappels werden in vier soorten gesorteerd: *varkenseeaple* (hele kleintjes, voor de varkens), *pòteeapls* (pootaardappels), consumptieaardappels (voor verkoop) en hele grote (voor de eigen consumptie)]; *eeapls in de zökke hebm*: gaten in de sokken hebben; *de eeapls al wit hebm*: de aardappels zijn al geschild, (het werk schiet al op); *de eeapls afgeetn*: (humoristisch) plassen; *eeaplgrepe*: speciale riek met meer dan 4 tanden, gebruikt bij het aardappelrooien; zie ook *grep*)

eea/pl/vakantie v ~/*vakanties*: herfstvakantie; in de jaren '40 en '50 moesten veel kinderen helpen bij het *eeaple gaddern* (aardappels rapen); zie ook *eeapl*

eead/baeze* v ~/*baezn*, ~/*baesken*: aardbei

eeade v: **1** aarde; *wi-j hebt maor ene eeade*: we hebben maar een aarde; syn *weeald*; **2** aarde, grond, zand; *ne kruuwaagn met eeade*: een kruiwagen met zand (grond); *'t liek steet nog baovn (de) eeade*: het lijk is nog niet begraven;

eekn m *eeeks*, *eeksken*: eik, eikenboom; (ook *eeknboom*); zie ook *eke**

een (zelfst gebr telw *ene*) **I** onbep lidw; zie ook '*n*, *en*, *ne*: een; **II** telw (verbogen als het onbep lidw): *één*; *hee hef één kalf (éne koo) (éénn knech)*: hij heeft één kalf (één koe) (één knecht); *dat is één doon (één loopm)*: dat gaat in een moeite door; **III** *ene* zelfst gebr telw v ~*n*, ~*tjen*: een; *hee hef der maor ene*: hij heeft er maar een; *zee krig ne éne veur spiekn*: ze krijgt een één wegens spieken; *hee hef op skole twee eenn ekgene*: hij heeft op school twee enen gekregen; [n.b. *een* is geen lidwoord; zie ook '*n*]

eer/döänig bv/bw: ~*er*, ~*ste*: eierzuchtig; *hee is slim eerdöänig*: hij is erg eierzuchtig (als karaktertrek); [n.b. *greuts op iets gaon*: trots op iets zijn; zie ook *greuts*.]

Èèsele (ook *Èèfsel*): Eefsele, buurschap bij Groenlo; [Het gaat hier om een loo-naam. De betekenis van het eerste deel (*Èè-*) zou ijf (taxusboom) kunnen zijn.]

efn bw: even, korte poos

efkes bw: eventjes; *kö'j dat efkes maakn?*: kun je dat even repareren?

egáál* bv/bw ~*er*, ~*ste*: gelijk, vlak (ook *lieke*); *dat is mi-j kaatjen egaal (dat is mi-j égaal)*: dat kan me niet schelen

éga(a)l(s)* (*ééngaal*) bw: steeds (syn *störeg*); *i-j mot mi-j neet éga(a)l(s) steurn*: je moet me niet steeds storen

ei* o ~*er* (~*ere*), ~*ken*: ei; *één ei*, *één kuukn*, (Harv) *één ei*, *één gat*: altijd samen; *tiekei*: kippenei; *windei*: schaalloos ei; *skier ei*: een bebroed ei; '*n stie:ge eier*: twintig eieren; *knikei*: geblutst ei; *paosei*: paasei

Eibarge(n): Eibergen

eign/gedraejd bv/bw, ~*er*, ~*ste*: zeer in de contramine, eigenzinnig; *zee is wal vaker eigngedraejd*: zij is wel vaker in de contramine; *nen eigngedraejd(e)(n)* zelfst gebr: een eigenwijs persoon: *zee is ne eigngedraejde*, *hee is 'n eigngedraejdn*

eke* m *eekn*, *eeksken*: eik, eikenboom (ook *eeknboom*); zie ook *eekn*

ekster/kaste (Liev, Lich, Vrag) v ~/*kastn*: eksternest; zie ook *kaste*

ekstern (ook *aekstern**) ww; *ik ekster(e)*, *i-j ekstert (ekster i-j)*, *wi-j ekstert (ekstere wi-j)*, *ik ekstern*, *wi-j ekstern*, *hee hef e-eksterd*: plagen, klieren, discussiëren; *hol is op met dat ge-ekster!*: schei eens uit met dat geklier!

elektries o: elektriciteit; *hee hef gin elektries in de schure*: hij heeft geen elektriciteit in de schuur; *den keal van 't elektries (van 't lech)*: de elektricien, de monteur van de PGEM (het elektriciteitsbedrijf)

elf (zelfst gebr telw *elvene*) **I** telw: elf; *hee hef elf beeste*: hij heeft elf koeien; **II** *elvene* zelfst gebr telw; elf; *hee hef der elvene*: hij heeft er elf; *den kleinn löp weer met ne elvene onde de neuze*: dat kind loopt weer met een snotterbel; *Rob zit dit jaor in de raod van elf (dus niet elvene!)*: Rob is dit jaar lid van de raad van elf

elfte* v *elftn*, (*elfken?*): **1** steel van bijl; *brök ow de elfte*, *hol i-j de helfte*: kop op! schrale troost, het beste maken van pech; (syn *stelle**); **2** larve van een runderhorzel

elvene telw (zelfst gebr): elf; zie ook *elf*

émelte v *emeltn*: emelt, engeling, larve van de meikever

empe* v *emp*m, *empken*: ongeduldige vrouw, 'kruidje-roer-me-niet'; *miegempe*: mier (letterlijk staat er: pis-empe)

emperig* bv/bw ~er, ~st: lastig, ongeduldig, ongedurig, beweeglijk

en (meestal gespeld als 'n) onbep lidw o (*ne* v, *ne(n)* m): een; 'n *peead*: een paard; *ne koo*: een koe; *ne keeal*: een man; zie ook *nen*, *ne* en 'n

ende* (ook *ente*) **1** v *endn* (*entn*), ~ken: eend; *endekuukn*: eendekuiken, dommerik; zie ook *pielende*; **2** o *endn*, *endjes*: eind; *an 't ende brengn*: tot het eind (de dood) verzorgen; **3** voeten; *op 't ende komm*: overeind komen, dreigend gaan staan, steigeren (paard); *rech op 't ende zitn*: recht overeind zitten; *wat bi-j 't ende hebm*: iets overkomen zijn, iets bij de hand hebben, *wat he'j noo weer bi-j 't ende?* wat is er nu weer met (bij) jou aan de hand? **4** o *endn*, *endjes*: stuk, eind; 'n *ende touw*: een stuk touw; 'n *ende woste*: een stuk worst, 't *Söwntse ende*; letterlijk: het Zieuwentse stuk, dat is de eindeloos lange, rechte weg tussen Zieuwent en Ruurlo (Batsdiek)

énde/kit o: **1** de plank aan het voeteneind van het bed; *deur zien krampm hef hee 't hele endekit oet 't bedde etraed*: door zijn krampen (in het been) heeft hij het hele voeteneind van het bed eruit getrapt; (Liev) *endekeep*; (Zieu) *endekip*; **2** in Zieuwent ook voorfront van een stortkar

éne* **I** telw (wordt verbogen als het onbep lidw): één; *ik heb éne fietse*: ik heb een fiets; *hee hef éénn auto*: hij heeft een auto; *zee hef één kalf*: zij heeft een kalf; **II** *eentjen*, *eenn*: zelfst gebr telw: een; *hee hef der maor ene*: hij heeft er maar een; *mangels op éne zetn*: uitdunnen van jonge bietenplantjes; **III** onbep vnw: iemand; *éne wat uutduutsn*: iemand iets duidelijk maken; *daor leep der ene, dén ...*: daar liep iemand, die ...

enkel* **I** m ~s, ~tjen: enkel; *hee hef zich den enkel vestoekt*: hij heeft zijn enkel verstuikt; **II** *enkel(d)* bw: alleen maar; *hee hef enkel(d) wat kasn ejat*: hij heeft alleen maar een paar kersen gepikt; **III** bv ~der, ~ste: mager, schriel; *Frank was altied al 'n enkel keealtjen*: Frank was altijd al een schriel kereltje; zelfst gebr; 'n *enkeltjen*: een enkele reis

ens* **I** bw: **1** één maal; *dat is ens maor nooit meer*: dat is ééns maar nooit weer; **II** telw: twee maal; *ens zoo groot*; twee maal zo groot; *dubbel en dwars is ens zoo dikke*: dubbel en dwars is twee maal zo dik; **II** bv (alleen predicatief) dezelfde mening hebben; *zee bunt 't ens*: ze zijn het eens

es m ~n, ~jen: **1** es, enk, hoger akkercomplex (groter dan een *kamp*); *hee hef grond op den es*: hij heeft grond op de es; **2** dorpskern; *in 'n es woonn* (Liev, Vrag): in het dorp wonen

et (geschreven 't) lidw onzijdig (uitspraak *ut*, geschreven als 't): het; zie ook 't

etn **I** sterk ww; *ik et(te)*, *wi-j et (ette wi-j)*, *ik at*, *i-j atn (at i-j)*, *hee at*, *wi-j atn (atte wi-j)*, *ik heb e(g)ettene*: eten; *et maor good, dan ku'j morgn met 'n pak loopm* (ook wel *dan ku'j lapm drietn*) taalgrapje: eet maar goed, dan loop je morgen met een pak (kun je lappen poepen); znw: *dee etteri-je*: die maaltijd; **II** o (*etntjen*): **1** diner, maaltijd; *as 't op is, is 't etn edaone*: op is op; **2** voedsel; *gin etn meer in huus hebn*: geen eten meer in huis hebben

eume* (verouderd in ev) m *eums*, *eumken*: **1** oude man; *beumken groot*, *eumken dood*: boompje groot, (oompje) planter dood; **2** oom, alleen in de noemfunctie, niet (meer) als aanspreekvorm; voor de aanspreekvorm wordt o(o)m(e) gebruikt met daarachter de naam; 'n *osse is 'n ongetrouwden eume van 't kalf*: uitleg aan kinderen over het kenmerk van een os; *spi-jeume*: inwonend, familielid, ongetrouwde oom; *peteume*: peetoom (soms negatief); zie ook *ome* en *oom*

eumken o *eumkes*: **1** oude man, iemand die zich oud gedraagt, apart mannetje; *beumken groot*, *eumken dood*: boompje groot, oompje (plantertje) dood; **2** oompje; zie ook *spi-jeume*

eur(e) **I** pers vnm 3^e pers v ev en mv, 3^e en 4^e naamv: haar, hun, hen; *hee gif eur wat*: hij geeft haar/hun iets; *zee stuurt eur weg*: zij stuurt haar/hen weg; **II** bez vnw: haar, hun; *dat is eur(e) fietse* (v ev/mv): dat is haar (hun) fiets; m ev/mv; *dat is eur(n) hond*: dat is haar (hun) hond; *dat is eur beumken* (o ev/mv): dat is haar (hun) boompje; zie ook *heur(e)*

eurn bez vnw: haar, hun; *dat is eur(n) hond* (m ev/mv), [*dat is eur(e) fietse* (v ev/mv)], *dat is eur beumken* (o ev/mv); zie ook *eur(e).*; zie ook *heur(n)*

extra bw: **1** opzettelijk expres; *dat hef ze extra zoo emaaht*: dat heeft ze opzettelijk zo gemaakt; **2** extra

F

falderabbes v/m: gemenerik

fenuus o *fenuu:ze*, ~ken: fornuis; *mien olde fenuus*: plagerige naam voor de echtgenote

fenuus/pot v/m ~/*pötte*, ~/*pötjen*: grote kookpot met een vaste stookmogelijkheid eronder om wasgoed, varkensvoer e.d. in te koken en die in de zgn. *potkamer* stond; zie ook *pot* en *Pötterman*

fiemken* (ook *vimken*) o *fiemkes*: speciaal gesneden spaantjes hout die gedroogd gebruikt werden om de pijp, de lamp, het vuur of de kachel mee aan te steken

fie:n* bv/bw ~der, ~st: **1** fijn; *fie:n op d'n tand*: kieskeurig qua eten; **2** ijsig, koud, gemeen; *fie:nn wind*: gemeen koude wind; *'t is fie:n kold*: het is gemeen koud; *fien kniepm*: gemeen knijpen; zie ook *fie:ntjes*; **3** gereformeerd; *hee is fie:n*: hij is gereformeerd

fie:nn (ev/mv) m *fie:nn*: strenge protestant; *van fie:nn en motraegn wo'j nat zonder arg*: door streng gelovigen word je ongemerkt bedonderd; *dat bunt fie:nn*: dat zijn gereformeerden; ne *fie:nn met 'n grof hemd*: iemand die zich beter voor doet, dan hij is, iemand die grove taal gebruikt

fie:ntjes bv; steenkoud; *'t is fie:ntjes buutn*: 't is gemeen koud buiten

fiet v/m: fijt, zweer (vooral aan de vingertoppen)

fietse* v *fietsn*, *fietsken*: fiets; *op ne olde fietse mo'j 't leern*: van een ouder en ervarener persoon moet je iets leren

fietse/band (ook *fietsn/band*) m ~/*bände*, ~/*bändjen*: fietsband (buiten- en binnenband); *wi-j maakn stuiterballekes van 'n oldn fietsnband*: kinderen maakten in de jaren '50 stuiterballetjes van een oude fietsband (door er rubberen ringen van te knippen, die dan om een prop papier werden gespannen)

fittereg bv/bw, ~er, ~st: overdreven precies zijn, snel aanmerkingen of kritiek hebben (van het ww *fittern*); *Onze Trees is altied gruwelijk fittereg in 't wark*: Onze Trees is altijd heel precies in haar werk

fitter/klaos* m ~/*klöäze*, ~/*klöäskén*: (te) kritisch persoon; ook *fitterkonte*

fittern: ww; *ik fitter(e)*, *i-j fittert (fitter i-j)*, *wi-j fittert (fittere wi-j)*, *ik fittern*, *ik heb efitterd*: kritiek geven, vitten, kieskeurig zijn: znw: *dat gefitter*, *dee fitteri-je*: dat gevit

fletter/busse* (*vledderbusse*) v ~/*busn*, ~/*busken*: proppenschietter van vlierhout; [Bus is een woord voor geweer en kanon (vgl. *buskruit*). Een *fletterbusse* wordt als volgt gemaakt: je zaagt (in het voorjaar!) een recht stuk *fletterbusn/holt* (= vlierhout) van 30 à 40 cm en niet dikker dan een pols. De zachte kern duw je er met een gloeiende ijzeren staaf, zo dik als een ballpoint, uit. Zo wordt de tak hol. Aan de pin maak je een handvat. Het deel van de pin dat in de 'bus' moet, is net iets korter dan de bus. Dan stop je de uiteinden van de bus luchtdicht met twee propjes van gekauwd krantenpapier of spiet van vlas of hennep. Meestal bliezen wij er eerst 'wind' in. Dan zet je de pin horizontaal met het handvat tegen je buik. Op de punt van de pin zet je de achterste prop van de bus en dan plaats je bus en pin in het verlengde van elkaar. Je duwt de eerste prop stevig de bus in, zodat de andere prop er met knal uitvliegt. Als je dacht de *busse* langer te bewaren, dan kwam je bedrogen uit. Na een paar dagen droogt het hout namelijk al uit en barst, gevolg: een totaal onbruikbare *fletterbusse*.]

fletter/busn/holt o ~/*höltjen*: vlierhout; zie ook *fletter/busse*

flokkern* ww; *ik flokker(e)*, *i-j flokkert (flokke i-j)*, *wi-j flokkert (flokke)*, *ik flokkern (flokkan)*, *ik heb e-flokkert (eflokke)*: **1** flakkeren van een kaars of olielamp; **2** fladderen; *de hoonder flokkern aover 'n brink*: de kippen fladderden over het erf; **3** vrijblijvend, ergens rondlopen of langs gaan (ook figuurlijk); *dat geflokker(te)*: het geflakker; *dee flokkeri-je*: dat vrijblijvende gedoe

fluitn ww; *ik fluite*, *wi-j fluit*, *ik fluitn*, *wi-j fluitn*, *ik heb e-fluit*: fluiten; *ene uut de wanne fluitn*: bepaald spelletje, waarbij je iemand voor de gek houdt met opdrachten waaraan niet voldaan kan worden; *dat gefluite*: dat nare gefluit

fluite I v *fluitn*, *fluitjen*: fluit; **II** tussenw: bekijk het maar! *ja, fluite!* als antwoord op een opdracht waaraan men niet wil of kan voldoen

foeke* v *foekn*, *fuuksken*: **1** schimpnaam voor meisje of vrouw, vaak met het bijv. nw. 'dikke': *dikke foeke*; **2** kreuk of vouw in textiel of papier; *dat kleedjen zit vol foekn*: dat jurkje zit vol kreukels

foeke/pot* m ~/*pötte*, ~/*pötjen*: rommelpot, muziekinstrument; [Een *foekapot* wordt gemaakt door over een Keulse (of andere) pot een varkensblaas te spannen. In het kuiltje van die blaas zet je een rietje en door met twee natte vingers over dat rietje te strijken ontstaat een brommend geluid dat in de pot versterkt wordt. Daarbij werd vroeger op maandag en dinsdag voor Aswoensdag een bedellied gezongen. Zie ook *foekepotteri-je*.]

foeke/potteri-je v kinderbedeltocht op de twee avonden vóór aswoensdag; [Kinderen trokken dan verkleed in oude jurken, broeken en met maskers langs de huizen in de buurt met een *foekopot* of (na de oorlog) met twee pannendecksels en zij zongen: *foekepotterij, foekepotterij / geef mi-j 'n centjen, dan gao ik voorbij / ik heb al zoo lange met de foekopot eloopm / ik heb gin geld um brood te koopm / foekepotterij, foekepotterij / geef mi-j 'n centjen, dan gao ik voorbij*. De woorden 'foekepotterij' en 'voorbij' zijn gewoon ABN, waarschijnlijk vanwege de maat en het rijm.]

foekn* ww; ik *foek(e)*, i-j *foekt (foek i-j)*, wi-j *foekt (foeke wi-j)*, ik *foekn*, ik heb *e-foekt*: **1** kreuke(le)n, valse plooiën trekken; *ow kleejen is 'n betjen efoekt*: je jurkje is een beetje gekreukeld; **2** proppen; *wat heb i-j ow 't hemd raa in de bokse e-foekt*: wat heb jij je hemd raar in de broek gepropt; *dee foekeri-je*: veel kreukels, het geprop, het gekreukel

foe:l* **I** o: nageboorte van vee; *is 't foe:l der al af?*: is de nageboorte er al? **II** bv/bw, ~er, ~ste: lui, lamlendig; *is dén altied zoo foe:l?*: is hij altijd zo lamlendig?

fof v ~n, ~ken: miskleun, grap: *dén mäk volle fofn*: die slaat vaak blunders

foi* tussenw: *foei*; *foi, foi!* 't ene wi', 't ander mo': rijmende verzuchting om aan te geven dat je het erg druk hebt; uitroep; *foi, foi!* of *bo foi toch!*: *foei, foei*, (waarmee afkeuring of verbazing wordt geuit)

foks m ~n, *föksken*: soort hond; zie ook *fokshond*; [De veel voorkomende hondennaam *Fokkie* lijkt daarvan afgeleid.]

fokse v *foksn, föksken*: scheldnaam (betekenis?) voor slordige vrouw; *onze leve Mi-je, dee fokse, krig van Sinterklaos ne bokse*: sinterklaasgedichtje

foks/hond m ~/hunde, ~/hundjen (~/hönde): bepaald hondenras; de veel voorkomende hondennaam *Fokkie* is daarvan waarschijnlijk afgeleid; zie ook *foks*

foksn ww; ik *fokse*, ik *foksn*, ik heb *efokst*: flansen, prutsen; *in mekare foksn*: in elkaar flansen

fonnis o: ziekenfonds (vroegere ziektekostenverzekering); *Bertus vedeent zo völle dat den al neet meer in 't fonnis zit*: Bertus verdient zo veel dat die al niet meer in het ziekenfonds zit

fosse v *fosn, föskn*: pluk (hooi, gras o.i.d.)

fotje-hannes m: (schimpwoord) prutser

fotjen ww; ik *fotje*, wi-j *fotjet*, ik *fotjen*, ik heb *e-fotjet*: prutsen, klungelen; *dat gefotje(te)*: dat gepruts

G

gaa I bw: helemaal, echt (altijd met een ontkenning): *dat is jah gaa neet waar!*: dat is helemaal niet waar!; **II** bv: gaar; *de eeaple bunt gaa*: de aardappels zijn gaar

gaapm ww; *ik gaap(e), i-j gaapt (gaap i-j), hee gaapt, wij gaapt (gape wi-j), ik gaapm, ik heb egaapt*: 1 geeuwen; 2 (de mond) opensperren, gapen; *de kost veur 't gaapm hebm*: niets hoeven te doen (alleen de mond opensperren) voor de kost; 3 nieuwsgierig kijken, gluren, staren; zie ook *gloepm*; znw: *dat gegaapte*, dat gegluur, dat gestaar

gaddern (ook *gadn**) ww; *ik gadder(e), wi-j gaddert (gaddere wi-j), ik gaddern, ik heb egadderd*: oprapen; *eeapls gaddern*: aardappels rapen

gad/vlege v *~/vleegn, ~/vlegesken (~/vleegsken)*: horzel; vooral bekend in de uitdrukking *dat zal ow de gadvleegn wal afvangn*: dat zal je leren! (er lijkt verband te zijn met het Engelse woord 'gadfly', vandaar de spelling met een -d)

gael bv/bw *~er, ~ste*: 1 geel; *gaele bloomm, gael zand*: gele bloemen, geel zand; 2 geil; ne *gaeln hond*: een wulps (geil) persoon; zie ook *leups*

gammel bv/bw, *~er, ~st*: 1 wankel; *'n gammel steultjen*: een wiebelig stoeltje; 2 niet helemaal gezond, zwak; *ik bun (veule mi-j) gammel*: ik ben (voel me) slapjes

gäöje v *gäöjn*: (Liev) meisje (ietwat grof?); *da's noo ziene gäöje*: dat is nu zijn meisje

gaon* sterk (hulp)ww; *ik gao, i-j gaot (gao'j), hee geet, wi-j gaot (gao'w), ik ging(e)* (verouderd *ik gong*), *i-j gingn (ging i-j), wi-j gingn (ginge wi-j), ik bun egaone*: 1 gaan; *der kump meer vos, want de ganzn dee gingn der zoo hoge aoverheer*: er komt meer vorst, want de ganzen vlogen zo hoog over; *'t geet an*: het begint; *van gat gaon*: welgemoed beginnen; *'Daor geet 't heer', zei Driet-in-t-bedde... 'gistern al, vandage weer!'*: (zei-spreuk) nu gaat het beginnen!; *'t geet der gruwelijk heer*: er is veel lawaai; zie ook *angaon*; zie ook *heer*; *good gaon*: afscheidsgroet; houd je taai, [op een te nieuwsgierige vraag: *waor gao'j hen?* antwoordde men wel: *nao Opstrop hen pispötte bakn*: waar ga je heen? antw.: naar Ochtrup, pispotten bakken. Zie ook *Opstrop*]; 2 verkering hebben; *dèn geet noo met zien buurmaeken*: die heeft nu verkering met zijn buurmeisje

gaon o: garen; *dat is gaon um te naejn*: dat is garen om te naaien

gao/stok (verouderd) m, *~/stökke, ~/stöksken*: wandelstok, vaak van een fraai gevormd stuk hout

gapat m *gapas, ~jen*: gaperd, nieuwsgierige kijker

Gaper m: naam van een vroegere drogisterij in Lichtenvoorde

gat* o 1 *gäte, gäätjen*: gat, kuil; *'n gat graavn*: een kuil graven; *dat is ín mien gat, óét mien gat*: dat is twee handen op een buik; *better in de wiede weeald, as in 'n krap gat*: wordt gezegd als iemand een wind laat of een boer; 2 m *kontn, getjen*: kont; *'t is altied wat: gin jök an de konte, dan wal jök an 't gat*: er zijn altijd (bijna dezelfde) problemen; *a'j jökke an 't gat hebt, dan krie'j 'n good botterjaor*: gezegd als iemand zich aan zijn achterste krabt; *'t gat bi-j 't huus holn*: niet van huis gaan wegens ziekte o.i.d.; *dén hef zich 't gat der mooi bi-j in edraejd*: die heeft daar voor zichzelf een mooie positie gecreëerd, hij is met een rijke vrouw getrouwd; *met 'n löög gat hen drietn gaon*: dat is de moeite niet waard, niets te bieden hebben; *'n zitnd gat, bedech zich wat*: die niks om handen heeft, prakkezeert zich van alles; *'n zitnd gat hef altied wat*: iemand die niets om handen heeft, mankeert vaak van alles; *grei onder 't gat vekoopm*: spullen onvrijwillig (moeten) verkopen bijv. bij een faillissement; *gin zit in 't gat hebm*: niet stil kunnen zitten; *'t gat (de konte) veur 'n toen (bos) trekn*: het opgeven, verder niet meer meedoen; *de hoonder hebt 't gat na de markt staon*: de kippen leggen veel (dus om te verkopen); *zoo dreuge as Sinterklaos zien gat*: kurkdroog; *ene achter 't gat an zitn*: iemand achter de broek zitten; *van gat gaon*: welgemoed beginnen; *moder, onze meid hef altied wat / kriebel an de bene of jök' an 't gat*: feestliedje

gattegheid v (alleen in de uitdrukking *argens gattegheid an krieg*): opschieten, voortgang boeken [als je bijv. aan een groot karwei bent begonnen en er komt schot in, kun je zeggen: "Zoo, noo krieg ik der gattegheid an".]

gebed o *gebaen, gebedjen*: gebed: (*'t is daor*) lang gebed, kotte (met)woste: (ze zijn daar) vroom, maar het eten is er niet veel bijzonders

geearne bv/bw: graag, gaarne, graag alstublieft; *wo'j nog thee? geearne*: wil je nog thee? graag, alstublieft

geels neet bw: geheel niet; *hee kump geels (heel) neet*: hij komt helemaal niet zie ook *heel*

geer* (verouderd) o ~s, ~ken: uier (koe), tepels (varken); *'t varkn mot na de beer/ morgen kan 't neet meer*, *'t varkn hef zo'n mooi geer*, *'t varkn mot / na de beer / tha tha tha tha ... 't varkn mot... etc:* lalliedje gezongen op feestjes

gees m ~tn, ~jen: geest, spook; *'n gees van Hunink-Jans*: de geest van Hunink-Jan, Lichtenvoords spookverhaal van rond 1900

geeuw bv/bw, ~er, ~ste: gaaf, goed uitziend; *'n geeuwn keeal*: een knappe kerel; *ne geeuwe deearne*: een mooie meid

geevn* (Vrag *gevn*) sterk ww; *ik geve (geef ik)*, *i-j geeft (geef i-j)*, *hee gif*, *wi-j geeft (geve wi-j)*, *ik gaf*, *i-j gaavn (gaf i-j)*, Vrag *i-j gov*n), *wi-j gaavn (gave wi-j)*, *ik heb egevene* (Vrag: *ik heb egov*n): geven, speelkaarten delen; *van 't geevn steet de sikke dreuge*: je kunt niet alleen maar geven, je moet ook af en toe iets terug ontvangen, bijv. een complimentje; *op de zwatte cross gaf 't van alles*: op de zwarte cross was van alles te doen; *maor dat gif allemaole niks*, *want wi-j holt van mekaa*, *holadijee*, *holadijaa*: dat geeft allemaal niets, want wij houden van elkaar (bekend feestliedje); *alle dage (wekn)(jaorn) dee God gif*: alle dagen (elke week)(alle jaren) die God geeft (toevoeging als versterking van 'alle')

gehögel (Lich gögel) o ~s, ~tjen: gehemelte

geld o: geld; *geld is raa gri*: a'j *'t ne hond veur smiet*, *wil e 't gaa neet vretn*: de waarde van geld is betrekkelijk; *'t geld in 'n graavn smietn (goin)*: het geld slecht gebruiken; *doot 't lech maor uut*, *want i-j kunt 't geld nog makkelijk teln*: zuinig met licht; *bi-j 'n eenn mo'j betaaln en bi-j 'n andern geld geevn*: het kost overal geld, niks voor niks; *wedn doot leu dee gin geld hebt*: liever niet wedden

de Gelderse v: aanduiding voor de busdiensten van de vroegere GTW

geleuvn (ook *gleuvn*) (verouderd *leuvn*) ww; *ik geleuve*, *i-j geleuft (geleuf i-j)*, *wi-j geleuft (geleuve wi-j)*, *ik geleuvn*, *wi-j geleuvn*, *ik heb geleufd*: geloven; *geleuf dat maor vri-j (geruste)*: wees daar maar van overtuigd.

gelieks (syn *gelieke*) bw: tegelijk; *zee kwaamm gelieks an*: zij kwamen tegelijk aan

geluk(ke)* o ~sken: geluk; (Liev) *dén kump van geluk nog onder 'n trein in tSöwwent*: die kent geen pech

gengel/dag m ~/dage; evenement in Vragender: een rustige wandeldag

gengeln* ww; *ik gengel(e)*, *i-j gengelt (gengel i-j)*, *wi-j gengelt (gengele wi-j)*, *ik gengeln*, *ik heb e-gengeld*: verveeld (doelloos) heen en weer lopen; znw: *dat gegengel(te)*: dat geloop: *dee gengelderi-je*: dat geloop, dat gehang

gengs bv/bw: aan de gang, bezig, werkend; *hee kan 's morgens slech gengs komm*: hij kan 's morgens slecht aan de gang komen; *hee krig alle auto's weer gengs*: hij krijgt alle auto's weer aan de gang; *wi-j bunt gengs*: wij zijn bezig

geskrit* o ~n, ~jen: kruis van de broek; *hee löp zich 't geskrit (kruus) uut de bokse*: hij slooft zich (overdreven) uit

getuge v/m *getuugn*: getuige; *gefeliciteerd met ow mooder en da'j der nog lange getuge van mag waezn*: formule voor als je iemand feliciteert met een ander

gewodn* ww (alleen als inf met een hulpww): **1** begaan, zijn/haar gang gaan; *laot heur maor rustig gewodn*: laat haar maar gerust haar gang gaan; **2** *gewodn met*: (be)werken, (be)handelen, omgaan, aanvangen; *Ok Suzan kan met dat peead niks gewodn*: Zelfs Suzan kan niets met dat paard aanvangen

gewönd bv: gewend, gewoon; *hee is vet etn neet gewönd*: hij is vet voedsel niet gewoon

gie:zeln* onpers ww; *'t gie:zelt*, *'t gie:zeln*, *'t hef egie:zeld*: ijzelen

gif o: **1** woede; ... *en ton kwam al zien gif der oet*: ... en toen kwam al zijn woede eruit; **2** dadendrang; *wat 'n gif hef dat keealtjen!*; wat een dadendrang (energie) heeft dat mannetje!

giftig bv/bw, ~er, ~st: woedend; *dén wod gauw giftig*: die wordt snel woedend; *a'k mi-j giftig make ..!*: als ik me kwaad maak (m.a.w.: als ik me inspan ..!); zie ook *hellig*

gin (*ginne*) **I** telw (ontkennend): geen enkele; *hee hef gin cent*: hij heeft geen cent; *hee hef gin tied*: hij heeft geen tijd; *daor is gin God of good mense*: er is daar helemaal niemand; **II** lidw (ontkennend): niet de, niet het; *hee hef nog gin(ne) vrouwe*: hij heeft nog geen vrouw

gin-ene (ook *gin mense*): onbep vnw: niemand; *daor dut gin-ene an met*: daar doet niemand aan mee

gistern bw: gisteren: *'Daor geet 't heer'*, *zei Driet-in-t-bedde...* *'gisteren al, vandage weer!'*: nu gaat het beginnen! (zei-spreuk)

glad/janus m: gewiekst persoon, iemand op wie je geen vat krijgt

gladn* m: gladheid; *zee is met 'n gladn evallene*: zij is gevallen, toen het glad was; syn *gladdigheid*
glas o *glaazn, glääsken*: **1** glas; *glääsken rood*: zoet damesdrankje; **2** raam
gleuvn ww: geloven; zie *geleuven* en *leuvn*
glier/bane v, *~/baann, ~/baantjen*: glijbaan (over sneeuw en ijs en in de speeltuin)
gliern ww; *ik gliere (glier ik), i-j gliert (glier i-j), wi-j gliert (gliere wi-j), ik gliern, ik heb eglierd*: glijden; *utgliern*: uitglijden
glie:sken* ww; *ik glie:ske, i-j glie:sket (glie:sk' i-j), wi-j glie:sket, ik glie:sken, ik heb eglie:sket*: glunderen, verstolen, gemeen lachen, met leedvermaak
glippe* (ook *gluppe*) v *glipm, glipken*: lang litteken, lange snee, lange wond; *hee hef ne lilleke glippe in de wange*: hij heeft een lelijke snee in de mang
gloepm* sterk ww; *ik gloep(e), i-j gloept (gloep i-j), wi-j gloept (gloepe wi-j), ik glop, i-j glop (glop i-j), hee glop, wi-j glop, ik heb eglopne*: gluren, loeren stiekem bekijken; ... *en wat glop e en wat vrat e en wat zop e!*: ... en wat loerde hij en wat vrat hij en wat zoop hij!; [Dit laatste is een deel van een anekdote over een boer die een aspirant-schoonzoon voor een kennismaking op bezoek had gehad.]; znw: *dat gegloep(te)*: dat gegluur: *dee gloeperi-je*: dat gegluur
gloepms bw: erg (o.a. in de volgende uitdrukkingen): *gloepms kold*: ijskoud, erg koud: *gloepms mooi*: heel mooi
God m: God; *daor is gin God of good mense*: er is daar helemaal niemand; *God-zaegn-ons!*: uitroep, God help ons!; *God zal mi-j leefhebm!*: uitroep van verbazing of ontzetting; *go-bewame* (God bewaar me): uitroep van verbazing; *God samme*: God zal me (helpen), uitroep bij als iets mislukt; *in Gods(e) name*: uitroep, in Godsnaam; *'t is Gods barmeluk!*: het is heel erg!
goecheln ww; *ik goechele, wi-j goechelt ik goecheln, wi-j goecheln, ik heb egoecheld*: giechelen; *dat gegoechel*: dat gegiechel; *dee goechelderi-je*: dat gegiechel; *goechel/trie:ne*: meisje dat steeds zit te giechelen
goechel/trie:ne v *~/trie:nn, ~/trie:ntjen*: meisje dat steeds zit te giechelen
good/gaon tussenwerpsel: afscheidsgroet, het ga je goed, tot ziens; zie ook *goodholn*
good/holn tussenwerpsel: afscheidsgroet, hou je taai, tot ziens; zie ook *goodgaon*
gold o: goud; *'t is bi-j gold langs de deure 'west*: het glanst maar is waardeloos (doublé o.i.d.)
gotte(n)/gat* o *~/gäte, ~/gäätjen*: afvoergat onder in de muur voor schrobwater vaak richting de tuin en de rabarberplanten
Graaf/skap m: **1** De Graafschap; [Dit is de echte en historische naam van wat nu de Achterhoek wordt genoemd. Eertijds was het De Graafschap Zutphen.]; zie ook *Achterhook*; **2** naam van de voetbalclub van Doetinchem
graavn* **I** sterk ww; *ik graav(e) (graaf ik), i-j graaft (graaf i-j), hee graaft, wi-j graaft (grave wi-j), ik groof, i-j groovn (groof i-j), wi-j groovn, ik heb egravene*: graven; **II** m *~/s, ~/tjen*: sloot; *'t geld in 'n graavn goojn*: geld verspillen; *dat gegraaf(te)*: dat gegräaf
gräöskn onpersoonlijk ww; *'t gräösket, 't gräöskn, 't hef egräösket*: knerpen (van sneeuw of zand onder klompen of schoenen)
gräözn (*grösken*) ww; *ik gräöz(e), i-j gräöst (gräös i-j), wi-j gräöst (gräöze wi-j), ik gräözn, ik heb egräösd*: **1** grazen (van vee); **2** een appel of peer opeten rond het klokhuis; *afgräözn*: nauwkeurig doorzoeken, goed zoeken; *dat gegräös(te)*: dat gevreet aan een appel of peer
grepe v *greepm, greepken*: riek (3, 4 of meer tanden; een tweetand is een hooivork; een greep met veel tanden is een *eeaplgrepe*); *laot de grepe nooit boetn lign*: laat de riek nooit buiten liggen; *een spierken kwekke is met 'n jaor ne grepe en met twee jaor 'n kruwaagn vol*: een stukje kweekgras is na een jaar een riek vol en na twee jaar een kruiwagen vol; *hee lig zoo veur- aevn-völle op de banke, of e der met de grepe in-esmettene is*: hij ligt zo nonchalant op de bank, alsof hij er met de riek ingesmeten is
grei* o: **1** gerei, (allerlei) materiaal, gereedschap, kleding, spullen; *hee hef mooi grei*: hij heeft mooie spullen; *'t zondags ('t goeie) grei an hebm*: zondagse kleren dragen; *de brandweer kwam met 't grote grei*: de brandweer kwam met groot materieel; **2** mensen; *dat jonge (kets)grei*: dat jonge spul, die jonge meisjes (of jongens); **3** 'zakie': *hee had zien grei oet de bokse hangn*: zijn zaakje hing uit de broek; *skeurdegrei*: aardewerk, serviesgoed; *skoolgrei*: nette (kinder)kleding voor naar school (geen uniform); *'t zöndagse grei*: de zondagse kleren; *spölegrei*: speelgoed
greujn ww; *ik greuj(e), i-j greujt (greuj i-j), wi-j greujt (greuje wi-j), ik greujn, ik bun egreujd*: groeien; zie ook *wasn*

greun* bv/bw ~er, ~st: **1** groen (kleur); *zee hebt nen greunn auto*: ze hebben een groene auto; **2** onrijp; *de baezn bunt nog greun*: de bessen zijn nog onrijp (groen); **3** vrijmoedig, brutaal; *hee is daor greun genog veur*: hij is daar brutaal genoeg voor; syn *astrant, vreg*

greuts* bv/bw: ~er, ~ste: trots, verwaand, hoogmoedig; *argens greuts op gaon*: ergens trots op zijn; *zoo greuts as 'n dealnhane*: zo trots als een pauw; (n.b. zie ook *eerdöänig*)

gréwwel* m ~s, ~tjen; **1** brompot; *'n oldn grewwel*: een oude brompot; **2** snauw; *ne grewwel kriegn*: een snauw krijgen; **3** huid; (Zieu) *de groe:zel trök mi-j aover 'n grewwel*: de rillingen lopen me over de huid

gréwwelig bv/bw ~er, ~ste: snauwerig, mopperig; *hee kan mangs zoo grewwelig waezn*: hij kan soms zo snauwerig zijn

griepm sterk ww; *ik griep(e), i-j griept (griep i-j), hee grip, wi-j griept (griepe wi-j), ik grep, i-j grepm (grep i-j), wi-j grepm (grippe wi-j), ik heb egreppene*: grijpen, vangen; zie ook *begriepm*

griep/stuver ~s, ~tjen: **1** grijpstuiver, een (gemakkelijk verdiende) kleinigheid; **2** kind dat nergens af kan blijven

gries bv/bw, *grie:zer, grieste*: grijs (kleur); *zoo gries as ne doe:ve*: zo grijs als een duif; *'t Grie:ze Veld*: het Grijze Veld, een oud natuurgebied (van Natuurmonumenten); *griesbrood*: volkoren brood

grie:skn ww; *ik grieske, i-j grie:sket (grie:sk' i-j), wi-j grie:sket (grie:ske wi-j), ik grie:skn, ik heb egrie:sket*: grijnzen

grinte v *grintn, grintjen*: grintweg; *de 'Grinte'* zo heetten vroeger de (met grint) verharde wegen; *op de grinte*: op de verharde weg; *zee woont an de grinte*: zij wonen aan de verharde weg

groe:zeln* ww (alleen in de 3^e pers ev); *'t groe:zelt mi-j, 't groe:zeln mi-j, 't hef mi-j egroe:zeld*: griezelen, rillingen hebben van schrik, meestal gecombineerd met *aover de hoed*; *'t groe:zelt mi-j aover de hoed* (Zieu *de groe:zel trök mi-j aover 'n grewwel*): de rillingen lopen me over de huid

gro/ffaa* (ook *grootvaa*) m grootvader, oude man, komt hoofdzakelijk voor in het ev; het meervoud is veelal *grootvaders of opaas*; *groffaa is zeek*: grootvader is ziek

Gro/li merknaam van priklimonade; Grol is een afkorting van '**Groenlo** limonade'; [deze limonade zat in grote en kleine smaragdgroene flessen en smaakte als sinas, maar was veel prikkelender.]

Gro/lle o: Groenlo; [Deze Hollandse 'vertaling' van *Grolle* (Grollo) is waarschijnlijk niet goed: een bos (loo) is gewoonlijk groen. Dat maakt Groenlo als naam een pleonasme, hetgeen nutteloos is voor een plaatsnaam; veeleer heeft *Groll-* iets te maken met 'groot' of 'gruit' en dan betekent de naam 'Groot bos' of 'kweekplaats voor gruit' (i.v.m. de bierproductie!). *Grol* (zonder -e) komt in de gewone spreektaal (nog?) niet voor, wel in liedjes en gedichtjes o.i.v. het metrum of rijm en als naam van de voetbalclub, die ongetwijfeld ontstaan is o.i.v. het ABN.]; *dat is zoo vaste as Grolle*: dat is zeker; (Liev) *waejt de wind oet Grolle, dan kump ter vos en kolle*: als de wind uit Groenlo komt dan komt er vorst en kou; *in Grolle op m wal drietn, is ok vebòdne, maor i-j glie't ter wal oet aover 'n stront*: in Groenlo op de wal poepen is ook verboden, maar je glijdt er wel uit over de poep, waarmee bedoeld wordt dat men zich nu eenmaal niet aan elk verbod houdt; *ene Grolle laotn zeen (Grolle wie:zn)*: een spelletje met een kind, waarbij de volwassene vraagt: '*Za'k ow Grolle is laotn zeen (Grolle is wie:zn)?*' en dan tilt die het kind aan zijn hoofd op met vlakke handen over de oren; ... *en alles wat van Grolle kump dat zöp zich zat; 't zöp zich zat, 't völt der neer, 't steet weer op en 't zöp alweer...* bis: drinklied; [Nog een anekdote over de rivaliteit tussen Grolle en Lichtenvoorde: '*Grolle is zoo klein*', zei iemand uit Lichtenvoorde, '*a'k de veur gao staon, kan 'k der zoo aoverhen zeikn*'. *Ik wet wal das du ne zeikert bus, mao zo 'nn grootn, da wis ik neet*', antwoordde de Grollenaar.]

Grols bv/bw, ~er: Groenlo's; (*'t geet daor*) *ech Grols (heer)*: *niks eregeld*: (het gaat er daar) echt Grols (aan toe): niets geregeld; *'n Grolsn optoch*: niets bijzonders; *Grolse wind*: Groenlose opgeblazenheid, opschepperij; *ne Grolse hane*: hoog op de peute, los in de veern en met ne grootn bek: typering van een Grollenaar met veel 'wind'; *de Grolsche meimark*: meimarkt, een maandagmarkt met kermis begin mei in Groenlo; *Grolse wantn*: fraaie, wollen handschoenen (wanten) met het stermotief (in blauw, wit en rood), die vroeger als thuisarbeid gebreid werden; *Grolsch bier*: een zeer smakelijk biermerk, vroeger in *Grolle* gebrouwen

Grolse v: inwonerster van Groenlo, meisje (vrouw) geboren of woonachtig in Groenlo

Grolsn m: **1** een man die geboren of woonachtig is in Groenlo; **2** biljartterm voor de zgn. 'doorstoot'

grond v, *grundjen*: **1** akker, stuk land; *hee hef al ziene grond vekoch*: hij heeft al zijn land verkocht; *eign grond he'j onder de naegels*: eigendom van grond bestaat niet, ook; je hebt geen eigen grond, je

huurt; **2** grond, bodem; *veur de grond pleean*: op de grond vallen (gooien); *veur (an) de grond lign*: op de grond liggen; *an de grond slaon*: slopen (van een gebouw), vellen (van een boom);

Grönningn o: plaatsnaam, Groningen

groot/boer o/m: naam voor kinderspel in de herfst(?) op school, tikkertje, waarbij iemand die getikt wordt, de hand moet vasthouden van degene die ‘hem’ is, zodat op het laatst een lange rij van vangers ontstaat, waarmee de nog te vangen spelers in de hoek gedreven kunnen worden; zie ook *klei(n)boer*

groot-brengn sterk ww; voor vervoeging zie *brengn*: opvoeden, tot volwassenheid brengen

groot-ebrach bv (predicatief): opgevoed; *zoo bu’j toch neet groot-ebrach!*: zo ben je toch niet opgevoed!; *ik smiete gin rommel veur de grond*; *zoo bun’k neet groot-ebrach*: ik gooi geen rommel op de grond; zo ben ik niet opgevoed

gro(o)t/moo v ~/*moders*,: grootmoeder; [De uitspraak van de –t- is achter in de keel; die –t- is dus aan het verdwijnen en de oo is korter aan het worden, zoals bij *groffaa* en misschien bij *Grolle* (resp. oorspronkelijk ‘grootvaa’ en ‘Grootloo’)]

grove* (verouderd) *groovn*: begrafenis; *nao-grove*: broodmaaltijd na de uitvaartplechtigheid; zie ook *begraffenisse*

grös I o: gras; *‘t grös broe:st de grond uut*: het gras groeit goed; *grös in de weide as haor op ‘n hond*: er staat veel gras in dat weiland; *zoo greun as gros*: **1** zeer brutaal; **2** onervaren; **II** (ook *gröste*) bw: gerust, veilig, zonder angst, etc. *i-j kunt daor grös hen gaon*: je kunt daar gerust (veilig) naar toe gaan; *et maor grös*: tast vrij toe; *et maor grös, wi-j hebt zat in de weide*: grapje met het woord *grös* (gras!)

gruus* o: **1** steenkool (veelal kleine stukjes, dus geen briketten); *wi-j mot nog gruus koopm veur de winter*: we moeten nog steenkool kopen voor de winter **2** gruis; *tot gruus stampm*: tot gruis stampen; *gruus/boer*: kolenboer

gunn (ook *gönn**, Harv *gunzn*) ww; *ik gun(ne)*, *i-j gunt (gun i-j)*, *wi-j gunt (gunne wi-j)*, *ik gunn*, *wi-j gunn*, *ik heb egund*: **1** bedelen (vooral van honden), met lichaamstaal laten merken dat je graag iets wilt hebben; *dat gegunte*: dat gebedel (veelal door een hond); **2** gunnen; *ene den bouw gunn*: iemand de bouw van een huis vergunnen (toewijzen)

guns* bw/bv; syn *gunter(t)**, *gunderwied*, *daor guns*: (daar)ginds; *hee löp daor guns (gunder) (gunderwied)*: hij loopt daarginds; *zee’j gunse bultn? dat is ‘t Montferland*: zie je gindse heuvels? dat is het Montferland

H

haa bw/bv: haar, her, links; *van hot na haa loopm*: van rechts naar links lopen; *haar-op* bw: bevel voor 't paard dat 't naar links moet

haaln ww; *ik hale, i-j haalt (haal i-j) hee haalt, wi-j haalt (hale wi-j), ik haaln, wi-j haaln. Ik heb ehaald*: halen; *haal i-j mi-j* is efn dee tasse oet n auto: *haal* jij voor mij eens even de tas uit de auto; [door er voorzetsels voor te zetten kan je vele werkwoorden met *haaln* maken: *anhaaln, aoverhaaln, bi-jhaaln, ophaaln, uuthaaln* enz.)

haa'n ww; *ik haa(re), i-j haa't (haar i-j), wi-j haa't (hare wi-j), ik haa'n, ik heb ehaa'd*: scherp maken van de zeis met behulp van een haarhamer en een haarspit

haann/kötl m ~/*kötls, ~/költjen*: hanenkeutel; pubers die voor 't eerst een snor of baard proberen te kweken, krijgen de raad ... 'n *haannkötl an de binnekante van de lippe te smeean, dan kan de mes vlot bi-j de wottel*: ... een hanenkeutel aan de binnenkant van de lip te smeren, dan kan de mest snel bij de wortels van de baardharen

had bw/bv: ~*der, ~ste*: hard, verhard; 'n *oldn beer hef ne hadde snoete*: ouderdom verhardt, ook grappig bedoeld als opa zijn kleinkinderen een zgn. baardzoen geeft; *de hadde weg*: de verharde weg, de hoofdweg (i.t.t. de vele zandwegen); *had maakn*: asfalteren, betegelen, beklinkeren; 'n *brink had maakn*: het erf verharden; het dicht tegelen van tuinen, hetgeen ten nadele van de afwatering is, noemt men spottend ook wel *betonzaod zaejn*: betonzaad zaaien

den Haelweg: m: buurtschap bij Varsseveld, Heelweg; ook de naam van zeer oude wegen o.a. in Vragender en Dinxperlo

Haemink: een zeer oude boederijnaam/bijnaam in Lieveelde en Vragender; [Tevens de bijnaam van een van de medewerkers aan dit *Kleddeken Nao, Bennie Schilderink-Haemink* uit Vragender.]

haenig bw: kalm, rustig; *haenig an!*: rustig!; *doot 't haenig an*: doe het kalm (aan)

haevel ~s, ~*tjen*: hevel, hefboom

hakke* v *hakn, häksken*: **1** hiel (voet); *alles achter de hakn laotn lign*: niets opruimen, alles laten slingeren; **2** hak (van een schoen); *dat hef neet völle um hakn*: dat heeft niet veel te betekenen; *wat bi-j de hakn hebm*: iets bijzonders meemaken; **3** soort schoffel; *mangele hakn*: voederbieten schoffelen

hakke/pakn ww; *ik ~/pakke, ik ~/pakn, ik heb ehakkepakt*: iemand op de rug dragen, met de armen onder diens knieën door

hakn/drieter m ~/*s*: schimpnaam voor iemand die zeer verwaand is

half bn/bw: half; *ne halve koo*: een halve koe; 't *wark is nog neet half af*: het werk is nog niet half af; *dén is neet half (good) wies*: die is niet goed bij zijn hoofd; ook zelfst gebruikt *ne halvn*: een halve; *twee maal 'n half is neet altied heel*: twee keer een half is niet altijd heel (betekenis?)

half/was m ~/*n*: nog niet volwassen mens of dier; zie ook *opskötteling*

hals m *halzn, hälsken*: **1** hals; **2** keel; *met honger in 'n hals*: met een hongerig gevoel; *piene in 'n hals*: keelpijn; 'n *vinger in 'n hals, stekn*: de vinger in de keel steken (om te braken), 't *etn net deur 'n hals hebm*: het eten pas op hebben; *dén is adeg helder in 'n hals*: hij heeft een vrij luide stem; *achter uut 'n hals praotn*: schreeuwen; **3** nek: *um 'n hals valn*: om de nek vallen; *i-j mot ow 'n hals (nekke)* ook *wasn, want daor woont ok leu (mensn)*: je moet je nek ook wassen, want daar "wonen" ook mensen; **4** kraagje, boord van een overhemd;

halsgat o ~/*gäte*: **1** keelgat; **2** gat in trui voor de hals

hand* m ~*e, händjen*: hand; *ne zeve in 'n hand hebben*: een gat in de hand hebben; *skik aw hadden*: *wi-j sloogn met beide hande in de pap*: veel plezier hebben; *vanhand waen*: afwezig zijn; *ne mooïn/goein hand*; de rechterhand; *geeft den ome is ow mooie (goeie) händjen!*: geef die meneer eens je rechterhandje!

händig* bv/bw ~*er, ~ste*: **1** handig, gemakkelijk; *dat geet händig*: dat gaat gemakkelijk; **2** vlug, beweeglijk; *Frank is 'n händig keeltjen*: Frank is een klein en vlug mannetje

hánd/water (..) bekend in de uitdrukking: *daor he'j gin handwater an*: de beste zijn op het genoemde gebied; *onzn Rob, dén kan praotn*; *daor heb i-j gin handwater an*: onze Rob kan het beste praten

hane m *haann, häántjen*: haan; *ne(n) goeie(n) hane is neet vet*: iemand die hard werkt is niet dik (vaak gebruikt i.v.m. seksuele activiteiten); *haann etn*: kip eten; *ik had vandage 'n hond veur de wagen, sik veur de zeise, hane veur 'n ploog*: ik had een pechdag; *ne olde hane met ne jonge henne dat breg völle kuukns in de benne*: een oudere man met een jongere vrouw krijgen gemakkelijk veel kinderen; *ne*

Grolse hane: hoog op de peute, los in de veern en ne grootn bek: typering voor Grollenaars met veel praatjes; *hoonderduuts en haannfrans*: koeterwaals; ‘*n Hane* is de bijnaam van de oude heer Hahné uit Vragender; *knorhääntjes*: kleine, nieuwe aardappeltjes in de schil gebraden

hangn ww; ik *hang(e)*, i-j *hangt (hang i-j)*, hee *hänk (hönk)*, wi-j *hangt (hange wi-j)*, ik *hing*, i-j *hingn (hing i-j)*, hee *hink*, wi-j *hingn*, ik *heb ehangene*: hangen; *de lippe laotn hangn*: beginnen te huilen; *hangn hef gin haost!*: haast je niet!; *alles went, zelfs hangn*: alles went op den duur; *zee löt (hef) de longn na Daevnter hangn*: zij wil graag terug naar Deventer; *de lippe op ‘t daade knoopsgat hebm hangn*: bijna huilen; *ne hangelippe**: een zeurderig verwend kind; *hang-aover-de-lippe**: zuurkool; *dat gehangte*: het (rond)hangen, het zich vervelen

hanse* (hanske) v *hansn (hansken)*, *hänskén*: handschoen; *Grolse hans(ke)n* (ook: *Grolse wantn*): handschoenen met een blauw, wit en rood ster-motief, die als thuisarbeid gebreid werden in Groenlo en omgeving (met aparte motieven voor vrouwen en voor mannen); *Grolse voeshansn*: Grolse wanten

hääkn ww; ik *hääk(e)*, i-j *hääkt (hääk i-j)*, hee *hääkt*, wi-j *hääkt (hääke wi-j)*, ik *hääkn*, ik *heb ehääkt*: **1** pootje haken; **2** lawaai maken (negatief); **3** iconische term van de groep Normaal, hetgeen hevig feesten (positief) betekent (in de reclame gespeld als: *høken*)

haor* o *heure*, *heurken*: haar; ‘*t haor is veur de kapper*: voordeeltjes (ook nadelen?) van een karwei zijn voor degene die het werk doet; ‘*t haor snie:n*: het haar knippen; *heure keemm*: haren kammen; *grös in de weide as haor op ‘n hond*: er staat veel gras in dat weiland; *stekkebaezn hebt ok haor*: doodoener als iemand bij het eten klaagt over haren op het zuurkoolspek; *wat is völle? dree heure op de kop is niks*, *maor dree in ‘n soep is völle*: een snedige reactie op de opmerking: *neet te völle!*

Haorle o: plaatsnaam Haarlo

hääövel (Vrag *hääöbel*) m *hääövels*, *hääöveltjen*: onhandig persoon, stoethaspel;

hääövelig* (Vrag *hääöbelig*) bv/bw *~er*, *~ste*: onhandig, stuntelig

harfs* m *~tn*: herfst; *ow naa maakn veur ‘n heetn harfs*, *dén heel neet kump*: je vooraf al druk maken over iets kleins; *sharfs*: in de herfst; *disn harfs*: deze herfst; *van de harfs*: komende herfst,

Hárve/le (ook *Hárvel*, en *Hárvelde*): Harreveld; (Zieu) *Jan en Janneke wont met de kinder op Harvele*: Jan en Janneke woont met hun kinderen in Harreveld; [Vanuit het dialect geredeneerd is de naam, net zoals *Level(e)* (Lievalde) en *Marvel* (Marvelde), oorspronkelijk een loo-naam en dus geen veld-naam. *Har-* heeft iets te maken met een ‘haar’, een hoog stuk grond. De naam betekent dan misschien ‘hoog bebost stuk grond’. Het woorddeel - veld is dus een foutieve Hollandse interpretatie van de betekenis van de naam. De Nederlandse versie van de naam zou dus Harvelo moeten zijn.]

hatte o *hatn*, *hatjen*: **1** hart; *wa’j neet zeet, veult ‘t hatte neet*: wat niet ziet wat niet deert; ‘*t an ‘t hatte hebm*: het aan ‘t hart hebben; **2** *hatn* (mv): harten (is het kaartspel); *hatn is troef*: harten is troef

haver m: haver, krachtvoer; wi-j *hebt ‘n haver los*: we hebben de haver gemaaid; wi-j *hebt ‘n haver binn*: we hebben de haver geoogst; ik zal em ‘*n haver wal hoge hangn*: ik zal hem wel kort houden; *laot mi-j is veuln*; *he’j haver in ‘t knee?* een vraag voor kinderen, waarna men ze in een knie kneep; *wat good is veur n peead is veur ow (‘n mens) ok wat weead*: haver(mout) is ook goed voor mensen, gezegd tegen kinderen over havermout

haver/kiste v *~/kistn*, *~/kisjen*: ‘haverkist’; alleen bekend in de uitdrukking: *hee vlaog der op as ‘n bok op de haverkiste* (hij reageerde zeer snel, als door een wesp gestoken)

haze v/(m) *haazn*, *hääskén*: haas; *ne haze hef zeuven veln (vlie:zn)*, aldus de poelier; ‘*n haaznsläöpken*: ‘n kort dutje

hebm* sterk ww; ik *heb(be)*, i-j *hebt (he’j)*, hee *hef*, wi-j *hebt (he’w)*, ik *had(de)*, i-j *hadn (ha’j)*, hee *had*, wi-j *hadn*, ik *heb ehad*: **I** hulp ww van de volt tijd; *hee hef daor efietst*: hij heeft daar gefietst; **II** zelfst ww: **1** hebben, bezitten; *hee hef twee fietsn*: hij heeft twee fietsen; ‘*t ni-je der vanaf hebm*: ergens geen plezier meer in zien; ‘*t der an hebm*: kapot (doodmoe) zijn; ‘*t der na hebm*: klaar zijn, zo ver zijn dat ...; **2** krijgen; *daor he’j ‘t veur* (ook wel: *daor zu’j ‘t veur hebm*): niets te danken; **3** *zich hebm*: zich vergissen: *hee hef zich lillek ehad*: hij heeft zich lelijk vergist (of benadeeld); maar: *hee hef zich good ehad*: hij heeft hard gewerkt

hechtn* ww; ik *hecht(e)*, ik *hechtn*, ik *heb ehecht*: hijgen; *hechtn as ‘n old peead veur ‘n ploog*: hevig hijgen; *ankomm hechtn*: haastig aankomen rennen; znw: *dat gehechte*: dat gehaast, dat gehijg; zie ook *boekslaagn*

hee (ook verkort tot *e*) pers vnw 3^e pers m 1^e naamv: hij (ook vrouwelijke dieren zoals koeien, honden, katten enz. worden met *hee* aangeduid); [bij de vervoeging van sterke ww verandert ook in de teg tijd

de klinker vaak bij *hee*: *hee löp* (*löp 'e*); zie ook *zee* en 't.]; 3^e pers m 3^e en 4^e naamv: 'm: hem; *zee gaf 'm 'n köpken koffie*: zij gaf hem een kop koffie; *hee sloog 'm*: hij sloeg hem

heel I bv/bw: 1 heel lang; 'n *heeln tied*: voortdurend; 'n *heeln zet*: een heel lange tijd; **II** bw (ook: *geels*): helemaal totaal; *hee kump heel (geels) neet*: hij komt helemaal niet; zie ook *geels neet*

héél/tied bw: voortdurend, steeds, de gehele tijd: *meester, hee zit mi-j heeltied te plaogn*: meester, hij plaagt mij voortdurend

heer* (ook *hen*) bw **1** vandaan; *woor kump dat heer (hen)?*: waar komt dat vandaan?; **2** (ook *hen*) heen, naartoe (vaak in combinatie met een werkwoord); *gaot der maor heer (hen)*: ga er maar naartoe; *wi-j gaot der heer*: we gaan (erheen) (formule die aangeeft dat vertrekkende gasten nu afscheid gaan nemen); *lao 'w hengaon en gaot heer!*: letterlijk; laten we aanstalten maken om te vertrekken!; **3** achter een voorzetsel geplaatst: -vandaan, -langs; *achterheer*: achterlangs, achter vandaan; *aoverheer*: overheen; *onderheer*: onderlangs, onder vandaan; *tusnhéér*: tussendoor; *veurheer*: voorlangs; *trekt der ow ne jas aoverheer (aoverhen)*: trek er een jas overheen; *daor ku 'j haost(e) neet onderheer komm*: dat kun je bijna niet weigeren; **3** eraantoe (gaan): 't *geet der gruwelijk heer!*: er is daar veel kabaal!; 't *geet der daor ech Grols heer: niks eregeld*: het gaat er daar echt Grols aan toe: niets geregeld; *argens met heer (hen) doon*: ergens mee aanrommelen, iets laten begaan; *ik doo der maor 'n betjen met heer (hen)*: ik zie wel, ik laat 't maar begaan; 'Daor geet 't heer', *zei Driet-in-t-bedde...* 'gistern al, *vandage weer!*' (zei-spreuk) nu gaat het beginnen!; zie ook *hen*

hegge v hegn, heggesken: **1** heg; *achter de beuknegge*: achter de beukenheg (op het kerkhof); **2** braak stuk grond langs de rand van een akker waarop de ploeg en de eg gekeerd werden; *smiet dee keie maor in de hegge*: gooi die steen maar langs de akker

hegge/peare v ~/peern, ~/peerken: zurig droge vrucht van de meidoorn

heil* o: heilsplan, de goede richting; alleen in de uitdrukking: *tegen het heil in gaon (waezn) (warkn)*: tegenwerken; *dén geet altied teegn 't heil in*: die is altijd in de contramine

heistereg: bv/bw: gejaagd, gehaast; *doot neet zoo heistereg!*: doe niet zo druk! (gejaagd)

heistern (zich) ww (alleen als inf): erg haasten; *wi-j hooft ons neet zoo te heistern*: wij hoeven ons niet zo erg te haasten; *dat geheister(te)*: dat gehaast; (*zich häöstn* wordt nu vaker gebruikt)

hej! tussenw: hee! uitroep om aandacht te trekken, hé!; [Kinderen mochten dat niet tegen volwassenen zeggen; als dat wel gebeurde, dan antwoordde de volwassene streng: *stroo is langer as heil!*: stro is langer dan heide.]

helfte v *helftn*: **1** helft; *hee krig de helfte*: hij krijgt de helft; **2** v *helftn*, *helfjen*: steel van een bijl (ook *elfte*); *brök ow de elfte, hol i-j de helfte*: schrale troost, het beste maken van pech; *iets deur de helfte doon*: iets in tweeën delen

Hellem* o Hengelo (?) in de uitdrukking *Hellem en Zellem afzeukn*: overal zoeken; zie ook *Hengel* [*Hellem* is waarschijnlijk een vorm van *Halle* of *Hengel*. Halle, Hengelo en Zelhem liggen dicht bij elkaar.]

hellig* bw/bv ~er, ~ste: **1** kwaad, kwaadaardig; *ne helligen hond*: een bijtgrage hond; 'n *hellig wief*: een boze eega; 't *etn kold, de vrouwe heet (hellig)*, zegt iemand die te laat thuis komt; *a 'k mi-j hellig make ..!*: als ik me kwaad maak ..!; **2** *vurig* (van een steenpuist of zweer); zie ook *giftig*

helligheid v: kwaadheid, woede

helpe/dag ~/dage: eertijds verplichte werkdag (op een ander bedrijf) in de oogsttijd (syn *deens/dag*)

helpm sterk ww; *ik help(e)*, *i-j helpt (help i-j)*, *hee helpt*, *wi-j helpt (helpe wi-j)*, *ik heelp*, *i-j heelpm (heelp i-j)*, *wi-j heelpm (helpe wi-j)*, *ik heb eholpene*: helpen; *ik zal ow wal helpm*: ik zal je wel helpen (ironisch: dat gaat mooi niet door!)

Hemmele v (m); veldnaam bij Hemmelerbrug in de Bedelaarsdijk; [De naam wordt soms in verband gebracht met een oeroude gerechtsplaats (het zgn. Hey-maal). De familienaam Hijink (die o.a. ook in de erfnaam *Borg-hej-ink* zit) kan er verband mee houden. Hijen (horigen?) waren de landlieden die verplicht waren op het hey-maal te verschijnen. Het Hey-maal schijnt een Hamalands rechtstelsel te zijn geweest, dat vooral voorkwam in Gelderland, Overijssel en het gebied van Kleef. Lit.: "Het heymael" door B. Hermesdorf, uitgave E.J. Brill, Leiden 1950]

hemp* (ook *hemd*) o *hemde*, ~ken: (over)hemd; 'n *Engels hemp*: een net overhemd, waarbij een stropdas (*strik*) gedragen kan worden; oude(re) mannen droegen vaak geen stropdas; *gin hemp an 't gat hebm*: arm zijn; 't *leste hemd hef gin zäkke*: het doodskleed heeft geen zakken, je kunt dus geen geld meenemen; zie ook *spothemp*

hen* (ook *heer*) bw: **1** heen, weg: *gaot hen!*: ga weg!; *hen en weerumme*: retourtje **2** vandaan: *waor kump dat hen (heer)*: waar komt dat vandaan?; **3** vóór een ww vaak in de betekenis van ‘te’: *hen heujn gaon*: weggaan om te hooien, gaan hooien; *hee geet hen jaagn*: hij gaat jagen; *hee is hen jaagn*: hij is jagen; *hee is hen jaagn ewest*: hij is wezen jagen; *hee is hen warken*: hij is naar zijn werk; **4** achter een voorzetsel geplaatst: -vandaan, -langs; *achterhen*: achterlangs, achter vandaan; *aoverhen*: overheen; *onderhen*: onderlangs, onder vandaan; *tusnhén*: tussendoor; *veurhen*: voorlangs; *daor ku’j haost(e) neet onderhen komm*: dat kun je bijna niet weigeren; *argens met hen doon*: met iets aanmodderen, niet doorpakken; zie ook *heer*

hen- als voorvoegsel van een aantal werkwoorden: *hendoon*, *hengaon*, *hengoojn*, *henkomm*, *henlegn* (zie aldaar)

hen/doon sterk ww; voor vervoeging zie *doon*: **1** met *hendoon*: op zijn beloop laten; *hee dut der maor wat met hen*: hij laat het op zijn beloop; **2** neerleggen, neerzetten; *doot dat daor maor hen*: zet (leg) dat daar maar neer; **3** verwijderen, wegdoen; *i-j mot dee fietse maor is hendoon*: je moet die oude fiets maar eens wegdoen

hengel m ~s, ~tjen: **1** hengsel, draagbeugel van emmer, pot of mand; **2** visgereedschap

Hengel(e) o Hengelo (Gld en Ov); *Hellem en Zellem afzeukn*: overal zoeken; zie ook *Hellem*; [*Hellem* is waarschijnlijk een vorm van *Hengel (Gld)* en misschien ook van *Halle*. Hengelo (Halle) en Zelhem liggen dicht bij elkaar.]

hengel/moeke ~/moekn, ~/muuksken: draagmand

hengsel m ~s, ~tjen: **1** deel van een scharnier op de deur; **2** soms is het het hele scharnier inclusief ‘n *doem*; zie ook *doem*

hen/gaon sterk ww; voor vervoeging zie *gaon*: weggaan; *lao ’w hengaon en gaot heer!*: letterlijk: laten we aanstalten maken om te vertrekken!; vraag: *waor gao’j hen?* antw.: *na Opstrop hen pispötte bakn*: vraag: waar ga je heen? antw.: naar Opstrop, pispotten bakken (dit gaf men al te nieuwsgierige vragers ten antwoord); zie ook *Opstrop*

hen/goojn ww; *ik gooje hen*, *hee goojt hen*, *ik goojn hen*, *wi-j goojn hen*, *ik heb hen-egoojd*: neergooien; *goojt den oldn kraom daor maor hen*: gooi die oude troep daar maar neer; zie ook *hensmietn*

hen/komm sterk ww; voor vervoeging zie *komm*: **1** wonen, vandaan komen; *waor kom i-j hen?*: waar kom je vandaan? (waar woon je?); **2** (ergens mee) weggkomen; *ik bunne der good met hen-ekomne*: ik heb geen schade geleden

hen/legn ww; *ik legge hen*, *hee legt hen*, *wi-j legt hen*; *ik legn hen*, *wi-j legn hen*, *ik heb hen-legd*: **1** neerleggen; *legt dat daor maor hen*: leg het daar maar neer; **2** wegleggen, opzij leggen; *legt dat book noo maor is hen!*: leg dat boek nu maar eens weg!

henne v: *henn* (hoonder), ~ken: hen, kip (ook: *tiekhenne*); kippen werden wel gelokt met de woorden: *tiek, tiek, tiek!*; *i-j hebt ne kleure as ’n leggend henneken*: je ziet er zeer gezond uit; *ne olde hane en ne jonge henne*, *dat breg völle kuukns in de benne*: een oudere man met een jongere vrouw krijgen gemakkelijk veel kinderen; *as ne boer ne henne et, dan is d’n boer zeek, of de henne of allebeide*: een boer eet zelden kip; *henneken fuuks doon*: handig doen, een stiekem trucje uithalen; zie ook *tieke*

hen/smietn ww; voor vervoeging zie *smietn*: neergooien; zie ook *hengoojn*

heuan* ww; *ik heure (heur ik)*, *i-j heuat (heur i-j)*, *wi-j heuat*, (*heure wi-j*) *ik heuan*, *wi-j heuan*, *ik heb eheuat*: **1** horen; *hee heurt niks meer*: hij hoort niks meer; **2** bijwonen; *misse heuan*: de mis bijwonen; **3** behoren, betamen; *dat heuat neet*, ook wel *dat heuat zich neet*: dat is niet netjes, dat hoort zo niet; *dat heuat ow neet*: (1) dat hoor je niet te doen, (2) dat is niet van jou; **4** haaruitval vertonen; als iemand werd terechtgewezen met: *dat heuat zich neet!*, kwam daarop als reactie: *as n knien heuat krig’e jongn*: ‘*heuan*’ is hier opgevat in de betekenis van ‘haaruitval vertonen’; *derbi-j heuan*: erbij horen (ook uitgenodigd zijn voor een bruiloft); *naevn en nichtn heuat der allene saovends bi-j*: neven en nichten zijn alleen voor het avondfeest uitgenodigd; **5** informatie vragen; *ik wol is heuan of i-jleu vanoavend nog komt*: ik wilde eens vragen of jullie vanavond nog komen

heufd o *heufde*, *heufjen*: hoofd; syn *kop*; *heufpie:ne*: hoofdpijn (ook *koppie:ne*)

heuj o; hooi; *hee kröp smiddags geerne efn in ’t heuj*: hij doet smiddags graag even een dutje in het hooi; *heujbarg*: hooiberg

heujn* ww; *ik heuj(e)*, *i-j heujt (heuj i-j)*, *wi-j heujt (heuje wi-j)*, *ik heujn*, *ik heb eheujt*: **1** hooien; *i-j hooft neet hen heujn!*: maak je niet zo druk! het heeft geen haast! **2** een taak haastig uitvoeren; **3**

drijven, opjagen; *'t is heujn en hōāsten*: dat is haastige spoed; *dat geheujte*: dat gejaag, dat voortdurende snelle werken; *heujvorke*: hooivork (riek met twee tanden)

heur(e) I pers vnm 3^e pers v ev/mv, 3^e en 4^e naamv: haar, hun, hen; *hee gif heur wat*: hij geeft haar/hun iets; *zee stuurt heur weg*: zij stuurt haar/hen weg; II bez vnv: haar, hun; *dat is heur(e) fietse* (v ev/mv): dat is haar (hun) fiets; m ev/mv; *dat is heur(n) hond*: dat is haar (hun) hond; *dat is heur beumken* (o ev/mv): dat is haar (hun) boompje zie ook *eur(e)*

heurn bez vnv: haar, hun; *dat is heur(n) hond* (m ev/mv), [*dat is heur(e) fietse* (v ev/mv), *dat is heur beumken* (o ev/mv)]; zie ook *eur(n)*.]

hiepe* v *hiepm*, *hiepken* (Zieu) korte kleine handbijl; zie ook *iepe*

hilde v: (hooi)zolder boven de koeienstal.

hoed* v *huude*, *huudjen*: huid; *'n stok over de hoed legn*: met een stok slaag geven; *aover de hoed kriegn*: op de huid krijgen; *piene in de hoed hebm*: pijn hebben; *ene teegn de hoed loomp*: iemand toevalig tegenkomen; *sloe:reg in de hoed*: slap, grieperig; *an de hoed komm*: beledigen, kwetsen; (*zich*) *de hoed plaogn*: hard werken

hoes* o *huu:ze*, *huusken*: huis (Lich *huus*), (Har, Liev, Vrag, Zieu nog vaak *hoes*); zie ook *huus*; *los hoes*: (1) boerderij waar mens en dier in een ruimte leven; (2) onderbroek zonder kruis

hoeke/dale* bw: gehurkte houding; *zee dut hoekedale*: ze zit op de hurken (te plassen); *'n hoekedalenus*: een hurknest (een hoop stront)

hoekn* ww; *ik hoek(e)*, *i-j hoek (hoek i-j)*, *wi-j hoekt (hoeke wi-j)*, *ik hoekn*, *ik heb ehoekt*: hurken; *op de hoekn zitn*: op de hurken zitten; *dale hoekn*: neerhurken

hoes/plaatse* v *~/plaatsn*, *~/plaetsken*; boerderijnaam; *hoesplas m*: erf (brink) van de boerderij

hof m *höve*, *höfken*: tuin met voorin bloemen en achterin groenten; *in zienn hof steet meer roet as greunt*: in zijn tuin staat meer onkruid dan groenten

hoge bv/bw *~r*, *hoogste (höögste)*: *waa 't ow veur hoogn wind*: pas op voor wind uit het noord(oost)en
Hokse/barge(n) v/m: Haaksbergen (soms met lidw); *waejt de wind oet Hokse barg*, *dan wödt 't kold tut in 't marg*: weerspreuk; *ne Hokse bargse reize* (ook *ne haakse reize*) (ook *ne ommelandse reize*): een ingewikkelde reis met veel omwegen; in het danslied *'As ik met mien menneken na de Hokse barge gao, bo jao, Jannao'* staat er een lidwoord voor, waarschijnlijk vanwege het ritme; [inwoners van Haaksbergen werden ook wel *pannskijters* (pannenschijters) genoemd. Reden?]

hol(d)n* sterk ww; *ik holle (hol ik)*, *i-j holt (hol i-j)*, *hee hölt*, *wi-j holt (holle w-j)*, *ik heel(e)*, *i-j heeln (heel i-j)*, *hee heel(d)*, *wi-j heeln*, *ik heb eholne*: 1 houden; *ku 'j 't wal holn?*: kun je het wel (uit)houden?; *d'n eenn hölt van de moder*, *d'en ander van de dochter (en weer ene van allebeide)*: smaken verschillen; *good holn*: houd je taai, afscheidsgroet; 2 verwachten, vermoeden; *'t weerbericht hölt 't van snee*: het weerbericht voorspelt sneeuw

Holter/hook m: de Holterhoek; [De betekenis is waarschijnlijk Boshhoek. Er komt altijd een lidwoord voor de naam: *d'n Holterhook*; *in 'n Holterhook*.]

homme tussenw: (stalknechtenterm, commando) om! op zij! aan de kant! *homme (met de konte)!*: wordt geroepen tegen een koe die aan de kant moet of zich moet draaien

hond m *hunde*, *hundjen (höndjen, hundeken)*: hond; *ne lopenden hond völt altied wal 'n bot in de mond*: een zwerver vindt altijd wel wat van zijn gading; *geld is raa grei: a 'j 't 'n hond veur smiet, wil e 't gaa neet vret*: de waarde van geld is betrekkelijk; *ik had vandage 'n hond veur de wagen, sik veur de zeise, hane veur 'n ploog*: ik had vandaag een pechdag; *grös in de weide as haor op 'n hond*: er is veel gras in dat weiland; *thee is 't nog neet weead, a 'j 't ne hond veur 't gat geeft*: die dit zegt, houdt niet van thee; *ne hond joelt*: een hond huult; *hee blökt as 'n hond*: hij hoest lelijk; *gekken hond!*: gek! (veel voorkomende combinatie van scheldwoorden); *vreggen hond*: brutaal persoon; *ne helligen hond*: een bijtgrage hond; [*Daor kump Ter Haar an ... met 'n hond!*: zo waarschuwde de Lichtenvoordse jeugd elkaar als veldwachter Ter haar in zicht kwam. Als bij een begroeting ook gevraagd wordt naar de gezondheid (*'Hoo geet 't met ow?*: Hoe gaat het met je?) kan je als antwoord krijgen: *'Mager maor gezond en vret as 'n hond'*]

honde/knoe:ve v *~/knoe:vn*: paardenbloem, goed als konijnenvoer; zie ook *hondepolle*

honde/polle* v *~/pölle*, *~/pölleken*: paardenbloem, goed als konijnenvoer; zie ook *hondeknoe:ve*

honderd telw: honderd; *tie:ne*, *twintig*, *dattig ... honderd*, *driet in de bokse dat 't dondert*: telrijmpje, tien, twintig, dertig ... honderd, poep in de broek dat het dondert; *nummero honderd*: wc

honderdoe:znd telw: honderdduizend, de hoofdprijs in de loterij; *mien breur hef de honderddoe:znd elot*: mijn broer heeft de hoofdprijs gewonnen in de loterij

honger m: honger; *honger in 'n hals hebm*: een hongerig gevoel hebben

honger/hals m ~/*halzn (hälze)*, ~/*halsken*; iemand die veel kan eten

honger/hond m ~/*hunde*, ~/*hundjen* ~/*(hündjen)*: hond zonder baas? hond met honger of zwervhond? dit woord alleen in de uitdrukking: *daor gao'j van kotsn as 'n hongerhond dén heuj mot vretten*: dat gaat je heel erg tegenstaan, daarvan krijg je vreselijk veel spijt

hon(n)(e) vragend vnw (ev): wat voor (een); *honn auto gao'j koopm?*: wat voor (een) auto ga je kopen?; *honne skole is dat?*: wat voor (een) school is dat?; *hon peead heb i-j?*: wat voor een paard heb je? (syn wat van(n)(e): wat vanne fietse heb i-j?: wat voor (een) fiets heb je? wat van keeal löp daor?: wat voor kerel loopt daar?); zie ook *hukke*

hoo vrag bijw: hoe; *hoo of te boo*: hoe dan ook; *i-j mótt komm*; *hoo of te boo!*: je moet komen, hoe dan ook

hood* m *heu heudjen*: hoed; *n 'n hoogn hood*: een hoge hoed; *kaballi/heudjen*: Garibaldihoed (?)

hook* m *heuke heuksken*: 1 hoek; *der zit meestieds gin speuke in duustere heuke*: gezegd tegen kinderen die bang zijn in het donker, maar ook tegen meisjes die een avond uitgaan, want in duistere hoeken schuilt juist gevaar (van de zonde); *oet 'n hook komm*: plotseling iets zeggen of doen; 2 groep boerderijen, vaak groter dan een 'naoberskap', bijv. d'n Bekkenhook en Brömmelhook (in Vragender); d'n Holterhook: de Holterhoek; 3 stuk grond, akker

hoonder(e)* (alleen mv; ev *henne*) o: kippen; *at de hoonder en de kinder reat, geet raengn dat 't pleat*: als de kippen en de kinderen lawaai maken, komt er regen; *de hoonder hebt 't gat na de markt staon*: de kippen leggen veel (dus om te verkopen); *in 'n (rogge)bouw bunt der gin hoonder bi-j hoes*: als er elders voordeel te halen is, verlaat men het huis, zoals bijv. de jeugd tijdens de kermis; *veldhoonder*: patrijzen; *hoonderduuts*: slechte poging Duits te spreken (zoals steenkolen Engels); zie ook *henne*

hoop* m *heupe heupken*: 1 hoop, stapel, opstapeling; *ne hoop prötl*: een stapel troep; *driethoop*: drol, hoop stront; 2 grote hoeveelheid, een boel; *heupe geld*: veel geld; 'n *heupken*: een klein, oud vrouwtje; *heupende vol*: boordevol

hoostn ww; *ik hoost(e)*, *wi-j hoost (hooste wi-j)*, *ik hoostn*, *ik heb ehoost*; hoesten; *dat gehoost*: dat (nare) gehoest

hoovn ww; *ik hoov(e)*, *i-j hooft (hoov i-j)*, *wi-j hooft (hove wi-j)*, *ik hoovn*, *ik heb(be) ehoofd*: hoeven (zoals in ABN: met ontkenning); 't *hooft neet op*, *al is 't lekker*: terechtwijzing als men te veel op zijn bord schept; *i-j hooft neet hen heujn*: het heeft geen haast; *ik hove neet*: ik hoef niet (naar de wc)

hoppe v: hoop; *zee hef nog wal hoppe*, *dat 't good aflöp*: ze heeft nog wel hoop op een goede afloop

hot I bw rechts; *van hot na haa loopm*: van rechts naar links lopen; **II** tussenw (uitroep): vooruit! *hot, sik! hot, peead!*: vooruit, geit!, vooruit, paard! **III** (ook *hotte*) v ~n, ~jen (*hötjen*) v: tijd, periode; *met hotn*: bij tijden, af en toe; zie ook *hotte* en *zette*

hotte* (Vrag *hötte*) v *hotn hötjen (hotjen)*: korte tijd, korte periode; *met hotn*: met vlagen, soms; *dat duurt nog wal 'n hötjen*: dat duurt nog wel een tijdje; zie ook *hot* en *zet*

hozze v *hozn*: kous, sok

hukke vragend vnw (mv): welke, wat voor; *hukke hoonder wo'j ow ansteln?*: (welke) wat voor soort kippen wil je aanschaffen?; *hon(n)(e)*: wat voor een (ev); *honne skure goa i-j bouwn?*: wat voor schuur ga je bouwen?; zie ook *hon*, *honn* en *honne*

hune (verouderd) m *huunn*: reus

hups* bv/bw ~er, ~ste: vlot, beweeglijk, snel; *dat is wal ne hupse deearne*: dat is wel een vlotte meid; *dat geet daor wal aardig hups hen*: dat gaat daar allemaal heel snel, je wordt er snel geholpen (maar het kan ook ironisch bedoeld zijn)

Hupsel(e) o: Hupsel; [Het gaat hier om een lo-naam, Hupselo. De betekenis van het eerste deel *Hupse-* is onzeker. Misschien is er verband met de plantnaam 'hop'.]

huu uitroep: stop; *huu peead!* stop paard! Als een kind tijdens het opscheppen van een bord eten plotseling *huu!* zei, dan werd door volwassenen vermanend gezegd: *Huu, zeg i-j tegen 'n peead!*, of *Ik bun gin peead!*

huus* (hoes) o, *huu:ze*, *huusken*: huis; in de Lichtenvoordse kern zegt men *huus*, in het buitengebied nog vaak *hoes*; 't *huusken (thuusken)*: wc; *huu:ze bunt kruu:ze*: huizen kosten geld (onderhoud) *wat 't*

huus velus, vöndt 't huus ok weer: als je ongeveer weet waar je iets verloren bent, dan vind je het daar ook wel terug; *'t gat bi-j (t) huus holn*: niet van huis gaan wegens ziekte o.i.d.; *bi-j huus wéén*: thuis zijn; *bi-j huus loopm*: werkloos zijn; *bi-j huus blieden*: thuis blijven of dicht bij het huis blijven; *op huus an gaon* (ook *op huus oan gaon*): naar huis gaan; *deur de ruilvekaveling hebt zee al 't land bij ('t) huus*: door de ruilverkaveling hebben zij alle grond (dicht) bij het huis; *thuus (in 't hoes)*: thuis; zie ook *veurhuus*

huus/henne* v ~/henn, ~/henneken: binnenkind, huismus; *o(n)ze Ans is ne echte huushenne*: onze Ans speelt het liefst binnen

huusken o *huuskes*: (huisje) pleehokje; *donder slöt nooit op 't huusken*: bliksem slaat niet op kleine objecten naast grotere, dus je kunt beter klein zijn

huus/komm o ~s : onderkomen, onderdak, huis waar je altijd terecht kunt

huus/name (*hoesname*) v ~/naamm: de vaste naam van een boerderij, vaak werden de bewoners er ook mee aangeduid

huu:ve/kaore v ~/kaorn, ~/käärken: huifkar zie ook *kleed/waagn*

I

Ieme verouderd (nu is het *bi-je*) v *iemm*, *iemken*: bij; *de witte iemm vleeft*: het sneeuwt; *iemmskoer*: bijenstal

iemken* o: *iemkes*: krekel (ook bijtje)

iepe* (Zieu *hiepe*) v *iepm*, *iepen*: korte kleine handbijl, soort hakmes; *hee gooit 't (h)iepen ('t bieltjen)* in 'n bos: hij gooit het bijltje erbij neer, hij geeft het op; zie ook *hiepe*

ies o: ijs; *Ies kan lie: 'n*, *ies kan lie: 'n*, *monn gaode wi-j skaatsnrie: 'n!'*: ijs kan houden, morgen gaan we schaatsen; zie ook *iesvri-j*; [een ijsje is in dialect niet *iesken*, maar *ijsco* of *ijsjen*.]

Iessel m: IJssel; *A'j drienwilt, mo'j in 'n Iessel gaon lign*: als wilt drijven (hooien), moet je in de IJssel gaan liggen; *Aoveriessel*: Overijssel; *de(n) Olde(n) Iessel* v: de Oude IJssel

iesvri-j o: ijsvrij; [schoolkinderen zongen, terwijl ze na de schoolbel in rijen stonden te wachten voor de voordeur van de school om naar binnen te gaan: '*Ies kan lie: 'n*, *ies kan lie: 'n*, *monn gaode wi-j skaatsnrie: 'n!'*. Vanwege het ritme werd er '*gaode*' gezongen. De betekenis: 'Het ijs is sterk genoeg (2x), morgen gaan we schaatsen!' Meestal werd daar dan zeer dwingend en eindeloos achteraan gescandeerd: '*Iesvri-j! iesvri-j! iesvri-j!...*', of '*Vos is los! Vos is los!...*' zie ook *los*, waarmee duidelijk werd dat de kinderen ijsvrij wilden.]

ietskes onbep telw: een beetje, weinig, iets; *ietskes toogeevn*: een klein beetje toegeven

ie:zer/mael: o slakkenmeel, soort kunstmest

Ie:zerlo o: plaatsnaam IJzerlo; (in *Ie:zerlo* zelf heet de plaats *Ie:zern*)

i-j pers vnw 2^e pers ev 1^e naamv: jij; [een beleefdheidsvorm (zoals U) is er niet; in principe spreekt men iedereen aan met *i-j*, maar als men die aanspreekvorm niet wil gebruiken, vooral tegen hoger geplaatsten, dan spreekt men de ander aan met de 3^e pers: *wil pestaor nog thee*: meneer pastoor, wilt U nog thee?; bij de vervoeging van het ww met *i-j* komt er bij de gewone zinsvolgorde in de tt een - t achter de stam: *i-j k^{okt} vandage*; maar staat *i-j* achter de pv, dan komt er geen - t achter de stam: *morgn k^{ok} i-j*.]

i-j-leu* pers vnw 2^e pers mv 1^e naamv: jullie; *waor fietst i-jleu hen?*: waar fietsen jullie naar toe?; [vervoeging van het ww met *i-jleu*: *i-jleu fietst neet genug*; *i-jleu leepm lang neet vlot genug*; 3^e en 4^e naamv: owleu; *wi-j holt owleu wal in de gaatn*: we houden jullie wel in de gaten]

ik(ke) pers vnw 1^e pers ev 1^e naamv; *daor waarn Jan en Cis en ik, zei de gek*: bescheidenheidsformule; [bij de vervoeging van het ww met *ik* heeft het ww alleen de stam, soms komt er bij de gewone zinsvolgorde een - e achter de stam: *ik l^{ope} neet*; *dan loop ik der wal efn hen*; *ik leep(e) gistern 't hele ende nog binn 't uur*]

in/heerder (Harv *inheuder*) m ~s: oppasser van een woning vooral als er niemand thuis was bij begrafenissen of bruiloften; als dat gedaan werd door een verloofd stel, zei men wel: *zee trekt (drae)jt daor de klokke op*: ze draaien daar de klok op

in/heunn* ww ook *inhuunn* (alleen als inf): oppassen; *ik mot vanaovend bi-j d'n naober inheunn*: ik moet vanavond oppassen bij de buurman

in/jaagn sterk ww, zie voor vervoeging *jaagn*: iets vastberaden ergens in verwerken (bijv. spijkers); *jaag in dat dingel*: monteer dat ding er maar snel in!

ink/lappe v ~/*lapm*, ~/*läpken*: pennenlap voor op school; [In de eerste helft 20ste eeuw had iedere scholier een inktlap om de kroontjespen mee af te vegen. Vaak gemaakt door zus of moeder. Veelal bestond die uit een stapeltje gekleurde lapjes die door een knoop bovenop bijeen werden gehouden.]

in/koe:ln ww; *ik koe:le in*, *wi-j koe:lt in*, *ik koe:ln in*, *wi-j koe:ln in*, *ik heb in-ekoe:ld*: inkuilen van aardappels, bieten en gras zie ook *pes/voor*; *wi-j hebt de mangels al in de koe:le*: wij hebben de bieten al ingekuuld

inpesteluk bv/bw, ~er, ~ste: onpasselijk, niet lekker

in/teegn (Vrag, *integn*) bw: tegemoet; *inteejn komm*: (toevallig) tegenkomen; ook figuurlijk: ergens tegen in opstand komen; *ik heb mi-j dat inteejn egettene*: daarvan heb ik zoveel gegegten dat ik het niet meer lust; zie ook *temeute*

in/tieds bw: op tijd, bijtijds, vroeg; *wi-j bunt maor intieds ekkommene*: we zijn maar vroeg gekomen

in/trekkings/maol ~/*möältjen* o: house-warming (vooral) voor de *naobers* (buren) die geholpen hebben met de verhuizing

in/wasn: ww (vooral als inf): bouwterm het toevoegen van water om grint of zand in sleuven voor funderingen te verdichten

in/weidn ww; *ik weid(e) in, i-j weidt in (weid i-j in), wi-j weidt in (weide wi-j in), ik weidn in, dee bunt in-eweid:* vetmesten (van vee); *ik bun dikke in-eweid:* ik heb (deze maaltijd) te veel gegeten (ook: ik ben dikker geworden)

is I bw: eens; *ik gao maor is:* ik stap maar eens op; **II** 3^e pers ev van het ww *waezn; hee is neet thuus:* hij is niet thuis; zie ook *waezn*

J

jaagn* sterk ww; *ik jaag(e)*, *i-j jaagt (jaag i-j)*, *hee jäg*, *wi-j jaagt (jage wi-j)*, *ik joog (jaagn)*, *i-j joogn (jaagn) (joog i-j)*, *wi-j joogn (joge wi-j) (wi-j jaagn)*, *ik heb ejaagd*: **1** jagen, op jacht zijn; *vleegn jaagn (vleegn vangn)*: snel en slordig een kruisteken maken; **2** heel hard rijden; *onzen Jan jäg vake te had*: onze Jan rijdt vaak te hard; het volt dw wijkt in deze betekenis af: *ejag* (i.p.v. *ejaagd*); *ik heb ejag*: ik heb hard gereden; **3** waaien: *de wind jäg daor om de pöste*: de wind waait daar door het huis; znw: *dat gejaag(te)*: dat voortdurende (te) harde rijden

jag* m: **1** trek; *der zit weer jag in 'n skosteen*: er zit weer trek in de schoorsteen; **2** jacht; *zee bunt op jag*: ze zijn op jacht; **3** haast; *hee hef jag in de bokse*: hij heeft haast; **4** *hee hef altijd zo 'n jag*; syn *hee is altied zo jagterig*: hij is altijd zo ongedurig; *d'n slimstn jag is d'r noo wal af*: hij is nu niet meer zo ongedurig; **5** spiertrillingen; *jag in de bene*: spiertrillingen in de benen

jagterig bv/bw ~er, ~st: ongedurig, gehaast; *hee is altied jagterig*: hij is altijd ongedurig

jah* tussenw: niet waar? of niet? ja toch? immers, toch; *dat is jah gaa neet waor!*: dat is immers helemaal niet waar!; zie ook *joo*

Jan: eigennaam Jan; *olde Jan en jonge Jan* (bv nw zonder n!): allerlei dingen, van alles wat, allerlei spulletjes; *Jan-plak-an*: kleefkruid; *Jan innig en de meid*: een klef paartje; *Jan alternief en Truus malheur*: afkeurende typering voor koppel hippies; *Jannao*: is de vrouwelijke vorm van *Jan*

Jao* tussenw van bevestiging: ja; *boh-jao* tussenw: soort toestemming, wel ja, akkoord; *jao-wisse* (ook *boh-wisse*): jazer

jaor o ~n, *jäörken*: jaar; *alle jaor*: elk jaar; *zee kriegt haost alle jaor 'n kleinn*: zij krijgen bijna elk jaar een kind; *met 'n (paa) jaor*: over een (paar) jaar; *aover (met) 'n jaor*: over een jaar; *veur 'n jaor*: een jaar geleden; *alle dage (wekn)(jaorn) dee God gif*: alle dagen (elke week)(alle jaren) die God geeft (de toevoeging dient als versterking van 'alle')

jappel; zie ook *eeapl*

japperig bv/bw ~er, ~ste: onrustig, beweeglijk; *japperig weer*: onbestendig weer met wind en regen; *onzn Toone is altied al 'n japperig keealtjen ewes*: onze Ton is altijd al een zeer druk (onrustig) kereltje geweest

japper/konte v ~/kontn, ~/kuntjen: onrustig, beweeglijk persoon

jenzn* ww; *ik jenz(e)*, *i-j jenst (jens i-j)*, *hee jenst*, *wi-j jenst (jenze wi-j)*, *ik jenzn*, *wi-j jenzn*, *ik heb ejensd*: hard rijden; *Jezus zei tot de Filipenzen*: 'boek op 't stuur en dan maor jenzen': onzinrijmpje uit de jaren '50/'60; *ne skroeve (naegel) in 't holt jenzn (jaagn)*: een schroef (spijker) snel in het hout draaien (slaan)

jenever/flesse v ~/flesn, ~/flesken: jeneverfles, ook: *foe:zelkanne* en *foe:zelflesse*

jödn/karke v ~/karkn, ~/karksken: synagoge; *'n droktn (laevn) as in ne jödnkarke*: een chaos (lawaaai) als een dienst in een jodenkerk; *'t lik wal ne jödnkarke*: er heerst een chaotische, lawaaiige, drukte

jödn/spek o: spekkie, een zacht soort snoepgoed; (vroeger sukade)

joeln ww; *'n hond joelt*, *hee joeln*, *hee hef ejoeld*: huilen, janken (van een hond); *dat gejoel(te)*: dat vervelende gejank (van een hond)

jök(ke) v: jeuk; *'t is altied wat: gin jök an de konte, dan wal jök an 't gat*: er zijn altijd (bijna dezelfde) kleine problemen; *a'j jök an 't gat hebt, dan krie'j 'n good botterjaor*: wordt wel gezegd als iemand zich aan zijn achterste krabt; *jök an de konte en fiemel an de vetvere hebm*: vage onbelangrijke klachten hebben of een ziekte die men nog niet wil noemen *jökkeri-je*)

jökn* ww vooral in de 3^e persoon; *'t jökt*, *'t jökn*, *'t hef ejökt*: jeuken; *as 't jökt, mo'j krabm*: als het jeukt, moet je krabben; *dat jökt mi-j neet*: dat doet mij niks

jonge* (jonk) m ~s, *jungesken jungsken*: jongen; *jonges van vader Bonges*: jongens van Jan de Wit, jongens van stavast; *jongs bi-j jongs en deans bi-j jongs*: puberaal gezegde

jonkheid v: jeugd; *dat dut noo eenmaal de jonkheid*: dat doe de jeugd nou eenmaal

joo I tussenw: niet waar? of niet? ja toch? immers, toch, zeker; wordt achter een zin of bewering geplaatst, waarover men onzeker is; *joo* is ook een woordje om iemand aan iets te herinneren; *i-j hebt 'n auto daor laotn staon, joo!*: je hebt de auto daar laten staan, of niet?; II (Liev jah) bw: immers, toch; *i-j hebt dat jah (joo) vergetn!*: je hebt dat immers (toch) vergeten!; *dat is joo gaa neet waor!*: dat is immers helemaal niet waar!; zie ook *jah*

jouweln ww: *ik jouwel(e), wi-j jouwelt, ik jouweln, ik heb ejouweld*: **1** janken (van een hond); *dén hond jouwelt at de baas der neet is*: die hond jankt als zijn baas er niet is; **2** gillen (van de pijn); *hee jouweln 't oet, ton hee zich op 'n doem sloog*: hij gilte van pijn toen hij zich op zijn duim sloeg

juffert ww-vorm, komt alleen in deze vorm voor in de uitdrukking: *'t mag skael waezn, maor at juffert, is 't mooi*: voor een vrouwengek is ook een schele dame mooi

juffrouw: v ~s: aanspreekvorm voor onderwijzeressen en voor dames van wat 'hogere' stand; *de juffrouws van de skole waarn der ok*: de onderwijzeressen waren er ook; *'Juffrouw achter de beeste kan ze wodn'*, zei een vader, toen de meester vertelde, dat zijn dochter wel onderwijzeres kon worden;

K

ka- voorvoegsel voor woorden die geluid, een klap o.i.d. aangeven bijv.: *kaboems**, *kabaats**, *kabams*, *kafplats**, *kasjoks*; [In een tekst van A.C.W. Staring over zeeroverij, geschreven in een soort dialect, imiteert dit voorvoegsel het geluid van een kanonschot: ‘*kabaaf*’. Ook in stripverhalen komt dit voorvoegsel vaak voor.]

kaa m ~s, ~tjen: kauw (ook tamme kraai)

kabaal m: **1** reusachtigheid, iets groots; ‘*n kabaal van ‘n huus (ne kaste van ‘n huus)*’: een enorm groot huis; **2** lawaai

kabánus* m, ~n; reusachtigheid, iets groots, kanjer; ne *kabánus van ‘n keeal*: een boom van een kerel; dat is mi-j toch ne *kabánus van ‘n boom*: ik vind dat een erg grote boom; syn *kanus* en *labus**; zie ook *deer*

kaekeln* ww; ik *kaekel(e)*, i-j *kaekelt (kaekel i-j)*, ik *kaekeln*, wi-j *kaekeln (kaekele wi-j)*, ik *heb ekaekeld*: schelden, moppen; ik *hebbe saovonds de bek stief vant kaekeln*: ik heb ‘s avonds de kaken stijf van het moppen; znw: *dee kaekelderi-je*: ruzie, het voortdurende gemopper (gescheld); zee hebt *kaekelderi-je*: zij hebben ruzie (huwelijksproblemen); znw: *dat gekaekelte*: dat gescheld

kaekel/konte v ~/kontn, ~kuntjen: iemand die snel en veel scheldt; syn *kaekel*

Kaevlder: Kevelaar (bedevaartsplaats in Duitsland); ‘*t Kaevlder Gaor*: veldnaam onder Lievelede en Zieuwent; [Die veldnaam kan ook verband hebben met de Kevelderstraat in Grolle, omdat die weer vernoemd is naar een zekere familie *Kaevelder*.]

kajuute v *kajuutn*, *kajuutjen*: kuit; oh *Driekaa*, ik *mag ow zoo gearne*; / i-j *bunt zonne adege deearne*; / i-j *hebt van dee mooie kajuutn an de beene*; / zoo *löp der in tZöwnt gin eene*; lalliedje, waarin de naam van het meisje en de plaats naar believen veranderd kunnen worden

kalf o *kalver(e)*, *kälfken*: kalf; ne *koo veget dat e kalf is ewes*: oude mensen vergeten vaak dat ze jong zijn geweest; ‘*n osse is ‘n ongetrouwden eume van ‘t kalf*: uitleg over het wezen van een os; ‘*n kalf van ‘n keeal*: een kwast van een kerel; *wetterkalf*: mestkalf; *zoepm as ‘n wetterkalf*: veel zuipen; *dos hebbm as ‘n wetterkalf*: erg dorstig zijn; *a’j de kalver wilt leern zoepm, dan mo’j ze na de voetbalkantine laotn gaon*: wanhoopskreet van een opvoeder; zie ook *starkn/kalf* en *veerzn/kalf*

kalfs/vleis o: kalfsvlees; *kalfvleis is halfvleis*: rundvlees is beter (duurzamer?) dan kalfsvlees

kalveri-je v: kinderachtigheid, kinderachtig gedoe

kamer v ~s: *kämerken*: kamer; *de beste kamer*: pronkkamer; *opkamer*: opkamer; *waskamer*: spoelkeuken of bijkeuken; *potkamer*: ruimte waar de fornuisput stond; zie ook *fenuuspot*

kamm (keemm*) ww; ik *kamme*, wi-j *kamt*, ik *kamm*, wi-j *kamm*, ik *heb ekamd*: (haren kammen)

kammeraod m *kammeräo*, *kammeräödjén*: gewone woord voor vriend, kameraad; [sinds de jaren ’80 bestaat er in de dorpen een systeem van vriendengroepen (‘keten’ genoemd). Vaak ontstaan die uit de schoolverlaters na de 6e klas (8ste groep). Een kenmerk is dat de samenstelling zeer divers is. De diversiteit bestaat uit het feit dat de leden zeer verschillende vervolgoopleidingen hebben. De groepen kiezen ook allemaal een naam bijv. ‘De Keet’, ‘de Foepo’s’ en ‘Tutti Quanti’. ‘De keet’ in Lievelede schijnt de oudste ‘keetgroep’ van Nederland te zijn: 45 jaar.]

kamp m ~m, *kämpken*: kamp, klein esje, hoge akker (oorspronkelijk behorend) bij één boerderij; bestanddeel van vele veldnamen: *d’n Krabmkamp*, *d’n Ni-jnkamp*

kampm ww; ik *kamp(e)*, i-j *kampt (kamp i-j)*, wi-j *kampt (kampe wi-j)*, ik *kampm*, ik *heb ekampt*: het spel verlengen na een gelijkspel

kant bv/bw: netjes, schoon, opgeruimd (aan de kant): *de kökn is weer kant*: de keuken is weer netjes (opgeruimd, schoon)

kaom* m *kaomm*, *kämmeken*: **1** (haar)kam; **2** kam van een haan; ‘*n kaom laotn hangn*: het opgeven, aan ‘t eind zijn (zoals een oude of zieke kip) **3** een streep rogge, gras o.i.d. die blijft staan bij het maaien of zichten

kaore* v *kao’an*, *käö’ken*: (mest- of stort)kar; zee *hef ne haflinger veur de kaore*: zij heeft een haflinger voor de kar; *de kaore is eur op-ekiept*: ze heeft een miskraam gehad; *stotkaore*: stortkar (kar op twee wielen die gekiept kan worden)

kaorts m ~n: koorts; *dén kleinn hef hoge kaorts(n)*: dat kind heeft hoge koorts

kapot bv/bw: **1** kapot, stuk; *ik heb mi-j de fietse kapot*: mijn fiets is stuk; **2** doodmoe; *ik was kapot nao de veerdaagse*: ik was doodmoe na de vierdaagse; **3** dood (van een dier); *onzn hond is kapot*: onze hond is dood; *'t varken is eur kapot egaone*: hun varken is dood gegaan

kapsiender v (ook *kap(pe)sie:ner*) ~s: **1** capucijner (bonensoort); **2** capucijner (kloosterorde); [Rooms mopje; vraag: *Wat is de zwaorste kloosterorde?* Antwoord: *Kappesie:nn*, want dee mot 'n nach in water staon; vraag: welke kloosterorde is het zwaorst? Antwoord: De capucijners, want die moeten een nacht in het water staan.]

kap(pe)sie:ne v *kappesie:nn*: zie *kapsiender*

karke v *karkn*, *kärksken*: **1** kerk(gebouw); *veur (achter) de karke*: voor (achter) de kerk; **2** kerkdienst; *onder de karke*: tijdens de kerkdienst; *veur (nao) de karke*: voor (na) de kerkdienst; *de late karke*: de hoogmis, vaak de laatste dienst op een zondag

kark/hof m/o ~/*höve*, ~/*höfken*: kerkhof; *hee lig op 'n ('t) karkhof*: hij is dood; *Kan-neet lig op 't karkhof en Wil-neet lig ter naos*; Kan-niet ligt op het kerkhof en Wil-niet ligt er naast; *op 'n karkhof (achter de beuknehegge)*: op het kerkhof

kark/taorn m ~/*taorns*, ~/*teurntjen*: kerktoren; *ze kunt better 'n karktaorn umme gooin*, want *dén* bouwt ze wal weer op: verzuchting bij het omvallen van een glas jenever

kar/mis/bedde v ~/*bedn*, ~/*beddeken*: noodbed op de grond

kar/misse* v *karmisken*: kermis, feest; *katnkarmisse*: kleine kermis met weinig publiek; *'t is net ne Lindse karmisse: hier en daor 'n kräömken*: gezegde dat aangeeft dat het wel royaler had gekund, bv. krentenbrood met weinig krenten en rozijnen [Linde bij Vorden is een klein plaatsje.]; *dan hef (krig) ow 't kuntjen karmisse*: dan krijg je flink voor de billen; *'t is karmisse in de helle*: het regent en de zon schijnt; *karmisdink*: waardeloos ding

Kas/misn* m: Kerstmis

kasse v *kasn*: kers; *meikasn bunt pas in juni riepe*: meikersen zijn pas in juni rijp; *spekkasn zee'j rechtevaort neet meer*: spekkersen zie je tegenwoordig niet meer

kaste* v *kastn*, *käsken* (*käsjen*): **1** kast; *vrömdn in 't hoes*; *holt de kastn dichte*; niet met alles te koop lopen; **2** iets groots; *ne kaste van 'n hoes*: een heel groot huis; **3** gevangenis; *dén hef in de kaste ezettene*: die heeft in de gevangenis gezeten; (Liev, Lich, Vrag) *eksterkaste*: eksternest (dat is altijd een heel groot nest)

kate v *kaatn*, *kaatjen*: kaart (speelkaart, toegangsbewijs enz.); *i-j kunt derin met 'n kaatjen en deruut met 'n vaatjen*: je kunt erin met een kaartje en eruit met een vaartje; gezegd als iets relatief duur is of de service slecht (Nee, dank je!); *dat is mi-j kaatjen egaal*: dat kan me niet schelen

kateker* m: (Liev) eekhoorn; zie ook *kazeker*

katn/kar/misse v ~/*karmisn*, ~/*karmisken*: kleine kermis, feestje; *alle katnkarmisn afloopm*: naar elke kermis gaan, geen feestje missen

kats* bw: totaal, geheel; *hee is kats bezopm*: hij is totaal bezopen; *kats vegetn*: finaal vergeten; zie ook *knats*

katte* v *katn*, *kätjen*: kat, poes, vinnig meisje; *de katte geet mi-j met de mage neet loopm*: de kat gaat niet aan de haal met mijn maag, m.a.w. ik heb goed (of heel weinig?) gegeten; *zalig Ni-jjaor, trekt de katte an 't aor, trekt 'n hond an 'n stat, dan he'j 't hele jaor wat*: zalig Nieuwjaar, trek de kat aan het oor, trek de hond aan de staart, dan heb je het hele jaar wat; *ne katte met zeuven stätte*: een stadse, deftig en uitbundig geklede dame, ook een dandy-achtig type; *'t is meeart, as de katn reeat*: in maart janken de katten; *ne meeartse katte*: een maartse kater; *dennekatte*: denneappel

kazéker* (Liev *kateker*) m ~s: eekhoorn; *sprinkt kazekers op en near, dan kump ter skoer en donderwear*: als eekhoorns druk zijn, dan komt er regen en onweer; *raadsel: hee kan vleege in 't rond en loopm op de grond, 't is ne kabouter metn stat, rao rao wat is dat?*: antwoord: ne *kazeker*

keaal m ~s, ~*tjen*: manspersoon, kerel, man, echtgenoot; *zee hef weer 'n keaal achter de beeste*: ze is hertrouwd (vanwege haar boerderij); zie ook *man*

keean* ww; *ik keer(e)*, *i-j keeat (keer i-j)*, *wi-j keeat (kere wi-j)*, *ik keean*, *ik heb ekeead*: **1** keren, tegenhouden; *wat kelte keeat, keeat ok de hette*: kleding die de kou tegenhoudt, is ook goed bij hitte; **2** vegen; *i-j zoln de stoepe maor is keean*: je moet de stoep eens vegen; *ankeean*: aanvegen; *bi-jkeean*: bijvegen; *traokeean*: sneeuwruimen; **3** omkeren, draaien; *keean op de weg is hier vebòone*: keren op de weg is hier verboden

keie v *kein*, *keiken*: steen, veldkei; *De Lechnvoordse keie*: zwerfkei op de markt te Lichtenvoorde, veelal *steen* genoemd

keien/slöpper* m ~/*slöppers*: bijnaam voor inwoners van Lichtenvoorde, tevens naam van de plaatselijke carnavalsvereniging

kelte* (*kelde*) v: kou (syn *koldegheit*, maar dat betekent tevens verkoudheid); *wat de kelte keeat, keeat de hette ok*: kleding die de kou tegenhoudt, houdt de hitte ook tegen; *vekéld*: verkouden

keper/bokse: v ~/*boksn*, ~/*böksken*: katoenen werkbreek

keper/kiel: v ~/*kieln*, ~/*kieltjen*: katoenen werkkieël

kere v *keers*, *keertjen*: keer, maal; *gaot maor is ne kere na 'n dokter*: ga nu eens een keer naar de dokter; *wat keers*: soms, sommige malen, af en toe

ketéea o ~s, ~ken: kwartier; *'n stief keteeaken*: een dik kwartier; het meervoud is zonder -s of -n; *dree ketee*: drie kwartier

ketn* m ~s, ~tjen: ketting; *'n goldn hollozieketn*: een gouden horlogeketting; *'n hond lig an 'n ketn*: de hond ligt aan de ketting; *fietseketn*: fietsketting

kets/grei* o: nietswaardige artikelen; *ketsgrei van de karmisse*: rommel van de kermis; *dat jonge ketsgrei*: die jonge, onervaren jongens (of meisjes)

keu(n)* m *keune* (*keunn*) (*keujn*), *keuntjen* (*keukn*): big; *keunn* (*pogn*) *vangn*: wachten op de geboorte van biggen; *wat doot de keune op de mark?*: wat kosten de biggen op de markt?

kewn* ww; *ik kewwe*, *ik kewn*, *ik heb ekewd*: kauwen; *kot kewn*: fijn kouwen

keze v *keezn*, ~ken: kaas; *dree ons keze*, *geearne en 'n betjen dunne pläätjes*; drie ons kaas, alstublieft en wat dunne plakjes

kiekn sterk ww; *ik kiek(e)*, *i-j kiekt* (*kiek i-j*), *hee kik*, *wi-j kiekt* (*kieke wi-j*), *ik kek*, *i-j kekn* (*kek i-j*), *hee kek*, *wi-j kekn* (*kekke wi-j*), *ik heb ekekene*: kijken; *komt der in, kö'j der oet kiekn*: welkom, kom binnen; *hee kek (oet de kop) as 'n aap oet de konte*: hij keek raar op; *lao'w eerst maor is kiekn, dan kö'w altied nog zeen*: ontwijkend antwoord op een ongevallig voorstel

kiesken* o *kieskes*: (koe)kalf; een kalf wordt veelal geroepen met: *kies, kies, kies...*

kie:ve/konte v ~/*kontn*, ~/*kuntjen*: kibbelaar, ruziezoeker, vechtersbaas

kieze/man* m ~/*mans*, ~/*menneken*: 1 (stier?)kalfje (in kinderversje): *gaot na de mark, koopt ne koo, kiezeman too, buultjen met zand...* *kiele kiele in 'n hand*: ga naar de markt, koop een koe, stierkalf toe (gratis), zakje zand, kiele, kiele in de hand; 2 kinderachtige kerel; 3 jongste jongen in een gezin; *Koen is onzn kiezeman*: Koen is onze jongste

kiezn sterk ww; *ik kiez(e)*, *i-j kiest* (*kies i-j*), *hee kiest*, *wi-j kiest* (*kieze wi-j*), *ik kaos*, *i-j kaozn* (*kaos i-j*), *wi-j kaozn* (*kaozze wi-j*), *ik heb ekaozzene*: kiezen

kikvos* m *kikvöske*, *kikvösken*; *kikker*; *de karke (of ne andere instelling) is gin kaore met kikvoske*: de kerk (of een andere instelling) is geen kikker m.a.w, zij springt niet weg; je kunt er later ook nog naar toe; *dan ku'j zeen dat 't van gin kikvos is*: repliek van een moeder, als een kind klaagt over het haar op een varkenspoot of spek

kind* o ~er(e), ~jen, ~erkes: kind, baby; *gin kind of kuukn hebm*: geen kind of kraai hebben; *andermans kinder bunt vieze dinge*: andermans kinderen vindt men vaak niet zo leuk; *te kinde waezn*: dement (kinds) zijn; *de eerste pannekooke is veur de kinder*: het eerste bakproduct is niet altijd het beste, dus bestemd voor de ongeduldigste eters; *van kipm, kinder en 'n papierken krieg i-j de ruzie in de buurte*: je krijgt ruzie in de buurt door je vee, je kinderen en slordigheid

kinder/bedde o ~/*bedn*, ~/*beddeken*: kraambed; *in 't kinderbedde starvn*: in het kraambed sterven

kippe v *kipm* (mv ook *hoonder*), *kipken*: kip; *van kipm, kinder en 'n papierken krieg i-j de ruzie in de buurte*: je krijgt ruzie in de buurt door je vee, je kinderen en slordigheid; zie ook *henne*

kladde* v 1 *kladn*, *kläddeken*: hoeveelheid van iets; *ne kladde mes an de klompm*: mest aan de klompen; 2 aantekenboek; *ne kladde (achter)nao kriegn*: (1) een rekening achteraf krijgen; (2) daar krijg je geroddel van; (3) een trap na krijgen; 3 benaming voor huisschilder; [Twee spotliedjes: 1 *Hanne van de Kladde / kom is hier / dan za'k ow varvn / dan bu'j 'n mooi dier*; 2. *Hanne van de Kladde / pot met varve/ pot met stront/ zoo löp Hanne rond*. deze liedjes werden in de jaren '20-'30 in Lichtenvoorde door schooljeugd gezongen.]

kläddeken o *kläddekes*: klein beetje, restantje: *'n kläddeken water in de flesse*: een beetje water in de fles; *'n Kläddeken Achterhooks*: Lichtenvoords woordenboek uitgegeven in 1992 (de naam is volgens de WALDspelling met een e gespeld)

kladn ww; *ik kladde, ik kladn, ik heb eklad*: **1** (slordig) schrijven, knoeien (ook *kladdern*); **2** vallen; *hee is oet 'n boom eklad*: hij is uit de boom gevallen; **3** neersmijten; *kladt dat daor maor too*: gooi het daar maar neer

klaor/maakn ww; voor vervoeging zie *maakn*: schoonmaken, opruimen; *de kökn klaormaaKn*: de keuken opruimen, *melkbusn klaormaaKn*: melkbussen schoonmaken

klaos m *klöäze, klöäsken**: **1** speculaaspop (ook: *klaoskeal*); **2** (als laatste deel van een samenstelling) -liefhebber: *sukerklaos*: zoetekauw; *peerdeklaos*: paardengek

klaover m: **1** klaver; *klaovervére*: klavertje vier **2** klaver (kaartterm); *klaover(s) is troef*: klaver(en) is troef; *de klaovervrouwe heet ok Olde*: de klavervrouw heet ook wel *Olde*

klatsn ww; *ik klats(e), i-j klatst (klats i-j), wi-j klatst (klatse wi-j), ik klatsn, ik bun eklatst*: met veel lawaai vallen; *van de hilde klatsn*: van de hilde (zolder) vallen; zie ook *pleean*

kleed o ~n (ook *klere*), ~jen; **1** jurk; *zee hef zich 'n ni-j kleedjen too-esteld*: zij heeft zich een nieuw jurkje gekocht; **2** vloerkleed (mv *kleedn*); **3** alleen als mv-vorm: *klere*: kleren

kleed/waagn m ~/*waagns*, ~/*waagtjen*: huifkar; zie ook *huu:vekaore*

klei(n)/boer* v/m/o?: naam voor kinderspel; [Tikkertje, waarbij de getikte de hand moet vasthouden van degene die 'hem' is. Zij moeten dan met zijn tweeën de derde vangen. Als er vier spelers getikt zijn en elkaar vasthouden, mag er gesplitst worden in twee vanggroepen van twee. Bij het spel *grootboer* mocht er niet gesplitst worden; zie ook *grootboer*.]

kleinn m *kleinn, kleintjen*: baby, kleuter, kind; *zee hebt 'n kleinn an-eholne (ekregene)*: ze hebben een baby gekregen; *wil i-j efn op 'n kleinn passen?:* wil jij even op de baby (kleuter) passen?; *zee vewacht 'n kleinn*: zij verwachten een kind

klep/deuze v ~/*deuzn*, ~/*deusken*: iemand die voortdurend in- en uitloopt; syn *klepgat, klepkonte*

klepm ww; *ik klep(pe), i-j klept (klep i-j), wi-j klept (kleppe wi-j), ik klepm, ik heb eklept*: verscheidene malen bij iemand langs gaan met een onbelangrijke boodschap; *dee klepperi-je*, dat *geklepte*: dat voortdurende langskomen

klere mv znw: kleren (als mv-vorm); verkleinvorm: *kleerkes*; *klerázie**: klerage, kleding; zie ook *kleed*

kloeke v *kloekn, kloeksken*: **1** kloek, broedse kip; *onder wat veur kloeke bun i-j oet-ebrod*: waar kom jij vandaan, wat doe jij vreemd!; *a'j de kloeke van 't breu'n af wilt hebm, mo'j em ne hotte onder 'n emmer op ne potlander vloere zetn*: als je een kloek van het broeden af wilt helpen, moet je haar een tijd onder een emmer op een betonvloer zetten; **2** domme, lompe vrouw **3** moederlijk meisje of vrouw

klokke v *klokkn, klöksken*: klok, uurwerk, luidklok; *argens de klokke opdraejn (optrekn)*: samen met de verloofde een avond oppassen (babysitten); *past maor op, at de klokke twaalf uur slöt, blif ow 't gezichte zoo staon*: gezegd tegen kinderen die gekke bekken trekken

klomp* m ~m (~e), *klum(p)ken* (de p wordt bijna niet uitgesproken): klomp; *zee zit in 'n klooster met twee paa klompe veur 't bedde*: gezegd van iemand van wie men dacht dat zij/hij wel in het klooster zou treden, maar die nu getrouwd is; *de klomp zetten*: de schoen zetten; *op de rap(s)klomp* loopm*: de vroedvrouw halen

klomp/sok m ~/*sökke*, ~/*söksken*: dun, leren schoentje om over de sokken in een klomp te dragen

klomp/stok m ~/*stökke*, ~/*stöksken*: een klomp schuin aan een lange steel gestoken (door de kap heen naar de hiel); syn *klomp/stelle, bleek/klomp*; [Dit werktuig wordt gebruikt voor handmatige bewatering van een groentetuin of bleekveld. De klomp wordt in de beek gevuld, waarna de inhoud met een zwaai over de akker of het bleekveld wordt gespreid. Door de hiel aan het eind wordt het water gespreid.]

klook* bv/bw *kloker*, -ste: slim; *mangs is 't klook a'j ow dom holt*: soms is het slim als je van de domme houdt

knap bv/bw; ~per, ~ste; *knap: lillek in 'n luier, knap in 'n sluier*: een lelijke zuigeling wordt later wel knapper; als troost gezegd; *knap in de wege, lillek op straote*: een knappe baby kan een ondeugd worden

knap/bot* o ~/*bötte*, ~/*bötjen*: kraakbeen

knapm* ww; *ik knap(pe), i-j knapt (knap i-j), wi-j knapt (knappe wi-j), ik knapm, ik heb eknapt*: **1** (af)breken (van touw, takken enz.); **2** knallen (van geweer, rotjes enz.); *'t knapm adeg met Ni-jjaor*: het knalde behoorlijk op Nieuwjaar; **3** springen, exploderen; *op knapm staon*: op springen staan; *'t vrös a't knapt*: het vriest dat het kraakt; znw: *dat geknapte, dee knapperi-je*: het (hinderlijk) afsteken van vuurwerk o.i.d.

knappetjen* o *knappetjes*: klappertje (eenvoudig vuurwerk voor een klapperpistooltje)

knats bw: totaal, geheel; zie ook *kats*

knee o *~ne, ~ken*: knie; *op de kneene*: op de knieën; *in 't knee veuln en vraogn of i-j wal haver in 't knee hebt*: zo plagen volwassenen kinderen wel; *zwil an de kneene (van 't baedn)*: eelt op de knieën (van het vele bidden); *zich veur 'n stuver 'n gat in 't knee laotn boorn*: erg zuinig zijn

knee/halter m *~/halters*: een touw van kop naar voorpoot van een koe om haar bewegingen te beperken

knewweln (ook *knowweln* en *newweln*) ww, *ik knewwel(e)*, *wi-j knewwelt*, *ik knewweln*, *wi-j knewweln*, *ik heb eknewweld*: knabbelen; *op 'n bötjen (an 'n keuksken) knewweln*: op een botje (aan een koekje) knabbelen

knie:n o *~e (~n) (~s), ~tjen*; *konijn*; *met knie:ne en doe:vn köj 't geld zeen stoe:vn*: hobbyvee kost meer geld dan het opbrengt; *he'j knie:ne, he'j ok kötls*: aan hobby's zitten ook nadelen; *dan had e maor gin knie:n motn wodn*: repliek van volwassenen op medelijdende opmerkingen van kinderen die toekijken bij het slachten van een konijn

kniep/konte v *~/kontn, ~/kuntjen*: gierigaard; syn *kniepat*

kniepm sterk ww; *ik kniep(e)*, *i-j kniept (kniep i-j)*, *hee knip*, *wi-j kniept (kniepe wi-j)*, *ik knep(pe)*, *i-j knepm (knep i-j)*, *hee knep*, *wi-j knepm (kneppe wi-j)*, *ik heb ekneppene*: knijpen; kinderraadseltje (grapje): *Niepmien en Kniepmien dee zaatn op 't dak. Niepmien veel der af en wee was der ton nog aover?*: wie 'Kniepmien' antwoordde, werd in de arm geknepen; *dat gekniepte*: dat voortdurende knijpen; *knieperi-je in 'n boek*: buikpijn (scheuten)

kniep/mes* o *~/mesn, ~/mesken*: zakmes, knipmes, veelal zeer scherp mes

kniep/tange v *~/tangn, ~/tängesken*: nijptang

knik/ei o *~/eier(e), ~/eiken*: geblutst ei, ei met een deukje

knik/gat (ook *knip(s)gat*) o *~/gäte, ~/gäätjen*: verraderlijke kuil in de weg; zie ook *knip(s)gat*

knippe* v *knipm, knipken*: **1** (klap)val of kleine klem om muizen en mollen te vangen; in deze val waren de dieren meteen dood; *op de knippe (op 'n knepperd)*: precies op tijd, net niet te laat; **2** portemonnee; *op de knippe waen*: gierig zijn, op geld gesteld; **3** kleine grendel; *de knippe zit der al op*: de grendel zit er al op

knip(s)/gat zie *knikgat*

knobbe* v *knobm, knöbbeken*: **1** grote hoeveelheid van iets; *ne beste knobbe holt*: een grote hoeveelheid hout; **2** homp, stuk; *ne knobbe vleis*: een homp vlees; **3** knobbel, gezwel; *hee hef ne grote knobbe in 'n nekke*: hij heeft een grote knobbel in zijn nek

knoes* m *knuuste, knuusken*: knuist, grote (harde of sterke) hand; *waa't ow, want a'k ow in de knuuste krie:ge ...*: pas op, want als ik je te pakken krijg ...; *zich gin knuuste an de kop laotn praotn*: zich niet gek laten praten, niets wijs laten maken;

knoe:vn ww; *ik knoe:ve, ik knoe:vn, ik heb eknoe:fd*; knagen, dit ww lijkt een contaminatie van *kluu:vn* (kluiven) en *knaagn* (knagen); *znw: dat geknoe:fte, dee knoe:veri-je*; dat irritante geknaag

knolle v *knoln, knölleken*: voederknol; *knoln roe:n*: knollen rooien; *de knoln op hebm*: aan het eind van zijn Latijn zijn; *knoln ku'j in 't gat neet holn*: het eten van knollen maakt winderig

knoop m *kneupe, kneupken*: knoop (aan kleding); *den vret zich de kneupe van de bokse*: hij eet (zoveel) dat de knopen van haar broek springen (zo dik wordt zij); maar ook: *i-j vret mi-j de kneupe van de bokse*: je eet mij arm

knor/hääntjen o *~/hääntjes*: kleine nieuwe aardappeltjes in de schil gebraden

knötterig* bv/bw *~er, ~ste*: kreukelig, gekreukt

knowweln ww, *ik knowwel(e)*, *wi-j knowwelt*, *ik knowweln*, *wi-j knowweln*, *ik heb eknowweld*: knabbelen; zie ook *knewweln*

knupm ww; *ik knup(pe)*, *i-j knupt (knup i-j)*, *wi-j knupt (knuppe wi-j)*, *ik knupm*, *ik heb eknupt*: knopen, een knoop leggen

knuppe* v *knupm, knupken*: knoop (in een touw, zakdoek o.i.d.); *in de knuppe lign (van 't lachn)*: in een deuk liggen (van het lachen); *bi-j dén löp alles in de knuppe*: bij hem gaat alles verkeerd

Koekneld o veldnaam in Zieuwent, betekenis w.s. kuikenveld (*patrie:zn* en *veldhoonder*); [Bron: De historie van Zieuwent, J. en R. Boekelder, blz. 237]

koe:le v *koe:ln, kuultjen*: kuil (ook voor het inkuilen van veevoer), de *mangelkoe:le*: de bietenkuil; *peskoe:le*: kuil waarin geperst groenvoer bewaard wordt; *ra(kel)koe:le*: gat in de vloer waarin in de

losse huu:ze het vuur gestookt werd; *kuultjen skeetn*: knikkerspel waarbij knikkers in een kuiltje gemikt moesten worden zie ook *pietje*; *wi-j hebt de mangels al in de koe:le*: wij hebben de bieten al ingekuuld; *inkuuln* ww: inkuilen

koe:ze* v *koe:zn*: **1** benaming voor een verstrooid persoon; **2** dikke, kromme tak, die o.a. als dorsvlegel benut kon worden

koke v *kookn*, *keuksken*: **1** koek **2** veekoek

kokke/braon ww (alleen als inf): koken, kokkerellen; *zee is an 't kokkebraon*, *zee steet te kokkebraon*: zij is aan het (staat te) kokkerellen; *dee kokkebraoderi-je*: dat gekokkerel

kokn ww; *ik kokke*, *wi-j kocht*, *ik kokn*, *wi-j kokn*, *ik heb ekocht*: koken; *in 'n old pötjen is 't good kokn*, *kan 't ow ok neet anbrann*: een jonge vent kan veilig een oudere vrouw trouwen als hij geen kinderen wil; *kold kokn*, *kan 'k neet!*: repliek van moeders als kinderen klagen dat het eten te heet is

kökn v ~s, ~tjen: keuken, woonkeuken; *veurkökn*: de kamer, waar men zat en niet kookte; *de beste kamer*: kamer waar men op hoogtijdagen zat; een spoelkeuken, waar de was gedaan werd, heette *waskamer* en de ruimte waar de fornuisput stond, heette *potkamer*

kold bv/bw ~er, ~st: koud; *'t was vannach zoo kold dat de porre stief bi-j 't fenuus hink!*: het was vannacht zo koud, dat de kachelpook stijf naast het fornuis hing; *kold kokn kan 'k neet*: repliek van moeders als kinderen klagen, dat het eten te heet is; *'t is fie:n kold boetn ('t is fie:ntjes boetn)*: het is gemeen koud buiten; *de kolde kante*: de aangetrouwde kant van een familie; *he'j kolde veute?*: retorische vraag aan een jongen die zijn pet in huis op houdt

kolder/kops bv: paardenziekte; *dat peerd is kolderkops*: dat paard heeft de kolder

kolk m, *kolkn*, *kölksken*: kolk: zeer diep gat waarin zich (grond)water verzamelt, benut als drinkplaats voor vee in een weiland; zie ook *Kolkman*

Kolk/man: (bij)naam; *wi-j hebt dee jonge kätjes na Kolkman ebracht*: wij hebben de jonge katten verdrongen; [Dit werd wel gezegd tegen kinderen als ze naar de jonge (verdwenen) katten vroegen. I.p.v. *Kolkman* zei men ook wel *Bekkeman*.]

Köln o: plaatsnaam, Keulen; *ne Kölse reize*: een verre reis; *dat mes is zoo slee, daor ku'j wal op na Köln rie:n en dan he'j 't gat nog neet kapot*: dat mes is zo bot, daar kun je wel op naar Keulen rijden en dan is je achterste nog niet kapot

komm sterk ww; *ik kom(me)*, *i-j komt (kom i-j)*, *hee kump*, *wi-j komt (komme wi-j)*, *ik kwam(me)*, *i-j kwamm (kwam i-j)*, *hee kwam*, *wi-j kwamm (kwame wi-j)* (*kwamm wi-j*), *ik bun ekomme*: komen; *komt derin*, *dan ku-j der oet kiekn*: kom binnen; *ik mot zeen da'k op huus an komme*: ik moet eens naar huis, ik moet afscheid nemen; *vrog komm*, *lange blie:vn*, *ku'j t meeste opkrie:gn*: gezegd over iemand die veel consumeert (ten koste van een ander)

könn sterk hulpww: kunnen; zie *kunn*

konte I v *kontn*, *kuntjen*: kont, achterwerk, achterste deel; *onder de konte*: tegen het achterwerk; *hee kreeg ne skuppe onder de konte*: hij kreeg een trap tegen zijn achterwerk; *'t is altied wat: gin jök an de konte, dan wal jök an 't gat*: er zijn altijd problemen; *dan hef (krig) ow kuntjen karmisse*: dan krijg je billenkoek (waarschuwing); *wat dén in de kop hef (krig)*, *hef e neet in de konte*: wat dié in zijn hoofd heeft, zal gebeuren; *hee kek uut de kop as 'n aap uut de konte*: hij keek raar op; *bi-j kop en konte kriegn*: stevig aanpakken; *al zit de kop ok an de konte, at e maor geld hef*: hij is aartslelijk, maar hij heeft geld (is een goede huwelijksparthij); *de konte mot de kop vekoopm*: ze is lelijk, maar wel een goede partij; *de konte ('t gat) derbi-j indraejn*: bij een rijke vrouw introuwen; *de konte vol hebm*: dronken zijn; *de konte ('t gat) veur 'n bos (toen) trekken*: zich terugtrekken, verder niet meer meedoen; *dat is (mi-j) gin konte weead*: dat is (vind ik) waardeloos; **II** bv/bw: waardeloos; *dat is konte!*; dat is waardeloos!

-konte (of -gat): als laatste deel van samenstelling met een werkwoordsvorm als eerste deel; het duidt een persoon aan met een bepaalde opvallendheid of eigenschap: *kroep/konte (kroep/gat)*: druk, beweeglijk persoon; *driet/konte*: iemand die veel winden laat, bangig persoon; *snoop/konte*: iem. die veel snoept; zie ook *japperkonte*, *klepkonte*

koo v ~ne (het mv is meestal *beeste*), *kööken*: koe; *de leste koo dut 't hekke too*: de laatste doet de deur dicht (maakt het werk af); *ne koo vegèt dat e kalf is ewes*: oude mensen vergeten vaak dat ze jong zijn geweest; *van 't geevn steet de beste koo (sikke) dreuge*: je kunt niet alleen maar geven; er moet ook iets voor terug gegeven worden (waardering); *'Toh, rie:gt ow'*, *zei de boer en had maor ene koo op stal*; letterlijk: 'Vooruit, ga in een rij staan', zei de boer en hij had maar één koe op stal (zei-spreuk);

wee recht um ne koo, gif der een' too: rechtszaken zijn duur; *beeste vezékern, is ne koo toogeevn*: het verzekeren van de veestapel kost een koe per jaar (is duur); *spurriekoo*: eertijds een koe die veel spurrie heeft gegeten (een zieke koe?); *ne boek as ne spurriekoo*: een dikke buik; *onder de koo zitn*: bezig zijn met melken

koopm (zich)* sterk ww (ook zonder wederkerend vnnw); *ik koop(e) mi-j, i-j koopt ow (koop i-j), hee köch zich, wi-j koopt ons (kope wi-j), ik koch mi-j, i-j koch(t)n ow (koch i-j), hee koch zich, wi-j kochtn ons, ik heb mi-j ekoch*: kopen, aanschaffen; *hee köch (zich) ne fietse*: hij schaft (zich) een fiets aan; zie ook *zich toesteln*

kop* m 1 *köppe, köpken*: kop (ook van paard); *zich gin knuuste an de kop laotn praotn*: zich niet gek laten praten, niets wijs laten maken; *de kop der veur gooin*: er tegenaan gaan; *ene wat lieke veur de kop zegn*: iemand iets onomwonden zeggen; *skreeuwn of de kop der af mot*: heel erg schreeuwen; *wat oet de kop kenn*: iets van buiten kennen; *hee kek oet de kop as 'n aap oet de konte*: hij keek raar op; *wat ze in de kop hef (krig), hef ze neet in de konte*: wat ze in haar hoofd heeft, moet gebeuren; *'n kop as 'n bolle*: een rode (kwade) kop; *'n kop as 'n burgemeister en 'n boek as 'n hakblok*: een welgedaan uiterlijk; *de kop vesiern en 't gat vesmakn*: zich mooi opmaken om zich te verkopen?; *de konte mot de kop verkoopm*: ze is lelijk, maar wel een goede partij; *bi-j kop en konte krie:gn*: stevig vastpakken (oppakken); *ne henne de kop af doon*: een kip de kop afslaan; 2 *köpken*: kopje voor koffie of thee; *doot mi-j nog maor 'n köpken*: ik wil nog wel een kopje; zie ook *spier*

köppig bv/bw ~er, ~ste: 1 koppig, halsstarrig; 2 sterk (van alcoholische drank)

korf/bal/veld o plek waar tijdens de oorlog wel korfbal werd gespeeld in de Besling Schans en in Lichtenvoorde achter d'n Diek

korresaal uitroep: kolossaal; voorbeeld van de verandering van de l in een r; dat komt vaker voor

kot* bv/bw ~ter, ~ste: 1 kort, klein, in stukken; *holt kot maakn (houwn)*: hout in stukken hakken; *kot kewn*: fijn kauwen; *kot doon*: wisselen (in kleingeld); *kö'j mi-j efn 'n tientjen kot doon?*: kun je (voor) mij even een tientje wisselen? *dén jonge mo'j kot holn*: die jongen moet je kort houden (niet te veel de ruimte geven); *lange maejn en kot loatn staon*: het gras goed kort afmaaien; 2 kapot (van iets langs of groots); *zee trök steurig den draod kot*: zij trekt steeds de draad kapot

köt* o ~te, ~jen: oogvuil (ook wel *oognköltjen*)

kot-an (kotter-an) bw: dichtbij, bijna (van tijd); *'t is kot-an tied*: het is bijna tijd

kot-bi-j (kotter-bi-j, kotste-bi-j) bw: vlakbij, dichtbij; *hee woont kot-bi-j, maor zee nog kotter-bi-j*: hij woont vlakbij, maar zij woont nog dichtbij

kötjen o *kötjes*: klein ding, kleinste van de kinderen in een gezin, achterblijver van een worp biggen (ook *nustekötjen*)

kots* bw: onlangs, pas geleden; *hee is ter kots nog ewes*: hij is er onlangs nog geweest

kötl* m ~s, ~tjen: keutel; *dat glump as ne kötl (ne snotterbelle) in de maoneskie:ne*: het glimt mooi; *he'j knie:ne, he'j ok kötls*: kleine kinderen vragen zorg, of: aan hobby's (vee) zitten ook nadelen; *den kötl weer intrekn*: een bod of belofte niet nakomen; vraag naar de exacte hoeveelheid: *hoovölle?* antwoord: *net zoovölle as kötls in ne sik*: zoveel als keutels in een geit; *kötlpere*: klein soort peer; *vrezekötl*: kouwkleum; zie ook *veezekötl*: klein windhoosje zoals dat voorkomt in hete hooiweiden)

kötterig* bv/bw ~er, ~ste: 1 nét aan, zuinig, krap, tegenvallend, armzalig; *'n kötterig feesjen*: een zuinig feestje; *'n kötterig kleedjen*: een armelijk jurkje; 2 niet fit, ziekelijk; *ik veule mi-j 'n betjen kötterig*: ik voel me niet erg fit (een beetje ziek); *der kötterig oetzeen*: er slecht uitzien

Kovénte 1 naam van een huis aan de pastoor Mientjesstraat in Lieveelde, het vroegere boerderijtje van 'Vos-Herman'; zie ook *Covente* [De naam betekent (groot) oud en verwaarloosd huis; zie ook het woordenboek van het Eibergs: *Covente*.]

kowwe v *kown, köwken*: kooi; *at 't veugeltjen der oet is, kan de kowwe ok wal vot*: als de ziel eruit is, is het lichaam van geen nut (gezegd bij een lijk dat er niet zo mooi uitzag, of als iemand het lijk niet meer wil zien); *zeugnkowwe*: houten of metalen hok voor een zeug, opdat zij de biggen niet 'doodligt'

krabm/bokse zie *pasn*, ww

Kraann/barg m: buurschap (deel van de buurschap *'t Mossel*) bij Vorden, meestal met het lidw; [Men woont *'óp den Kraannbarg*'; de vertaling van het laatste deel van de naam zal dus -berg moeten zijn en niet -burg; de naam betekent dan 'berg van de kraanvogels'.]; *Jezus Kraannbarg!*: krachtterm (van verbazing, misschien vanwege die grote kerk in dat kleine dorp)

kralle v *kraln, krällken*: kraal; *kralnband*: kralensnoer; zie ook *abrokralle*

krane v *kraann, krääntjen*: **1** kraan; **2** kraanwagen; **3** kraanvogel; *kraannzommer* mooie nazomer (oude wijvenzomer); zie ook *Kraannbarg*

krang(e)* bv/bw: **1** binnenstebuiten; *hee hef de zökke krange an*: hij heeft de sokken binnenstebuiten aan; *dat is de krange kante van dat jak*: dat is de binnenkant van dat jakje; **2** (*kranger, krangste*) chagrijnig; *zee kan good krange waezn*: ze kan behoorlijk chagrijnig zijn; *dat steet eur krange an*: dat bevalt haar niet

krank* bv/bw ~er, ~ste: ernstig ziek; *'Ik bun zoo kra-hàànk, maor ik mot nog na Hulshof-Hommelink en na Fra-hàànk'*: zo klonk het nachtelijke gejang van een Lieveldse, maartse kater

kraom v *kröäme, kröämken*: **1** v alles rond de bevalling; *in de kraom komm*: een kind baren; **2** m kraam (op de markt); **3** m rommel; *wat 'n kraom!*: wat een rommel! *ruumt mi-j dén kraom op*: ruim die rommel eens voor me op; **4** m allerlei (ongeregelde) spullen, boodschappen, handel e.d.

kraom/skudn* **I** o: op kraamvisite zitten (gaan); **II** ww (alleen als inf): *hen kraomskudn gaon*: op kraamvisite gaan

krans m ~n, *kränsken*: krans, bloemenkrans, kerstkransje (koekje); *'n krans um de maone gif mooi weer*: een kring om de maan kondigt mooi weer aan

kreggel* (*kregel*) bv/bw ~der, ~ste: **1** levendig, beweeglijk; *klein maor kreggel*: klein maar levendig (biggetjes, oude mensen, baby's etc); **2** (erg) zout; *is ow d'n zaltpot um-evallene, dat de eeapls zoo kreggel bunt?*: is je zoutvat omgevallen, dat de aardappels zo zout zijn?

krek bw: precies, exact; *dat is krek aléns*: dat is precies hetzelfde; *da's krek wa 'k wol(le)*: dat wilde ik nu precies

krente v *krentn, krentjen*: krent; *Reirink bakker*; *krentnkakker*: plaagversje; zie ook *krinte*

krets* v/m?: soort schurft; *'t is daor allene skurft en krets*: het is daar een vieze ongezonde boel; *bi-j skurft en krets mo'j krabm*: als het jeukt moet je krabben; *de skurft en de krets bunt aoveral tselde*: wordt gezegd tegen iemand die per ongeluk uit andermans glas drinkt

krie:gn sterk ww; *ik krie:g(e), i-j krie:gt (krie:g i-j) hee krig, wi-j krie:gt (kriege wi-j), ik kreg (kreeg ik), i-j kreegn (kreeg i-j), hee kreeg, wi-j kreegn (kreege wi-j), ik heb ekregene* (Vrag vt kreg, kregn, ekregene): **1** krijgen; *hee krig smeer*: hij krijgt slaag; *der duftig wat achter veur kriegn*: flink wat tikken op je billen krijgen; **2** halen (van dichtbij), pakken; *krie:gt mi-j dee skone is*: pak die schoenen eens voor mij (van ver halen: *haaln*); *ene bi-j 't aor kriegn*: iemand voor straf aan het oor trekken; *'t ni-je der vanaf krie:gn (hebm)*: ergens geen plezier meer aan hebben; *opkriegn*: oprapen

kriet/zoer* bv/bw; zeer zuur

krimp m?/v?: krimp, verkleining, slinking; *an dat knie:n is adeg wat krimp ekomne*: van dat konijn is aardig gegeten; *der kumt adeg krimp an de eeaple in 'n kelder*: de (winter)voorraad aardappelen in de kelder raakt op

kringeltje/skeetn o knikkerspel waarbij je knikkers (of *pietjes*) uit een kring moet schieten; zie ook *kroonskeetn* en *pietje*

krinte v *krintn, krintjen*: **1** krent; *Reirink bakker*; *krintnkakker*: plaagversje; zie ook *krente*; **2** iemand die snel hapt

krintn/stoete v ~/stoetn, ~/stuutjen: krentenbrood; syn *krintntarwn*; *ne pillewegn is ne hele lange krintnstoete, dee op ne lere an-ebaone wodt at der ne kleinn is*: een pilleweggen is een heel lang krentenbrood, dat op een ladder wordt aangeboden als er een kind is geboren

krintn/tonne v ~/tonn, ~/tunneken: voorraadvat voor krenten in een bakkerij; *hee hef in de krintntonne ezettene*: hij heeft zweren om de mond

kroeperig ~er, ~st, bv/bw: **1** kruiperig, slijmerig; **2** klein behuisd; *ons olde huus was wat kroeperig*: ons oude huis was wel wat klein (met kleine kamers)

kroeperi-je v: krappe situatie, krap gedoe, situatie met veel bochten; *foj, wat ne kroeperi-je!*; wat een krappe (enge) (benauwde) toestand; *zee hebt 'n adeg huus, maor baovn is 't ne kroeperi-je*: zij hebben een aardig huis, maar op de bovenverdieping zijn (veel) kleine kamers

kroep/gat o ~/gätjen (mv *kroepkontn*): **1** iemand die veel beweegt of kruipt (baby); **2** iemand die bij een ander in het gevlei wil komen; **3** kruipruimte; zie ook *kroep/konte*

kroep/konte o ~/köntjen, *kroepkontn*: **1** iemand die veel beweegt of kruipt (baby); **2** iemand die bij een ander in het gevlei wil komen; zie ook *kroep/gat*

kroepm* sterk ww; *ik kroep(e), i-j kroept (kroep i-j), hee kröp, wi-j kroept (kroepe wi-j), ik krop(pe), i-j kropm (krop i-j), hee krop, wi-j kropm (kroppe wi-j), ik heb ekroppene*; **1** kruipen; *zich vaste*

kroepm: zo manoeuvreren, dat men vast (klem) komt te zitten, zich in de problemen werken; **2** slijmen; *dat gekroepde*: dat geslijm; *dee kroeperi-je*: die kleine behuizing; zie ook *kroeperig*
kroes bn *kroezer*, ~te: pittig karaktervol; 'n *kroes deearntjen*: een pittig meisje; *kroeze lipm*: volle lippen

kroes/haor o ~/*heure*, ~/*heurken*: **1** krullend haar; **2** kop met krullen, krullenkop

krönn ww; ik *skrön(ne)*, i-j *krönt* (*krön i-j*), wi-j *krönt* (*krönne wi-j*), ik *krönn*, ik heb *ekrönd*: kreunen (zuchten); 't is ok *altied stönn en krönn*: het is ook altijd steunen en kreunen; *dat gekrönte*: dat gekreun

kroon/skeetn o knikkerspel waarbij knikkers (of *pietjes*) uit een kring moeten worden geschoten; zie ook *kringeltjeskeetn* en *pietje*

krop* (*kroppe* v) m *kröppe*, *kröpken*; *krop*; *holddoe:vn smaakt vake na 'n krop van gistern*: een houtduif gaat smaken naar hetgeen ze gegeten heeft; *bi-j mekare (as twee doe:vn) oet 'n krop vretten*: tongzoenen (jaren '70, '80)

kroze* v *kröözn*, *kröösken*: **1** klokhuis; **2** rode bosbes; **3** aarsgat van een geplukte kip

krulle v *kruln*, ~ken: **1** (haar)krul; *ne kop met kruln*: veel krullen hebben; **2** (hout)krul; (*holt*)*kruln deedn wi-j in 't knie:nhok in plaatse van stroo*; wij deden houtkrullen in het konijnenhok i.p.v. stro

kruneg* bv/bw ~er, ~ste; pittig; 'n *kruneg deearntjen*: een pittige meid; *iets krunig zegn*: iets raak (veelal komisch) vertellen

kruse (ook *kruus*) o *kruu:ze*, *kruusken*: kruis; zie ook *kruus*

kruus (ook *kruse*) o *kruu:ze*, *kruusken*: kruis; *huu:ze bunt kruu:ze*: een eigen huis kost geld; [*'t lecht van 't kruus op de Grolse karke is wit en umdat 't in Lechtnvoorde vroger rood was, wodn Lechtnvoorde ok wal 't Grolse achterlech eneumd*: het licht van het kruis op de Grolse kerk is wit en omdat het in Lichtenvoorde vroeger rood was, werd Lichtenvoorde ook wel het Grolse achterlicht genoemd.]

kruu/waagn* (Zieu *kroewaagn*) m ~s, ~tjen: kruiwagen; (Liev) *a'j 'n goein kruuwaagn hebt, kom i-j der wal, net as 'n oldn Vos van 't slachthuus*: als je een goeie kruiwagen heb, dan bereik je iets, zoals de oude Vos, de oprichter van het slachthuis (die schijnt namelijk voor de oorlog letterlijk begonnen te zijn met een kruiwagen); zie ook *skoevekaore*

kundig* bv/bw ~er, ~ste: bekend, vertrouwd; *argns kundig waezn*: ergens bekend zijn; *kundige leu*: kennissen; *dén wod mi-j toch 'n betjen te kundig*: ik vind dat hij een beetje te familiair wordt

kundigheid v: bekendheid; ik hebbe hier wal *kundigheid*: ik ken het hier wel (ik ken hier een paar mensen); *met ene kundig wae'n*: iemand kennen

kunn (*könn*) sterk hulpww; ik *kan*, i-j *könt* (*ku'j*), *hee kan*, wi-j *könt* (*ku'w*), ik *kon*, i-j *konn* (*ko'j*), wi-j *konn* (*konne wi-j*), ik heb *ekönd*: kunnen; *kö'j wa*: durf je wel (gezegd tegen een grote jongen die een kleinere plaagt)

kuukn* o ~s (*kuukene*), ~tjen (*kuuksken*): **1** kuiken; *gin kind of kuukn hebm*: geen kind of kraai hebben; *één ei, één kuukn*: altijd samen; *zee bunt kuukn en ei*: ze zijn het geheel eens; *ne olde hane met ne jonge henne, brech völle kuukns in de benne*: een oude haan en een jonge hen geven veel kuikens (een oudere man met een jongere vrouw krijgen gemakkelijk veel kinderen); [*Koeknveld*: veldnaam in Zieuwent, betekenis w.s. kuikenveld (*patrie:zn en veldhoonder*), bron: De historie van Zieuwent, J. en R. Boekelder, blz. 237]; **2** dom en naïef persoon; *wat 'n kuukn!*: wat een dommerik!

kuuknachtig bv/bw ~er, ~ste: naïef, argeloos onoplettend

kuukn/kachel v ~/*kachels*, ~/*kacheltjen*: (meestal klein) kolenkacheltje; [Op dit ijzeren kacheltje kon een grote, wijde, ronde kap (model lampenkap) gezet worden, waardoor de warmte laag bleef bij de kuikens op de grond. Zo konden in de jaren '50 en daarvoor al vroeg in de winter eendagskuikens uit de broedmachine grootgebracht worden. Deze kachelts gaven veel warmte, maar koelden ook snel af.]

kuultje/skeetn o: spel waarbij je knikkers in een kuultje moest schieten, ook wel *pötjeskeetn* genoemd

kwaakn ww; ik *kwaak(e)*, i-j *kwaakt* (*kwaak i-j*), wi-j *kwaakt* (*kwake wi-j*), ik *kwaakn*, ik heb *ekwaakt*: klagen, zeuren; *börgas vrouwleu kunt haakn, kwaakn en stront maakn*: burgersvrouwen kunnen alleen handwerken, klagen en poepen; znw: *dat gekwaak(te)*: dat geklaag, *dee kwakeri-je*: die aanstellerij

kwaak/konte* v ~/*kontn*, ~/*kuntjen*: aanstelster, kleinzerig vrouwspersoon (van het ww *kwaakn*)

kwakat* (verouderd) m *kwakes*, *kwaekatjen*: aansteller, kleinzerig manspersoon (van het ww *kwaakn*)

kwekke(l)* (*kwekkol*) v: kweekgras, hardnekkig onkruid; *een spierken kwekke is met 'n jaor ne grepe en met twee jaor 'n kruwaagn vol*: een stukje kweekgras is na een jaar een riek vol en na twee jaar een kruiwagen vol

kwalm m *kwälmken*: dikke, vette, zwarte, stinkende rook

kwalmm ww (vooral in de 3^e persoon); *'t kwalmt*, *'t kwalmm*, *'t hef ekwalmd*: vies, vet, stinkend, zwart roken

kweske I bw/bv, met het vz *te* *'te kweske'*: beurs, gekneusd; *te kweske valn* (van fruit): beurs vallen; ook humoristisch: *ik heb mi-j de kop te kweske evalne*: ik ben op mijn hoofd gevallen; II bv: beurs, gekneusd; *dén appel is (te) kwetske*: die appel is beurs (gevallen); maar: *ne kwetsn appel*: een beurse appel; zie ook *kwets*

kwets bv: beurs (van fruit); *ne kwetsn appel*: een beurse appel

kwetse v *kwetsn*: soort pruim

L

Laa v ~n, *lääken*: lade; [Bij sommige gezinnen werd tijdens het avondgebed ook gebeden *veur 't lääken*, waarmee de overleden van de familie en de buurt bedoeld werden. De doodsprentjes werden daar kennelijk bewaard in een klein laatje. Als men ze in een doosje bewaarde, werd er uiteraard gebeden voor 't *deusken*.]

Laa'n ww; ik *laa* (*laad* ik), i-j *laadt* (*laad* i-j), wi-j *laa'dt* (*lade* wi-j), ik *laa'n*, ik *heb elaa'ne*: **1** laden; *völle laad* i-j op 'n *waagn*: werd gezegd als een kind tijdens het eten 'völle' wilde hebben; **2** vruchten dragen (bomen): *dén peernboom laadt alle joar*: die perenboom draagt elk jaar vruchten

laevn* I ww; ik *laev(e)*, i-j *laeft* (*laef* i-j), *hee laeft*, wi-j *laeft* (*laeve* wi-j), ik *laevn*, *heb elaeft*: leven; *hoo late laeve* wi-j?: hoe laat is het eigenlijk?; *wee 't langste laeft, krig (hef) alles*; ontwijkend spreekw als over de erfenis gesproken wordt; II o ~s, ~tjen: **1** leven; *al zien (ze) laevn*: heel zijn leven; *van zien (ze) laevn neet*: nooit (altijd in combinatie met een ontkenning): *hee zal 't van ze laevn neet meer doen*: hij zal het nooit meer doen; *dat hef al ze laevn zoo ewes*; dat is altijd zo geweest; [*'Dokter, ik veule laevn', zei 't wief, 'bun'k in verwachting?' 'Nèè' zei 'n dokter, 'i-j hebt 'n naffel vol luu:ze'*: Lichtenvoordse anekdote m.b.t. de hygiëne van vroeger.]; **2** lawaai; 'n *laevn as 'n aordeel*: veel kabaal

laevns/loop m: levensverhaal, in memoriam; zie ook *laevnsskets*

laevns/skets v, ~n, ~ken : levensschets, komisch cabaret tijdens bruiloften en jubilea, waarin het leven van de gastheer of gastvrouw humoristisch op de korrel wordt genomen, vaak met gezang

laezn* I sterk ww; ik *laez(e)*, i-j *laest* (*laes* i-j), *hee laest*, wi-j *laest* (*laeze* wi-j), ik *las* (*laezn*), i-j *laazn* (*las* i-j), wi-j *laazn* (*laze* wi-j), ik *heb elaezn*: **1** lezen; **2** zwak ww; ik *laeze*, wi-j *laest*, ik *laezn*, wi-j *laezn*, ik *heb elaezen(e)*: achtergebleven aren oprapen na de oogst; *aorn (eeapls) laezn*: achtergebleven aren (aardappels) oprapen

lak m: **1** lak, vernis; **2** (?); bekend in de combinatie *doar zit gin lak of smak an*: dat is geheel smakeloos, flauw; zie ook *smak*; [Misschien heeft *lak* verband met 'lekker' of het ww 'likken']

land* o (mv?), *landjen*: **1** akker; 't *land ploogn* (*bouwn*): de akker ploegen; *de knech is op 't land ant wark*: de knecht is op de akker aan het werk; in samenst: *bouwland*, *earappelland*, *haverland*, *knolnland*, *mangelland*, *roggeland*; **2** grond, grondbezit; *dén hef neet völle land*: hij bezit niet veel grond; *onland*: onvruchtbare of onontgonnen grond; *karkenland*: grond van de kerk; **3** staat, land, streek; *buutnland*, 't *Münsterland*, 't *Montferland*: buitenland, het Münsterland, het Montferland; - *landvepachtn*: landjepik, een kinderspel

lang(e) (*lank*) bv/bw, ~er (*länger*), ~ste: lang; *da's mi-j 'n langn labus!*: dat vind ik een lange vent!; *dan te breed en dan te lank*: het is nooit goed; *stroo is langer as hei!*: werd als terechtwijzing gezegd tegen kinderen als die volwassenen aanspraken met 'hej!' (hé), dat was onbeleefd; *lang gebed*, *kotte (met)woste*: lang bidden voor het eten, maar het eten is niet best; *lange maejn en kot loatn staon*: het gras goed kort afmaaien; *hee is al lange zeek*: hij is al lang ziek

lange o: lengte; in 't *lange veur de grond lign*: languit op de grond liggen; *argns in 't lange deurhen fietsn*: ergens dwars doorheen fietsen; 't *waejt doar in 't lange deur 't hoes*: het waait (tocht) daar dwars door het huis

langn* ww; ik *lang(e)*, i-j *langt* (*lang* i-j), wi-j *langt* (*lange* wi-j), ik *langn*, ik *heb elangd*: geven, aanreiken; *zu'j 't geld netjes an ow vaa langn?*: zul je het geld netjes aan je vader geven?; *anlangn*: aanreiken, aangeven, afgeven

lank bv/bw, ~er (*länger*), ~ste: lang; zie *lang(e)*

läög* (ook *leug* en *löög*) bv/bw ~er, ~ste: leeg; *met 'n läög gat hen drietn gaon*: dat is de moeite niet waard, niets te bieden hebben; *de piepe läög hebm*: doodmoe zijn; *lauw loene en ne läöge knippe*: helemaal niks; *ne optoch van läöge pottemonnees*: Grolse kermisgangers, die op de dag na de kermis nog eens naar een café gaan; *niks in te brengn hebm as läöge breefkes*: niet mee mogen beslissen

läögn ww; ik *läög(e)*, i-j *läögt* (*läög* i-j), *hee läögt*, wij *läögt* (*läöge* wi-j), ik *läögn*, wi-j *läögn*, ik *heb eläögd*: legen, leeg maken; i-j *zoln den kolk nog läögn*: je zou die kolk nog leeg maken

laoge v *laogn*, *läögsken*: laag; *der is ne dikke laoge blaa in dat gat ewaejd*: er is een dikke laag blad in die kuil gewaaid; *ne ne dikke laoge snee*: een dik pak sneeuw; zie ook *makke*

Laorne o: Laren (bij Lochem); in *Laorne hold ze wal veer dage karmisse*: in Laren is het vier dagen kermis

laotn* sterk hulpww; *ik laot(e)*, *i-j laot*, *hee löt (löt'e)*, *wi-j laot (lao'w)*, *ik leet*, *i-j leetn (leet i-j)*, *hee leet (leet-e)*, *wi-j leetn (lete wi-j)*, *ik heb elaotene*: laten; *laot 't wae'n*: dat zal wel, laat maar; *laot hen!*: het zal wel; *ne wind laotn*: een wind laten

late bv/bw, ~r, *laatste (leste)*: laat; *hoo late is 't?*: hoe laat is het?; *hoo late laeve wi-j?*: hoe laat is het?; *de late misse*: de laatste zondagsmis (vaak de hoogmis); *de leste koo dut 't hekke too*: de laatste doet de deur dicht (maakt het werk af); *dee löp op 't laatste (leste) paa skone*: die is al zo oud, die leeft niet lang meer; [Als men vroeg hoe laat het was, werd er weleens geantwoord: *Kwat aover de proe:me. A'j had loopt, ku'j de pitte nog inhaaln*: Kwart over de pruim. Als je hard loopt, kun je de pit nog inhalen. Een ander antwoord was, terwijl men quasi op het polshorloge keek: *Vel aover bötte*: Vel over been.]

latte v *latn*, *lätjen*: lat; *skrie:f 't maor an de latte*: houd het maar te goed, zet het maar op de rekening

lech(t)* I o ~n, ~sken (ook: ~jen): licht; *lech op de fietse hebm*: licht op de fiets hebben; *i-j kunt 't wetn*, want *i-j hebt 'n lech op de fietse!*: (spottend) jij hebt er verstand van!; *beuke laezn is slech*: veur de ogen en veur 't lech: boeken lezen is slecht: voor de ogen en voor de elektriciteitsrekening; II bv/bw *lechter*, *lechtste*: licht: 't is al lech: het is al licht

lechte* o: 1 daglicht; *bi-j 't lechte opstaon*: als het licht wordt, opstaan; 2 openbaarheid; *as 't bi-j (an) (veur) 't lechte kump*: als het aan het licht (in de openbaarheid) (tevoorschijn) komt

Lech(t)n/vóorde o: Lichtenvoorde; ook *Lechnvoorde* (zonder -t); [De naam betekent 'gemakkelijk (licht) doorwaadbare plaats'. *Lechtnvoorde wod ok wal 't Grolse achterlech eneumd*: Lichtenvoorde wordt ook wel het Grolse achterlicht genoemd, omdat het kruis op de Bonifatiuskerk rood verlicht is, terwijl de grote Callixtus in Groenlo een wit verlicht kruis op de toren heeft.] [Een voorbeeld van taalverandering: de huidige jeugd noemt Lichtenvoorde ook al *Lichtnvöörde*. Waarschijnlijk is dat ontstaan in navolging van het bv *Lechvöörd*s.]

Lechtn/vöör(d)s (*Lech/vöör(d)s*) bv/bw: Lichtenvoords, van Lichtenvoorde; *d'n Lechvöördsen steen*: de Lichtenvoordse kei) ook: *de Lechvöördse keie*

Lech/vöör(d)se v: Lichtenvoordse (vrouw)

Lech/vöör(d)sn m: Lichtenvoordenaar

leef/hebm ww (alleen als inf): beminnen; *God zal mi-j leefhebm!*: God bewaar me! (uitroep van verbazing of ontzetting)

leef/hebbi-je* v ~/*hebbi-jn*, ~/*hebbi-jken*; hobby, liefhebberij, plezier, lol; *dat is jah baa (klaor) leefhebbi-je*; dat wordt met veel plezier gedaan

leegn sterk ww; *ik leeg(e)*, *i-j leegt (leeg i-j)*, *hee lög*, *wij leegt (lege wi-j)*, *ik laog*, *i-j laogn (laog i-j)*, *hee laog*, *wi-j laogn (laoge wi-j)*, *ik heb elaogene*: liegen; *ongelaogn waor!*: echt waar!; *wa'k zegn wol en leegn neet*: uitdrukking of stoplap die aangeeft dat men naar woorden zoekt (eh, ehm); [Een bijna identieke uitdrukking wordt in een Middelnedersaksisch handschrift uit de 12de eeuw vermeld: *Ich sagen wair ind leygen nyet*, maar hier moeten die woorden waarschijnlijk het waarheidsgehalte benadrukken.]

Leelde o (ook *Lévelde*, *Lévele*, *Lével* en *Leel*): Lievelede; [Een kermis- en carnavalslied uit de jaren '80/'90 bestond uit de eindeloze herhaling van: 'k bun zoo bli-j dat Leelde besteet, Leelde besteet, Leelde besteet... Hetzelfde lied wordt gezongen in Zieuwent, uiteraard met *Söwnt* als plaatsnaam.]; zie ook *Level* en *levelde*

Leeuwn/koe:le v: 'veldnaam' in de Besselinkschans van vlak na het ontstaan van de motorcross; [Het was een diepe uitgaving in een oude schansgracht waar het wedstrijdparcours doorheen liep en waarin, als er geen cross was, moeders hun kinderen lieten spelen in het witte zand. Het was er in feite een enorme zandbak. Later werd er in het bos in de buurt van de startplaats van de motorcross een nog grotere kuil gegraven, *de Beernkoele*, maar daar is het zand donkerder geel en veel grover. In 2002 is de leeuwenkuil weer opgegaan in de gerestaureerde Engelse Schans. De berenkuil ligt daar buiten.]

lege bv/bw *leger*, *leegste*: laag; 't water in de bekke steet te lege: het water in de beek staat te laag

lei/latte v ~/*latn*, ~/*lätjen*; lineaal (oorspronkelijke betekenis: een lineaal bij de lei)

leite/kaore v ~/*kao'an*, ~/*käö'ken*: trekkarretje met twee wielen en een handvat o.a. voor het verplaatsen van bussen met melk

leite/waagn* m ~/*s*, ~/*tjen*: trekkarretje met vier wielen en een handvat o.a. voor het verplaatsen van bussen met melk

lekn ww; *ik lek(ke)*, *i-j lekt (lek i-j)*, *hee lekt*, *wi-j lekt (lekkle wi-j)*, *ik lekn*, *wi-j lekn*, *ik heb elekt*: **1** lekken (van vocht); *lekke-je*: lekkage; **2** likken; *i-j kunt mi-j de boek lekn*: je kunt mijn rug op; *'n dinge van lek mi-j 't vesjen*: een waardeloos ding

lekke-tjen o *lekke-tjes*: snoepje; [Misschien heeft dit woord een verband met het Duitse *Lakritze* (drop) of het bv *lekker*.]

lere* v *leern*, *leerken*: ladder; *trouw i-j ne lange vrouwe, dan krie'j ne lere in 't hoese*: trouw je een lange vrouw, dan krijg je een ladder in huis (zij kan namelijk overal gemakkelijk bij); *plintnlere*: 'plintenladder'; *ene 'n plintnleerken laotn haaln*: iemand iets onbestaanbaars laten halen op één april of op Oudjaan; [een ladder in de nylons heet ook *ladder* en niet *lere*.]

léste/vangn* **I** o: kinderspel, letterlijk: de laatste vangen; syn *aoverloomp*; [Het is een soort tikkertje, waarbij aan weerszijden van het schoolplein een streep is getrokken. Daartussen is het vangveld en achter de strepen een 'vrij' gebied. Degenen die 'achter' zijn, mogen overlopen naar de andere kant. Diegenen die 'hem' zijn, bevinden zich in het vangveld en moeten de overlopers proberen te tikken. Wie getikt wordt, wordt ook vanger. Is een loper eenmaal over de 'achterstrepe' in het vangveld gekomen, mag hij niet meer terug en moet hij naar de andere kant; de laatste die getikt wordt, heeft gewonnen.] **II** ww (alleen als inf): *wi-j gaot lestevangn*: wij gaan lestevangen

leu* (mv), *~kes*: **1** mensen, lieden, lui; ook in vele samenstellingen: *wi-jleu* (wij), *onsleu* (ons 3^e of 4^e naamv), *i-jleu* (de pv bij jullie 1^e naamv wordt vervoegd als *i-j*), *owleu* (jullie 3^e of 4^e naamv), *mansleu* (mannen), *vrouwleu* (vrouwen, meisjes), *warkleu* (werklui), *stadsleu* (stadsmensen); *boernleu* (boerenmensen) *de olde leu*: de ouders, de oudste generatie in het grootgezin; *de olde leukes*: de oude mensjes, bejaarden; *de jonge leu*: de net gehuwde generatie in een grootgezin; *thee is veur zeeke leu*: ik heb liever koffie; *i-j mot ow 'n hals ok wasn*; *daor woont ok leu (mensn)*: gezegd tegen kinderen die zichzelf moeten wassen, want lichaamsdelen, die je zelf niet kunt zien zijn ook vuil; *i-j hebt leu en potleu en stömpkes*: je hebt mensen en potloden en stompjes (uiting van verbazing): er zijn nu eenmaal bijzondere mensen; **2** onbep vnw: men; (*de*) *leu praot altied*: men roddelt altijd; (*de*) *leu zult wal denkn...*: men zal wel denken...; *wat zult de leu wal neet zegn?* wat zal men (ervan) zeggen?; *veur 't oge van de leu*: openlijk

leug bv/bw *~er*, *~ste*: leeg; zie ook *läög*

leups* bv/bw; loops; *onzn hond is weer leups*: onze hond is weer loops; *los en leups waezn*: vrijgevochten (losbandig) zijn; [liedje: *Onzn fokshond is leups* (2x), *dat zegt jah alle leu* (2x) etc.]

leuvn (verouderd) ww: geloven; zie *geleuvn* en *gleuvn*

Lév/el (ook *Lévelde*, *Lévele*, *Leel* en *Leelde*) o: Lievele. [De betekenis van deze naam is 'bos bij (om) grafheuvel'. Zie ook *Leelde*; Het woorddeel -velde in de officiële naam is een foutieve Hollandse interpretatie van de betekenis van de naam. Het zou Lievele moeten zijn. Zie ook *Harvel*.]

Lév/el(d)er (ook *Lévêls* en *Leels*) bv: Lievelds, van Lievele; *Lévél(d)er veld*, gebied tussen Vragender en Groenlo; *de Lével(d)er Hemmele*: het Lieveeldse deel van de *Hemmele*; *Lévél(d)er boern*: Lieveeldse boeren; *de Lévelse karke*: de Lieveeldse kerk

lich(t) bv/bw, *~ter*, *~st*: **1** licht (niet zwaar); **2** gemakkelijk; zie ook *Lechtnvoorde*

lichtn* alleen in het mv: bretels; zie ook *lichters*

lichters alleen in het mv *lichterkes*: bretels; zie ook *lichtn*

lief o *lie:ve*, *~ken*: lijf, buik; *pie:ne in 't lief*: pijn in de buik (het lijf)

liefsken (verkleinvorm) o *liefskes*: soort hemdje waaraan lange kousen vast waren gemaakt

lieke* (*lieks*) bv/bw: **1** gelijk; *wi-j staot weer lieke*: we staan weer gelijk (bij een spel); **2** recht, precies; *dén taofel steet lieke onder de lampe*: die tafel staat precies (recht) onder de lamp; *liek' en rech (rech en lieke)*: goedgeschapen, zonder lichamelijke gebreken; *lieke vol*: precies vol (ook: genoeg gedronken!); *ene wat lieke veur de kop zegn*: iemand onomwonden iets zeggen; *bedn lieke (good) krabm (trekn)*: bedden opmaken; *'n kleinn lieke legn*: de baby verleggen of goed leggen; *ene lieke zetn*: iemand een stevige reprimande geven; *lieke maakn*: ww **1** egaliseren, gelijk maken (bijv. van een slordig omgespit stuk grond; syn *anliekn*; *onlieke*: ongelijk, scheef; *dat pad ligt onlieke*; dat pad ligt niet waterpas; syn van *lieke* is *gelieke*; **2** een rekening betalen, afrekenen; *wi-j staot lieke*: wij staan gelijk (hebben aan elkaar geen schulden meer; *liekevol*: bomvol)

liekn* sterk (koppel)ww; *ik liek(e)*, *i-j liekt (liek i-j)*, *hee lik*, *wi-j liekt (lieke wi-j)*, *ik lek*, *i-j lekn (lek i-j)*, *hee lek*, *wi-j lekn*, *ik heb elekkene*: **1** (ge)lijken; *liekn op (nao)*: lijken op; *dat lik nargens op (nao)*: dat lijkt (slaat) nergens op; **2** staan; *dén hood lik ow neet*: die hoed staat je niet; **3** passen bij: *dat lik ow*

neet: dat past niet bij je; **4** gepast zijn: *dat lik ow neet*; dat is niet gepast (voor jou), dus doe dat niet; *dat lik mi-j good too*: dat lijkt me goed

lieks (verouderd) bv/bw: gelijk (zonder schulden), gelijkspel; zie ook *lieke*; *wi-j staot (bunt) lieks*: we hebben evenveel punten; *'t is lieks*: het is gelijk spel

Liemers m; De Liemers (verouderde spelling De Lijmers), de streek tussen IJssel, Oude IJssel en de Duitse Grens; [De staatkundige en taalkundige geschiedenis van dit gebied is sterk verbonden met het Hertogdom Kleef. Het dialect is ook anders dan dat van De Graafschap Zutphen. De Liemers is ook geen deel van De Graafschap en valt ook niet onder de zgn Achterhoek, ofschoon men dat steeds vaker wel zegt. Bij ons wordt de Liemers ook wel '*De giene kaante*' genoemd een immitatie van het Liemerse dialect. De spelling van het dialect valt wel onder de WALD-spelling; zie ook *Achterhook*.]

lie:'n* (ook *lie:dn*) sterk ww; *ik lie:(de)*, *i-j lie:dt* (*lie:d i-j*), *hee lid*, *wi-j lie:d* (*lie:de wi-j*), *ik leed*, *i-j leedn* (*leed i-j*), *hee leed*, *wi-j leedn* (*lede wi-j*), *ik heb eléne*: **1** lijden; **2** met het hulpww *kunn* als persoonsvorm: houden, dragen (van ijs); *'t ies kan lie:n*: het ijs is sterk genoeg; zie ook *iesvri-j*; **3** verdragen; *dat kan dén wal lie:n*: dat kan die wel hebben (verdragen); *dén kan vólle lie:n*: hij kan veel verdragen; *'t kan gin pochn lie:n*: dat verdraagt geen opschepperij, een mager resultaat hebben

lie:ne v *lie:nn*, *lie:ntjen*: lijn (van een hond), ook touw (waarlangs men de tuin omspit): *zienn hond hef em an de lie:ne*: zijn hond heeft hem aan de lijn; *a'j met ne lie:ne spit, krie'j 't land slichter*: als je langs een lijn spit, wordt de akker gelijkmatiger; [N.b. een streep of lijn op papier is geen *lie:ne* maar een *lijne*. Zie ook *lijne*.]

liepm* (*liepken*) ww; *ik liep(e)*, *i-j liept* (*liep i-j*), *wi-j liept* (*liepe wi-j*), *ik liepm*, *ik heb eliept*: huilen, schreien (verband met het znw *lippe*?); *dat geliep(te)*: dat gehuil, gejang

liep/konte v *~/kontn*, *~/kuntjen*: huilebalk; zie ook *bleerpanne* en *reeabek*

lign sterk ww; *ik ligge* (*lig ik*), *i-j ligt* (*lig i-j*), *hee ligt*, *wi-j ligt* (*ligge wi-j*), *ik lag*, *i-j laagn* (*lag i-j*), *wi-j laagn* (*lage wi-j*), *Ik heb elaegene*: liggen; *an (veur) de grond lign*: op de grond liggen

lijne v *lijnn*, *lijntjen*: streep, getekende lijn op papier of op de grond; syn *strepe*; *lijntje/skeetn* o knikkerspel waarbij men een knikker zo dicht mogelijk bij een lijn/streep op de grond moet zien te schieten; [N.b. men zegt dus niet *lientjen/skeetn*. Als men een muur als 'lijn' gebruikte, heette het *muurkenskeetn*. Zie ook *lie:ne*.]

Linde o: plaatsnaam, Linde (bij Vorden); *'t is net ne Lindse karmisse, hier en daor 'n kräömken*: gezegde dat aangeeft dat het wel royaler had gekund, bv. krentenbrood met weinig krenten en rozijnen zie ook *karmisse*

lippe v *lipm*, *lipken*: lip; *de lippe laotn hangn*: gaan huilen; *de lippe op 't daade knoopsgat hangn hebm*: bijna huilen; *ne hangelippe**: een zeurderig verwend kind; *hang-aover-de-lippe**: zuurkool

löchte* v *löchtn*, *löchjen*: **1** lamp, licht; *stallöchte*: stallantaarn; *zaklöchte*: zaklantaarn; *karbietlöchte*: carbidlamp; **2** bliksemstraal

löchtn* ww; *'t löcht*, *'t löchtn*, *'t hef elöcht*: weerlichten, bliksemen; *'t dondern en löchtn*: het donderde en bliksemde; *'t löcht*: je onderbroek komt onder je broek vandaan; *bi-jlöchtn*: met een lamp extra verlichten, bijlichten; [*Zee könt mekare neet löchtn (of zeen)*: ze kunnen elkaar niet luchten (of zien). Zou *löchtn* in deze uitdrukking ook te maken kunnen hebben met lucht of geur: zij kunnen elkaar niet 'ruiken' of zien!]

loe:'n* (ook al *luu:'n*) ww; *ik loe:d(e)*, *i-j loe:dt* (*loe:d i-j*), *wi-j loe:dt* (*loe:de wi-j*), *ik loe:'n*, *ik heb eloe:d*: (klok)luiden; *'t loe:dt al*: er wordt al geluid; *anmaakn, ze loe:dt all*: opschieten, er wordt al geluid!; *dat geloe:dte*: dat vervelende gelui; *aoverloe:n*: klokgelui als er bekend is dat er iemand gestorven is, dus nog vóór de begrafenis; [In elk kerkdorp werd een kwartier geluid, maar overal op een andere tijd. In Harreveld werd er om 9 uur 's morgens geluid, in Lichtenvoorde om 10 uur, maar daar is het afgeschaft, in Lieveelde om 12 uur, meteen na het Angelus, in Vragender om half 11 en in Zieuwent om kwart voor 12, dus vóór het Angelus.]

loes* m *luu:ze*, *luusken*: luis; *kop estot, loes kapot*: als je je hoofd stoot, is er weer een luis dood (geluk bij een ongeluk), troost voor kinderen als ze zich bezeerd hadden; *'n doem neumt ze ok luu:zeknapper*: de duim noemt men ook luizenknapper

longe v *longn*, *lungesken*: long; *zee löt (hef) de longn na hoes hangn*: zij wil graag terug naar huis

lönning v *~s*: leuning; *hangt dee zökke maor aover 'n lönning van den stoel*: hang die sokken maar over de leuning van die stoel; *traplönning*: trapeleuning

lonte v *lontn, luntjen*: lont, lampenpit, (in de jaren ‘50/’60 pars pro toto voor) rotje; *de zwaarste lontn neumt ze kanonslaagn*: de zwaarste rotjes noemt men kanonslagen

lood 1 o: lood; **2** o *leudjen*: loden kogel uit een kogellager; [De grote werden gebruikt bij het knikkeren als ‘bom’, een grote stuiter, ze waren heel veel *pietjes* waard. Zie ook *pietjesskeetn.*]; *koffiellood* v *koffieleudjen*: maatje voor koffie (met twee verschillende hoeveelheden)

löög* (ook *leug*) bv/bw: leeg; zie *läög*

Lool o: de plaatsnaam Loil

loopm I sterk ww; *ik loop(e), i-j loopt (loop i-j), hee löp, wi-j loopt (lope wi-j), ik leep, i-j leepm (leep i-j), hee leep, wi-j leepm, ik bun (heb) elopene*: **1** lopen; *bi-j huus loopm*: werkloos (of ziek) zijn; **2** wegelopen (met het hulpww *gaon*); *de meid is eur gaon loopm*: hun (haar) diensbode heeft ontslag genomen; *zienn hond is gaon loopm*: zijn hond is wegelopen; *ne lopenden hond völt altied wal ‘n bot in de mond*: een zwerver vindt altijd wel wat van zijn gading; *i-j mot de zonne neet in de waege loopm*: smoes van een luie boer, doe het drogende hooi niet met de vork wil schudden; *‘t löp ‘m der deur* (ook: *‘t löp der ‘m deur*): hij is (erg) in de war, hij verliest zijn verstandelijke vermogens; **II** o *leupken*: loop (nadruk op de handeling); *één loopm*: één keer lopen, één loop, waarbij je dan twee dingen tegelijk meeneemt; *dat geloopte*: dat geloop, dat geijsbeer

loopms bv/bw: lopend, te voet; *ik bun loopms ekomme*: ik ben te voet gekomen

loos bw: aan de gang; in de uitdrukking: *noo geet ‘t loos*: nu gaat het gebeuren; *daor is niks loos*: daar is niks aan de hand, daar gebeurt niks

löppe v *löpm, leupken*: loop (nadruk op de duur of de snelheid); *dat is ne duftige löppe*: dat is een hele tippel; *op de löppe gaon*: op de loop gaan; *dat kan in ene löppe*: dat kan tegelijk gedaan worden

los* (lös) bv/bw, ~ser (lösser), ~t (löst): los, open, vrij, niet vast; *de deure (‘t raam) steet los*: de deur (het raam) staat open; *de deure (‘t raam) is los*: de deur (het raam) is niet op slot; *onzn hond löp los*: onze hond loopt vrij rond; *Vos is los, Vos is los*: de ijsbaan van Vos is open, dit zong de schooljeugd voor de voordeur van de school om ijsvrij te krijgen; Vos-Hein (Reinders) was de eigenaar van de ijsbaan aan de Bellenbroeksdijk; *de jach is los*: het jachtseizoen is geopend; *vandage geet de winkel los*: vandaag wordt de winkel geopend; *wi-j hebt de rogge (haver) los*: wij hebben de rogge (haver) gemaaid (en ze staat dus nog op het land te drogen); *met losse hande fietsn*: fietsen zonder handen aan het stuur; *‘n los hoes*: **1** een boerderij waarin vroeger mens en dier in een ruimte leefden; **2** vrouwenbroek zonder kruis

los/zegn sterk ww; voor vervoeging zie *zegn*: opzeggen (huur), ontslag nemen; *ik zegge mi-j vandage los*: ik neem vandaag ontslag

lotn ww; *ik lot(te), i-j lot, hee lot, wi-j lot (lotte wi-j), zee lot, ik lotn, hee lotn, wi-j lotn, ik heb elot*: loten; *zee hef ne fietse elot*: zij heeft een fiets geloot; *zee hef de honderddoe:znd elot*: zij heeft de hoofdprijs (de honderdduizend) gewonnen

lotteri-je v *lotteri-jken, lotteri-jn*: loterij

loze* m *loozn, leusken*: loods, open houten schuur voor opslag (vaak van gerij: karren e.d.); *de bondsloze ston langs de trambane*: de (boeren)bondsloods stond langs de trambaan

Lueb: vroegere bakkerij in Lichtenvoorde; Marietje Vos Lueb is medewerkster van dit *Kleddeken Nao*; *zee is etrouwd met Wil Vos-Keunn oet Söwnt*

luh-je v: klein torentje; [Er stond ‘n *luh-je* met een klokje – opschrift: ‘noodkerk Lieveelde 1948’ — op de noodkerk van Lieveelde. Het hangt nu in de ‘klokkenstoel’ op de kerk.]

lustn ww (vooral in de 3^e pers met meew vw); *dat lust mi-j wal, dat lust ow wal, dat lustn ons wal, dat hef mi-j wal elust*: lusten; *dat lust mi-j neet*; ook: *ik lust(e) dat wal, i-j lust dat wal, hee lust dat wal, wi-j lust dat neet enz.*; *dee proe:mm lust mi-j neet, of dee proe:mm lust ik neet*: die pruimen lust ik niet

M

maakn ww; *ik maak(e), i-j maakt (maak i-j), hee mek, wi-j maakt (make wi-j), ik maakn, ik heb emaaht*: **1** maken, bewerkstelligen; vaak in vaste combinatie met andere woorden bijv. *na bedde maakn*: naar bed brengen; *wat an de kante maakn*: iets (een karwei) afwerken; *zich naa aover iets maakn*: zich zorgen maken over iets; *zich naa maakn veur 'n heetn harfs, dén heel neet kump*: zich op voorhand al druk maken over iets onwaarschijnlijk; *maakt ow maor niks te doone*: maak je maar geen zorgen; *dén kan mi-j niks maakn*: die kan mi-j niets aandoen; *wat maak i-j mi-j dan noo?*: wat voer je nu uit?; **2** repareren; **3** snel iets doen, ergens voor zorgen: (met klemtoon op het ww *maakn*) *ik mot máákn a'k op huus an gao, anders he'k drammeri-je*: ik moet snel naar huis, anders krijg ik gemopper; *um(me)maakn*: omspitten; zie ook: *anmaakn, klaormakn, buurte maakn, lieke maakn, mooi maakn, trechte maakn*

maejn ww; *ik maej(e), i-j maejt (maej i-j), wi-j maejt (maeje wi-j), ik maejn, ik heb emaejd*: **1** maaien; *grös maejn*: gras maaien; *rogge maejn*: rogge maaien met een machine; *lange maejn en kot loatn staon*: het gras kort afmaaien; **2** lopen met x-benen; *hee maejt*: hij heeft x-benen; zie ook *zichtn*

maekn (Liev) *maekes* o: meisje, ook vast vriendinnetje; *hee kump zien maekn presenten*: hij komt zijn meisje voorstellen; syn: *ziene meid, ziene deearne, zien deearntjen*

makke* v *makn, mäksken*: **1** laag (van een samenhangende substantie); *ne makke snee*: een pak sneeuw; *ne makke roet en vet*: een laag roet en vet; **2** kapje van brood; *geef mi-j de makke* (of 't *mäksken*) *maor*: geef mij het kapje maar; *dat zal mi-j ne makke waen*: daar maak ik me niet druk om

maléúr (ook *meléúr*) bv/bw: ellende, ongemak, ziekte, iets vervelends of akeligs; *hee hef maleur op de boste*: zij heeft pijn op de borst; *zee hebt daor maleur*: ze hebben daar ellende (pech door ziekte of bedrijfsstrop); *Jan alternatief en Truus maleur*: negatieve benaming voor een stel hippies

man (meestal *keal*) m *man(s)leu, mansvolk, mansleuvolk, (keals), männeken (kealtjen)*: man, echtgenoot; *vaders zoon is moders männeken*: woorden van het kruisteken tijdens kinderspel [Het woord zoon is niet met 'zonne' vertaald, wellicht vanwege het ritme]; *de man*: per persoon, elk; *wi-j kriegt de man nog 'n euro van ow*: wij krijgen elk nog een euro van jou; zie ook *keal*; [Den oldn Nikkelaos oet Harvele beln op ne zaoterdagaovnd late bi-j de pastori-je an en ton de meid de deure los deed, vroeg hee: "Is der ok mansleuvolk bi-j 't hoes, want ik wol nog wal efn biecht".]

mande (mende*) v *mandn, mändjen*: mand; *wee zichzelf bewaart, bewaart ginne mande met rotte appele*: wie zichzelf bewaart, zorgt niet voor iets waardeloos; *wasmande*: wasmand; zie ook *benne*

mangel* v ~s (~e), ~tjen: voederbiet; *mangels op éne zetn*: uitdunnen van de pas ontkiemde bietenplantjes; *mangele snie:dn*: voederbieten in de *mangelmachie:ne* (een soort snijmachine) snijden, zodat het vee het gemakkelijker kan eten; *mangele los maakn*: bieten uit de grond trekken

mangs* (*manges**) bw: **1** nu en dan, soms; *hee kump mangs te late*: hij komt soms te laat; **2** alvast; *hee is mangs begonn*: hij is alvast begonnen

mans (Liev *maans*) bv: stevig, omvangrijk; *'n mans mense*: een stevige, struise vrouw

mansleu m (mv van *man* en *keal*): mannen, manslui; syn *mansvolk*; *mansleuwark*: mannenberoep, werk voor 'n man; zie ook *man*

maol* o: **1** maal, keer; *één maol*: één maal; *ik komme is 'n maol langs*: ik kom eens een keertje langs; **2** *mäöltjen (o) mäöltjes*: maaltijd, visite; *intrekkersmäöltjen*: housewarming; *wie:vnmaol*: feestje t.g.v. de geboorte van een kind; **3** de hoeveelheid voedsel voor een maaltijd; *'n maol eeapls en boonn*: een maaltje aardappelen en bonen; *'n maol (smeer)*: een pak slaag; *hee krig 'n mäöltjen op de bötte*: hij krijgt een pak rammel; **4** v soort koe (vaars)

maond v ~e: maand; *veur dree maond, aover dree maond*: drie maanden geleden, over drie maanden (*maond* in het ev); *alle maond*: elke maand; *van de maond*: deze maand; *de andere maond*: de volgende maand

maone* v *maonn, mäöntjen*: maan; *volle maone*: volle maan; *de Maoneskie:n*: (letterlijk) Maneschijn, naam van een boerderij in Vragender

maor* **I** tegenstellend voegw: maar; *hee is klein, maor tao*: hij is klein, maar taai; **II** bw: slechts; *zee hef maor ene wekke vakansie*: ze heeft slechts een week vakantie; **III** (ook *maore*) v ~s, *möörken*: vrouwelijk konijn, voedster; [Met 'de moare' werd ook wel de moeder des huizes bedoeld.]

maote* v *maotn*, *mäötjen*: afmeting, maat; *dat is an de maote*: dat is net (groot) genoeg; *dat is Borkulose maote*: dat is overvol; *ene de maote raon*: iemand terechtwijzen; *'n mäötjen jenever*: een deciliter (?) jenever

mark 1 o ~n, *märksken*: merk, kenteken; *wat van mark fietse he 'j ow ekoch?*: wat voor merk fiets heb je je gekocht?; **2** m ~tn: markt; **3** Duitse mark

markolle* v *markoln*, *markolleken*: Vlaamse gaai (garullus); ook (Lich) *maakolf* en (Vrag) *markolde*
Mariënveld o vrij nieuwe naam van de buurtschap die vroeger *Achtersöwnt* genoemd werd; zie ook *Achtersöwnt*; [Het kerkdorp is genoemd naar Maria, de patrones van de kerk. Zie ook *Achterhook*.]

marketonze* v *marketonzn*: klein soort perzik; ook *marketonne*

masn* ww (vooral als inf): zwoegen, tobben, onrustig en moeizaam met iets bezig zijn; *hee hef vanach lign masn*: hij heeft vanacht onrustig geslapen; *hee is altied an 't masn en miern*: hij is altijd druk met iets; zie ook *miern*; *dat gemaste*: dat onrustige pogen; *dee masseri-je*: die onrust

masse* v *masn*, *masjen*: mand, mars (van marskramers); *ne masse bign*: een stel biggen die in een mand naar de markt gaan; *flink wat in de masse hebm*: veel in zijn mars hebben; *'n (deur)masjen*: (kaartterm) alle slagen maken; *'n masjen hebm*: een onverwacht voordeeltje hebben

matteln* ww; *ik mattel(e)*, *i-j mattelt (mattel i-j)*, *wi-j mattelt (mattele wi-j)*, *ik matteln*, *wi-j matteln*, *ik heb emattelt*: **1** zwoegen (op zware klus); **2** martelen; *dee matteleri-je*: dat geplaag (van dieren), dat gezwoeg; *dat gemattel(te)*: dat voortdurende geplaag, dat vervelende gezwoeg

méd/dag (*merrag*) m ~e, (*meddagsken*): middag; *tussen de meddag*: in de middagpauze, *in de meddag*: 's middags, vanmiddag (ook: *smeddaags*, *smeddaagns* en *vameddag*); ook *middag*

meddaagn ww; *ik meddaag(e)* (*meddaag ik*), *i-j meddaagt (meddaag i-j)*, *hee meddaagt*, *wi-j meddaagt (meddage wi-j)*, *ik meddaagn*, *ik heb emeddaagd*: het middageten gebruiken, (Liev) een middagdutje doen

Méddòò o: Meddo; [De naam betekent 'weiland op een hoogte'. Meddo streed ooit met Zieuwent om het grootste paasvuur in de buurt en het schijnt dat de muziekgroep Normaal in het begin wel eens in een grote tent in Meddo heeft opgetreden. De muziek werd grappend(?) ook wel 'Meadow-rock' (weiland-rock) genoemd, maar er zijn er ook die beweren, dat dat de oorsprong van die Engelse term in het Graafschapse dialect ligt: 'Meddooh-rock'. De uitspraak is bijna hetzelfde.]

meeat* m: maart; *'t is meeat, at de katn reeat*: het is maart als de katten janken

meeats* bv/bw: **1** krols (van katten); *jankn as ne meeartse kate*: janken als een krolse kat(er); **2** maarts, van de maand maart; *meeartnbleumken*: maarts viooltje; [*Ik bun zoo kra-hàànnk, ik mot nog na Hulshof-Hommelink en na Fra-hàànnk*. Dit is wat een maartse kater uit Lievelede 's nachts jankte.]

meest(ent)ieds bw: meestal; *hee zit no meest(en)tieds thuus*: hij is nu meestal thuis

meid v ~n, *maeken*: dienstmeisje; *zee is daor veur meid*: zij is daar (als) dienstbode

meister m ~s, ~ken: meester, onderwijzer; *'t meistershuus*: de onderwijzerswoning; *meistern** (verouderd): ww dokteren, kwakkelen met ziekte; [*De Meister* is een bekende bijnaam, tevens naam van een boerderij. Onduidelijk is de oorsprong: misschien is er op die boerderij ooit een soort onderwijs gegeven. De naam kan ook iets met het ww 'maejn' (maaien) te maken hebben.]

mekare wederkerig vnw (vaak in combinatie met het wederkerend vnw): elkaar mekaar; *wi-j kust ons mekare*: wij kussen elkaar; *i-jleu kent ow mekare*: jullie kennen elkaar; *zee plaogt zich mekare*: zij plagen elkaar; ook ontkennend: *dee beidn könt zich mekare neet lie:n*: die twee kunnen elkaar niet uitstaan; als er een voorz voor *mekare* staat, komt er geen wederkerend vnw bij: *zee zwaait nao mekare*: ze zwaaien naar elkaar; *uut mekare maakn*: een schuld aflossen, de erfenis of een zakelijk belang verdelen

melk* v: melk; *de melk weer optrekn*: een eerder (aan)bod terugnemen; *de melk kocht um aover*: hij 'vlagt' d.w.z. de onderrok (of onderbroek) is te zien; *dee koo is melk wodn*: die koo heeft gekalfd; zie ook *melkn*

melk/busse v ~busn, ~busken: melkbus (van de zuivelfabriek); [Als een a.s. schoonvader wilde weten hoe de welstand van de familie van de a.s. schoonzoon was, dan vroeg hij wel: *hoovölle melkbusn hef ow volk bi 'j de weg staon?*: Hoeveel melkbussen heeft je familie bij de weg staan?]

melkn ww; *ik melk(e)*, *i-j melkt (melk i-j)*, *wi-j melkt (melke wi-j)*, *ik molk*, *ik heb emolken*: melken; *onze starke is melk wodn*: onze koe is melk gaan geven (heeft dus gekalfd); het woord *melk* is hier waarschijnlijk een restant van een vorm van het ww *melkn*: (e)melkt?; *ne ni-jmelkse* (ook *ni-jmelkte*)

koo: een koe die pas gekalfd heeft; in Lieveelde is melkn soms een zwak ww (*ik melkn, ik heb emelkt*); *dee melkeri-je*: het melken, *dat gemelkte*: dat gezuig (gepest)

memme* v *memm*, ~ken: speen (van koe), borst, tepel; *an de achterste (laatste) memme (titte) eleagene hebm*: te kort gekomen zijn; *daor zit völle toetn en memm an*: met veel uitsteeksels, ook figuurlijk: veel haken en ogen; *ne dreememme*: koe waarvan een kwartier van het uier niet productief is; zie ook *titte*; [liedje: *Leide mos melkn, melkn de koo, / 'Verdomme', zei Leide, 'de memme zit too' . / Ton nam zee 'n streuken en po'dn derin, / 'Ziezo', zei Leide, noo he'k 'n begin' .]*

mere v *meern*, *meerken*: merrie

mes v *mest*, *stront*: *he'j de mes al op 'n hof?*: heb je de mest al op de tuin?; *ik wazze vandage had (vaste) op de mes*: ik had vandaag een moeilijke stoelgang; *ik bun dun op de mes*: ik ben aan de diarree; *mes veurn*: mest (uit)rijden; *ne meskaore*: een mestkar; *de mesvaalte*: de mestvaalt

mes (*messe*) o ~n, ~ken: *mes*; *i-j zoln de mesn is sliepm*: je zou de messen eens moeten slijpen; *i-j mot nooit 'n messe argens bloot laotn lign, ok snachs neet*: je moet nooit een mes open en bloot ergens laten liggen, ook 's nachts niet; *dat mes(se) is zoo slee, daor ku'j wal op na Köln rien en dan he'j 't gat nog neet kapot*: dat mes is erg bot; *kniepmes*: (inklapbaar) zakmes

mesjester o: manchester (textiel); *ne bokse van mesjester*: een manchester broek

mesjesters bv: van manchester stof gemaakt; *ne mesjesterse bokse*: een manchester broek

mestn ww; *ik mest(e), i-j mest, (mest i-j), hee mest, wi-j mest (meste wi-j), ik mestn, wi-j mestn, ik heb emest*: 1 mest op de akker brengen; 2 vetmesten

met* I o: kleine stukjes vlees voor in de (met)worst; *as 't met völt, krie'j zand in de woste*: woordspel met het ww meevallen (*metvaln*) en vlees (*met*) dat valt: pas op voor meevallers, verkijk je er niet op, 't kan tegenvallen; II bw: meteen, precies op het moment dat, meteen, mee, terwijl, precies op het moment dat ... : *mét dat de klokke sloog, ging 't lech oet*: (precies) op 't moment dat de klok sloeg, ging het licht uit; 2 mee; *hee wol neet met*: hij wilde niet mee; III vz: 1 met: *ries met proe:mm*: rijst met pruimen; 2 over (van tijd); *met n uur*: over een uur, *met ne wekke*: over een week

met/doon sterk ww; voor vervoeging zie *doon*: 1 meedoen; 2 (iemand) mee laten profiteren; *wi-j doot eur wat met van dat geld*: wij geven haar ook iets van dat geld; *met hen doon*: aanmodderen, niet doorpakken; *hee dut der maor 'n betjen met hen*: hij pakt niet door

met/gaond bv/bw ~er, ~ste: gewillig; *metgaond waen*: gewillig zijn

met/krie:gn sterk ww; voor vervoeging zie *krie:gn*: 1 begrijpen, zich realiseren, door hebben; *zol dee olde nog met-ekregen hebben, dat eur(e) zönne dood is?*: zou die oude vrouw nog begrepen hebben, dat haar zoon dood is?; 2 ook iets krijgen: *hee krig ok wat met*: hij krijgt ook wat

met/woste* (*metwos*) v ~/wostn, ~/wösken: metworst; *lang gebed, kotte metwos(te)*: veel woorden, weinig resultaat (lang bidden voor het eten, betekent een karig maal); syn *dreuge woste*

meu bv/bw ~jer, ~jste: moe; (Lich) *zoo meu as duu:znd man*: doodmoe

meugn sterk hulpww; *ik mag, i-j meugt (meug i-j), hee mag, wi-j meugt (meuge wi-j), ik moech, i-j mochn (moch i-j), wi-j mochn, ik heb emeugd (?)*: 1 mogen, toestemming hebben: *i-j meugt wal gaon*: je mag wel gaan; 2 aardig (aantrekkelijk) vinden: *zee mag dén jonge gearne*: zij mag die jongen graag

meuje v *meujn*, *meujken*: ongetrouwde tante; syn *naeisterken* (Vrag)

meziek m ~sken; muziek; *zee is bi-j de meziek*: zij is lid van een muziekvereniging; [*'Wee meziek wil maakn, mot zelf maor 'n fluitjen koopm'*, was de opmerking van iemand, die niets wilde geven voor de nieuw op te richten fanfare in Lieveelde]; *hee is achter de muziek an*; hij is er vandoor (spoorloos)

mid/dag m ~e, (*middagsken?*): middag; zie ook *meddag*

midn/deur I bw: doormidden; *Luuk is zoo mager, i-j brekt em zoo midndeur*: Luuk is zo mager, je breekt hem zo doormidden; II bv (predicatief): *dat is kats midndeur*: dat is totaal doormidden

mieg/empe* v ~/empn, ~/empken: mier; *mieg-empeneier*: poppen of larven van mieren (voer voor jonge fazanten); *mieg-empennus*: mierenhoop; [misschien heeft het woorddeel *mieg-* iets te maken met het werkwoord *mie:gn*. Zie ook *mie:gn*.]

mie:gn ww; *ik mie:g(e), i-j mie:gt (mie:g i-j), wi-j miegt (miege wi-j), ik mie:gn, wi-j mie:gn, ik heb emie:gt*: plassen (in de '50-er jaren al verouderd); *ik mot neudig mie:gen; ik kan de mutse (pette) der wal an ophangn*: ik moet heel nodig; *he mie:gt gääte in de grond van ow(e) centn*: hij plast gaten in grond van jouw geld (hij profiteert van jou); *ne muurnmie:ger*: een reu, ook wel een jonge kerel; *dat gemie:gte*: het voortdurende geplas

mien bez vnw 1^e pers ev o: mijn; *dat is mien peead*: dat is mijn paard; ook zelfst gebr 't *miene*: het mijne; *dat is 't miene*: dat is het mijne; zie ook *miene* en *mienn*; het bez vnw *mien* vervangt tegenwoordig vaak het pers vnw *mi-j*: *de plietsie hef mien (mi-j) op-eskrevene*: de agent heeft me bekeurt; zie ook *mi-j*

miene bez vnw 1^e pers ev/mv v: mijn; *dat is miene fietse*: dat is mijn fiets; *dat bunt miene peerde*: dat zijn mijn paarden; ook zelfst gebr: *de miene*: de mijne; *dat is de ('t) miene*: dat is de (het) mijne; zie ook *mien* en *mienn*

mienn bez vnw 1^e pers ev m: mijn; *dat is mienn auto*: dat is mijn auto; ook zelfst gebr 'n *mienn*: de mijne; *dat is 'n mienn* (ook *dat is 'n mientn*): dat is de mijne; zie ook *mien* en *miene*

miern* ww; ik *mier(e)*, i-j *miert* (*mier i-j*), wi-j *miert* (*miere wi-j*), ik *miern*, ik *heb lign miern* (*emierd?*): druk bewegen; *hee is altied an 't masn en miern*: hij is altijd ingespannen en druk met iets bezig (vaak alleen de infinitief); zie ook *masn*; *dat gemierte*: die drukte, die onrust

miete* v *mietn*, *mietjen*: mijt als onoverdekte bergplaats voor hooi, stro etc.

mieterig bv/bw ~er, ~ste: kwaad, nijdig, jaloers, slecht, min; *wat was dèn mieterig*: wat was die kwaad; *hee is mieterig in de hoed*: hij is slecht in orde

mietn ww; ik *miet(e)*, wi-j *miet* (*miete wi-j*), ik *mietn*, ik *heb emiet*: een koren- of hooimijt plaatsen; ook wel *miete vatn* of *miete legn*; *meestieds helpt de naobers met mietn*: meestal helpen de burenen bij het opzetten van de mijt

mi-j pers vnw 1^e pers ev 3^e en 4^e naamv en na een vz: mij; *zee langt mi-j de koffie an*: zij geeft me de koffie aan; *hee skrif mi-j op*: hij bekeurt mij; *dat is van mi-j*: dat is van mij; vaak hoort men tegenwoordig *mie(n)* i.p.v. *mi-j*: *de plietsie hef mien (mi-j) op-skreve*: de agent heeft me bekeurd; zie ook *mien*, *mienn* en *miene*

misn/deender ~/*deenders*, ~/*deenderken*: misdienaar; *in de veerde klasse wedn alle jonges misndeender*: in de vierde klas werden alle jongens misdienaar

moder v ~s, *meuderken*: moeder; *d'n eenn hölt van de moder*, *d'n ander van de dochter* (en weer 'n *ander van allebeide*): smaken verschillen; *moo*: korte vorm van moeder; zie ook *moo*

moeke* v *moekn*, *muuksken*: mandje waarin men de aardappels schilt en groente schoonmaakt; *haalt mi-j is 'n muuksken met eerapls*: haal voor mij eens even een mandje aardappels

moekerig bv/bw ~er, ~ste: warm en klam tegelijk; *'t is moekerig weer*: het is warm en klam weer

moes m *muu:ze*, *muusken*: muis; *waor muu:ze bunt*, *bunt gin rotn*: een ongemak kan altijd nog erger; *he'j muu:ze bi-j 't zaod?*: vraag aan iemand die met zijn handen in de broekzakken staat; *de muu:ze ligt daor dood veur de kaste*: er is daar armoede

moes/dood* bv: morsdood; [Dit woord heeft mogelijk iets met het woord *moes* (muis) te maken, omdat je die gemakkelijk dood slaat. Het woord kan echter ook met het Nederlandse 'morsdood' te maken hebben. In dat geval is *moesdood* een fraai voorbeeld van volksetymologie.]

moi tussenw: hallo, goedendag, gewone begroeting bij een ontmoeting; [Bij een afscheid wordt meestal *ajuu*, *ajuu* of *tjuus* gezegd. [*Moi* is waarschijnlijk afkomstig van 'morgen'; via *moign* (o.i.d.) is het *moin* en *moi* geworden; in *Grolle* zei men in de jaren vijftig zeer duidelijk *moin*, in Lichtenvoorde *moi*. *Moin* kan een Münsterlandse en Nedersaksische invloed zijn. Er is ook een theorie die zegt dat *moi(n)* afkomstig is van het Plattduutse 'mooi (n dag)'.]

mölder* m *mölders*, *mölderken*: 1 molenaar; *In de Prinsenstraote in Aaltn mot ne mölder woonn*, *maor de mölle 'de Prins van Oranje' steet in Brevóort!*: In de Prinsenstraat te Aalten moet een molenaar wonen, maar de molen 'de Prins van Oranje' staat in Bredevoort! 2 meikever (waarschijnlijk is de naam ingegeven door het bestoven uiterlijk van die kevers); syn *meiworm*; zie ook *telder* en *teln*; de woorden *mölder*, *telder* en *meiworm* zijn zeer verouderd

monikaa m ~s, ~tjen: trekharmonica (accordeon)

monster/nemm sterk ww, komt vooral voor als inf; voor vervoeging zie *nemm*: tijdens het melken monsters uit de melk nemen om kwaliteit te controleren; *ik mot hen monsternemm bij Wieggas*: ik moet melkmonsters gaan nemen bij Wieggers; syn: *monsterskepm*

moo v *moders*, *meuderken*: moeder; *ons vaa en ons moo*: ons vader en ons moeder; *moo is neet thuus*: moeder is niet thuis; de woorden *moo* en *moder* komen beide voor als aanspreekvorm; zie ook *moder*

mooi/maakn (ook *greun/maakn*) ww; voor vervoeging zie *maakn*: versieren van de voordeur en het tuinpad met dennetjes, berken of ander groen ter gelegenheid van een bruiloft of ander feest

Mosselaar, van de: vroegere schoenmakerij op de Varkensmarkt in Lichtenvoorde; een medewerker van dit *Kleddeken Nao* is *Joop van de Mosselaar* zijn familie komt oorspronkelijk uit Brabant.

mot (ook motte) m: mist; *der hönk ne dikke motte*: er is een dichte mist

mot/blik o ~/*blikn*, ~/*bliksken*: een stofblik

mot/hoop* v ~/*heupe*, ~/*heupken*: (keuken)afvalhoop (dus geen agrarische mesthoop)

motn sterk hulpww; *ik mot(te)*, *hee mot*, *wi-j mot (mo'w)*, *ik mos*, *i-j mostn (mos i-j)*, *wi-j mostn (mosse wi-j)* *ik heb emottene*: moeten; *dat is gin motns*: dat is niet verplicht; *foi foi*, 't ene wi'j, 't andre mo'j: verzuchting bij grote drukte (letterlijk: foei, foei, het ene wil je en het andere moet je)

motns* bv: verplicht (van het ww *motn*); *dat is toch gin motns*: dat is toch niet verplicht

mot(te)* v *motn*, *mötjen*: **1** varken; **2** scheldwoord voor vrouw, vaak met bv *dikke*: *dikke motte*: dik wijf; **3** (ook *mot*) mist; *der hönk ne dikke mot(te)*: er is een dichte mist

mouwe v *mouwn*, *möüwken*: mouw; *dén hef adeg wat in de mouwe (mouwn)*: hij is sterk (heeft spierballen); *in de mouwe veuln*: in de arm knijpen als straf of correctiemaatregel; 'n *dröppen op de mouwe heb*m: in de rouw zijn

Mugnhook m veldnaam, gebied tussen de N18 en de Winterswijkseweg; zie ook *hook 2*; [In oudere geschriften heet het gebied ook *Muggenstroet*]

muiter m ~s, ~ken: **1** (te) kleine big; *dee twee muifers slachte wi-j zelf*: die twee kleine biggen slachten we voor eigen consumptie; **2** ondeugende jongen

Munster o: plaatsnaam Münster (Brd); *den Munstersen koodeef*: de koeiendief uit Münster (bijnaam voor Bommenberend); [het prinsbisdom Münster speelde een belangrijke rol in onze streek. Meer dan 1000 jaar (vanaf het jaar 700 - ongeveer - tot 1824) hoorden Lichtenvoorde en omgeving kerkelijk bij dit bisdom. Bovendien was de bisschop ook leenheer van Borculo en Lichtenvoorde.]

muurken/skeetn o knikkerspel waarbij men een knikker zo dicht mogelijk bij een muur moet zien te werpen of rollen zonder de muur te raken; *lijntjeskeetn* heette het spel als men een lijn gebruikte

muu:ze/kötl (*moe:zekötl*) m ~/*kötls*, ~/*kötljen*: muizenkeutel; *muu:zekötl* is ook een spottend woord voor hagelslag; *muu:zekötls en waagsmeer is stadse kos*: hagelslag en jam is stadse kost

N

'n (ook *ne*) onbep. lidw. o en m: een; *'n peead*: een paard; *ne ('n) keeal*: een man; zie ook *ne*

naa bv/bw *~der*, *~ste*: **1** naar, akelig; *da's ne naa'n keeal*: dat is een akelige vent; **2** druk, zenuwachtig; *zich naa maakn*: zich druk maken, zich opwinden, zich zorgen maken; *zee mäk zich störeg naa over 'n kleinn*: zij maakt zich steeds zorgen over haar kind; *zich naa maakn veur 'n heetn harfs*, (*dén heel neet kump*): zich vooraf al druk maken (om iets onwaarschijnlijk); *maak ow maor neet naa*: wees maar niet ongerust

nach/raavn ww alleen als inf: nog laat druk in de weer zijn, nachtbraken, niet kunnen slapen

naegel v *~s*, *~tjen*: **1** nagel; *he hef allene eigen grond onder de naegels*: hij heeft geen eigen grond; *hee hef gin naegel um 't gat te krabm*: hij heeft niets; **2** spijker (*spieker*); *naegelholt*: gedroogd rundvlees; *draodnaegel*: **1** speciale spijker om draad of gaas mee te bevestigen; **2** eigenwijs persoon; *klompnaegel*: speciaal spijkertje voor (reparatie van) klompen

naegel/holt* o: gedroogd rundvlees (misschien genoemd naar de spijker waaraan het in de *wie:me* werd opgehangen); zie ook *wie:me*

naeisterken (Vrag) **meuje** v *~s*: ongetrouwde tante; syn *meuje*

naeve m *naevn*, *naefken*; neef (zoon van oom, tante, broer of zus); zie ook *oomzegger*

naevn vz (meestal *naost*): naast; *naevn op*: ernaast; *wi-j beidn zatn vrogger op schole altied naevn (naost) mekare*: wij tweeën zaten vroeger op school altijd naast elkaar

naffel* m *~s*, *~tjen*: **1** navel; *'n naffel nog nat hebn*: pasgeboren, nog erg jong zijn

name v *naamm*: naam; *bi-jname*: bijnaam; zie ook *huusname*; *wat is ziene zöndagse name?*: wat is zijn officiële naam? [Sommige familienamen hebben ook een dialectvorm bijv. Boekelder → *Bookelder*; Buil → *Buu:l*; Doppen → *Döpm*; Eeftink → *Aeftink*; Everink → *Aeverink*; Eppingbroek → *Eppingbrook*; Heuvelink → *Höövelink*; Holweg → *Holleweg*; Huinink → *Huunink*; -huis → *-hoes* (Oolthuis → *Oolthoes*); Huiskes → *Huuskas*; Kruip → *Kruup*; Korthout → *Kotholt*; Nijenhuis → *Ni-jnhoes*; Oude ... → *Olde ...*; Paashuis → *Paoshuus*; Rietberg → *Reetbarg*; Smeenk → *Smae:nk*; Spijkers → *Spiekers*; Stevens → *Stae:vens*; Ter Horst → *Tros*; Te Vaarwerk → *Te Vaawark*; Waalder → *Waulder*; Wieggers → *Wiegas*; -wijk → *-wiek* (Gunnelijk → *Gunnelijk*); Wolters → *Woltas*; IJzereef → *Iezereeve*; en vele andere.]

nans bw: nergens; *wi-j gaot vandage nans hen!*: wij gaan vandaag nergens heen!; zie ook *nargens*

nao **I** vz: **1** na (van tijd); *nao de film*: na de film; *nao de karke gao 'w fietsn*: na de kerkdienst gaan we fietsen; *naotied*: nadien, na die tijd; **2** vz: naar (van richting); *zee loopt nao Grolle*: zij lopen naar Groenlo; zie ook *naor*; **3** vz aan (verouderd); *dat ligt der nao*: dat hangt ervanaf; **II** bv/bw, *~der*, *~st*: nabij; *dat is mi-j te nao*: dat is me te dichtbij; *hee is onzn naostn naober*: hij is onze naaste buurman; **III** o: nadeel; alleen in de uitdrukking *te nao zegn*: roddelen, ten nadele (van iemand) praten

naober m *~s*: buurman, boerderij in de nabijheid die burenenverplichtingen heeft; *vri-j naobers kind, dan we'j wa'j vindt*: trouw de dochter van de buurman, dan koop je geen kat in de zak; *noodnaober*, ook *naosten naober* of *eerstn naober*: de belangrijkste buurman, nl. diegene die het eerst om hulp wordt gevraagd bij een sterfgeval, een huwelijk, of een ramp; deze *naober* organiseert de nodige hulp

naoberschap m: buurtschap, systeem van burenenverplichtingen

naod* m *näö*, *näödjén*: naad; *laot mi-j efn dén ni-jn naod veuln*; gezegd als men iemands nieuwe kleren had opgemerkt en dus de stof wilde voelen; *iets in de näö hebm*: iets onder de leden hebben; zie ook *naossak*

nao/gaon sterk ww; voor vervoeging zie *gaon*: **1** zich realiseren, zich rekenschap geven, bedenken; *a'j naogaot wat dén allemaole hef edaone!*: als je bedenkt wat hij allemaal heeft gedaan!; *mo'j naogaon!*: moet je nagaan! bedenk dat eens! zeg nu zelf!; *dat ku'j toch (zelf) wal naogaon!*: dat kun je toch (zelf) wel bedenken!; **2** controleren; *gaot dat maor is good nao!*: controleer dat maar goed!

nao/kielkn sterk ww; voor vervoeging zie *kielkn*: **1** nakijken, volgen met de ogen; *hee kek eur nao töt nao 'n draej*: hij keek haar na tot ze de bocht om was; **2** inspecteren, controleren, onderzoeken; *Martijn zal mi-j mienn auto wal is good naokiekn*: Martijn zal (voor) mij mijn auto wel eens goed controleren; zie ook *naozeen* en *naogaon*

naolde v *naoldn*, *näöldjén*: naald; *den knoop is der met ne hete naolde an-ezat*: die knoop is er veel te snel (dus slecht) aangenaaid; (*brei*)/*naolde*: breipen *he'j niks op de naolde?*: heb je niks te breien? een verwijtende vraag aan een meisje dat zit de niksen

näöle/peter* m ~s: zeurpiet, querulant; syn *drampot*; de *Näölepeters* is ook de naam van de Lieveveldse carnavalsvereniging

näöln* ww; *ik näöl(e)*, *i-j näölt (näöl i-j)*, *ik näöln*, *ik heb enäöld*: eindeloos zeuren; *dat genäölte*: dat voortdurende vervelende gezeur; *dee näöleri-je*: dat gezeur

nao(r) (de slot-r is er niet in dialect!) vz: naar, richting: *wi-j gaot nao Grolle*: wij gaan naar Groenlo

náós/sak* (verouderd) m ~/säkke, ~/säksken: zak, broekzak (oorpronkelijk *naodzak*: zak die in een naad van de kleren is genaaid, o.a. in een slipjas); zie ook *tasse*

náó/tied bw: achteraf, nadien; *naotied krie 'j spiet* (ook: *spiet kump altied naotied*): spijt krijg je altijd achteraf

nao/zeen sterk ww; voor vervoeging zie *zeen*: inspecteren, controleren, onderzoeken opzoeken; zie ook *naokiekn* en *naogaon*

nargens bw: nergens; zie ook *nans*

nat I o: sap van etenswaar; *'t nat van kasn*: het sap van kersen; *droe:vnnat*: druivensap; *vleisnat*: vleesnat; **II** bv/bw: nat; *'n naffel nog nat hebn*: pasgeboren, nog jong zijn

Nazareth: bijnaam voor Bredevoort; afkomstig van het oude klooster Schaar, dat Nazareth heette; deze naam werd in de jaren '60 door ouderen nog af en toe gebruikt; het klooster stond ooit in de buurtschap die nu 'Het Klooster' heet, tussen Bredevoort en Vragender

ne (ook 'n) onbep lidw v en m ['n o]: een; *ne koo*: een koe; *ne keeal*: een man; zie ook 'n

Nee: Neede; *de Needse karmse*: de Needse kermis; *d'n Needsen Barg*: de Needse Berg

nèè tussenw: neen; *boh-nèè* tussenw als uiting van (kleine) irritatie: helemaal niet, wel nee!

neet bw: niet; *nens*: niet eens

negen(e) I telw: negen; *hee hef negen beeste*: hij heeft negen koeien; **II** *negens*, *negentjen*: zelfst gebr telw: negen; *daor loopt ze alle negen(e)*: daar lopen ze alle negen; *zee krig ne negen(e) veur dat proefwark*: ze krijgt een negen voor dat proefwerk; *negentie:n(e)*: negentien

negen/tie:n(e) telw (zelfst gebr): negentien; zie *negen(e)*

nekke v *nekn*, *neksken* (verouderd *nakke*): nek; *a'j de knie:ne neet vaort, slao ik ze in 'n nekke*: (dreigement) als je de konijnen niet voert, slacht ik ze

nemm sterk ww; *ik nem(me)*, *i-j nemt (nem i-j)*, *hee nömpe*, *wi-j nemt (nemme wi-j)*, *ik nam*, *i-j namm (nam i-j)*, *hee nam*, *wij namm*, *ik heb enommene*: nemen

nens* bw: niet eens: *zee is daor nens ewes!*: zij is daar niet eens geweest!

nereg* bv/bw ~er, ~ste: ijverig; *hee is nereg an 't wark*: hij is ijverig aan het werk

nérekn* (verouderd) ww; *ik nereke*, *wi-j nereket*, *ik nerekn*, *wi-j nerekn*, *ik heb enereket*; **1** herkauwen; **2** voortdurend zeuren; (Liev) een middagdutje doen

net I bv/bw ~ter, ~ste: netjes; **II** bw: daarnet, erg kort geleden; *hee is der net nog ewest*: hij is er net nog geweest (syn *zonet*); *nét zo*: heel erg (verbazend); *dat peead is nét zoo zinnig!*: dat paard is me toch tam!; *nét tselde (wat)*: maakt niet uit; *dat is mi-j nét tselde (wat)*: dat maakt me niet uit

neudig bv/bw ~er, ~st: nodig; *wi-j hebt nog sterke keeals neudig*: wij zoekn nog sterke jongens; *daor heb ik niks met neudig*: daar heb je niks mee te maken

neugers* m mv: (folklore) jongemannen die op stap gaan om gasten voor een bruiloft te uit te nodigen; [Ze hadden een *gaostok* bij zich, versierd met papieren roosjes. Bij elk adres kregen ze een borrel, als zij de uitnodiging hadden gedeclameerd. Zij zongen of zegden daarbij (ongeveer) het volgende *neugersleedje* op: *Hier stao wi-j dan met onzn staf / en wet neet wat wi-j zegn mag. / Ik had 't mi-j wal op mienn staf e-skrevene, / maor dat hef hee der weer af-evrevene en ik bun 'n betjen vol. / Noo wet ik weer wa'k zegn wol / hier neugt ow Jan as bruugem en Annie as de broed, / dee neuget ow geerne oet veur dan werden de datum en de plaats meegedeeld.]*

neugn* ww; *ik neuge*, *i-j neugt (neug i-j)*, *wi-j neugt (neuge wi-j)*, *ik neugn*, *wi-j neugn*, *ik heb eneugd*: uitnodigen; *laot ow neet neugn!*: tast toe! neem maar!; zie ook *vezeukn*; [vooral in de folklore, uitnodigen voor een bruiloft bijv.; zie ook *neugers*.]

neumm ww; *ik neum(e)*, *i-j neumt (neum i-j)* *wi-j neumt (neume wi-j)*, *ik neumm*, *wi-j neumm*, *ik heb eneumd*; noemen; *neumm is roopm*: (onheil be)noemen is (het op)roepen (gezegd bij onderwerpen waarover men liever niet spreekt, ziektes e.d.); *neumt zien vaa maor*: noem zijn vader maar (gezegd als iemand niet op een naam kan komen); ... *wi'k maor neumm*: ... dat wil ik toch even zeggen (als afsluiting van een sterk verhaal of stellige bewering); *hee heet Martinus Gerardus, maor wi-j neumt 'm Pim*: hij heet Martinus Gerardus, maar wij noemen hem Pim

neuze v *neuzn, neusken*: neus; *de neuze snoe:vn*: de neus snuiten; *den lig geregeld op de neuze*: hij is pas getrouwd; [Op Oudjaar werden kinderen eropuit gestuurd om uit te kijken naar een man ‘... *dén zovölle neuzn an de kop hef, at der nog dage in ‘t jaor bunt!*’ Het ging natuurlijk om ‘t woordje ‘nog’.]

nichte v *nichtn, nichjen*: nicht (dochter van tante, oom, zus en broer); zie ook *oomzegger*

ni-j I bw/bv *~er, ~ste*: nieuw; *ne ni-jn naod veuln*: de nieuwe kleren keuren; *ne ni-jmelkse koo*: een koe die pas gekalfd heeft; II *ni-je* o (zelfst gebr): het nieuwe; *‘t ni-je der (van)af hebm*: er geen zin meer in hebben; zie ook *ni-jlaot*; [Een zekere Harry werd eens door zijn vrouw gewekt: ‘Harry, opstaon, ze loe:dt al!’ Harry bromde: ‘*Daor krie:gt ze gauw genug ‘t ni-je van af.*’]

Ni-j/jaor* o: Nieuwjaar, [Zie ook *Oldjaor*. Op Nieuwjaarsdag gingen kinderen bij burens en familie *ni-jjaor (af)winn*. Dat is nieuwjaar wensen. Het ging erom wie als eerste ‘gelukkig of zalig *ni-jjaor*’ zei. Kinderen kregen dan wat lekkers in een zakje, *de toete*. Na de jaren ‘60 kwam er steeds meer in die zak. Het volgende versje hoort daarbij: *zalig Ni-jjaor, he’j de toete al klaor, doot der maor good wat in, das mi-j bes na ‘t zin*. Een ander vers was: *Zalig Ni-jjaor, krie:gt de katte bi-j ‘t oor, trekt d’n hond an d’n stat, dan he’j wat*: zalig Nieuwjaar, trek de kat aan het oor, trek de hond aan de staart, dan heb je wat. Volwassenen gingen een andere avond in de buurt ook nieuwjaar wensen. Zij kregen dan een borrel. Bij sommige boerderijen kreeg alleen de bezoeker een borrel. De gastheer zelf nam niks.]

ni-j/laot v/m: nieuwigheid, onwennigheid; *da’s nog ni-jlaot*: dat is nog onwennigheid, nieuwigheid

ni-j/moods bv/bw: modern; *ik hebbe ok zo ‘ne ni-jmoodsn telefoon*: ik heb ook zo’n moderne telefoon; *oldmoods*: ouderwets

ni-js o: 1 nieuwe zaken; *zee hebt zich wat ni-js ekoch*: zij hebben zich iets nieuws (meubels, kleren o.i.d.) gekocht; 2 nieuws(berichten), journaal; *wat gif ‘t ni-js?*: wat is er voor nieuws?; syn *berichtn*; *bunt de berichtn al ewes*: is het nieuws al geweest?; *van ni-js (af an)*: opnieuw; *van ni-js (af an) beginn*: opnieuw beginnen

Nikkelaos Mensink, legendarisch persoon uit Harreveld; [Den oldn Nikkelaos Mensink oet Harvele, den gruwelijk stark was, kwamp ne kere op de pastori-je en ton de dienstbode de deure lös deed, vroeg hee: “*Is der ok mansleu volk bi-j ‘t hoes, want ik wol nog wal efn biechtn.*”]; zie ook *mansleu*

Nimwaegn: o Nijmegen; *zee fietsn helemaole na Nimwaegn veur de veerdaagse*: zij fietste(n) helemaal naar Nijmegen voor de vierdaagse

noks* bv/bw *~er ~t(e)*: 1 plotseling, abrupt, onverwacht; *noks opholn*: plotseling stoppen; 2 bot, onvriendelijk; *ne noksn keeal*: een botte (onbeholpen) vent; *ne nokse meid*: een onvriendelijk meisje

noo bw: nu, nou; *te noo en te dan*: nu en dan; *kom i-j noo?*: kom je nu?; *noo zu’j ‘t hebm*: nu zul je het hebben; *noo he’j ‘t skaop an’t drietn*: nu heb je gedonder; *noo mo’j ‘t wetn: an of van?*: nu moet je het weten: het een of het andere?

noo/tieds bw: tegenwoordig, in deze tijd; *nootieds hebt de boern te völle mes, vrogger te min*: tegenwoordig hebben de boeren te veel mest, vroeger te weinig

nös/döddeken o *nös/döddekes*: de kleinste van het gezin

nöttelig bv/bw; *~er, ~st*: mopperig, chagrijnig

nuurn* ww: het zwellen van de uier van een koe (syn: *nuursel hebm*)

O

odder* v: orde; in *odder*: akkoord; *da's neet in odder*: dat klopt niet, dat is niet goed, niet op orde; *hee is slech in odder*: hij is ziek; *hee is neet (zoo) in odder*, hij is (een beetje) ziek

oe:le* v *oe:ln*, *uultjen*: 1 uil; *den is neet onder ne oe:le uut-ebrod*: hij is niet de slimste; 2 onoplettend persoon; *uulskuukn*: uilskuiken

oet* vz (*oet* aan het verouderen en is nu veelal *uut*): uit; *komt der in, kö'j der oet (uut) kiekkn*: welkom, kom binnen; [Zie ook *uut*. Lichtenvoorde ligt ongeveer op de grens van de klinkerverschuiving van de *oe* naar de *uu*, d.w.z. dat sommige woorden al wel een *uu* hebben andere nog de *oe* en andere komen met beide klanken voor: *oet* → *uut*; *hoes* → *huus*; *moes* → ~~*muus*~~; Een regel is daarvoor niet te geven. Meervouden, verkleinvormen en afleidingen hebben vaak wel *uu*: *doem* → *dume* (ook *duumm*) → *duumken*; *loes* → *luu:ze* → *luusken*; *moes* → *muu:ze* → *muusken*; *proe:me* → *proe:mm*, ~~*pruum*~~ → *pruumken*; *roete* → *roetn*, ~~*ruute*~~, *ruutjen*; *troef* → *truu:ve*, *truufken*]

oet/stökn ww (vooral inf): repareren van textiel, verstellen; *ik mot dee bokse eerst nog oetstökkn*: ik moet die broek eerst nog verstellen; *ne oetgestökke bokse*: een gerepareerde broek (waar een of meer stukken of lappen op gezet zijn)

oge o *oogn*, *öögskn*: oog; *met de oogn ophaaln en wegbrenkn*: voortdurend in het oog houden; *ene met de oogn stuurkn*: iemand gemakkelijk de baas kunnen, aankunnen; *'n oge an iets waogn*: iets even bekijken/beoordelen

ok bw: ook; *ik ok*: ik ook; *zee kump ok*: zij komt ook

old* bv/bw ~er, ~ste: oud; *de olde leu*: de ouders, de oude mensen; *de olde leukes*: de oude mensjes, bejaarden; *'n old wief*: iemand die veel kletst; *'n oldn beer hef ne hadde snoete*: ouderdom verhardt, ook grappig bedoeld als opa zijn kleinkinderen een *baordzoentjen* (baardzoen) geeft; *in 'n old pötjen is 't good kokkn, kan 't ow ok neet anbrann*: een jonge vent kan beter een oude vrouw trouwen als hij geen kinderen wil; *op ne olde fietse mo'j 't leern*: wordt opgemerkt als iemand verkering heeft met een veel oudere partner; *old en stief en nog gin wief*: oud en stijf en nog niet getrouwd (dit is een antwoord op de vraag of iemand al verkering heeft); *olde Jan en jonge Jan lag daor op zolder*: allerlei dingen, lagen daar op zolder; *old wodn en old waen is neet 't selde*: ouderdom is moeilijk; zelfst gebr; *'t olde mot eerst op* (ook: *'n oldn trop, mot 't eerste op*) gezegd door een jongere die van een oudere iets moet doen, terwijl die vindt dat de ouderen dat ook zelf wel kunnen; *de Olde*: klavervrouw, troef in het sollo-kaartspel; *dee olde (dee olle)*: die oude vrouw; *dén oldn (den oln)*: die oude man; *Oldn Eibargn*: Olden Eibergen; *de(n) Olde(n) Iessel* v: de Oude IJssel; *'t Olde Jaor*: Oud Jaar

older m ~s: 1 leeftijd; *hee is van mienn older*: hij is van mijn leeftijd; *aevnolders*: leeftijdsgenoten; 2 ouder; (niet in enkelvoud) *mien olders (olde leu) bunt al jaorn dood*: mijn ouders zijn al lang dood

olders (*olde leu** of *oldn*) m: ouders; *miene olders (oldn, olde leu) bunt neet in 't hoese (in huus)*: mijn ouders zijn niet thuis; *zee hebt de olders (olde leu) bi-j eur in huus enommene*: ze hebben hun ouders bij zich in huis genomen

olders/huus o ~/*huu:ze*, ~/*huusken*: ouderlijk huis

Old/jaor* (ook *'t Olde Jaor*) o: Oudjaar; *de jonge leu skeet 't Olde Jaor oet met karbietbusn*: de jeugd schiet met carbidbussen het oude jaar weg; *op Oldjaor wilt olde leu gearne deurkaatn*: op oudjaarsavond spelen ouderen graag een spelletje kaart tot middernacht; [Op Oudjaar werden kinderen eropuit gestuurd om uit te kijken naar een man *'... dén zovölle neuzn an de kop hef, at der nog dage in 't jaor bunt!*] Het ging natuurlijk om *'t woordje 'nog'*.]

old/moods bv: ouderwets; *ik hebbe nog zo'ne oldmoodsn telefoon*: ik heb nog zo'n ouderwetse telefoon; *ni-jmoods*: modern

ome* m *eums*, *eumken*: 1 oom; ooms worden aangesproken met *'oom'* (of *'ome'*) + de voornaam: *oom Piet*, *ome Jan*; zie ook *eume*; [Men zegt *oom* (zonder -e) als de naam erachter begint met een klinker (*oom Antoon*), met een B, F, M, P, of W (*oom Bertus*, *oom Frans*, *oom Marinus*, *oom Piet*, *oom Willie*) of met een stomme h (*oom (H)endrik*). In alle andere gevallen is *'ome'* meestal de aanspreekvorm: *ome Jan*, *ome Tone.*]; 2 meneer; *geeft dén ome maor 'n händjen*: geeft die meneer maar een handje; kinderen mochten *ome dokter* zeggen tegen de huisarts, mogelijk om angst voor dokters weg te nemen of om met twee woorden te leren spreken; (Vrag) *heereume*: heerroom

óm/man* m (geen mv) ~/*männeken*: wildebras, wilde, ruwe jongen of man (komt van on-man, maar betekent volstrekt niet 'onmens')

onbekwaom bv/bw ~er, ~st: **1** dronken; **2** onmondig, minderjarig

onder vz: **1** onder; *holt de bene der onder!*: hou je taai!, blijf gezond!; *onder dienst*: in militaire dienst (contaminatie van het ABN 'onder de wapenen' en 'in dienst'); *onder 'n draod deur vretn*: vreemd gaan; *hee zit al onder de koo*: hij is al aan het melken; **2** dichtbij, behorend tot; *onder de karke woon*: dichtbij de kerk wonen; *onder Vraogender woon*: in Vragender wonen; **3** tijdens; *onder 't baedn*: tijdens het gebed; *onder 't etn*: tijdens het eten; *onder de karke*: tijdens de (kerk)dienst; *onder de lesse*: tijdens de les; *onder de Misse*: tijdens de Mis; *onder skooltied (skole)*: tijdens de schooluren

onder/bokse v ~/boksn, ~/boksken: onderbroek; komische benaming: *skinknbuul*

ónder-de-hánd (ook *onderhand*) bw: ondertussen; *zee bunt onder-de-hand al vot*: zij zijn ondertussen al weg; *i-j kunt dat wark onderhand wal klaor hebm*: je kunt dat werk ondertussen al wel af hebben; zie ook *ondertied*

onder/dekn ww; *ik dek(ke) onder*, *i-j dekt onder (dek i-j onder)*, *wi-j dekt onder (dekke wi-j onder)*, *ik dekn onder*, *ik heb onder edekt*: toedekken, instoppen (in bed)

onder/heer bw: onder vandaan; *de rotn kropm der onderheer*: de ratten kropen er onder vandaan

onder/skoer o ~/~s: soort afdak bij de grote deur naar de deel; *bi-jnskoer* (ook *iemmskoer*): bijenstal (soort afdak boven bijenkorven)

onder/tied bw: ondertussen, ten tijde van; *hee mos warkn, maor hee gink ondertied ok efn na 'n café*: hij moest werken, maar hij ging ondertussen ook even naar een café; zie ook *onder-de-hand*

ondeugend bv/bw ~er, ~st: **1** stout (voor kinderen); **2** gemeen (van dieren); *nen ondeugendn hond*: een gemene (bijtgrage) hond; **3** kwaad, nijdig; *hee kan heel ondeugend wae'n!*: hij kan heel nijdig zijn!; **4** kwaadaardig; *zee hef nen ondeugendn baas*: zij heeft een kwaadaardige baas

óndog* m *ondögte*, ~jen: ondeugd, kwajongen: *onzn Koen is ne echtn ondog en geet met ondögte umme*: onze Koen is een echte kwajongen en gaat met kwajongens om

óndogde (verouderd) v: ondeugende streken; zie ook *óndögte*

óndögte* (*ondogde*) v *ondögn*: ondeugende streken, baldadigheid, ongehoorzaamheid; *dén zit vol ondögte*: hij haalt steeds streken uit

óngelaogn bv/bw: echt, echt waar!; *'t is ongelaogn (waor)!*: het is echt waar! (ook: *da's zuver waor*)

onlieke* bv/bw: **1** niet waterpas; **2** ongelijk, hobbelig: *dee klinkers ligt vól(s) te onlieke*: die klinkers liggen niet waterpas of scheef

onmúndig* bv/bw ~er, ~ste: gigantisch, giga, geweldig; *ne onmundigen keeal*: een gigantische vent; *hee hef ne onmundig grootn hond*: hij heeft een geweldig grote hond; ook: *hee hef ne onvenullig grootn hond*: hij heeft een overdreven grote hond

ons (ook *onsleu*), (Harv oos*, Ziew oes) **I** pers vnw 1^e pers mv 3^e en 4^e naamv: ons; *hee gif ons(leu) (oos) wat*: hij geeft ons iets; *zee kent ons (oos) wal*: zij kent/kennen ons wel; **II** wederkerend vnw; *wi-j hebt ons vegist*: we hebben ons vergist; **III** (bestanddeel van) wederkerig vnw: elkaar; *wi-j kent ons mekare al jaorn*: wij kennen elkaar al jaren; **IV** bez vnw: ons (Harv oos, Ziew oes); (vr) *onze (oze) koo*: onze koe; *Onze Vader* (gebed), *onzn (oozn) hond*: onze hond; *ons* (Harv oos, Ziew oes) *hoes*: ons huis; maar: *ons va*, *ons moo en onze opoe*: ons vader, ons moeder en onze oma; zelfst gebr (o) *'t onze ('t oze)*: het onze; *dat (land) is 't onze*: dat is ons land

onthold maakn* ww uitdrukking, voor vervoeging zie *maakn*: onthouden; *daor he 'k gin onthold van emaaht*: dat heb ik niet onthouden; *zorgt da 'j der onthold van maakt!*: vergeet dat niet!

ónvenul* m ~n: woesteling, overdreven sterk (wordt vaak verwisseld met *onbenul*)

onvenúllig bv/bw ~er, ~ste: **1** grof, bot; *ne onvenulligen keeal*: een grove (botte) vent; (wordt vaak verwisseld met *onbenullig*); **2** overdreven, heel erg; *onvenullig groot, lomp*: overdreven groot, lomp; zie ook *onvenullig*

onweer (verouderd *skoer*) o ~s, ~ken: onweer; *onweer in 't kale holt, gif 'n veurjaor skraol en kold*: onweer in bladerloze bomen (dus in de winter of het vroege voorjaar), betekent een koud voorjaar; zie ook *skoer*

ónwies* **1** bv/bw *onwie:zer*: onverstandig, onzinnig, idioot, dwaas e.d.; *wat 'n onwies riedn!*: wat een onverstandige manier van rijden (te hard o.i.d.); *wat 'n onwies doon!*: wat een onverstandige actie!; **2** als bw een veel gebruikte versterking van bijvoeglijke naamwoorden: heel, erg, zeer enz.; *onwies vrog, onwies zwaor, onwies mooi*, enz.

onze (Harv *oze*, Ziew *oeze*) bez vnw vr 1^e pers mv: ons; (vr) *onze (oze) koo*: onze koe; *Onze Vader* (gebed); *onzn (oozn) hond*: onze hond; (onz) *ons hoese*: ons huis; maar: *ons va*, *ons moo en onze opoe*:

ons vader, ons moeder en onze oma; zelfst gebr (ev v en mv) *de onze*: de onze; *dee koo is de onze*: die koe is van ons; (mv) *dee beume bunt de onze (onze)*: die bomen zijn van ons

onzn (Harv *oozn*, Ziew *oezn*) bez vnv m 1^e pers mv : ons; (m) *onzn (oozn) hond*: onze hond; (vr) *onze (oze) koo*: onze koe; (onz) *ons (oos) hoes*: ons huis; maar: *ons va, ons moo en onze opoe*: ons vader, ons moeder en onze oma; zelfst gebr (ev m) *den onzen*: de onze; *den trekker is 'n onzn*: die trekker is van ons; *de onzn (onze)*: ons gezin, onze partij, ons team

oom m *eums, eumken*: oom; zie ook *ome*

oom/zegger m ~/*zeggars*, ~/*zeggertjen*: neef of nicht: zoon of dochter van broer of zus; (*tantezegger* is de vrouwelijke vorm); zie ook *naeve* en *nichte*

oor o *öörken oor*: oor; zie ook *aor*

oos (Harv, Ziew *oes*) bez vnv: ons; zie ook *ons*

oozn (Harv) bez vnv: ons; zie ook *ons*

op I bw: **1** in combinatie met een ww geeft het bw *op* uiting aan het ongeduld van de spreker; *kom op!*, *geef op!*: geef het nu onmiddellijk!; *Mie:ne, mieg op!*; dit is de laatste zin van een bekend mopje over een boer die naar Enschede gaat; zie ook *mie:gn*; **2** op, leeg; *'t hoeft neet op al is 't lekker!*: als terechtwijzing voor kinderen die teveel beleg op het brood doen; **II** vz (van plaats): op, aan, in; *op daele*: op de deel; *op de Stegge woon*: aan de Stegge wonen; *Baks en Staevns wont op 't Flee*: Baks en Stevens wonen in het Flee; *hee wont op Harvele, op 'n Kraanbarg*: hij woont in Harreveld, in Kranenburg (gem. Bronkhorst)

op...an bw: heen (richting aanduiding); *hier op*: hierheen, *op mi-j an*: naar mij toe; *op hoes an*: naar huis (ook: *op hoes op*)

op/krie:gn sterk ww, voor vervoeging zie *krie:gn*: oprapen; *krie:gt mi-j dat is op*: raap dat eens voor me op

op/nemm (zich) sterk ww; voor vervoeging zie *nemm*: steigeren (paard), overend komen: *'t peead nam zich op en ging der vandeur*: het paard steigerde en ging er vandoor

opoe v ~s, ~tjen: **1** oma; **2** ook aanspreekvorm voor oude vrouw; *oma* werd vroeger veel minder gebruikt; *gro(o)tmoo* of *opoe* was de aanspreekvorm; *zee hef opoetjen op visite*: zij is ongesteld

op/pasn ww; *ik pas(se) op, i-j past op (pas i-j op), wi-j past op (passe wi-j op), ik pasn op, ik heb op-epast*: **1** oppassen, opletten, surveilleren; **2** verzorgen (van zieken); *zee hef dén oldn eume in zien leste jaor op-epast*: zij heeft die oude oom in zijn laatste jaar verzorgd; **3** opwachten; *ik pas ow bi-j Petrus op*; ik wacht je bij de hemelpoort op; *dee oppasseri-je*: dat voortdurende opletten

opper m ~s, ~tjen: **1** stapeltje hooi in weilanden klaar om opgeladen te worden, ook *heujopper*; **2** hoop stront; *oppern* ww: hooi bijeenhalen tot oppers, werken als opperman

op/skeetn sterk ww; voor vervoeging zie *skeetn*: **1** opschieten, voortmaken; **2** opkomen van zaad; *a'j opskeet, krie'j ne zaadkop*: haast je niet (letterlijk: als je 'ontkiemt', krijg je een zaadkop)

op/sköttelink* m ~s, ~sken: puber; zie ook *halfwas*

op/skrie:vn sterk ww; voor vervoeging zie *skrie:vn*: opschrijven, bekeuren; [*Jan T'ros fietstn is 'n maol met losse hande. Veldwachter Piepers zag dat en heel um an. "Waorumme heb i-j feiluk 'n stuur an de fietse?"*], *vroog'e venemstig. "Da's verdomd makkelijk met 't opstapm"*, zei Jan. *'t Verhaal geet, dat Piepers dat good von en Jan maor neet hef op-eskrevene, want hee had zelf ok kolde hande.*]

op/sloekn sterk ww; voor vervoeging zie *sloekn**: inslikken, doorslikken

op/stekn sterk ww; voor vervoeging zie *stekn*: **1** met een (hooi)vork hooi of garven aangeven aan iemand op de wagen of in de berg of mijt; **2** (schoolterm) gevonden voorwerp of gevonden geld in alle klassen laten zien; *in de klasse mo'j n vinger opstekkn, a'j wat wilt zegn*: in de klas moet je de vinger opsteken als je iets wilt zeggen

Opstrop o: Ochtrup (Dld); [De naam is bekend uit een tip die men aan kinderen gaf als die zich verveelden en vroegen: *wat za'k doon?* Men antwoordde dan met het volgende rijmpje (*tweede regel* onzeker): *na Opstrop gaon hen pispötte bakn, dan (ku'j ze naotied zelf te bastn) smakn.*]

Op/trekn sterk ww; voor vervoeging zie *trekn*: **1** uittrekken, optrekken (van knollen bijv); **2** intrekken (van de melk, door een koe); *de melk weer optrekn*: een eerder (aan)bod terugnemen

op/zetterken* o ~/*zetterkes*: snoepgoed van kleine biscuitjes, die uit twee delen bestaan en die je op elkaar kunt zetten, in de vorm van beestjes, sommige met suikergoed

osse m *osn, ösken*: **1** os; *'n osse is 'n ongetrouwdn eume van 't kalf*: eufemistische, uitleg aan kinderen over het wezen van een os; *dat zei 'n osse ok of 'n osse hef 't ok ehad*: wordt wel gezegd als

iemand klaagt over iets dat hij kwijt is en zegt dat hij het zo-even nog had; *slaopm as ne osse*: diep in slaap zijn; *den osse is nog neet vet*: wordt gezegd als iemand het licht onnodig laat branden; **2** domoor **ow I** pers vnm 3^e pers ev/mv, 3^e en 4^e naamv: jou, jullie; *hee gif ow wat*: hij geeft jou/jullie iets; *zee stuurt ow weg*: zij stuurt jou/jullie weg; **II** bez vnw: jouw, jullie; (o ev/mv) *dat is ow beumken*: dat is jouw/jullie boompje; (v ev/mv) *dat is owe fietse*: dat is jouw (jullie) fiets; (m ev/mv) *dat is owen keeal*: dat is jouw (jullie) man; zelfs gebr (ev mv) 't owe, 'n own, de owe: het (de) jouwe **owe** bez vnw 2^e pers ev/mv: jouw, julie; zie ow **II**
ow/leu* pers vnw 3^e pers mv, 3^e en 4^e naamv: jullie; *wi-j geeft owleu ne hand*: wij geven jullie een hand; *ik mot owleu nog efn wat vraogn*: ik moet jullie nog even iets vragen; zie ook *i-jleu*
oze (Ziew oeze) bez vnm 1^e pers mv (Harv oze, Zieuw oeze): onze (ons); zie ook *ons, onze, onzn*

P

paa o ~'n, ~'tjen: **1** paar, stel; *dee skone kost 24,95 't paa*: die schoenen kosten 24,95 per paar; *bruudspaa*: bruidspaar, *echpaa*: echtpaar; **2** weinig, enkele; *der kwamm maor 'n paa leu kiek*n: er kwamen maar een paar mensen kijken

pad o *pade* (pae), *paedjen* (paeken): pad, weggetje; *zee hef störeg 't pad tusn de bene*: zij is niet zo vaak thuis; *i-j mot dat pad nemm*: je moet dat pad nemen

pafken* (*paafken*) ww; *ik pafke*, *i-j pafket* (*pafke i-j*), *wi-j pafket* (*pafke wi-j*), *ik pafken*, *ik heb epafket*: **1** veel (tabak) roken; *i-j zoln is wat minder pafken!*: ga eens wat minder roken!; syn *rookn*, *reukn*; **2** knallen; *heurt dee jagers weer is pafken*: hoor die jagers weer eens knallen

pahei* (ook *behei*) o/m: poeha, lawaai, drukte, poeha; *hee kwam binnen met 'n groot pahei*: hij kwam met veel lawaai binnen; *foi wat 'n pahei!*: foei, wat een drukte (poeha)!

palm m: buxus sempervirens; syn *palmbeumken* of *palmbusken*; [Men noemt buxus *palm* w.s. omdat die in r.-k. kerken gebruikt wordt op Palmzondag. *De palmpaasn(stok) wodt met palmtäkke* (*palmtäskes*) *versierd*. De palmpaas werd met palmtakjes versierd. Van de dikkere takken van oude *palmbeumkes* maakte men handvatten voor beitels (bron: B. Tanck, Lievelede)]

panne v *pann*, *pänneken*: **1** pan (van metaal); *dree-in-de-panne*: drie-in-de-pan dat zijn drie kleine pannenkoekjes die tegelijk in één heel grote pan gebakken zijn; zie ook *pot*; **2** dakpan; *Geers had ne cementpannfabriek*; *zee maakn daor ok grote, holle bouwstene*: Geers had een cementpannenfabriek; ze maakten daar ook grote, holle bouwstenen; *pannemäöltjen* (ook *pannebier*): feestje voor de werklui als de bouw van een nieuw huis zo ver gevorderd was dat de dakpannen erop konden; **3** grote schop met korte steel; een grote schop met een lange steel is *ne batse*; zie ook *batse*

panne/koke* v ~/*kookn*, ~/*keuksken*: pannenkoek; *de eerste pannekoke is veur de kinder*: je kunt beter even wachten, want het eerste (bak)product mislukt soms (of zijn kinderen zo ongeduldig?)

panne/mäöltjen (ook *pannebier*) o *pannemäöltjes*: feestje voor de werklui wanneer de bouw van een nieuw huis zo ver gevorderd was dat de dakpannen erop konden, dan werd er een groene boomtak aan nokbalk geslagen

paol m *päöle*, *päöltjen*: **1** paal; **2** slagboom; *geld op 'n paol leggen*: geld betalen (tolgeld?); **3** landsgrens; *hee wont aover (an de andere kante van) 'n paol*: hij woont in Duitsland; **4** been (ironisch); *hee hef 'n paa beste päöle*: hij heeft een paar stevige benen

päöln* ww; *ik päöl(e)*, *i-j päölt* (*päöl i-j*), *wi-j päölt* (*päöle wi-j*), *ik päöln*, *ik heb epäöld*: met grote stappen (overdreven) lopen (ook met moeite lopen); *daor kwam e anpäöln*: daar kwam hij aanlopen

Paoske* (verouderd) v (nu *Paosn* m) (vaak met lidwoord); *met (de) Paoske*, *met (d'n) Paosn*: met Pasen, op Pasen; *zoo drok as 'n driethuus op Paosn*: erg druk; *veur Paosn gink de kachel weer op 't zolder*: voor Pasen ruimde men de kachel op; *op eerstn Paosdag gingn de leu weer in 't blote pak na de karke, al sneejen 't ok*: op Paaszondag ging men zonder winterjas naar de kerk, al sneeuwde het; zie ook *Paosn*

Paosn v: Pasen; *zoo drok as 'n driethuus op Paosn*: erg druk; *paosblome*: narcis; *paosei*: paasei; *ene rech veur paosn en pinkstern kiek*n: iemand recht in het kruis kijken; zie ook *Paoske*

paos/vuur* o ~/*n*, ~/*ken*: paasvuur, een traditie om op de avond van eerste Paasdag grote vuren te maken, waarvoor het hout door diverse verenigingen bijeengehaald is; [in Zieuwent is vaak het grootste vuur van de omgeving. Als de wind gunstig staat, is de rook van de vele paasvuren in het Oosten soms tot in Holland te ruiken!]

Papen/diek, straat in Lievelede en Eefsele; [De naam zou iets te maken kunnen hebben met illegale, katholieke, geestelijke bijstand in de 17e en 18e eeuw. In Eefsele is een *Veldpapendiek*, maar die naam daar schijnt weer ontleend te zijn aan een bewoner met de naam Papen. Zijn huisje staat nu in het openluchtmuseum in Arnhem. De *Papendiek* is één van de eerste wegen in Lievelede waarvan een stukje (van de Lievelelderweg tot het schoolplein) bestraat werd met kinderkopjes.]

pasn ww; *ik pas(se)*, *i-j past* (*pas i-j*), *wi-j past* (*passe wi-j*), *ik pasn*, *ik heb epast*: **1** passen (qua grootte); **2** ww (alleen in de 3e pers ev): bevallen, te pas komen, van pas komen; *dat past mi-j wal good*: dat bevalt me wel goed, dat komt me wel goed van (te) pas

passe* v: bestemde plaats(?); komt voor met het vz *te*: *hee is vandage slech /(neet) good /(neet) bes te passe*: hij is vandaag (niet) goed in orde

peead* o ~e, ~jen: paard; *'t peead zeukn en derop zitn*: zoeken naar iets wat je al hebt (gevonden); *'t kump te peead en geet te voot*: ziekte of ongeluk komen snel en gaan langzaam weer over; *dat hölt nog gin peead vol*: dat kan zelfs de sterkste niet volhouden; *hechtn as 'n old peead veur 'n ploog*: hevig hijgen; *dos as 'n peead hebm*: erg dorstig zijn; *wat good is veur n peead is veur ow ('n mens) ok wat weead*: haver(mout) is ook goed voor mensen, gezegd tegen kinderen over havermout

peeade/fonds o ~n; onderlinge paardenverzekering; [*fonds* of *brandkaste* zijn benamingen voor een verzekering. 'n Veefonds was een onderlinge veeverzekering. *De Levelder Brandkaste* was een bekende brandverzekerin (nu OVN)]

peeas bv/bw ~er: paars (kleur); *peease bloomm*: paarse bloemen

péétrollie (*peetröllie*, *pètrollie*) m: petroleum; zie ook *peterollie*

pepper/köörne v/m/o(?) ~/köörne, ~/köörntjen (alleen in de verkleinvorm en het mv): peperkorrel; *in 'n zoerkool heurt duftig wat zwatte pepperköörne*: in de zuurkool horen flink wat zwarte peperkorrels

pere* v *peean*, *peerken*: peer, perenboom; namen van perenrassen zijn o.a.: *botterpere*, *juttepere*, *klap(s)pere*, *köttelpere*, *sukerpere*, *winterpere*; zie ook *braodpere* en *hegepere*

Periés o: plaatsnaam, Parijs

pes/voor o: persvoer (geperst gras); *pes(voor)koe:le*: kuil, opslag van geperst gras [tegenwoordig wordt gras ingekuild (*in-ekoe:ld*) om *pesvoor* te maken; zie ook *in/koe:ln*]

petatter m ~ s: klap, oorvijg; *hee kreeg mi-j toch ne petatter!*: hij kreeg toch een klap!

péter/ollie (*peetröllie*) m: petroleum; *in de skoppe he 'w nog ne peterollielampe hangn*: in onze schuur hangt nog een petroleumlamp; *met peetröllie en ne kipmvere wodn 't uurwark van de klokke klaor-emaakt*: met petroleum en een kippenveer werd het uurwerk van de klok gereinigd

pet/eume* m ~/eum(e)s, ~/eumken (nooit: pet-oom of pet-ome): peetoom; *ik bun peteume aover* (van) *mien jongste breur*: ik ben de peetoom van mijn jongste broer

pet/tante (*pettemeuje**) v ~s: peettante

pette* v *petn*, *petjen*: pet; *i-j konn um onder de pette wal vangn*: hij was er stil van, hij was onder een hoedje te vangen; *ne pette vol*: een hele boel (eieren of ander klein spul); *in de pette kiekn*: bidden, verlegen zijn; *met de pette kriegn*; slaag krijgen met (de klep van) de pet; *skudt 't mi-j maor in de pette (dan za 'k 't morgn wal is uutzeukn)*: dat is me te moeilijk, letterlijk: gooi het maar in mijn pet (dan zoek ik het morgen wel eens uit; *he 'j 'n veugeltjen onder de pette?* of *he-j de veute kold?* waren retorische vragen aan iemand die zijn pet in huis ophield)

piel/ende* v ~/endn, ~/endeken: eend (ook *deux cheveux*); zie ook *ende* en *ente*; eenden worden wel geroepen met: *piele, piele, piele!* [*In Vrag roept men de kippen met: poele, poele, poele*. Komt dat uit het Frans?]

pie:ne v *pie:ntjen*: pijn, verdriet, moeite; *pie:ne vret vleis*: van pijn word je mager; *dat is de pie:ne neet weerd*: dat is de moeite niet waard; syn: *zeerte* (ook *wee*)

pie:ne/köttel* v(m) ~/köttels, ~/kötteltjen: **1** kleinzerig persoon; **2** angsthaas; *kleinn Jan is ne pie:neköttel*; kleine Jan is een bangerik (kleinzerig)

piepe* v *piepm*, *piepken*: pijp; *de piepe läög hebm*: doodmoe zijn; *dat is nog gin piepe tebak weead*: dat is niks waard; *ne piepe tebak*: een pijp tabak; *pieptebak*: pijptabak; *boksnpiepe*: broekspijp; *kachelpiepe*: kachelpijp

pie:p/konte v ~/~n, ~/kuntjen: klager, zeur

pie:pm* ww; *ik pie:p(e)*, *i-j pie:pt* (*pie:p i-j*), *wi-j pie:pt*, *ik pie:pm*, *wi-j pie:pm*, *ik heb epie:pt*: **1** piepen; *de deure pie:pt*: de deur piept; **2** hijgen; *a 't dén opsteet, dan pie:pt e al*: als hij opstaat, hijgt ie al; **3** (al snel) huilen; **4** klagen; *dén pie:pt aoveral aover*: die klaagt overal over [ondanks de stemloze -p na de ie is de ie: toch lang; je verwacht een korte.]

piep/verstopm* o: verstoppertje (het schijnt dat de verstopper dan af en toe 'piep' moet zeggen)

pietjen o *pietjes*: **1** luis; **2** (kleine) glazen knikker; *in de jaorn vieftig kreeg i-j as reclame pietjes in de abroflesn*: in de jaren '50 kreeg je als reclame (glazen) knikkers in flessen met vloeibare Abrozeep

pietjes/skeetn ww (alleen als inf): knikkeren met glazen knikkers; [*Pietjesskeetn* deed men vooral op het schoolplein, voor en na schooltijd. De *pietjestied* was in het voorjaar en er waren o.a. de volgende knikkerspelen: *pötjeskeetn* of *kuultjeskeetn*, *kringeltjenskeetn* (*kroonskeetn*) en *lijntjeskeetn*] *dee pietjessketeri-je*: het geknikker, het knikkeren

pik/draod m ~/dröä, ~/dröädjen: pikdraad; een soort vliegertouw dat met pek is bewerkt en dat schoenmakers gebruiken bij het maken of repareren van schoenen en paardentuigen

pikkerig bv/bw ~er, ~ste: kleverig, plakkerig

pikkeröske* v ~n, (plantnaam) bies pitrus; [Gebruikt als vlechtmateriaal bij het stoelematten.]

pikn ww (alleen 3^e pers); *dat pikt, dat pikn, dat hef epikt*; **1** kleven; *de hande pikt mi-j*: ik heb kleverige handen; **2** ww *ik pik(ke), hee pikt, wi-j pikt (pikke wi-j) ik pikn, wi-j pikn, ik heb epikt*: stelen; **3** accepteren, aannemen

pinne v pinn, ~ken: **1** pin; *ene de pinne op de neuze zetn*: iemand een uitbrander geven (of onder druk zetten); *op de pinne zitn*: gepikeerd zijn; *pinneken trekn*: strootje trekken; **2** vrek; **3** nijdas, nijdigaard

pinnig bv/bw ~er, ~st: **1** gierig, zuinig; *hee is gruwelijk pinnig*: hij is erg zuinig; **2** nijdig; *i-j hoeft neet zoo pinnig te doon!*: je hoeft niet zo nijdig te doen!

pisn ww; *ik pis(se), i-j pist (pis i-j), wi-j pist (pisse wi-j), ik pisn, ik heb epist*: plassen (*mie:gn*, voor paarden); *teegn de wind in epist hebm*: ongewenst zwanger zijn; *kiekn as ne henne dee 'n hane zag pisen*: verbaasd kijken; *wo 'j 'n köpken tee? Daor ku 'j better van pisen as van 'n handvol spiekers*: een uitnodigend gezegde; *pas op, hee pist gäte in de grond van owwe centn*: let op, hij maakt misbruik van jouw goedheid; *zoo neudig motn pisen, dat e de mutse (pette) der wal an kan ophangn*: heel nodig moeten plassen; *neet met vuur spöln, vannach pis i-j in bedde!* (gezegd tegen kinderen, die met vuur speelden); *dee pisseri-je*: dat voortdurende plassen; *dat gepis(te) naost 't café vin 'k smerig*: dat urineren naast het café vind ik smerig; zie ook *mie:gn*

pis/pot* m ~/pötte, ~/pötjen: po, nachtspiegel; *ne vloot ku 'j ok in 'n pot vezoepm*: je kunt iets ook anders aanpakken; [Als een kind zich verveelde en vroeg wat het kon gaan doen, werd wel geantwoord met het volgende rijmpje: *na Opstrop gaon hen pispötte bakn; dan ku 'j later kopot smakn* (het onderstreepte is onzeker). *Opstrop* is Ochtrup (BRD), waar pottenbakkerijen waren; zie *Opstrop*.]

pis/pötjen* o ~/pötjes: **1** kleine po; **2** haagwinde (plantennaam)

plaatse* I v plaatsn, plaatsken: **1** plek, plaats, plein, binnenplaats; **2** boerderij (bedrijf met grond); *hee hef zich ne mooie plaatse ekoch*: hij heeft een mooie boerderij gekocht; **II** bw: *in plaatse (in stae)*: in plaats van: *baedt ow maor in plaatse!*: bid liever!; zie ook *stae*; (bijw bep) *op plaatse*: op zijn plaats: *dat steet neet op plaatse*: dat staat niet op zijn plaats; *hee hef wat van plaatse (in de rugge)*: hij moet naar de fysiotherapeut/knokkenzetter; *ik hebbe de kinder op plaatse*: mijn kinderen zijn het huis uit

pladde v pladn (plaren), pläddeken: voet; *op blote pladn*: op blote voeten

plarkn ww (vooral als inf.): *ik plark(e), i-j plark(e)t, hee plark(e)t, wi-j plark(e)t, wi-j plarkn, zee hebt eplark(e)t* (beter: *zee leepm doar te plarkn*): ruw, lompen lopen

plakke v plakn, pläksken: snee (brood, worst e.d.); *ne plakke bloodwoste*: een plak bloedworst; *ne plakke stoete*: een snee brood; *twee plakn tarwn* (Liev stoete): twee sneden brood; zie ook *snee*

plaogn ww; *ik plaog(e), i-j plaogt (plaog i-j), hee plaogt, wi-j plaogt (plaoge wi-j), ik plaogn, wi-j plaogn, ik heb eplaogd*: **1** plagen, pesten, lastig vallen; **2** zich plaogn: zich inspannen; *zich de rugge plaogn*: zwaar werk doen; *plaogt ow maor neet zo*: doe het maar kalm aan; *plaogt ow maor is ne kere!*: span je maar eens wat in!; *dat geplaogte*: dat geplaag, *dee plaogeri-je*: die plagerij

plas* m pläske(?), pläskén: **1** kaal stuk grond, ook wel betegeld; **2** plein; zie ook *plaatse*

plat I o: dialect: *zee kent al 'n betjen plat*: zij kent al wat dialect; **II** bv/bw ~ter, ~tste: **1** plat, vlak; **2** onbeschaafd; *plat praotn*: onbeschaafd spreken, dialect spreken; *dat is platte praot*: dat is onnette praat

plate v plaatn, plaetjen: **1** plaat; **2** grote plak vlees, kaas o.i.d.; *plaetjes*: gebakken aardappelschijfjes; *Plaetjes Tone*: bijnaam van wijlen Toon de Wolf uit Lichtenvoorde; **3** voorhoofd; *ene veur de plate slaon*: iemand in zijn gezicht (op zijn voorhoofd) slaan; *op de plate valn*: op zijn gezicht vallen

platin m: (zeer verouderd) (iemand met een) kale kop; ook in de bijnaam '*Platin Ni-jnhoes*'; zie *Veelkleurigheid in een parochie*, foto op blz. 39 en op een foto bij het *Mellinkhuus* te Lichtenvoorde

pleean* ww; *ik pleer(e), i-j pleeat (pleer i-j), wi-j pleeat (plere wi-j), ik pleean, heb epleead*: **1** gooien, schieten; *Jan geef um ne skötte, dan zal Gait 'm der wal in pleean!*: Jan zet hem voor, dan schiet Gait hem er wel in! (typering van het voetbalspel in de buurschappen); **2** vallen met veel lawaai en geweld; *veur de grond pleean*: op de grond vallen; **3** knallen van vuurwerk; *pleeadöpkes*: klappertjes; *dat gepleeate*: dat geknal; *dee pleeaderi-je*: het knallen

plodde* (plorre) v plodn (plorn), plöddeken (plörreken) oude lap, flard, vod; *plodnkeal*: voddeman; *nemt maor ne olde plodde (plorre)*: neem maar een oude lap; syn *todde*

plodderig* bw/bv ~er, ~st: in lompen, slordig gekleed; *dén löp der altied zoo plodderig bi-j*: die is altijd zo slordig gekleed

plodn/keal* m ~s, ~tjen: handelaar in lompen

plonder/melk* v: zure melk met stremsel, volgens het Grolse en Lichtenvoordse woordenboek, maar volgens het Eibergs woordenboek betekent het 'afgeroomde melk'; [Er is een soort plaagliedje dat er misschien verband mee houdt: *Hatman, statman, plonder in de bokse.*]

ploog (ploge*) m ~n, *pleug(e)sken*: ploeg; *hechtn as 'n old peeade veur 'n ploog*: hevig hijgen; *ik had vandage 'n hond veur de wagen, sik veur de zeise, hane veur 'n ploog*: (Zieu) ik had vandaag een pechdag of een vreemde dag

poche/breur m ~s: blaaskaak; zie *poche/buul*

poche/buul* m ~/~s, ~/~tjen: blaaskaak, opschepper; syn *poche/breur, procureur*

pochn ww; *ik poch(e), i-j pocht (poch i-j), wi-j pocht (poche wi-j), ik pochn, wi-j pochn, ik heb epochn*: *pochen*: 1 opscheppen; 't kan gin pochn lie:n: het heeft geen geweldig resultaat; 2 (*pochn op*) prijzen; *a'j bi-j n boer op deale komt, mo'j zeker pochn op ziene beeste*: als je bij een boer op de deel komt, moet je vooral zijn koeien prijzen; *dat gepoch(te)*: dat opscheppen; *dee pocherij-je*: die opschepperij

poele lokroep om de kippen te roepen (in Vragender); zie ook *tieke*

poemel m ~s, ~tjen: koosnaam voor kind

poeterig* bw/bv, ~er, ~ste: smoezelig, groezelig, smerig; 'n *poeterig menneken*: een smerig mannetje

poetje o, ~s: smeerpoets, vuil persoon

pogge* o *pogn, pöggesken*: (jong) varken; *pogn vangn*: bij een zeug wachten, die moet werpen

pokkel m ~s, ~tjen: 1 rug; *van knoln roen krieg i-j 't mangs in 'n pokkel*: van knollen plukken krijg je het soms in de rug; *op 'n pokkel krie:gn*: slaag krijgen; 2 hoge rug, bochel

pokkeln ww; *ik pokkel(e), i-j pokkelt (pokkel i-j), wi-j pokkelt (pokkele wi-j), ik pokkeln, ik heb epokkeld*: zwaar en langdurig werken; *dat gepokkel(te)*: dat harde werken; zie ook *äözn, pöttern*

pompe v *pompm, pumpken*: pomp; *de pompe steet dreuge*: de pomp staat droog; *hee steet onder de pompe*: hij is zich aan het wassen (douchen); *pompslaegel*: pompzwengel

pond* m *pondn*: pond, half kilo; *ponds-pondsgewie:ze vedeeln*: eerlijk verdelen

pork* m (mv?) *pörksken*: peuter; meest in combinatie met het bv *kleinn*: *d'n kleinn pork*

porkn* ww; *hee porkt, hee porkn, hee hef eporkt*: 1 dribbelen of een andere wijze van (komisch?) lopen vooral door heel jonge kinderen; 2 iets ergens insteken en heen en weer bewegen: *in 't vuur porkn*: in het vuur poken; *zit ow neet zoo in de neuze te porkn*: zit niet zo in je neus te peuteren; *dat geporkte*: dat gepook, dat gepeuter

porre v *porn, ~ken*: (kachel)pook (verband met het ww *porn*: poken) ook: *pòriezer**; 't *hef vanach zoo had evraorne, dat de porre stief bi-j de kachel hönk*: het heeft vanacht zo hard gevoren, dat de pook stijf bij de kachel hangt; *met de porre in 'n nekke slaon*: (een konijn o.i.d.) doden door een nekslag

porre/wottel v ~s, ~tjes: klein kleutertje

pos* v *pöste, pösken* (ook *posjen*): 1 paal, deurpost, (gebint?); *dat zit hier in de pöste*; dat (pos. of neg.) zit hier als het ware in de grond of het huis; *hee hunk (hoeft) maor 'n betjen um de pöste*: hij zit maar een beetje thuis; *binn de pöste blie:vn*: thuis (binnen) blijven; *de pöste oet 't hoes drietn*: vreselijk aan de diarree zijn; *de varve neet van de pöste loopm*: zich niet erg druk maken; 2 *pöste* (zeer verouderd): een aantal adressen, die door burens bezocht moeten worden om een begrafenis aan te kondigen; de adressen werden soms door loting verdeeld: *onzn buurman is dood, dus ik mot hen pöste haaln*: onze buurman is dood, dus ik moet de adressen halen, waar ik het overlijden moet aanzeggen

pot m *pötte, pötjen*: 1 kookpot, pan; *in 'n old pötjen is 't good kokn, kan 't ow ok neet anbrann*: een jonge vent kan veilig een oudere vrouw trouwen als hij geen kinderen wil; *zoo drok (vol) as 'n pötjen met piern*: erg druk (vol) zijn; *ok nog ne bone in 'n pot doon*: ook nog iets (van weinig belang) zeggen (spuit elf geeft ook nog modder); 2 po, nachtspiegel; *a'j vleu neet kunt dooddrukn, ku'j ze in 'n pot vezoepm*: je kunt het ook anders aanpakken; 3 *pötjen*: een pak (slaag); 'n *pötjen smeer*: een pak slaag; *pötjen*: wit porcelainen isolatiepot waarmee schrikdraad aan een paal bevestigd werd; zie ook *panne*

pot/duuster bw/bv: pikdonker

pot/duustern m: het pikgedonker; *in n potduustern*: in het pikgedonker

pötje/skeetn o knikkerspel waarbij men knikkers in een kuiltje (*pötje*) moest schieten ook wel *kuultjeskeetn* genoemd

pot/kamer* v ~/~kamers, ~/~kämeken: de ruimte waar de fornuispot stond

pot/lood o ~/~löö, ~/~löödjen: potlood; *i-j hebt leu en potleu (!) en stumpkes* (letterlijk: je hebt mensen en potloden en stompjes), gezegd uit verbazing over iemands gedrag of karakter: er zijn nu eenmaal gekke mensen; zie ook *leu*

potn ww: *ik pot(te), wi-j pot, ik potn, ik heb epot*: **1** poten (planten); *wi-j mot de eeapls nog potn*: wij moeten de aardappels nog poten; **2** geld in de pot doen (spel) of een knikker in het knikkerkuiltje schieten; *pot-eeapls*: pootaardappels

potsig* bw/bv, ~er, ~ste: grappig, koddig, leuk; *dat is 'n potsig dinge*; dat is een leuk meisje; *onzn Rob kan mangs potsig oet 'n hook komm*: onze Rob plaatst vaak onverwacht grappige opmerkingen

pradde* (ook *pratte* en *spradde*) v/m *pradn, präddeken*: mopperaar, ontevreden persoon

pradn* (ook *spradn, pratr**) ww (hoofdzakelijk als inf): mokken, stilletjes mopperen; *hee zit altijd maor te pradn*: hij zit altijd maar te mopperen; *dat gepradte, dee pradderi-je*: dat gemopper

praeke/beeard* m ~/*beeardns, ~/beeardjen*: praatgraag type, praatjesmaker; ook *praekebuul* en *praotebuul*

praekn ww; *ik praek(e), i-j praekt (praek i-j), hee praekt, wi-j praekt (praeke wi-j), ik praekn, wi-j praekn, ik heb epraekt*: **1** preken; *of ne pestoor, of ne domeneer*; *ze praekt allebeide*: welke kerk ook, er wordt overal geprekt (?); **2** breedsprakig zijn, kletsen; *hee praekt 'n ander van 'n stoel*: hij lult een ander van de stoel

prakkezeern ww; *ik prakkezeer(e), wi-j prakkezeert (prakkezere wi-j), ik prakkezeern, wi-j prakkezeern, ik heb eprakkezeerd*: diep nadenken, piekeren

praot v/m *prätöjen*: gerucht, gesprek, gespreksstof; *der is praot van dat ...*: men zegt dat ...; *de praot geet ...*: men zegt dat ...; *daor krie'j praot van*: dat geeft geroddel; *dén kan de praot wal an de gange holn*: die kan het gesprek wel aan de gang houden; *maak daor gin praot van*: vertel dat niet verder

praotn ww; *ik praot(e), hee pröt, wi-j praot (praote wi-j), ik praotn, wi-j praotn, ik heb epraot*: praten; *as moder leer i-j de kinder 't praotn, maor later leert zee ów 't praotn wal af*: volwassen kinderen leggen hun ouders later vaak het zwijgen op; *zee praot van snee*: men verwacht sneeuw; *praotebuul*: praatgraag type; zie ook *afpraotn*; *dat gepraat*: dat gepraat; *dee praoteri-je*: dat geroddel

praots* bv/bw: praatgraag, loslippig; *hee is adeg praots*: hij praat graag, ook: hij is loslippig

prente v *prentn, prentjen*: **1** prent, foto; *met zien aln op 'n prentjen, dan löp 't op 'n endjen*: als men groepsfoto's gaat maken, dan is er iets aan de hand; *met zien beidn op 'n prentjen, dan löp 't op 'n endjen*: ga niet te snel met je verkering op de foto; **2** gedachtenisplaatje; zie ook *bidprentjen*

prie:zn ww; *ik prie:z(e), i-j prie:st (prie:s i-j), wi-j prie:st (prieze wi-j), ik prie:zn, i-j prie:zn, wi-j prie:zn* *ik heb eprie:sd*: prijzen (eren); *vet prie:zn*: na de slacht het vlees keuren met een borrel

procureur m ~s: blaaskaak, opschepper; zie ook *pochebuul*

proe:me* v *proe:mm, pruumken*: pruim; *ries met proe:mm*: rijst met pruimen; *alle proe:mn in 'n drek*: alles is verprutst; *van de proe:me spi-jn*: assertief reageren, van zich af bijten; *jongeleu kunt tegenswaorig allene maor zoepm, toepm en op de proe:me kroepm*: klacht over wat de jongelui van tegenwoordig allemaal verkeerd doen (zuipen, toepen en op de 'pruim' kruipen); als iemand vroeg hoe laat het was, werd er soms geantwoord: *kwaat aover de proe:me*; *a'j had loopt, ku'j de pitte nog inhaaln*: kwart over de pruim; als je hard loopt, kun je de pit nog inhalen

proe:mm/boom* m ~/*beume, ~/beumken*: pruimenboom; *deur 'n proe:mmboom (hen) skeetn*: een meisje zwanger maken

proe:mm/pot* ~/*pötte, ~/pötjen*: rommeltje, chaos, vol ingewikkelde verhoudingen; *foi, wat 'n proe:mmpot!*; *foei, wat een chaos!*

Prostànt (ook *Prestant*) **I** m ~n: *hee is prostant*: hij is protestant; **II** bv: protestant(s); *de prostantse karke*: de protestantse kerk; [Hoe het katholieke deel van Lichtenvoorde soms tegen protestanten aankeek, schetst de volgende anekdote. Een oude moeder (Pothof) die niet zo goed meer kon zien, vroeg haar dochter, telkens als zij iemand langs het raam zag lopen, die zij niet kende: 'Wee is dat?' De dochter gaf steeds de gevraagde informatie. Toen zij de passerende lui eens niet kende, zei ze: 'Dee ken ik neet, moder!' 'Oh', was het commentaar van moeder, 'Bunt zeker prostantn'.]

prötl* m *prötljen*: rommel, minderwaardige spullen; *ruumt dén prötl is op!*: ruim die rommel eens op!; *i-j hebt prötl ekoch*: je hebt rotzooi gekocht

prutjen* ww *ik prutje, i-j prutjet (prutje i-j), wi-j prutjet (prutje wi-j), ik prutjen, ik heb eprutjet*: prutsen, rommelen, kleine karweitjes doen, priegelen, structuurloos iets doen; *iets in mekare prutjen*: iets in elkaar knutselen; *prutjepeter*: rommelaar, prutser, priegelaar; *dee prutje(de)ri-je, dat geprutje*: dat gepruts

pruumm ww *ik prume, i-j pruumt, wi-j pruumt, zee pruumt, ik pruumm, ik heb epruumt*: pruimen (tabak kauwen); *pruumtabak*: pruimtabak, *ne proe:me*: een pruim; *pruumken*: een pruimpje

Pruus m ~n, ~ken: Duitser (Pruis); *der waarn weer 'n bulte Pruusn in Winteswiek*: er waren weer veel Duitsers in Winterwijk

Pruusn (ook *de Pruse*): Pruisen, Duitsland; *ik was kots nog in Pruusn (in de Pruse)*; ik was laatst nog in Duitsland

puffeken o *puffekes*, oliebol of poffertje

puls m ~n, ~ken: karnstok, roerstok

pundern* ww; *ik punder(e), i-j pundert (punder i-j), wi-j pundert (pundere wi-j), ik pundern, ik heb epunderd*: schattend wegen van baby's (tijdens de kraamvisite) of kleinvee door het op te pakken en heen en weer te bewegen

pun/draad (samenstelling van *punt* en *draod*) m ~/dröädjen ~/dröä: prikkeldraad (ook: *skarpn draod*)

R

Rabat v ~n, ~jen: benaming voor oude fiets; *n rabat van ne fietse*: een wrak van een fiets

rad* o *rae, raeken*: **1** rad, wiel; *fietsnrad*: fietswiel, *waagnrad*: wagenwiel

raengn onpers ww; 't *raengt*, 't *raengn*, *hef eraengnd*: regenen; 't *raengt eur in de aorne*: zij luistert niet; as *hoonder en kinder reeat*, *geet 't raengn dat 't pleeat*: als kippen en kinderen lawaai maken, dan komt er regen; *a't raengt en de zonne skint, dan kump der ne kleermaker in 'n hemel*: als het regent en de zon schijnt is het kermis in de hel; 't *raengt d'n rechtveerdigen in 't graf*: het regent de rechtvaardige in het graf (gezegd als het regent tijdens een begrafenis)

raegn* (ook *raeng*) m ~s: regen; *broedlachte in de raegn*, *gif kinderzaegn*: bruiloft met regen, betekent kinderzegen; *meiraeagn is greujaam*, zei men als kinderen bij regen naar buiten worden gestuurd voor een boodschap

ránt-veur-kánt bw: rechtstreeks, meteen, aanpakken zoals het er ligt; *i-j mot de eerpele rant-veur-kant opgaddern*: je moet de aardappels allemaal oprapen (dwz ongesorteerd)

rao'n* ww: *ik rao(de)(raod ik)*, *i-j raodt (raod i-j) hee rōdt*, *wi-j raod (raode wi-j)*, *ik rao'n*, *wi-j rao'n*, *ik heb erao'ne*: (aan)raden, adviseren: *raodt maor*: raad maar; *laot ow maor deur dén notaris rao'n*: laat je maar door die notaris adviseren; *ene de maote rao'n*: iemand terechtwijzen; zie ook *rikrao'n*; *den kan ow rao'n en vekoopm*: die heeft een vlotte babbel

raoze/jaorn mv: puberteitsjaren; zie ook *bolderjaorn*

raozn ww; *ik raoz(e)*, *i-j raost (raos i-j)*, *wi-j raost (raoze wi-j)*, *ik raozn*, *wi-j raozn*, *ik heb eraost*: **1** razen, schelden; *de baas begunt altied metene te raozn*: de baas gaat altijd meteen tekeer; **2** kwaken; *kikvöske raost*: kikkers kwaken; *dat geraoste, dee raozeri-je*: dat lawaai (gescheld); *oetraozn*: bedaren
raoznd bv/bw ~er: **1** woedend, razend, in razernij; *de weeald is neet raoznd emaaft!*; de wereld is niet in razernij geschapen! (m.a.w. doe maar kalm aan); **2** bv met het vz *op*: dol op, wild op, tuk op, gek op; *hee is raoznd op honning*: hij is stapelgek op honing; zie ook *duvels*

rap(s) bv/bw: ~er, ~st: snel, rap; vaak bij boosheid en een bevel: *en noo raps!!*: en nu snel!; *op de rap(s)klomp* loopm*: voor een bevalling naar de vroedvrouw gaan

rechtevaort* (verouderd) bw; **1** tegenwoordig, nu; 't *is rechtevaort ne raarn tied*: het is een rare tijd tegenwoordig; **2** meteen, direct; *rechtevaort op huus an!*: meteen naar huis!

redn (zich) ww *ik red(de) mi-j*, *i-j redt ow (red i-j ow)*, *wi-j redt ons (redde wi-j ons)*, *ik redn mi-j*, *ik hebbe mi-j e-red*: **1** zich behelpen, zich redden; **2** goed aflopen, loslopen; *dat zal zich wal redn*: dat zal wel loslopen (goed aflopen)

reea/bek m: (Vrag) iemand die snel huult, schreeuwerd

reean* ww; *ik reea (ik rere)*, *i-j reeat (reer i-j)*, *wi-j reeat (rere wi-j)*, *ik reean*, *heb ereead*: schreeuwen, erg hard spreken; *at de hoonder en de kinder reeat*, *geet raengn dat 't pleeat*: als de kippen en de kinderen lawaai maken, komt er regen; *der kump ok raegn, want de hoonder reeat zoo*: er komt ook regen, want de kippen maken zo'n lawaai; *i-j hoeft neet zoo te reean*: je hoeft niet zo te schreeuwen

reem m *reme*, ~ken: riem, gordel; *n reem op n vrethaok zetn (n boekreem slok zetn)*: zich verheugen op een uitgebreid maal; *skooreem*: schoenveter; *spanreem*: schoenmakersbenodigdheid (ook benut als strafwerktuig); *mo'k 'n spanreem haaln?*: wil je slaag?; *boekreem*: (buik)riem; zie ook *skooreem* en *spanreem*

reizn ww; *ik reiz(e)*, *i-j reist (reis i-j)*, *wi-j reist (reize wi-j)*, *ik reizn*, *ik heb ereisd*: **1** morsen van zaad, suiker, dennennaalden enz.; *ne kasdenne reist*: een kerstden laat zijn naalden vallen; **2** reizen, trekken; *ne Kólse reize*: een verre reis; *ne Hokseburgse reize*: een omweg; *dee reizeri-je*, *dat gereiste*: dat geknoei, dat gereis

rekkel m ~s, ~tjen: **1** reu; *bandrekkel**: kettinghond; **2** kwajongen, rekel

Rekn o: het kerkdorp Rekken; *t Rekense gesticht*: de Rekkense inrichting; *Rekn lig mooi an de Barkel*: Rekken ligt fraai aan de Berkel

rellek* bv/bw ~ker, ~ste: **1** snel droog; *olde linn schötteldeuke bunt dreks weer rellek*: oude linnen theedoeken zijn snel weer droog; *hoge grond is neet altied rellek*: hoge grond is niet altijd snel droog; **2** schoon; *de pötte bunt neet rellek*: de pannen zijn niet schoon; **3** redelijk; *dat is rellek*: dat is redelijk

reppel v ~s, ~tjen; stalpaal waaraan het vee vast staat; syn *vassel**

reuan (zich)* ww; *ik reur(e)*, *wi-j reuat (reure wi-j)*, *ik reuan*, *wi-j reuan*, *ik heb ereuat*: **1** roeren: in 'n soep *reuan*: in de soep roeren; **2** zich redden; *zee kunt zich adeg reuan*: zij kunnen zich goed redden; **3** van zich afbijten; *hee reuat zich wal*: hij laat wel van zich horen (hij is assertief)

Reuale o: Ruurlo; 't *huus te Reuale*: kasteel Ruurlo; 't *Reualse Brook*: het Ruurlose Broek: een ontginning tussen Zieuwent, Mariënveld en Ruurlo; *de Reulse bekke* is eigenlijk de Baakse beek

reukn ww (alleen 3^e pers ev en mv); 't *reukt*, 't *reukn*, 't *hef ereukt*: roken, dampen; *nat holt reukt onmundig*: nat hout dampt geweldig; het syn *dampm* wordt ook gebruikt voor tabak roken

richt* bw/bv ~er, ~st: kort; *disse weg is richter*: deze weg is korter

richtig* bw/bv ~er, ~ste: **1** echt; 'n *richtigen boer steet twee keer daags op*: een echte boer doet een middagdutje; **2** geschikt, exact goed; *dit is ne richtige fietse veur ow*: dit is een geschikte fiets voor jou

rie(d)n* sterk ww; *ik rie:d(e)*, *i-j rie:dt (rie:d i-j)*, *hee ridt*, *ik reed*, *i-j reedn (reed i-j)*, *hee reed*, *wi-j reedn*, *ik heb erene*: rijden; *hee ridt 'm as n old wief*, hij zit in spanning, hij knijpt hem; *dat mes(se) is zoo slee*, *daor ku'j wal op na Köln rie:n en dan he'j 't gat nog neet kapot*: dat mes is bot; *skaatsn rie:dn*: schaatsen; *scoonrie:dn*: schoonrijden; *peedrie:n*: paardrijden; *autorie:n*: auto rijden

rie:ge* v ~n, ~skn: rij, reeks; *wi-j zatn vrogger in rie:gn in de klasse*: wij zaten vroeger in rijen in de klas; 't *spul op (in) de rie:ge hebm*: het op een rij hebben staan, het voor elkaar hebben, het geordend hebben; 't *Eibargs plat op de riege*: Het Eibergs dialect op een rijtje, titel van het Eibergse woordenboek uitgave van het Staringinstituut (1995); kinderliedje: *lange, lange rie:ge, kotte, kotte stie:ge, lange, lange rozenkrans, hoeke, hoeke, hoekedale dans...* en dan gingen de kinderen op de hurken zitten; zie ook *ri-je*; [*Stie:ge* kan in dit liedje 'steeg' betekenen, maar het kan ook een synoniem van *rie:ge* zijn, want een *stie:ge* is ook 20 eieren. Denk aan uitgeblazen en aangeregen vogeleitjes die jongens in de 50'er jaren als trofee thuis aan een touwtje op een rijtje hadden hangen.]

rie:gn* sterk ww (ook zwak); *ik rie:g(e)*, *i-j rie:gt (rie:g i-j)*, *hee rie:gt*, *ik reeg*, *i-j reegn (reeg i-j)*, *hee reeg*, *wi-j reegn*, *ik heb eregene*: rijgen (van kralen), in de rij gaan staan, in een rij zetten; 'rie:get ow', *zei de boer en had maor ene koo op stal*: zeispreuk om hoogmoed te benoemen

rie:m ~e, ~ken: rijm, versje

rie:zn sterk ww (alleen 3^e pers); *t brood rie:st*, *t brood rees*, *t brood is ereezn*: rijzen

rie:ve bv/bw ~r, *rie:fst*: royaal; *old zaod mo'j rie:ve zaejn*: (lett.: oud zaad moet je royaal zaaien) oudere mannen vertonen soms nog een levendige, seksuele activiteit

ri-je v *ri-jn*, *ri-jken*: rij, reeks; *wi-j zatn in ri-jn in de klasse*: wij zaten in rijen in de klas; zie ook *rie:ge*

rikke/pos m ~/pöste, ~/pösken: rasterpalen; syn *rekpaol*

rik/raon* ww (alleen als infinitief): herhaaldelijk raden, gissen, gokken (ook aarzelen *hee steet daor wat te rikraon*: hij staat daar wat te aarzelen)

ring (rink*) m ~n, ~esken: **1** ring (sierraad); 'n *gladn ring (rink)*: een gladde ring (= trouwring); **2** putring, drinkplaats voor vee (tegenwoordig vaak betonnen putten zonder bodem in weilanden); **3** *rink**: overstekende rand van een stromijt tegen inwatering

rit o, *ritjen*: inrit, doorgang, opening, toegang tot een weiland of akker; *van 't rit wae'n*: in de war zijn (van het pad zijn); *weulnrit*: mollengang

roekeri-je v *roekeri-jken*: **1** reukwater, parfums e.d.; *zee koch zich wat roekeri-je*: zij kocht zich een geurtje; syn *klonnie*, of *klonje*; **2** het ruiken, snuffelen; *zee hebt 'n betjen roekeri-je*: ze hebben nog maar pas verkering

roekn sterk ww; *ik roek(e)*, *i-j roekt (roek i-j)* *hee rök*, *wi-j roekt (roeke wi-j)*, *ik rok*, *i-j rokn (rok i-j)*, *hee rok*, *wi-j rokn*, *heb erokkene*: ruiken, geuren; *waor 't rök, ku'j raon, of ze kokn doot of braon*: waar het geurt, kun je raden wat zij doen: koken of braden; [Mopje: duiven spreken Lichtenvoords, want als een duif een windje laat, dan zegt een andere duif: 'k *Roek ow*, 'k *roek ow...*] *dat geroekte*: dat gesnuffel; *dee roekeri-je*: die voorzichtige verkering; zie ook *roekeri-je*

roe:n* ww; *ik roe:(e)*, *i-j roe:dt (roe:d i-j)*, *wi-j roe:dt (roe:de wi-j)*, *ik roe:n*, *wi-j roe:n*, *ik heb eroe:d*: rooien, uittrekken (van knollen); *knoln roe:n*: knollen trekken

roet* o: onkruid; *roet zichtn*: hard onkruid, zoals distels, met de zicht maaien; *roet hagn*: onkruid schoffelen; (Vrag) *Lubbers roet*: slofhak (= een soort gras)

roete* v *roetn*, *ruutjen*: **1** ruit, glasruit; **2** *roetn* (mv) ruiten (kaartterm); *roetn is troef*: ruiten is troef

rogge/blome v ~/bloomm, ~/bleumken: korenbloem (*traemsel**)

rogge/fluitjen o ~/fluitjes; een fluitje, gemaakt van een groene roggehalp; [De rogge mag dan niet te groot en te rijp zijn. Trek voorzichtig aan een halp, zodat het onderste deel met de wortel blijft staan]

en het bovenste deel eraf glijdt. Bijt een gaatje in het holle deel; knijp dan de ronde open onderkant samen en blaas er dan steeds harder op. Op een bepaald moment hoor je een harde ietwat schorre fluittoon.]

rok m *rökke, röksken*: rok; *waor boksn bunt, geldt gin rökke*: vrouwen hoeven niet te betalen als ze met een man zijn; *dén hönk störeg bi-j moder an de rökke*: hij is een echt moederskindje

rökke v: geur, reuk; *de rökke van de paosvuurn kump mangs töt in Holland*: de geur van de paasvuren bereikt soms Holland (N.B. *rökke* is ook het mv van *rok*)

rond I o *rondjen*: ronde; *zien rondjen maakn*: zijn ronde doen/rijden/lopen; *in de rondte kiek*: in het rond kijken II bv/bw *ronder rondste*: rond; *bi-j t pietjeskeetn hoeft nen kring neet zuver rond te waezn*: bij het knikken hoeft een kring niet zuiver rond te zijn

rood I bv/bw *rooier* (roder), *roodste*: rood; *rood haor*: rood haar; II o, *rooin*: het rood(e); III zelfst gebr bv *dee rooie*: die rode (vrouw); *den rooin*: die rode (man); *dat rooie*: dat rode (ding); *rooin bunt kwaoin*: voor rooien moet je oppassen; *rooin bunt de mooin*: rood haar is mooi; *mooi rood is neet lillek*: mooi rood is niet lelijk

roopm sterk ww; *ik roop(e)*, *i-j roopt* (roop i-j), *hee röp*, *wi-j roopt* (rope wi-j), *ik reep*, *i-j reepm*, (*reep i-j*), *hee reep*, *wi-j reepm*, (*repe wi-j*), *ik heb eropene*: roepen; *neumm is roopm*: onheil (be)noemen is het oproepen; *'t kaptaal röp*: het kapitaal roept (gezegd als in Lichtenvoorde de fabriekstoeters gingen; *zee bunt* (van 'n praekstool) *af-eropen*: zij zijn (van de preekstoel) afgeroepen (= huwelijksvoornemen bekend gemaakt)

ropm ww; *ik rop(pe)*, *i-j ropt* (rop i-j), *hee ropt*, *wi-j ropt* (roppe wi-j), *ik ropm*, *wi-j ropm*, *ik heb e-ropt*: rukken, trekken; *hee ropm alle pöste van helligheid oet de grond*: hij trok alle (raster)palen van kwaadheid uit de grond; *dee ropperi-je*, *dat gerop*: dat getrek

röste* v: rust; *in de röste komm* (skeetn): in slaap vallen; *laot mi-j met röste*: laat me met rust

röste/kak v/m: *röstekak holn*: even rustig de tijd nemen op de wc

rot bv/bw *~ter*, *~ste*: 1 rot (van etenswaren), verrot; *ne rotn appel*: een rotte appel; *pierrötterig*, rottend (van fruit); 2 vervelend; *da's rot veur heur*: dat is vervelendf voor haar (hen) (ook *rötterig*)

rotjen (ook *rötjen*) o *~rotjes*: vuurwerk

rotte* v *rotn*, *rötjen*: rat (ook als scheldwoord); *waor muu:ze bunt, bunt gin rotn*: een ongemak kan altijd nog erger; *onzn foks is fel op rotn*: ons fokshondje is fel op ratten

rötterig (ook *rotterig*) bv/bw *~er*, *~st*: 1 akelig, naar, ververvelend; *den rötterigen steenpoes*: die akelige steenpuist; 2 snel rot; *St.- Jaopiksappele bunt rötterig*: St.-Japiksappels zijn snel rot

S

sewwel m ~s, ~tjen: treuzelaar, iemand die erg lang over de maaltijd doet

sewweln* ww; *ik sewwel(e), i-j sewwelt (sewwel i-j), wi-j sewwelt (sewwele wi-j), ik sewweln, ik heb e-sewweld*: **1** sabbelen (op een speen bijv.); **2** treuzelen en knoeien met het eten in de mond vooral door bejaarden; *dee sewwelderi-je, dat gesewwel*: dat getreuzel, dat langzame eten

sier/doeve v ~/*doevn*, ~/*duufken*: **1** sierduif (geen postduif of houtduif); **2** Lieveldse spotnaam in de jaren '50/'60 voor 'bruidjes' in kerkelijke processies

siets-met-n-knikker m: frisdrankje in een flesje met als dop een knikker (?)

sik(ke)* m(v) *sikn, siksken*: **1** geit; *van 't geevn steet de sikke (de beste koo) dreuge*: je kunt niet alleen maar geven, want het moet ook gewaardeerd worden; *ik had vandage 'n hond veur de wagen, sik veur de zeise, hane veur 'n ploog*: een pechdag; vraag naar de exacte hoeveelheid: *hoovölle?* antwoord: *net zoovölle as kötts in ne sik*; **2** verwend kind; *da's ne vewendn sik*: dat is een verwend kind; **3** kinbaardje; **4** de locomotiefjes van trambedrijven werden *sik* genoemd

sikke/bok m ~/*bökke*, ~/*böksken*: geitenbok

sikke/man m ~/*mans*, ~/*menneken*: **1** jonge geitenbok; *noo zal sikkeman beenn motn*: je moet voort maken, je moet heel snel zijn; **2** koosnaam voor een kind; **3** spotnaam voor iemand met een kort baardje; *'n oldn Geers van de cementpannfabriek neumm ze ok wal Sikkeman*: de oude heer Geers van de cementpannenfabriek noemde men ook wel Sikkeman

Sinter/klaos m *Sinterklöäze, Sinterklöäskén*: **1** Sinterklaas; *zoo dreuge as Sinterklaos zien gat*: kurkdroog; **2** Sinterklaasfeest; **3** *Sinterklöäskén*: speculaasje (ook *klöäskén*)

sjaks* m: waardeloze vent, zwerfhond; zie ook *sjoks*; *sjakskonte*: vrouwelijke vorm van *sjaks*

sjaskn ww; *ik sjask(e), i-j sjasket (sjask' i-j), hee sjasket, wi-j sjasket (sjaske wi-j), ik sjaskn, wi-j sjaskn, ik heb esjasket*: rondzwerfen; *dat gesjask(e)te*: dat zwerven; *dee sjaskeri-je*: die zwerfverij

sjem/bek v: melkmuil, nog baardloze jongeman (ook verwend persoon)

sjem/straote v ~/*~straotn*: buurt waarin men zich beter voordoet dat men is

sjoks* m *sjoksn*: rustig persoon, sul, drommel; *'n vromm sjoks*: een brave borst; *'n armm sjoks*: een arme drommel; zie ook *sjaks*

sjoksn ww; *ik sjoks(e), i-j sjokst (sjoks i-j), wi-j sjokst (sjokse wi-j), ik sjoksn, ik heb esjokst*: **1** strompelen; **2** slenteren; *dat gesjoks(te)*: dat voortdurende geslenter

Skaar o gebiedsdeel van Vragender

skach(t)* m(?) *skachtn (skächte), ~jen*: **1** roede van (hooi)berg of mijt, lange, dunne paal; *dreeskach*: driepoot; *den bal mot tusn dee beide skächte*: uitleg van het voetbalspel; **2** schoenmakersterm voor bovenbekleding van de schoen of mouw van een laars

skadde* v *skadn, (skäddeken)*; **1** plag (voor de potstal; zie ook *skolle*; **2** soort turf (voor het vuur); *hee hef de skadn dreuge*: hij heeft verkering, hij is (financieel) binnen; *de skadn dreuge holn*: er zonder kosten afkomen; *zoo doof as ne skadde*: stokdoof

skael* bv/bw ~er, ~ste: scheel; *'t mag skael waezn, maor a't juffert, is 't mooi*: voor een vrouwengek is een schele dame mooi; *skaeln bunt de mooistn neet en mooie skaeln he'j neet*: schelen zijn de mooisten niet en mooie schelen zijn er niet (repliek wanneer iemand zegt: *dat kan mi-j neet skaeln*: dat kan me niet schelen); *nen skaeln kan met een oge in de andere wekke kiekn*: een schele kan met een oog in de volgende week kijken; *as nen skaeln liept, loopt em de träöne over de rugge*: als een schele huilt, lopen de tranen hem over de rug; *hee is zo skeal as n klaover*: hij is zeer scheel

skaeln ww: **1** interesseren (alleen infinitief); *dat kan mi-j neet skaeln*: dat interesseert mij niet; als men dat zei werd er geantwoord: *skaeln bunt de mooistn neet en mooie skaeln he'j neet*: schelen zijn de mooisten niet en mooie schelen zijn er niet; **2** *ik skaele, wi-j skaelt, ik skaeln, wi-j skaeln, 't hef eskaeld*: schelen, afwijken, verschillen; *zee skaelt dree wekke*: zij verschillen drie weken (leeftijd); **3** ww (meestal 3^e persoon): mankeren: *wat skaelt ow?*: wat mankeert je?; *ons skaelt niks*: wij mankeren niets (*skaeln* wordt soms uitgesproken als *skeln*; zie ook *skeln*)

skamps bw: rakelings (of een heel klein beetje rakend?); *hee skeurn der skamps langsheer*: hij scheurde er rakelings langs(heen)

skanze v *skanzn*: schans; zie ook *Beslingskanze*

skaop o *skäöpe, skäöpken*: schaap; *a'j drie:vn wilt, mo'j sköäpe koopm*: jaag me niet op; *ton ha'j 't skäöp an 't drietn*: dat gaf problemen; [Een van de fabriekstoeters in Lichtenvoorde werd (vanwege het geluid?) 't *skaop* genoemd.]

Skat/barg/straote v: straat in Lichtenvoorde (vroeger *Kruusweg*); [Misschien heeft de naam Schatbergstraat te maken met een bergplaats voor schadden of plaggen. Zie ook *skadde* en *barg* en *Bargstraote*.]

skeed* m (*skee*): **1** perceelscheiding; *den paol steet lieke op de skeed*: die paal staat precies op de perceelgrens; **2** grens van gemeente, provincie, marke e.d.: *de Scheidingsweg was de skeed tusn twee parochies*: de scheidingsweg was de grens tussen twee parochies

skee(d)/steen v *~/stene, ~/~tjen*: steen die een grens van de marke- of een perceel aangeeft; 't *veplaatsn van ne skeedsteen wod in den bibel al 'n misdrief eneumd*: het verplaatsen van een grenssteen wordt in de bijbel al een misdrijf genoemd

skeef bv/bn *skever, ~ste*: scheef, schuin; *skeef is mangs leef*: scheef is soms ook lief, m.a.w. er mag aan een vriendschap best een onvolkomenheid aan zitten; zie ook *skuun(s)*

skeern ww; *ik skeer(e), i-j skeert (skeer i-j), hee skeert, wi-j skeert (skere wi-j), ik skeern, wi-j skeern, ik heb eskeerd*: **1** scheren (ook wederk ww, *zich skeern*); *wi-j skeert ons altied veur 't wark*: wij scheren ons altijd voor het werk; *skeerbaas*: barbier; **2** iets plats zeilend weggooien (bijv. een steentje of een bierviltje); **3** hard rijden; *hee skeern der oaver*: hij reed keihard

skeetn* sterk ww; *ik skeet(e), i-j skeet, hee sköt, wi-j skeet (skete wi-j), ik skot(te), i-j skotn (skot i-j), hee skot, wi-j skotn (skotte wi-j), ik heb eskottene*: **1** schieten; *karbietskeetn*: knallen met melkbussen rond oudjaar; *hee hef deur 'n proe:mmboom (hen) eskottene*: hij heeft iemand zwanger gemaakt; **2** onderhands gooien, werpen; *pietjesskeetn*: knikkeren, *klootskeetn*: werpspel met houten ballen; *wegskeetn*: stilletjes (weg)gaan; *hee is mi-j weg eskottene*: hij is er mij ongemerkt vandoor gegaan; *dat geskeette, dee skeeteri-je*: dat voortdurende schieten; **3** zo tegen een bal trappen dat hij hard en ver weg vliegt; *skeet em derin!*: schiet hem erin!

skeitn ww; *ik skeit(e), wi-j skeit, ik skeitn, wi-j skeitn, ik heb eskeit*: poepen, scheiten; *zich in de tesse laotn skeitn*: zich laten benadelen (bedriegen); *dee skeiteri-je*: die schijterij, die diarree; zie ook *drietn*

skeldn sterk ww; *ik skeld(e), i-j skeldt (skeld i-j), hee skeldt, wi-j skeldt (skelde wi-j) ik skold, i-j skoldn (skold i-j), wi-j skoldn, ik heb eskoldn*: (uit)schelden; *skeldn dut gin zeer, a'j mi'j slaot, dan slao'k ow weer*; rijmpje gehoord op schoolpleinen; dat *geskeldte*: dat gescheld

skeln* ww; *ik skel(le), wi-j skelt, ik skeln, wi-j skeln, ik heb eskeld*: **1** schillen; *he'j de appels al eskeld?*: heb je de appels al geschild?; zie ook *skaeln* dat ook uitgesproken wordt als *skeln*

skemme* v: schaduw; 't *water veur de hoonder mot zommers altied in de skemme staon*: water voor de kippen moet zomers altijd in de schaduw staan

Skeper bijnaam van de fam. J. Berentsen (bakker en kruidenier), uit Zieuwent; *Mina (van de) Skeper*: Mina Berentsen

skere v *skeern, skeerken*: schaar

skeer/mes o *~/~n, ~/~ken*: **1** (ook *skeer/messe*) scheermes; **2** benaming voor een felle vrouw

skeuan* ww: *ik skeur(e), wi-j skeurt, ik skeuan, wi-j skeuan, ik heb eskeuad*: **1** hard rijden; **2** een weiland omploegen; zie ook *bouwn*

skie:nn* sterk (koppel)ww; *ik skie:n(e), i-j skie:nt (skie:n i-j), hee skie:nt, wi-j skie:nt (skie:ne wi-j), ik sken, i-j skenn (skenn i-j), hee sken, wi-j skenn (skene wi-j), ik heb eskeenne*: **1** schijnen, de indruk wekken; 't *skie:nt dat 't geet sneejn*: het schijnt dat het gaat sneeuwen; **2** sterk ww (licht uit)stralen, met een lamp schijnen; *de zonne skint 'n heeln dag*; de zon schijnt de hele dag; *a't raegnt en de zonne skint, dan kump der ne kleermaker in 'n hemel*: als het regent en de zon schijnt, is het kermis in de hel,

skier* bv *~der, ~ste*: **1** bedorven vogeleieren; [Je kunt controleren of eieren bebroed zijn door ze in water te leggen. Blijven ze drijven, dan zijn ze bebroed en in dat geval kun je ze beter niet uitblazen.]; zie ook *vebrod*; **2** schraal (weer en wind); 't *is skier weer*: het is schraal weer

skinke v *skinkn*: ham; *Der is bi-j de slager weer Lechtveurdse skinke te kriegn*: er is bij de slager weer Lichtenvoordse ham te krijgen; *skinknbuul*: onderbroek

skoer* (verouderd) o *~s*: **1** onweer, bui; *raegnskoer*: regenbui; *der zit skoer an de loch*: er komt onweer 'n *skoer deur de bene kriegn*: een standje krijgen; **2** hoeveelheid; *zee hebt al 'n adeg skoer blaagn*: zij hebben al aardig wat kinderen

skoetje v *~s*: vuil persoon, schoffie, schorum (er is verband met het woord *skoet**: vuil, huidschilfers)

skoe:ve/kaore* v ~/kaoan, ~/käärken: **1** kruiwagen; **2** (spottend?) kinderwagen; *burgasvrouwleu kunt fijn skoe:vn met de skoe:vekaore*: burgerdames kunnen fijn wandelen met de kinderen

skoe:vn sterk ww; ik *skoe:v(e)*, i-j *skoe:ft* (*skoe:f* i-j), *hee sköf*, wi-j *skoe:ft* (*skoeve* wi-j), ik *skaof*, i-j *skaovn* (*skaov* i-j) *hee skaof*, wi-j *skaovn* (*skaove* wi-j), ik *heb eskaovene*: schuiven; *dat geskoe:fte*: dat geschuif

skole v *skooln*, *skooltjen*: school; *onder skole* (*in skooltied*): tijdens de lessen; *op skole*, *bi-j skole*, *achter*, *veur*, *in skole*: op school, achter de school enz. (na een voorz komt er meestal geen lidwoord); *op de skole*: bovenop het schoolgebouw; *bewaa'skole*: bewaarschool (kleuterschool); *de grote skole*: basisschool

skolle* v *skoln*, *skölleken*: **1** plag; zie ook *skadde*; **2** stuk ijs (schots), plat en breed stuk hout; *eekn skoln*: platte stukken eikenhout; *Skollemaot* de boerderij in Eefsele; [Deze boerderij wordt ook wel *Skeurmaot* genoemd en dat zou de herkomst kunnen zijn van de familienaam *Schermate*.]

skoo v *skone*, *skööken*: schoen; *he'j de skone al in 't vet staon?*; ben je al klaar voor het feest? (letterlijk: heb je de schoenen al gepoetst?); *dee löp op 't laatste paa skone*: die is al heel oud

skooier m ~s: bedelaar, arme sloeber, woonwagenbewoner

skooiers/kamp (verouderd): o ~/kämpken, ~/kampm: woonwagenkamp

skool (Harv) bv/bw *skoler*, ~ste: **1** ondiep **2** vrij staan (zodat het er omheen kan tochten); zie ook *vloot*

skoo/maker* m ~s ~tjen: schoenmaker, veel voorkomend beroep in Lichtenvoorde; *Joop van de Mosselaar is ne bekendn skoomaker op de varkensmarkt*: Joop van de Mosselaar is een bekende schoenmaker op de varkensmarkt; [een *skoomaker* was iemand die schoenen maakte in de fabriek, maar er waren ook zelfstandige thuiswerkers. Ook schoenherstellers vallen onder deze naam.]

skoo/reem* m ~/reme, ~/reemken: schoenveter

sko/steen v ~/stene, ~/steentjen: schoorsteen

skot* v *skötte*, *skötjen*: **1** hok, afgeschoten ruimte voor vee (dit woord kan te maken hebben met de functie van veeschutter in de marke); *varkniskot*: varkenshok; *zee hebt 'n skot vol blaagn*: ze hebben een (hok) huis vol kinderen; liedje... *Hanne van de Kladde hef ne beer in 't skot, ne beer in 't skot*; *beer in 't skot* is misschien een verbastering van de naam: Berenschot; zie ook *kladde*; **2** (geweer)shot hagel

skotjen* ww; *ik skotje, i-j skotjet (skotje i-j), wi-j skotjet (skotje wi-j), ik skotjen, ik heb eskotjet*: steeds heen en weer schuiven, bijv. op een stoel, ook heen en weer schudden in een wagen vanwege een slechte weg; *dat geskotje(te)*: dat geschuif

sköts* bv/bw ~er, ~te: royaal, goedgeefs; *neet arg sköts*: zuinig; *ow vaa was ok neet (adeg) sköts!*: je vader was niet (behoorlijk) royaal; [Heeft sköts verband met het Nederlandse 'scheutig' of met de 3e persoon enk tt van het ww (veur)skeetn: *hee sköt veur?*]

skotte v skotn, skotjen: schort; *holt ow de skotte skone*: maak je niet vies; (Liev) 'n winkeltjen onder de skotte ('t kleed) hebm: lichtzinnig zijn

skrao* I bv ~der, ~st: 1 schraal; 't is skrao weer: het is schraal weer; zie ook skier* en spreu*; 2 mager; *onzn Jannes is maor 'n skrao (mager) keealtjen*: onze Jannes is maar een mager kereltje; II bw: nauwelijks, amper; *zee is skrao better of ze is al weer an 't wark*: ze is nog maar net beter of ze is ook al weer aan het werk

skrie:'n (ook skrie:dn) sterk ww; *ik skrie:d(e), i-j skrie:dt (skrie:d i-j), hee skridt, wi-j skrie:dt (skriede wi-j), ik skreed, i-j skree'n (skreed i-j), hee skreed, wi-j skree'n, ik heb eskre'ne*: met de benen wijd zitten; *neet zoo skrie:n!*: houd je benen niet zo wijd, een terechtwijzing voor meisjes; znw, *dat geskrie:dte*: die onfatsoenlijke manier van zitten

skrie:vn sterk ww; *ik skrie:v(e), i-j skrie:ft (skrie:f i-j), hee skrif, wi-j skrie:ft (skrie:ve wi-j), ik skreef, i-j skreevn (skreef i-j), hee skreef, wi-j skreevn, ik heb eskrevene*: 1 schrijven; *skrieft 't maor in 't beuksken*: schrijf het maar (op) in het boekje voor winkelwaren; *skrieft 't maor onder de klomp*: het is gratis; 2 (be)rekenen; *wat skrif dën boekholder 't uur?*: wat rekent die boekhouder per uur?

skrik m: angst, schrik; *he'j skrik? (bu'j bange?)*: ben je bang?; *dën hef ok gauw skrik*: hij is ook snel bang; *zee hef skrik veur hunde*: zij is bang voor honden; *skrik in 'n duustern*: bang in het donker; *skrik veur 'n dokter*: angst voor de dokter; *skrikdraod (stroomdraod)*: schrikdraad; [Woltas Willem (Lievelede) placht, als het heel erg koud was, te zeggen: *saovends skrik veur 't bedde, smorgns skrik veur de bokse.*]

skrikn: sterk ww; *ik skrik(ke), i-j skrikt (skrik i-j), hee skrök, wi-j skrikt (skrikke wi-j), ik skrok(ke), i-j skrokkn (skrok i-j), hee skrok, wi-j skrokkn, ik bun eskrokkene*: schrikken

skudn ww; *ik skud(de), wi-j skudt (skudde wi-j), ik skudn, wi-j skudn, ik heb eskud*: 1 schudden; *daor kan 'k mi-j van skudn*: dat staat me zeer tegen; 2 (in/bij)schenken van drank; *za 'k ow der nog ene inskudn?*: zal ik je nog een kopje koffie (of iets anders) inschenken?; *heui/skudder m ~/~s*: hooischudder (landbouwmachine)

skungeln* ww; *ik skungel(e), i-j skungelt (skungel i-j), wi-j skungelt (skungele wi-j), ik skungeln, wi-j skungeln, ik heb eskungeld*: onnadenkend, verveeld (rond) slenteren; zie ook gengeln

skupm I ww; *ik skup(pe), wi-j skupt (skuppe wi-j), ik skupm, wi-j skupm, ik heb eskupt*: 1 schoppen, trappen; *a'j den hond steurig zo skupt, wodt e ondeugend*: als je die hond steeds zo trapt, wordt hij gemeen; 2 scheppen, werken met de schop; II v ~s, ~tjen: schoppen (kaartspel); *skupms is troef (en daor hef den hond 'n hekel an)*: schoppen is troef (en daar heeft de hond een hekel aan)

skuppe v skupm, skupken: 1 schop; *hee steet an de skuppe*: hij doet grondwerk, hij werkt met de schop (m.a.w hij moet daar zwaar werk doen); 2 schop, trap; *hee kreeg ne skuppe onder de konte*: hij kreeg een trap tegen zijn achterwerk; 3 skupm: schoppen (kaartterm); *skupm is troef*: schoppen is troef; *de skupmvrouwe heet ok Bas(se)*: de schoppenvrouw heet ook wel Bas(se)

skurft v/m: schurft; 't is daor skurft en krets: het is daar een vieze ongezonde boel; *bi-j skurft en krets mo'j krabm*: als het jeukt moet je krabben; *de skurft en de krets bunt aoveral tselde*: wordt gezegd tegen iemand die per ongeluk uit andermans glas drinkt

skuun(s) bv/bw, skuun(d)er (ook skuunser), skuunst: 1 schuin, scheef; *nen skuunn paol*: een scheve paal; 2 smerig; *skune bakn*: schuine moppen; zie ook skeef

slaagn* ww; *ik slaag(e), i-j slaagt (slaag i-j), wi-j slaagt (slage wi-j), ik slaagn, ik bun eslaagd*: 1 slagen (voor een examen), succesvol zijn (bij het doen van inkopen); 2 blij zijn met iets (alleen in de 3e persoon); *dat slaagt eur wal*: daarmee is (zijn) zij erg in haar (hun) schik; 3 lijken op; *slaagn op*: lijken op; *dën klein slaagt good op zien va*: die kleine jongen lijkt erg op zijn vader; 4 passen, uitkomen; *volgende wekke slaagt mi-j dat better*: volgende week komt me dat beter uit

slaegel* m ~s, ~tjen: 1 (pomp)zwengel; 2 verstelbaar schot boven een varkenstrog

slag* m slaege: 1 soort; 2 slag, klap; 'goein dag!' antw: 'ok zo'n slag': 'goeden dag!' antw: 'insgelijks'; zie ook donderslag

slag/maols* bw: telkens, om de haverklap; *zee trök eur kleeed slagmaols krange an*: zij doet haar jurk telkens binnenstebuiten aan

slakkern* ww; *ik slakker(e), i-j slakkert (slakker i-j), wi-j slakkert (slakkere wi-j), ik slakkern, ik heb eslakkerd*: slingerend, onzeker lopen, fietsen of rijden; *aover de weg slakkern*: over de weg slingeren; *dat geslakker*: dat geslinger

slampkn* ww; *ik slampke, i-j slampket (slampk' i-j), wi-j slampk et (slampke wi-j), ik slampkn, ik heb eslampket*: knoeien met vocht; syn *slatern*; znw: *dat geslampkete*: dat geknoei, *dee slampke(de)ri-je*: die knoeierij

slaon sterk ww; *ik slao, i-j slaot (slao'j), hee slöt, wi-j slaot (slao'w), ik sloge (sloog ik), i-j sloogn (sloog i-j), wi-j sloogn (sloge wi-j), ik heb eslagene*: **1** slaan; *al slao'j mi-j dood, ik wet (kan) dat neet*: al sla je me dood, ik weet (kan) dat echt niet; *pas maor op, at de klokke 12 uur slöt, blif ow 't gezichte zoo staon*: gezegd tegen kinderen die gekke bekken trekken; *an de grond slaon*: (iemand) neerslaan, (een gebouw) slopen, (een boom) vellen; **2** trappen (van paard of koe); *waart ow! dat pead slöt*: pas op! dat paard trapt; **3** slaan (klok); onzin antwoord op de vraag: *Hoo late is 't? kwat veur 't slaon. A'j drietn mot, ku'j gaon*: kwart voor de urslag. Als je naar de wc moet, kun je gaan

slaop m *släöpken*: slaap; *in ('n) slaop waen*: in slaap zijn; *he'j 'n slaop oet? ... Dan ku'j bedde wal vekoopm (grepken)*: heb je de slaap uit? ... dan kun je het bed wel verkopen

slaopm sterk ww; *ik slaop(e), i-j slaopt (slaop i-j), hee slöp, wi-j slaopt (sloope wi-j), ik sleep, i-j sleepm (sleep i-j), hee sleep, wi-j sleepm (slepe wi-j), ik heb eslaopene*: slapen; *slaopm as ne osse*: vast slapen; nachtgroet voor kinderen: *weltrustn, 'n kop in 't kusn, 't gat in 'n arm, dan slaop i-j warm*

slaop/mutse: v *~/mutsn, ~/mutsken*: **1** slaapmuts; *dat doo'k met de slaopmutse op*: dat kost me geen moeite; **2** borreltje voor het slapen

slaop/oele v *~/oel'n, ~/uultjen*: iemand die veel en graag slaapt

slaot* (ook *slaat* en *slaa*) : sla; *slaoblad*: slablad; *slaobone*: slaboon

slater/bokse* (*slaterkonte*), v *~/boksn, ~/böksken*: knoeipot

slatern* ww; *ik slater(e), i-j slatert (slater i-j), wi-j slatert (slatere wi-j), ik slatern, ik heb eslaterd*: knoeien (met iets vloeibaars); znw: *dat geslater*: dat geknoei, *dee slateri-je*: dat geknoei; zie ook *sleujn*

slee* bv/bw *~ër, ~ste*: bot; *dat mes(se) is zoo slee, daor ku'j wal op na Köln rien en dan he'j 't gat nog neet kapot*: dat mes is erg bot; zie ook *andikke* en *dikke*; een zeis of zicht zijn niet *slee*, maar *dikke*

sleef* m *sleevn, sleefken*: soeplepel (*sleef* betekent soms ook pollepel)

slet(te) m of v?: slijtage; vooral bekend in de uitdrukking *daor zit gin slet of brökke an*: daar is geen sleet of breuk aan, het is dus gaaf

slets* bv/bw *~er, ~te*; (een beetje) versleten, sleets; *hee is slets en vegets*: hij is versleten en vergeetachtig; *no mo'j 't wetn: af of an, want de bände bunt slets*; dat zei iemand in de oorlog tegen zijn aanstaande, toen hij niet veel zin meer had om iedere keer het hele eind naar haar toe te fietsen

sleujn* ww; *ik sleuj(e), i-j sleujt (sleuj i-j), wi-j sleujt (sleuje wi-j), ik sleujn, ik heb esleujd*: morsen met stro of hooi of andere producten die ook een beetje kunnen blijven slepen; *earappelle ku'j streujn, (earappel)loof geet sleujn en (earappel)water gif geslater*: znw: *dat gesleujte*: dat vervelende gemors

slim* bv/bw *~mer, ~ste*: erg, zeer; *'t völt met, 't is neet slim*: het valt mee, het is niet zo erg; *slim zeek*: erg ziek, *dat slimme winter van '63* (ook *dén slimm winter*): die strenge winter van '63; zie ook *arg*

sloekn* sterk/zwak ww; *ik sloek(e), i-j sloekt (sloek i-j), hee slök, wi-j sloekt (sloeke wi-j), ik (slok) sloekn, i-j sloekn (slokn), hee sloekn (slok), wi-j sloekn (slokn), ik heb eslokkene*: slikken; znw: *dat gesloekte*: die gulzigheid, *dee sloekeri-je*: die onmatige maaltijd; *zich vesloekn**: zich verslikken

slok* **I** m *slökke, slöksken*: slok, teug; **II** bv/bw *~ker, ~ste*: slap, niet strak; *'n slokn wasdraod*: een slappe waslijn; *dee tente steet völ(s) te slok*: de tent staat niet strak genoeg

slomp* m *slömpe, slömpken*: een onbepaalde hoeveelheid (vooral vloeistof), scheut; *'n slömpken koffie*: een beetje (scheutje) koffie; *'n heeln slomp geld*: heel veel geld

slöp/ende* (Zieu) o *~/endn, ~/endjen*: die zijde van de akker waar de ploeg gekeerd (gesleept?) wordt
slöpm* ww; *ik slöppe (slöp ik), wi-j slöpt (slöppe wi-j), ik slöpm, wi-j slöpm, ik heb eslöpt*: **1** slepen, sleuren: *met Oldjaor slöpt de jonge leu al 't lösse grei aoveral heer*: op Oudjaar sleept de jeugd losse spullen overal heen; **2** moeizaam lopen; **3** (*de weide*) *slöpm*: met een verzwaarde, omgekeerde *eide* (eg) molshopen en koeienstront in een weiland uit elkaar slepen; *dat geslöpte, dee slöpperi-je*: dat gesleept; *Keinslöpplers*: bijnaam voor Lichtenvoordenaars

sluut/spelde v (*sloetspelde**) *~/speldn, ~/speldjen*: veiligheidsspeld

smaakn ww (alleen in de 3^e persoon ev); 't smäk mi-j, 't smaakn mi-j, 't hef mi-j esmaakt: smaken; smäk 't ow?: smaakt het?

smak znw v of m: **1** smaak? betekenis heeft ws. met het ww *smaakn* te maken; alleen bekend in de combinatie *doar zit gin lak of smak an*: dat is geheel smakeloos, flauw; zie ook *lak*; **2** grote hoeveelheid; *daor zit 'n smak wark in*: dat heeft veel moeite gekost; 'n *smak geld* (*eerapls*): veel geld (aardappels); **3** val, tuimeling

smaks m: joekel; 'n *smaks van 'n zeuge*: een heel grote zeug

smechte v *smechtn*, *smechjen*; **1** (Vrag) ondeugend kind; **2** meisje (met vrij negatieve betekenis)

smederi-je, v *smederi-jn*, *smederi-jken*: smidse

smeer o: slaag, rammel; i-j *kriegt 'n pak smeer*: je krijgt een pak slaag ('pak' kan invloed van het ABN zijn; men zegt: i-j *kriegt n pötjen smeer*; *smeer geevn*: een aframmeling geven; zie ook *afsmeean*

smietn sterk ww; ik *smiet(e)*, *hee smit*, wi-j *smiet* (*smiete wi-j*), ik *smet(te)*, i-j *smetn* (*smet i-j*), *hee smet*, wi-j *smetn*, ik *heb esmettene*: werpen, gooien, smijten; *wa 'j 't eerste (wiedste) weg smiet, haal i-j 't eerste weer op*: wat je het eerst (verst) wegwerpt, haal je het snelst weer op; *smiet ow dale*: ga zitten; *smiet ow van de bene*: ga zitten; *geld is raa grei: a 'j 't ne hond veur smiet, wil e 't gaa neet vretn*: de waarde van geld is betrekkelijk; 't *geld in 'n graavn smietn*: het geld slecht gebruiken; *dat gesmiette*: dat gegooi, *dee (geld)smieteri-je*: die verspilling

smoesjen o *smoesjes*: **1** grappig verhaaltje, anekdote, mopje; *hee vetélt wal vaker zo 'n smoesjen*: hij vertelt wel vaker zo'n grapje; **2** smoes, uitvlucht

smok(s) v ~n, *smuksken*: **1** kus; 'n *smoks zonder snorre is as 'n ei zonder zolt*: een kus zonder snor is als een ei zonder zout (een man behoort een snor te hebben); **2** een smerig vies persoon

smolt m: gestold varkensvet; *eeaple bunt 't lekkerst a 'j ze in smolt bakt*: aardappels zijn het lekkerst in vet gebakken; *smolt met 'n betjen zolt (zalt) op 't zwatbrood*: vet met wat zout als beleg op roggebrood

smotseg bv/bw: *smotseger*, *smotsegst*: groezelig, vuil; *de krage van ow Engels hemd is n betjen smotseg*: de kraag van je overhemd is wat groezelig

snao/méd/daags bw: (in de) namiddag, 's middags

snee m: **1** sneeuw; *natn snee*: natte sneeuw; *bevroorn snee wacht op andern snee*: als sneeuw bevroert, komt er meer sneeuw; *ne dikke makke snee*: een dik pak sneeuw; *a 'j op klompe deur 'n snee loopt, wo 'j ok groter*: als je op je klompen door de sneeuw loopt, word je ook groter; *a 'j wintertene hebt, mo 'j op blote veute deur 'n snee loopm, töt i-j 't neet meer kunt lie:n*: als je last hebt van wintertenen, moet je op blote voeten door de sneeuw lopen, tot je het niet meer kunt verdragen; *ne sneekloete*: sneeuwbal; *ne sneebu-je*: een sneeuwbuï; **2** m *sneen*, *sneeken*: snede, plak; 'n *snee wegn* (ook *ne plakke tarvn*): een snee brood; *twee snee wegn*: twee sneden brood (*snee blijft hier ev*); **3** m *sneen*, *sneeken*: snede (wond); *den hef 'n snee(ken) in 't aor*: die is dronken; **4** m: (gras)snede in de betekenis van maaisel; *den snee; is den eersten spree*: die snee is het eerste maaisel; zie ook *snit* (Zieu, Vrag)

snee/bu-je v ~/bu-jn, ~/bu-jken: sneeuwbuï

sneejn (*sni-jn**) onpersoonlijk ww; 't *sneejt*, 't *sneejn*, 't *hef esneejt*: sneeuwen

sneujn ww; ik *sneuj(e)*, i-j *sneujt* (*sneuj i-j*), wi-j *sneujt* (*sneuje wi-j*), ik *sneujn*, ik *heb esneujd*: **1** snoeien; **2** rondkijken of er nog iets van zijn gading is; *wat loop i-j weer te sneujn?* wat loop jij weer te loeren (rond te kijken); *dat gesneujte*: het hinderlijk geloer of er nog iets te halen valt

snee/keaal m ~/~s, ~/~tjen: sneeuwpop

snee/kloete v ~/kloetn, ~/kluutjen: sneeuwbal; *sneekloetn* (ww): sneeuwballen gooien

snieder m ~s, ~ken: **1** kleermaker; [In Lieveelde trad kleermaker Ponds voor de oorlog op zaterdag op als scheerbaas]; **2** kapper (vaak ook *haorsnieder*); [Er bestaat een lied (Lich) waarin een *snieder* barbiersdiensten verricht én kleren naait: *1. Mien vader is snieder, hoo joo / en skeert olde wie:ve, hoo joo / Mien vader is snieder, hoo joo / en skeert olde wie:ve, hoo joo, hoo joo, hoo joo / 2. An de boks' hef-e gin kneupe, hoo joo / maor luze met heupe, hoo joo / An de boks' hef-e gin kneupe, hoo joo / maor luze met heupe, hoo joo, hoo joo, hoo joo / 3. Langs de weg hef-e ezetne, hoo joo / en heupe edretne, hoo joo / Langs de weg hef-e ezetne, hoo joo / en heupe edretne, hoo joo, hoo joo, hoo joo.* Bron Fr. Bonnes (*en den kan 't wetn as zönne van ne snieder*).]

snie:n* ik *snie:(de)*, i-j *snie:dt* (*snie:d i-j*), *hee snidt*, wi-j *snie:dt* (*snie:de wi-j*), ik *snee*, i-j *sneen sneed i-j*), *hee sneed*, wi-j *sneen* (*snede wi-j*), ik *heb esnene*: **1** snijden; **2** knippen (van haar): *zich 't haor laotn snie:n*: zich het haar laten knippen; **3** castreren; *pogn snie:n*: biggen castreren; zie ook *snieder*:

snit (Zieu, Vrag) m: eerste maaisel, grassnede; zie ook snee 4

snoe:vn sterk ww; *ik snoe:v(e), i-j snoe:ft (snoe:v i-j), hee snòf, wi-j snoe:ft (snoe:ve wi-j), ik snòðf, i-j snòðvn (snòðf i-j), hee snòðf, wi-j snòðvn (snòðve wi-j), ik heb enòvene: snuiven, snuiten; de neuze snoe:vn: de neus snuiten; dat gesnoe:fte: dat gesnotter*

snoperig* bv/bw ~er, ~ste: leuk, prettig, grappig; *zee kan 't wal snoperig zegn: zij kan op een grappige manier iets zeggen; dat is 'n snoperig dinge: dat is een leuk meisje (ding)*

soep m *suupken: soep; arftnsoep: snert; envelópmsoep: soep uit een pakje; humpkessoep: soort bonensoep met vleesresten; zondagssoep: volle soep met veel soepvlees*

soep/vleis o: soepvlees, poulet; *soepvleis met zoer* was een zondagsgerecht (na de soep)

sok m *sökke, söksken: sok; zie ook zok*

sopm ww; *ik soppe, wi-j sopt, ik sopm, ik heb esopt: 1 soppen, met zeepwater behandelen; 2 koek in koffie of thee dopen; 3 knoeien; [dialogo in Antoniushove: 'De paus geet ok met pensioen'. 'At ze dén dan maor neet bi-j ons in Antoniushove plaatst'. 'Woarumme neet?' 'Dee olde keals sopt altied zo met etn.']; dat gesopte: dat geknoei; dee sopperi-je: dat geknoei, die knoeiboel, die nattigheid*

Söwnt o: Zieuwent; zie ook, Zuwnt en Suwnt

spaa m *spaan, spaken: spade, steekschop; syn spit; twee spit depe ummemaakn: twee spit diep ompspitten*

spaa'n ww; *ik spaa, wi-j spaat, ik spaan, wi-j hebt espaad: spitten, met de spade werken; syn ummespaa'n, (umme)bouwn: (om)ploegen; zie ook ummemaakn*

span/reem m ~/reme, ~/reemken: spanriem (riem die om de te repareren schoen en om de voet van de schoenmaker werd gespannen, waardoor hij die de schoen die bewerkt werd, stevig en stabiel kon vastklemmen); *met 'n spanreem kriegn: een pak slaag met een leren riem krijgen*

span/touw o ~/töüwe, ~/töüwken: touw dat bij een onrustige koe om de achterpoten wordt gelegd tijdens het melken

spaan* v *späöne (späönder), späöntjen: 1 spaan, spaander: der is gin spaon van waar: alles is gelogen; 2 spatel*

speke v *speekn, speeksen: spaak van een fiets- of wagenwiel*

spek/kiste v ~/kistn, ~/kisjen: vliegenvrije kist om bederfelijke waar (spek) in te bewaren; soms als syn voor *tuugkiste*; zie ook *tuugkiste*

spieker v ~s, ~tjen: 1 spijker; *'n köpken tee? daor ku'j better van pisen as van 'n handvol spiekers: een uitnodiging voor een kop thee; 2 vroegere voorraadschuur; in Levele en Vragender is spiekerman ne bi-jname, maor de leu heet Spijkers: in Lielvelde en Vragender is Spiekerman een bijnaam, maar de familie heet Spijkers; zie ook naegel*

spieker/bokse v ~/boksn, ~/böksken: bluejeans, spijkerbroek

spier* 1 m ~n, ~ken: spier; 2 o ~s, ~ken: beetje koffie; *ja, doot der mi-j nog maor 'n spierken (koffie) in: ja, ik wil nog wel een beetje koffie; 'n Spierken zuver Grols: Een beetje zuiver Grols, de titel van het woordenboek van het Grols, uitgegeven door het Staringinstituut in 1994; zie ook träöntjen*

spiere m *spiern, ~ken: spier*

spiet* m: 1 spijt, berouw; *naotied he'j spiet: achteraf heb je spijt; daor krieg spiet van: waaschuwing; 2 vlasafval (isolatiemateriaal, waar ook wel proppen voor de fletterbusse (zie aldaar) van gemaakt konden worden)*

spietn sterk ww (alleen 3^e persoon); *dat spit mi-j, dat speet mi-j, dat hef mi-j espettene; spijten, berouwen*

spi-je v: speeksel, spuug, braaksel

spi-jn* sterk ww; *ik spi-j(e), i-j spi-jt (spi-j i-j), hee spi-jt, wi-j spi-jt (spi-je wi-j), ik spo-j(e), i-j spo-jn, hee spo-j, wi-j spo-jn, ik heb espo-jne: 1 spuwen; hee hef alles onder espo-jne: hij heeft alles onder gekotst; dén spi-jt neet in 'n glaesken bier: die lust wel een biertje; 2 braken; ik mot spi-jn: ik moet braken; duftig van de proe:me spi-jn: hevig te keer gaan, op zijn strepen staan; dat gespi-j(te), dat gespuug, dee spi-je-je: het overgeven*

spi-j/eume (nooit ~/oom) m ~/eum(e)s, ~/eumken: oude inwonende man, die verzorgd wordt, [een oude oom achter de kachel en die daarop uit verveling een beetje zit te spugen, vandaar *spi-jeume*]

spi-j/pap m ~/päpken(?); huisgemaakte haverpap in oorlogstijd, waarin nog wat kaf zat, de schilletjes spuugde men uit en die legde men op de rand van het bord

spinne/kop m ~/köppe, ~/köpken: spin; *zo hellig as ne spinnekop: spinnijdig*

spinne/kop(s)/jager m ~/~/~/s, ~/~/~/tjen: ragebol

spoch(t)* o: vocht- of roestvlek (in wasgoed, papier, hout e.d.); *dat hemp zit vol spoch*: dat hemd zit vol roestvlekken

spochterig* bv/bw ~er, ~ste: vol met vochtplekken (in papier, hout, wasgoed)

spölle/grei* o: speelgoed; zie ook *grei*

spöln* ww; *ik spöl(le)*, *i-j spölt (spöl i-j)*, *wi-j spölt (spölle wi-j)*, *ik spöln*, *ik heb espöld*: spelen

spöl/plaatse (ook *spölle/plaatse*) v ~/*plaatsn*, ~/*pläätsken*: speelplaats

spot/hemp o ~/*hemde*, ~/*hemken*: overhemd (heren); '*n Engels hemp*: een net overhemd, waarbij een stropdas (strik) gedragen kan worden; zie ook *hemp*

sprekn sterk ww; *ik sprek(ke)*, *i-j sprekt (sprek i-j)*, *hee sprök*, *wi-j sprekt (sprekke wi-j)*, *ik sprok*, *i-j sprokn (srok i-j)*, *hee sprok*, *wi-j sprokn (srokke wi-j)*, *ik heb esprokkene*: spreken; zie ook *an/sprekn*

spreu* bv schraal; *miene hande bunt spreu*: mijn handen zijn schraal (droog); *de rogge is spreu*: de rogge is schraal (bijv door droogte); zie ook *skrao* en *skier*

sprik o: dennennaalden en kleine, droge takjes om de *eapelkoe:le* of de *mangelkoe:le* mee af te dekken of om vuur dat bijna uit is weer aan te jagen; *sprik haaln ze oet de skanze of de Vennebultn*: dennennaalden haalde men uit de Besselschans of de Vennebulten

sputn ww; *ik spuit(e)*, *wi-j spuit (spuite wi-j)*, *ik sputn*, *ik heb esput*: 1 spuiten (water of bestrijdingsmiddelen); 2 inenten; znw: *dat gesputte*: het inenten, het spuiten, *dee spuiteri-je*: dat voortdurende gesput, die kuur (injecties), (auto)sputterij

spul o ~/*lekn*: 1 spullen, verzameling van losse eenheden; *Ze hef 't leefste 't hele spul bi-j mekare*: zij heeft het liefst alles (of iedereen van het gezin o.i.d.) bij elkaar 2 akelige toestand; '*is daor 'n heel spul*: het is daar een vreselijke toestand; *wat 'n spul!*: wat een toestand, ramp!;

stae (verouderd) v: plaats; *in stae (van)*: in de plaats (van); *baedt maor in stae!*: bid maar liever!; *baedt maor in stae van te vleukn*: bid maar in plaats van te vloeken; zie ook *plaatse*; *beddestae*: bedstede

staets* bv/bw *staetser*, *staetst(e)*: tegendraads; *n staets peead*: een onwillig paard

stake/bone* v ~/*boonn*, ~/*beuntjen*: stokboon (sperzieboon); zie ook *bonestake*

stal/deure v ~/*deurn*, ~/*deurken*: staldeurtje veelal aan de zijkant van de deel; *staldeurn teln*: een manier van kennismaken met de aanstaande schoonfamilie; [Het aantal staldeuren was een indicatie voor de grootte van de veestapel, dus de welstand van de a.s. schoonfamilie. Als de broers van de a.s. bruid/bruidegom met die bedoeling naar het huis van de a.s. zwager/schoonzus gingen, werden ze daar ontvangen met een stevige borrel om het tellen te stimuleren. Als de a.s. schoonvader wilde weten hoe de welstand van de familie van de a.s. schoonzoon was, dan vroeg hij ook wel: *hoovölle melkbusn hef ow volk bi'j de weg staon?*: Hoeveel melkbussen hebben jullie bij de weg staan?]

stangeln* ww; *ik stangel(e)*, *i-j stangelt (stangel i-j)*, *wi-j stangelt (stangele wi-j)*, *ik stangeln*, *ik heb estangeld*: plagen, *dat gestangel(te)*: dat voortdurende geplaag, *dee stangel(d)eri-je*: die plagerij, pesterij

staon sterk ww; *ik stao*, *i-j staot (stao 'j)*, *hee steet*, *wi-j staot (stao 'w)*, *ik ston*, *i-j stonn (ston i-j)*, *wi-j stonn (stonne wi-j)*, *ik heb estaone*: staan

stappe* v *stapm*: val of klem voor mollen, bunzings e.d. (hierin kwamen de dieren soms alleen met een poot vast te zitten); '*ulk oet de stappe doon*: poepen (letterlijk: een bunzing uit de klem halen)

starke* v *starkn*, (*stärksken*): jonge koe, die nog maar één maal gekalfd heeft, ook aanduiding voor het geslacht van een pasgeboren koekalf : *starkn/kalf* ook *veerzn/kalf*

starkn/kalf o ~/*kalver*, ~/*kälflen*: vrouwelijk kalf; syn *veerzn/kalf*

stat m *stätte*, *stätjen*: staart; *he hef gin stat of stelle* (hij heeft geen staart of steel) hij heeft niets (om hem mee aan te pakken); *dén mot pepper onder 'n stat hebm*: hij moet actiever worden; *ne katte met zeuven stätte*: een dandy-achtig type, een stadse, deftig geklede dame; *kinder wodn wies emaaft da'j veugele kunt vangn deur ze zalt op 'n stat te legn*: kinderen werd wijs gemaakt, dat men vogeltjes kan vangen door ze zout op de staart te leggen

stat/bot* o ~/*bötte*, ~/*bötjen* (ook *stuutjen*): staartbeen, stuitje

Stegge (Zieu *Steege*) v (vaak met het lidwoord *de*) naam voor een drietal wegen in Lieveelde; [Er is een *Steg(g)e*, een *Kleine Stegge* (de *Koolmansdiek*?) en een *Witns Stegge* (Bergstraat). Als bijnaam komt voor: *Steggat*; *Stolteboer wont op de Stegge*: Stolteboer woont aan de Stegge. Het woord *Stegge* heeft w.s. verband met het werkwoord *stijgen*. Wegen werden, indien nodig, opgehoogd, soms waren het zelfs een soort dijken. Vandaar dat ze vaak *-diek* heten.]

stekke/baeze* v ~/*baezn*, ~/*baesken*: **1** kruisbes; *stekkebaezn hebt ok haor*: doodoener als iemand tijdens het eten klaagt over haren op het zuurkoolspek; **2** scheldwoord voor een pinnige man of vrouw
stekn* sterk ww; *ik stek(ke)*, *i-j stekt (stek i-j)*, *hee stök*, *wi-j stekt (stekke wi-j)*, *ik stok(ke)*, *i-j stokn (stok i-j)*, *hee stok*, *wi-j stokn*, *heb estokkene*: **1** steken (met schop of mes); **2** wegstoppen; *in de tasse stekn*: in de (broek)zak doen; *steht ow dat maor in de tasse*: dat kun je in je zak steken, m.a.w. denk daar maar eens over na; **3** rooien; *eerappels stekn*: aardappels rooien; **4** steken (met mes); *'n knie:n of varkn stekn*: een varken of een konijn met een mes in de halsslagader te steken; **5** steken, prikken (door vliegen, bijen e.d.); *as de vleegn stekt*, *kump der raegn*: als de vliegen prikken, komt er regen; **6** raken, interesseren (alleen 3^e persoon); *dat stök mi-j niks*: dat kan me niets schelen; *dat stök ons neet*: dat raakt ons niet; *dat stök niks*: dat maakt niets uit; *'t stök neet wat 't kost*: het maakt niet uit wat het kost; **7** vermeerderen van planten door te stekken; znw: *dat gestekte*: het steken (door insecten), *dee stekkeri-je*: het steken

stelle* v *steln*, ~*ken*: steel; *de stelle van ne bie:le heet ok wal 'elfte'*: een steel van een bijl heet ook wel *'elfte**; *he hef gin stat of stelle*: (hij heeft geen staart of steel) hij heeft niets (om hem mee aan te pakken); *bessemstelle*: bezemsteel

stengel* m ~*s*, ~*tjen*: **1** stengel; **2** raapstelen; *armeieu atn mangs jong knolnloof as stengels*: arme mensen aten wel jong knollengroen als raapstelen

stief* bv/bw *stie:ver*, ~*st*: **1** stijf, stug; *old en stief en nog gin wief*: oud en stijf en nog geen vrouw; (variatie: *old en stief zeuwn blaagn en 'n rotwief*): *zoo stief as 'n bok*: zo stijf als een plank; *zoo stief as 'n stalholt (stallvassel)*: zo stijf als een plank; *'t was vannach zoo kold dat de porre stief bi-j 't fenuus hink!*: het was vannacht zo koud, dat de pook stijf naast het fornuis hing; *'n stievn bok*: een humorloos persoon; *de bek stief hebm van 't kaekeln*: kramp in de kaken hebben van het mopperen; **2** stevig; *stief deurlooptm*: stevig doorlopen; *'n stief kwattee(ken)*: een dik kwartie

stiefeln ww; *ik stiefele(e)*, *wi-j stiefelt*, *ik stiefeln*, *wi-j stiefeln*, *ik heb estiefeld*: stevig doorstappen

stie:ge v *stie:gn*: een bepaalde hoeveelheid eieren (20?); kinderliedje: *lange, lange rie:ge, kotte, kotte stie:ge, lange, lange rozenkrans, daar kump ... met eur sjans*: lange, lange rij, korte, korte weg (steeg?), *lange, lange rozenkrans, daar komt ... met haar verkering*

stimp/stamp m: stampot met andijvie of raapstelen

stinkn sterk ww; *ik stink(e)*, *i-j stinkt (stink i-j)*, *hee stunk*, *wi-j stinkt (stinke wi-j)*, *ik stonk*, *i-j stonkn*, *(stonk i-j)*, *hee stonk*, *wi-j stonkn (stonke wi-j)*, *ik heb estonkene*: stinken; *dat gestink*, *dee stinkeri-je*: dat gestink; *genade/ tante Grade/ pötjen met ink/ ik stink*; dit rijmpje werd voorgezegt, als kinderen tijdens een ruzie de tegenstander geheel in bedwang hadden door bijv. diens arm om te draaien; [Het slachtoffer moest dat als vernedering nazeggen; *Tante Grade rijmt alleen maar op genade.*]

stoekn* ww; *ik stoek(e)*, *i-j stoekt (stoek i-j)*, *wi-j stoekt (stoeke wi-j)*, *ik stoekn*, *ik heb/bun estoekt*: **1** gooien, storten, (laten) vallen; *alles in mekare stoekn*: alles kapot gooien; *hee stoekn alles in de kaore*: hij stortte (dumpte) alles in de kar; *hee stoekn veur de grond*: hij viel op de grond; *stoek ow dale!*: ga zitten; letterlijk: laat je maar op een stoel neervallen; **2** flenzen; *dee bokse is wal 'n bejten in mekaar' estoekt*: die broek is wel wat in elkaar geflansd

stoete* (ook *stoetn*) v *stoetn(s)*, *stoetjen*: **1** wittebrood; *ne plakke stoete*: een snee brood; *krentestoete*: krentenbrood; **2** o verkleinvorm *stuutjen*: stuitje; zie ook *statbot*

stoe:vn* sterk ww; *ik stoe:v(e)*, *i-j stoe:ft (stoe:v i-j)*, *hee stöf*, *wi-j stoe:ft (stoe:ve wi-j)*, *ik stòðf*, *i-j stòðvn (stòðf i-j)*, *hee stòðf*, *wi-j stòðvn (stòve wi-j)*, *ik heb estòvene*: stuiven; *met knie:ne en doe:vn kö'j 't geld zeen stoe:vn*: hobbyvee kost meer geld dan het opbrengt; *dat gestoe:fte*, *dee stoe:veri-je*: dat gestuif

Stolte/boer (ook *Stolde/boer*) (oorspr. *Stortelderboer*): boederijnaam (bijnaam) o.a. in Lieveelde; een van de medewerkers aan dit *Kleddeken Nao* is *Frans Arink-Stolteboer* uit Lieveelde

stomp* I m ~*m*, *stumpken*: **1** restje van iets dat langer was (bv. een potlood); *i-j hebt leu en potleu en stumpkes*: er zijn nu eenmaal gekke mensen; **2** stomp, por; II bv ~*er*, ~*st*: bot (van een mes of iets puntigs) niet scherp meer; zie ook *slee*; III bw: totaal, geheel: *iets stomp vegetn*: iets totaal vergeten; *dén boom is stomp af-ebrokkene*: die boom is geheel afgebroken (wat je niet zou verwachten)

stönn ww; *ik stön(ne)*, *i-j stönt (stön i-j)*, *wi-j stönt (stönne wi-j)*, *ik stönn*, *ik heb estönd*: steunen (zuchten), steunend persen (op de wc); *'t is ok altied stönn en krönn*: het is ook altijd steunen en kreunen; *dat gestönte*: dat gesteun, dat geklaag

stool m *steule*, *steultjen*: stoel; *nemt nen stool (en gaot zitn)*; neem en stoel (en ga zitten); *geeft den boer ne stool, dan kan dén ok zitn*; gezegde als iemand een boer laat

stoom m *steumken*: stoom; *trouwen met stoom en kokkend water*: haastig (onder druk) trouwen; *het Grolse steumken*: de oude tramlijn van Groenlo naar Lieveelde

stootn* sterk ww; *ik stoot(e)*, *hee stöt*, *wi-j stoot (stote wi-j)*, *ik stot*, *i-j stotn (stot i-j)*, *hee stot*, *wi-j stotn*, *ik heb estot*: **1** stoten; **2** schudden (kaartspel); **3** biljarten; '*n pötjen stootn*: een potje biljarten; znw: *dat gestot*: dat gestoot

stoppe v *stopm*, *stöpken*: **1** stop, kurk om een ton of fles af te sluiten; **2** (porseleinen) zekering; (syn *pötjen*) *alle stopm bunt bi-j ons deureslagene (der uut-eslagene)*: bij ons zijn alle zekeringen doorgeslagen (eruit geslagen)

störeg* bv/bw: **1** telkens; *hee hef störig weer wat ni-js bi-j 't ende*: hij komt telkens weer iets nieuws (een plan of probleem); **2** voortdurend: *hee geet störig deur met arbeidn*: hij werkt voortdurend door

straejn* ww; *ik straej(e)*, *i-j straejt (straej i-j)*, *wi-j straejt (straeje wi-j)*, *ik straejn*, *ik heb estraejd*: strooien, verspreiden (van stro of mest); *mes straejn*: mest op het land verdelen; *stro in 'n stal straejn*: stro in de stal strooien; zie ook *streujn*

strange (ook *strank*) v *strangn*, *strängesken*: dik touw; *halterstrange**: touw om de hoorns van de koe
straole* v *straoln*, *sträöltjen*: **1** straal; *ne straole lech (water)*: een straal licht (water); **2** strook; *hee hef daor nog ne straole grond*: hij heeft daar nog een strook grond; '*t geet an (in) ene straole deur*: het gaat aan een stuk door; *hee pröt an (in) een straole deur*: hij praat maar door; syn *hee pröt an ene bie:ze deur*

streujn ww; *ik streuj(e)*, *i-j streujt (streuj i-j)*, *wi-j streujt (streuje wi-j)*, *ik streujn*, *ik heb estreujd*: strooien (kunstmest, zaad, snoep etc); zie ook *sleujn* en *straejn*

streupm* ww; *ik streup(e)*, *i-j streupt (streup i-j)*, *wi-j streupt (streupe wi-j)*, *ik streupm*, *ik heb estreupt*: **1** stropen, wild illegaal schieten of vangen; znw: *dat gestreupte*: dat voortdurende gestroop, *dee streuperi-je*: die stroperij; **2** villen; '*n knie:n streupm*: een konijn villen; *opstreupn*: opstropen; *streupt ow de mouwn op!*: stroop je mouwen op!; *afstreupn*: het omgekeerde van *opstreupn*

striekn sterk ww; *ik striek(e)*, *i-j striekt (striek i-j)*, *hee strik*, *wi-j striekt (striek wi-j)*, *ik strek*, *i-j strekn (strek i-j)*, *hee strek*, *wi-j strekn*, *ik heb estrékkene*: **1** strijken; *ik mot de wasse nog striekn*: ik moet de was nog strijken; *striekend(e) vol* (i.v.m. strijkstok!): helemaal vol, vaten, bekers etc.; **2** magnetiseren, kwakzalveren: *dat gestriekte*: dat gestrijk; *dee striekeri-je*: het nog te strijken wasgoed

strieker* m ~s: magnetiseur

stiekert* m: **1** klap, oorvijg; *hee kreg ne stiekert*: hij kreeg een klap; **2** sneer, rotopmerking; *nen stiekert metkriegn*: een sneer krijgen

strik* o ~n, ~sken: **1** strik, haarstrik; '*n strik is 'n sierraod op 't gat*: gezegde aangaande de schortjes van de diensters; **2** aanzet (slijpstok) voor de zicht en de zeis; syn *bouwstrik*; **3** stropdas; *he 'j weer gin strik veur?*: heb je weer geen stropdas om?; de verkleinvorm *striksken* betekent ook vlinderdas

stroo o *streuken*: stro; *stroo is langer as hei*: als terechtwijzing gezegd tegen kinderen als die volwassenen aanspraken met '*he 'j!*' (hé); *zo vreg as boonnstroo*: zeer brutaal;

stroottouw o ~/töüwe, ~/töüwken: ruw sterk touw

Stroet o (v): naam van boerderij in Harreveld, (nu in het openluchtmuseum Arnhem); een *stroet* is een vlak, laaggelegen, vochtig stuk grond met laag struikgewas begroeid (pag. 711, J. de Vries, Etymologisch woordenboek, 3^e druk)

stront m (v): **1** poep, stront, mest; *stront veurop*: het vuil gaat voor de bezem (terechtwijzing voor iemand die een opsomming van personen met 'ik' begint); *stront, wee hef ow edrettene?*: stront wie heeft je gescheten?; gezegd als iemand zijn afkomst vergeten is; '*n goein boer nömmp 'n stront met na hoese*: een goeie boer gaat alleen thuis naar de wc (uit de tijd van het mesttekort); **2** rottigheid, ruzie; *zee hebt stront*: zij hebben ruzie

stront/dinge* o ~/dinger, ~/dingesken: klein kind, lastig meisje, klein biggetje of erg klein voorwerp

stront/nat bv/bw: kletsnat, doornat; zie ook *drietenat* en *zeik(e)nat* en *drie:venat*

stroom/draad m ~/dröä, ~/dröädjen: **1** afrastering om een erf, weiland of akker met schrikdraad; syn *skrikdraad*; **2** elektriciteitskabel of -draad

stutte *stutn*, *stutje*: stut (bijv. onder een stortkar); *de stutn der onder zetn*: beginnen te lopen; *de stutte is eur der onderhen e-vlaogene*: grove manier om te vertellen dat iemand een miskraam heeft gehad

stuver m ~s, ~ken: stuiver; *ene veur vief stuver geevn (veur vief stuver kriegn)*: iemand een stevige schrobbering geven (krijgen), '*n stuver is 'n guldn waor de belasting van af is*: kleingeld is ook wat waard; *zich veur 'n stuver 'n gat in de hand (in 't knee) laotn boorn*: erg zuinig zijn; [*Ne biechtstuver*:

dat was het (minimum) bedrag dat voor de oorlog in Lichtenvoorde gedoneerd werd bij het biechten. Er was een speciale gleuf voor in de biechtstoel. De stuiver was voor de biechtvader.]

Süderwiek o plaatsnaam, Suderwick (Brd) tweelingdorp van Dinxperlo, *den Haelweg is de grenze tusn Dinsper en Suderwiek*: de Heelweg is de grens tussen Dinxperlo en Suderwick.

suker/eume (ook *sukerome*) m ~/*eum(e)s*, ~/*eumken*: suikeroom ; v *sukermeuje*

Suwnt: zie ook *Söwnt*, *Zuwnt* en *Suwnt*; (uitspraak Z als S, ook *Söwnt*) o: Zieuwent; [Liev met het o lidwoord: *tSöwnt*. De naam betekent iets met ‘laaggelegen weidegebied’]; *dén kump van geluk nog onder ‘n trein in Suwnt*: die kent geen pech; (Liev) *in tSöwnt op ‘n trein wacht*: iets nutteloos doen
‘t Söwntse ende; letterlijk: het Zieuwentse stuk, dat is de eindeloos lange, rechte weg tussen Zieuwent en Ruurlo (*Batsdiek*)

T

t; zie ook *et* **I** bep lidw o, uitspraak ut: het; *t maeken*: het meisje; **II** onbepaald vnw 3^e pers. o ev 1^e, 3^e, 4^e naamv: het; *t löp vandage neet*: het loopt vandaag niet; [bij de vervoeging van sterke ww verandert de stamklinker ook in de teg tijd ev 3^e pers. vaak: *t löp (löp 't)*; zie ook *hee* en *zee*]

taann* ww; *ik tane*, *i-j taant* (*taan i-j*), *wi-j taant* (*tane wi-j*), *ik taann*, *ik heb etaand*; stevig snijden, moeite doen om iets hards door (of los) te snijden, (los)tornen; misschien heeft *taann* verband met het Nederlandse 'tornen'

taatjen o *taatjes*: gebakje, ook kleine taart

tand m ~e, *tändjen*: tand; *fie:n op d'n tand*: kieskeurig qua eten

tante v ~s: tante; *de tantes in 'n Hook*, waren de gezusters Marie en Mina Meekes die een café op de Varkensmarkt hadden; *'Ik gao na Tantes'*, werd wel gezegd als men naar dat café ging; *Tante Rikie* is de bekende tante, tevens boegbeeld van de Zwarte Cross; [het woord tante wordt in het gebruik vaak verkort tot *ta-*, *tan-* of *tam-*: *Tanna*, *Tandrieka*, *Tammarië*. Ook komt de verkorting *tanne* voor: *tanne Grade*] [Zoals kinderen tegen volwassenen soms 'ome' (*ome dokter*) mochten zeggen, mochten ze ook *tante Mina* zeggen tegen volwassenen die niet hun tante waren. Daarmee werd vermeden dat zij 'n volwassene aanspraken bij (alleen) de voornaam, als dat niet respectvol geacht werd.] [*Genade/ tanne Grade/ pötjen met ink/ ik stink*; dit is een rijmpje dat werd gezegd, als kinderen tijdens een ruzie de tegenstander geheel in bedwang hadden. Het slachtoffer moest dat versje dan nazeggen. *Tanne Grade* was er uiteraard in verwerkt omdat het rijmt op *genade*.] [Een verouderd synoniem is *meuje**; *pettemeuje*: peettante; *Chissemeuje Baks*: in de jaren '60 de oudste vrouw van Nederland. Zij werd 110 jaar oud en woonde in de Holterhoek; *ne olde meuje*: een ongetrouwde, oude vrouw.]

tante/zegger ~/zeggers, ~/zeggettjen: neef of nicht: zoon of dochter van broer of zus; (*oomzegger* is het mannelijke equivalent); zie ook *naeve* en *nichte*

tao* bv/bw: ~jer, ~st: taai; *tao vleis*: taai vlees, ne *tao-en keeal*: een taaie kerel, die niet opgeeft

taofel (*taofele*) v ~s, *täöfeltjen*: tafel; *zet de telders maor vaste op taofel*: zet de borden maar alvast op tafel; *daor lig wat onder taofel*: daar ligt iets onder de tafel; *hee zit al an taofel*: hij zit al aan tafel; *dat steet altied naost de taofel*: dat staat altijd naast de tafel; [*De twee steenn tafeln*: de twee stenen tafelen, benaming voor een dubbele witte woning aan het begin van de 'Jordaan'. Opvallend is dat het woord tafelen niet in het dialect is vertaald.]

tarvn* m ~s, *tärfken*: brood, tarwebrood; zie voor meer informatie ook *brood* en *stoete*; [Bakkers bakten *tarvns* van 8, 12, 16 en 20 ons. Ook werd er voor sommige (boeren) klanten van het eigen graan brood gebakken. Dat kostte een dubbeltje bakloon. Deze broden werden door die klanten zelf opgehaald; de bakker kerfde dan de initialen van de klant in het brood. Andere broden werden door de bakker wel thuis bezorgd.]

tasse* (*taske*, *tässe*) v *tasn* (*täske* en *täsn*), *täsken*: **1** zak, broekzak, jaszak; *steht ow dat maor in de tässe*: (fig.) daar kun je het mee doen, (lett.) doe dat maar in je zak (fooi); *hee had niks meer in de täske*: hij had niets meer in zijn zakken; syn *boksentasse*: broekzak; zie ook *naossak*; **2** (boodschappen)tas; **3** diep schoteltje onder een thee- of koffiekopje

tatern ww; *ik tater(e)*, *wi-j tatert*, *ik tatern*, *wi-j tatern*, *ik heb etaterd*: tetteren, druk praten; *wat kan dee tatern*: wat kan die praten!; *dat getater*: dat drukke gepraat

tebrókn bv/bw: gebroken; *ik heb mi-j 't been tebrokn*: ik heb een gebroken been

tee* (verouderd) m *tene*, ~ken: teen; zie *teen*

teen (*tee*) m *tene*, ~tjen (*teeken*): teen; *grote tene*: tuinbonen; of *'t uut 'n grootn tee(n) komm mot*: of het van heel diep moet komen, wordt wel gezegd als iemand een stevige boer laat of diep nadenkt; *met kromme tene komm*: met tegenzin komen

teks* m *teksn*, *teksjen*; **1** tekst (à propos); *van 'n teks komm*: van de wijs raken; **2** bijbeltekst, preektekst, thema (van de preek); *domeneer begon met ne mooin tekst*; de dominee begon met een mooie preektekst; *neet op n teks kunn komm*: niet op het woord kunnen komen; **3** verlangen; *hee hef 'n teks op ne ni-je fietse ezat*: hij heeft zijn zinnen op een nieuwe fiets gezet; *teksn hebm*: veeleisend zijn, kieskeurige verlangens hebben, noten op de zang hebben; *teksachtig waezn*: kieskeurig zijn; *dat is n echtn teksnmeister*: die heeft overal kritiek op

telder* (verouderd) m *telders* (*tellas*), *telderken*: **1** (etens)borden; *zet de telders maor vaste op taofel*: zet de borden maar alvast op tafel; *zee hef vijf mooie telders op 'n bozem*: zij heeft vijf mooie (sier)borden op de schoorsteenmantel staan; **2** meikever; zie ook *mölder* en *teln*

teln* ww; *ik tel(le)*, *i-j telt (tel i-j)*, *wi-j telt (telle wi-j)*, *ik teln*, *ik heb eteld*: tellen; *hee kan al töt tie:ne teln*: hij kan al tot tien tellen; *staldeurn teln*: gebruik om bij het ouderlijk huis van de aanstaande echtgeno(o)t(e) van broer of zus de welstand te controleren, door de staldeurtjes te tellen, waarbij de aanstaande schoonouders jenever schenken; *telders telt veur ze gaot vleezn*: meikevers 'tellen' (bewegen met hun sprieten) voor ze opvliegen; zie ook *telder*; *zee is in meeart uut-eteld*: zij is in maart uitgerekend [N.b. bij het tellen krijgen getallen van een tot twintig (behalve twee en drie) een -e: ene, (twee, drie), vere, vie:ve, zesse, zeuvene, achte, negene, tie:ne, elvene, twaalvene, dattie:ne, veertie:ne en zo door tot twintig.]

temét bw: **1** zo-even, daarnet; *hee is temet al ewest*: hij is er daarnet al geweest; **2** straks, wat later; *dat mo'j dan temet maor is doon*: dat moet je dan straks/later maar eens doen

temeute bw: tegemoet; *ene te(ge)meute komm*: iemand tegemoet komen (letterlijk en figuurlijk); syn *tegemeute*; zie ook *inteen*

teréchte (ook *trechte*) bw: in orde, op de juiste plaats; vooral in combinatie met ww met een betekenis als *brengn* of *maakn*: *iets trechte brengn (krie:gn)*: iets klaar spelen; *iets trechte maakn*: iets af maken, iets in orde maken, 't is trechte: het is gevonden, het is klaar

teun/banke v ~/*bankn*, ~/*benksken*: toonbank

teve (Vrag *tevve*) v *teevn*, *teefken*: teef; *rie: 'n as ne (olde) teve*: zeer zenuwachtig en gespannen zijn, hem knijpen; (letterlijk: rijden als een teef)

thee m: thee; *thee is veur zeeke leu*: ik hou niet van thee; *thee is 't nog neet weead, a'j 't ne hond veur 't gat gooit*: gezegde van iemand die liever koffie heeft

tied* v *tie:dn*, ~*jen*: tijd; *tied van skrie:vn*: tijd om (een brief) te schrijven; *tied van laevn hebben*: genoeg tijd hebben (letterlijk: tijd om te leven hebben); 't *an tied hebm*: tijd (genoeg) hebben; *op tied en plaatse*: op een geschikte tijd; *teegn dee tied*, *teegn dee plaoge*: we zien wel, komt tijd komt raad; (*uut de tied komm (gaon)*): overlijden; *uut de tied waezn*: overleden zijn; *in andermans tied laevn*: heel oud zijn; samenstellingen tot bijwoorden: **1** *altied*: altijd; **2** *bi-jtied(s)*: bijtijds, iets vroeger, op tijd; **3** *heeltied*: voortdurend, heel de tijd; **4** *naotied*: achteraf, nadien; **5** *ondertied(s)*: ondertussen, tegelijkertijd; **6** *veurtied*: vooraf, voordien; *dat is toch gin tied van komm*: op die tijd hoor je toch niet te komen!

tieke* v *tiekn*, *tieksken*: kip (ook: *tiekhenne*); *tie:k*, *tie:k*, *tieketie:kl*: met die kreten werden de kippen gelokt als ze gevoerd werden; *tiekei* (ook *hoonderei*): kippenei; zie ook *henne*; [In Vragender riep men de kippen met: *poele, poele, poele*.]

tien (zelfst gebr telw *tie:ne*) **I** telw: tien; *tien beeste*: tien koeien; **II** zelfst gebr telw *tie:ne*, *tie:nn*, *tientjen*: tien; *hee had der wal tie:ne*: hij had er wel tien; *zee hef ne tie:ne veur dat proefwark*: ze heeft een tien voor dat proefwerk; [Achter de getallen van 4 t/m 19 komt een -e, behalve na 2 en 3; *hee hef der tie:ne*.]

tientjen o ~s: **1** tien euro **2** deel van het rozenkransgebed

titte* v *titn*, *titjen*: tepel, borst, tiet; *efn titte haaln*: even bij moeder langs gaan; *an de achterste (leste) titte (memme) elaezene hebm*: altijd te kort gekomen zijn; *daor zit völle toetn en titn (memm) an*: daar zitten veel haken en ogen aan

tjuus tussenw: groet bij afscheid, daag, tot ziens; syn *atjuus*, *ajuus*, *goodgaon*

todn* ww; *ik todde*, *ik todn*, *ik heb etod*: dragen, sjouwen, slepen, verplaatsen; *de katte is störig met de jongn an t todn*: de kat is voortdurend met de jongen aan het verplaatsen; *dat getodte*: het voortdurende (vervelende) gesjouw, gezwoeg, *dee todderi-je*: dat gesjouw

toeke* (ook *toekaa*) v ~s (*toekn?*): trut; scheldwoord voor meisje of vrouw, vaak met het bv *olde* of *dikke*: *gao weg olde (dikke) toeke!*: weg, trut!

toekn* ww; *ik toeke*, *i-j toekt (toek i-j)*, *wi-j toekt (toeke wi-j)*, *ik toekn*, *wi-j toekn* *ik heb etoekt*: flansen (naaien); *an mekare toekn*: (slordig, snel) aan elkaar flansen

toen* m ~s (?), *tuuntjen* (?): schutting, afrastering; *de konte ('t gat) veur 'n toen (bos) trekken (goojn)*: zich terugtrekken, niet meer meedoen

toer m ~n, ~*tjen*: **1** trucje, iets verrassends: *hee hef 'n adigen toer uutehaald*: hij heeft aan aardig trucje gedaan; **2** reis; 'n *toertjen nao Zutfend*: een tripje naar Zutphen; **3** stuk, alleen in de uitdrukking *an eenn toer (bie:ze) deurwarkn*: aan een stuk doorwerken

toete* v (ook *toetn* m) *toetn(s)*, *tuutjen*; papieren zak voor etenswaren e.d.; *daor zit völle toetn en titn (memm) an*: daar zitten veel haken en ogen aan; *zalig Ni-jjaor, he'j de toete al klaor, doot der maor good wat in, das mi-j bes na 't zin*: de wens van kinderen op nieuwjaar; 'Daor kump de skoomaker an

met de skoone in 'n glaazn tuutjen': zei een klant toen de schoenen werden gebracht in een plastic zak; koffietoete onder de snoete: baard van de ruiter in het liedje van Anton met d'n bok; zie ook bok
toe:te* v toe:tn, toe:tjen: **1** fabrieksfluit, toeter; *de toe:te geet al, 't kaptaal röp*: de fabrieksfluit gaat, het kapitaal roept; **2** kletsmajoor, praatzieke vrouw

Tol/diék o: plaatsnaam, Toldijk

ton (too) voegw: toen; ..., *ton wodn ze hellig*: ..., toen werd ze kwaad; zie ook too **III**

too I bw: **1** dicht, toe; *doot de deure is too*: doe de deur eens dicht; *de leste koo dut 't hekke too*: de laatste doet de deur dicht (maakt het werk af); [*too* is een voorz voor veel werkwoorden in de betekenis van dicht...: *toomaakn* (dichtmaken), *tooknupm* (dichtknopen)]; **2** erbij, toe; *kiezeman too*: gratis stierkalf; zie ook *kiezeman*; **II** tussenw: vooruit, toe, (aansporing); *too, etn!*: vooruit, eten!; *too maor*: toe maar; **III** *too* (verouderd; zie ook *ton*) voegw: toen; *too wodn ze hellig*, toen werd ze kwaad
too/liekn sterk ww alleen in de derde pers. met meew vw; voor vervoeging zie *liekn*: dunken, voorkomen, lijken; *dat lik mi-j neet too*: dat dunkt/likt me niet; *'t lik mi-j too, dat zee disse wekke neet meer kump*: ik denk dat zij deze week niet meer komt

too/steln* (zich): ww; *ik stel(le) mi-j too, wi-j stelt ons too, ik steln mi-j too, wi-j steln ons too, Ik heb mi-j too-esteld*: zich kopen, zich aanschaffen, zich permitteren: *ik heb mi-j 'n ni-j kleedjen too-esteld*: ik heb me een nieuw jurkje gekocht

tööteln* ww; *ik töötel(e), i-j töötelt (töötel i-j), wi-j töötelt (töötele wi-j), ik töötelen, ik heb etööteld*: onzin praten, gezellig praten over lichte onderwerpen: znw: *dat getöötel*: dat geklets, *dee tööteleri-je*: die roddelarij

too/zetn* sterk ww (ook zwak ww); *ik zet too, wi-j zet too (zette wi-j), ik zat too (zetn too), i-j zatn too (zetn too), wi-j zatn too (zetn too), ik heb too-ezat (too-ezet)*: neerzetten; *zet dat daor maor too*: zet dat daar maar neer

törf m: turf die nog niet is opgegraven een *bonke** is een gegraven turf

tot (ook *töt*) vz (van tijd en plaats): tot; *tot (töt) Grolle*: tot Groenlo; *tot (töt) gistern*: tot gister; (verouderd *bis, bes*; *bes gistern, bis Grolle*: tot gisteren, tot Groenlo)

totas* v/m (?): ogenblik; *da's jah maor 'n totas wark*: dat is immers maar een klein ogenblikje werk

touw o *töüwe* (ook *touwn*), *töüwken*: touw; *alles went, zelfs hangn (a'j 't touw maor onder de arme bindt, dan ku'j 't ok lange volholn)*: alles went, tijd heelt alle wonden; het onderstreepte werd er vaak voor de grap achteraan gezegd; *strootouw*: ruw sterk bindmateriaal; *vlegertouw*: dun verpakkingstouw, bruikbaar bij het vliegeren; zie ook *halterstrange*

trad m *traen*: **1** pas, trede; *loop is 'n trad an (hadder)*: loop eens wat sneller; *dat is nog wal 'n paa trad*: dat is nog wel een eindje (lopen); *nog vief trad*: nog vijf stappen; *den is steurig op 'n trad*: die is steeds op stap; **2** schop, trap; *pas op, anders krie'j 'n trad onder 't gat*: pas op, anders krijg je een schop onder je kont

trae'n (ook *traedn*) ww; *ik trae, i-j traedt (traed i-j), hee traedt, wi-j traedt, ik trae'n, ik heb etraed*: lopen, trappen; *antrae'n*: doorlopen; *traed is wat anl!*: loop eens wat door!; *aftrae'n*: **1** met passen een stuk grond meten; **2** 'afrappen', door te 'poten' bepalen wie het eerst iemand voor een wedstrijd in zijn team mag kiezen; **3** treden door een haan; *intrae'n*: intrappen (van een deur bijv.)

trao/keean ww; voor vervoeging zie *keean*: sneeuw van het pad vegen, een pad door de sneeuw vegen

traon m *träöne, träöntjen*: traan

träöntjen (ook *traantjen*) o *träöntjes*; beetje koffie of thee; zie ook *spier 2*; zie ook *slomp*

träöter m ~s, ~ken: **1** toeter; **2** (grote) mond; *dén hef zienn träöter störeg lös*: die is steeds brutaal

träötern ww; *ik träöter, i-j träöttert (träöter i-j), hee träöttert, wi-j träöttert, ik träötern, wi-j träötern, ik heb eträöttert*: **1** toeteren, rondbazuinen; **2** flink drinken (alcohol)

trapeern ww; *ik trapeer(e), wi-j trapeert, ik trapeern, wi-j trapeern, ik heb trapeerd*: betrappen; *eene op afkiekn trapeern*: iemand op spieken betrappen

trekn* sterk ww; *ik trek(ke), i-j trekt (trek i-j), hee trök, wi-j trekt (trekke wi-j), ik trok(ke), i-j trokn (trok i-j), hee trok, wi-j trokn, ik heb etrokkene*: **1** trekken; *dat peead trök nog neet good*: dat paard trekt nog niet goed; **2** tochten; *'t trök hier*: het tocht hier; **3** (ook *Vrag trökke*) trek (in een schoorsteen); **4** aandoen (jas); *ne jas der aoverheer trekn*: een jas over een ander kledingstuk aantrekken; *dat getrekte*: dat getrek

trop* m *tröppe, tröpken*: **1** groep, troep, aantal: *'n trop kinder*: een aantal kinderen; *dat is der ene van n eerstn trop*: dat is er een uit het eerste huwelijk (de eerste leg); **2** een vast aantal voor een spel: *ne trop hebben (um te kruusjasn)*: voldoende spelers hebben (om te kruisjassen)

trouw/dag* m ~/*dage*: huwelijk(sdag), wittebroodsweken; *in 'n trouwdag*: in de wittebroodsweken; ook: de huwelijksdag staat

trouweri-je v *trouweri-jn, trouweri-jken*: **1** huwelijksluiting; **2** huwelijksfeest; zie ook *broedlachte trouwn I* ww; *ik trouwe, i-j trouwt (trouw i-j), wi-j trouwt (trouwe wi-j), ik trouwn, ik bun etrouwd*; trouwen; *trouwn met stoom en kokend water*: haastig trouwen **II** m: huwelijk; *in mien trouwen*: na mijn huwelijksdag, gedurende mijn huwelijksjaren; *dee trouweri-je*: dat huwelijk; zie ook *trouweri-je*

trouwens/maote v: de leeftijd hebben om serieuze verking te zoeken; *zee is trouwensmaote*: zij is oud genoeg om te trouwen; zie ook *vri-jnsmaote*

trouw/pak ~/*päkke, ~/päksken*: huwelijkskleding, jaquet, (ook wel de bruidsjurk); *onze jonges dräagt vader zien trouwpak (slipjas) allene nog met de caraval*: onze jongens dragen vaders jaquet alleen nog met carnaval

tsele bv: hetzelfde; *da's net tsele*: **1** dat doet er niet toe (dit gaf men ook wel nieuwsgierige kinderen als antwoord, ten teken dat zij er niets mee te maken hadden); **2** hetzelfde; *allemaolle 'n klein betjen: 't smek allemaole tsele!*: gezegde als er aan veel kinderen ranja o.i.d. uitgedeeld moest worden

tSöwnt (ook *tSownt*): Zieuwent; zie ook *Zöwnt* en *Söwnt*

tuntel* m ~s, ~*tjen*: onhandig persoon

tuntel/ding(e): o ~/*dinge ~/dingsken*: **1** kwetsbaar voorwerp; **2** waardeloos voorwerp; zie ook *botterdinge*

tuntelig* bv/bw: ~er, ~st: wankel, onvast; *groffaa wodt tuntelig de laatste jaorn*: grootvader wordt onzeker (vergeetachtig) de laatste jaren

tunteln* ww; *ik tuntel(e), i-j tuntelt (tuntel i-j), wi-j tuntelt (tuntele wi-j), ik tunteln, ik heb etunteld*: wankelen, aarzelen, dralen; dat *getuntel*: dat geaarzel, dat onprofessionele werk; *dee tuntelderi-je*: die kleine rommeltjes, flauwekul, onzin

tusn/beidn bw: terloops, tussendoor, af en toe; *hee fietst tusnbeidn nog wal 'n endjen*: hij fiets af en toe nog wel een stukje

Tuttemèjaa van Grolldria (ook: *zeurbleumken* of *vraagenkroed*): Tut van Grolle [werd als antwoord gegeven aan iemand (uit Groenlo) die te veel vraagt of nieuwsgierig is; de plaats kon uiteraard worden afgewisseld naargelang de herkomst van de vrager, bv. *Tuttemèjaa van Leevèldria* e.d.]

tuug o *tuge, ~sken*: **1** tuig; *peerdntuug*: paardentuig; **2** kleding; *zee hef 't kistntuug an*: ze heeft de (beste) zondagse kleren aan (ook *'t zöndagse grei*)

tuug/kiste* (ook *dekn/kiste*) v ~/*kistn, ~/kisjen*: antieke, vaak fraai gesneden klerenkist of dekenkist; *'t kistntuug*: de beste kleren; zie ook *tuug*

twalf (zelfst telw *twaalvne*) **I** telw: *twaalvne*; *hee hef twalf beeste*: hij heeft twalf koeien; **II** zelfst gebr telw: twalf; *hee hef der twaalvne*: hij heeft er twalf

twee I telw: twee; *zee hebt 't tweede gebod*: ze vieren de tweede huwelijksafroep; **II** *tweetjen, tweejn*: zelfst gebr telw: twee; *zee hebt der twee*: ze hebben er twee; [Puberaal versje uit de jaren '50: *Drika min tweekaa is ne naakte vrouwe*: Drika (3-k) staat hier voor vrouw en (2-k) tweka was een merk ondergoed.]

twee/duustern* (*tweedonkern*) m: schemering; *met 'n tweeduustern mo'j in 't hoes (in huus) komm*: als het schemert moet je thuis komen; syn *oe:lnvlog**

U

Ulk(e)* m(v) ~n, ~sken: **1** bunzing; *stinkn as 'n ulk*: stinken als een otter; *ne ulk(e) oet de stappe doon*: poepen (letterlijk; een bunzing uit de klem halen); **2** schimpwoord voor een vuil persoon

ulken/pot m ~/pötte, ~/pötjen m: urn; *vrogger vondn ze bi-j 't ploogn nog wal is ne ulkenpot*: vroeger vond men bij het ploegen nog wel eens een urn; **ulkenstappe*** (v): bunzingval

um(me) vz: om; *ik heb 't land umme*: ik heb mijn akker geploegd; [-umme in comb. met *doar-*, *woar-* en *-hen* umme]; *um de skole (hen) loopm*: om de school (heen) lopen; *hee löp der um(me)hen*: hij loopt er omheen; *doarum(me)*, *woarum(me)*, *achterum(me)*, *veurum(me)*: daarom, waarom, achterom, voorom

um(me)/bouwn ww voor vervoeging zie *bouwn*: (om)ploegen;

um(me)/maakn ww voor vervoeging zie *maakn*: (om)spitten; syn *ummespaa'n*

um(me)/toes(k)n (zich)* ww; *ik toesk(e) mi-j umme*, *i-j toesket ow umme*, (*toeske i-j ow umme*), *wi-j toesket ons umme* (*toeske wi-j ons umme*), *ik toeskn mi-j umme*, *ik heb mi-j ummetoesket*: **1** verkleden, omkleden; zie ook *um(me)trekn*; **2** (om)ruilen

um(me)/trekn (zich)* sterk ww; voor vervoeging zie *trekn*: **1** omkleden, verkleden; *ik heb mi-j zonet nog ummetrokkene*: ik heb me daarnet nog verkleed; zie ook *um(me)/toes(k)n*; **2** omtrekken (van bomen e.d.)

umsglieks* bw: **1** probleemloos, gemakkelijk; *umsglieks bun ik dan wal op t wark*: meestal ben ik dan op het werk; **2** ongeveer; *daor waren umsglieks wal twintig man*: er waren daar zo'n twintig man

umste/beurtn bw: om beurten, om de beurt, afwisselend; *wi-j gaot umstebeurtn*: wij gaan om beurten

umstrieks bw: omstreeks

ut uitspraak van het o lidw 't: het; zie 't

uut* (Harv, Vrag oet) vz: uit; *komt der in, dan ku'j der oet kiekn*: welkomstgroet, kom binnen; zoo, *dat zit der in*; 'n *knap mense dee 't der weer uut krig*: gezegd na een overvloedige maaltijd; [Lichtenvoorde ligt op de grens van de verandering van de *oe* naar de *uu*. Zie in dit verband ook *oet**.]

uut/blaozn (oetblaozn) sterk ww; voor vervoeging zie *blaozn*: **1** rusten; **2** uitblazen (kaarsen e.d.); **3** uitblazen (van vogeleieren)

uut/doon (oetdoon) sterk ww; voor vervoeging zie *doon*: **1** uittrekken (van kleding); *doot de jas uut*: doe de jas maar uit; **2** uitmaken (van lampen e.d.); **2** zich bekommeren: *argens wat (niks) op uutdoon*: zich (n)ergens om bekommeren, zich (n)ergens iets van aantrekken

uut/duutsn (oetduutsn) ww; (alleen als inf met een hulpww): uitleggen, duidelijk maken; *ik kan ow dat wal uutduutsn*: ik kan je dat wel uitleggen

uut/haaln (oethaaln) ww; *ik haal(e) uut*, *i-j haalt uut* (*haal i-j uut*), *hee haalt (hält?) uut*, *wi-j haalt uut* (*hale wi-j uut*), *ik haaln uut*, *ik heb uut-e-haald*: **1** uithalen (kattekwaad); **2** vogeleieren uit een nest halen; **3** flink slaan

uut/skei'n (oetskei'n) ww; *ik skei(e) uut*, *wi-j skeit uut*, *ik skein uut*, *wi-j skein uut*, *ik bun uut-eskeid*: ophouden; *noo mo'j uutskein!*: nu moet je ophouden!; *skei uut!*: hou op!; *ik bun uut-eskeid*: ik ben gestopt (met werken o.i.d.)

uut/zeukn (oetzeukn) sterk ww; voor vervoeging zie *zeukn*: uitzoeken; *gooit t mi-j maor in de pette, dan za'k t morgn wal uutzeukn*: verzuchting bij te veel informatie (gooi het maar in mijn pet, dan zal ik het morgen wel uitzoeken); *n uutzeuker*: pietje precies

V

vaa m *vaders*, *vaderken*: vader aanspreekvorm en noemfunctie; *mien vaa is der neet*: mijn vader is er niet; *neumt zien vaa maor*: gezegde als men eens niet snel op de naam van een besprokene kan komen; *de vaa en de moore*: vader en moeder; *groffaa*, *grootvaa*: grootvader, opa; zie ook *vader*

vader m ~s, ~ken: vader; *Vaders zoon is moders menneken*: alternatieve kruistekentekst bij het kinderspel; zie ook *vaa*

vaege v *vaegn*, *vaeg(e)sken*: **1** veeg; *Sinterklaos hef allene nog Pietn met (smit)vaegn*: Sinterklaas heeft alleen nog Pieten met (roet)vegen; **2** bitch; *zee is ne echte vaege*: zij is een echte bitch; syn *baeze*
vaene o *vaenn*, *vaentjen*: veen, moerassig gebied; *'t Vraagender Vaene*: het Vragender Veen; zie ook *vaenesikn*

vaene/sikke*: naam voor leden van de carnavalsvereniging van Vragender [de naam heeft w.s. in oorsprong niet met *sikke* (geit) te maken, want *vaenesegge* is in het Winterswijkse dialect het woord voor watersnip, een vogel die in het veen voorkomt en die overigens wel een mekkerend geluid maakt! Vandaar misschien de naam in dialect.]

vaeze/kötl* m ~/*kötls*, ~/*kötljen*: windhoos(je) (vaak in een hooiweide als het heet is)

valn sterk ww; *ik val(le)*, *i-j valt (val i-j)*, *hee völt*, *wi-j valt (valle wi-j)*, *ik veel(e)*, *i-j veeln (veel i-j)*, *hee veel*, *wi-j veeln*, *ik bun evalne (evolne)*; vallen; *veur de grond valn*: op de grond vallen; *appels kunt makkelijk te kweske valn*: appels kunnen gemakkelijk beurs vallen; *as 't met völt, krieg i-j zand in de woste*: woordspel met het ww meevallen en vlees (*met*) dat valt: meevallers kunnen ook tegenvallen

van vz: **1** van (bezit, herkomst, vergelijking, tijd, etc.); in (bij)namen: *Jan van Jan*; *Jan van Jan*; *waor bu 'j van?*: hoe heet je?; **2** (bij tijdaanduidingen) *van (de) wekke*, *van de maond*, *van (de) mei*, *van 't veurjaor*, *van 't sommer*, *van de harfst*, *van 't jaor*: deze week, deze maand, (komend en verleden) mei, de komende lente, deze zomer, deze herfst, (nog) dit jaar; **3** van (plaatsbep) *van achtern* (= **aan** de achterkant), *van ondern* (= **aan** de onderkant), *van veurn* (= **aan** de voorkant), *van baovn* (= **aan** de bovenkant), *van op zied*, (= vanaf de zijkant), *van links* (= van links), *van rechts* (= van rechts); **4** van in vaste uitdrukkingen; *daor is niks van an*: dat is niet waar, daar is niets van waar; *argens niks van af wetn*: ergens niets van weten; *zee is van besteld*: zij is zwanger; ... *van plaatse*: in de plaats van... : *baed maor van plaatse!*: bid liever!; *van perceel waezn*: in de war z'ijn

van/dage bw: vandaag; *'Daor geet 't heer', zei Driet-in-t-bedde...* 'gistern al, vandage weer!': nu gaat het beginnen!, zei-spreuk); *vandage an den dag*: vandaag de dag, tegenwoordig zie ook *rechtevaart*

van/dan bw: vandaan; *waor kom i-j vandan?* (*waor kom i-j hen?*) (*waor kom i-j heer?*): waar kom jij vandaan?; zie ook *heer* en *hen*

van/hand* bijw: weg, afwezig, *vanhand doon*: weg doen, verkopen; *bi-jhand* bijw: dichtbij

vangn* sterk ww; *ik vang(e)*, *i-j vangt (vang i-j)*, *hee vönk*, *wi-j vangt (vange wi-j)*, *ik ving(e)* (verouderd *vong*), *i-j vingn (ving i-j)*, *hee vink (vong)*, *wi-j vangn (vongn)*, *ik heb evangene (evongn)*: vangen; *pogn vangn*: de wacht houden bij een drachtige zeug die moet werpen

van/ni-js (ook *van ni-js af an*) bw: opnieuw; *noo kö 'j vanni-js beginn*: nu kun je opnieuw beginnen (ook *van ni-js af an beginn*)

vanwekke bijw: deze week, van de week

varkn o *varkns*, ~*tjen*, *verksken*: **1** varken; *bloodn as 'n varkn*: bloeden als een rund; **2** bijdehante (slimme) vrouw/meisje, maar met een ietwat negatieve bijbetekenis; *varknseeapls*: te grote (te kleine?) aardappels bestemd voor varkensvoer

varkns/appel m ~/*~s* (~/*~e*), ~/*~tjen*: grote zure appel; zie ook *appel*

varkens/beer m ~/*~n*: beer (varken); *'n goein baas is 'n varkensbeer*: gezegd van strenge werkgevers

varkens/blaoze v ~/*~n*, ~/*bläöskén*: varkensblaas (materiaal om een foekepot te laten klinken; ook gebruikt als bal of slagwerktuig bij kermispetelletjes; zie ook *foekepot*

varkn(s)/eeapl m ~/*~s* (~/*~e*), *eeapeltjen*: varkens aardappel (de kleinste aardappels, ongeschikt voor de verkoop)

varkn(s)/huuske(n) o ~s: aparte aanbouw voor de varkens

varkens(s)kot o ~/*kötte*, ~/*kötjen*: varkenshok; [het 2^e deel van de samenstelling is *skot* (van schutten), of *kot* (van hok).]

varve v *varvn*, *varfken*: verf

varver (verouderd) m ~s, (nu *skilder*): schilder

varvn* (ook *skildern*) ww; *ik varve (varf ik), wi-j varft) varve wi-j, ik varvn, wi-j varvn, ik heb evarfd:* verven, schilderen

Vasseveld o: Varsseveld; [Het eerste deel van de naam Varsseveld heeft waarschijnlijk iets met vaars te maken, dus niet met de Romeinse veldheer Varus!]; *de Bedrukte Moeder Gods van Vasseveld:* bekend middeleeuws Marianum in Silvolde

vaste* bv/bw ~r, *vastste*: **1** vast; *zet dee koo vaste*: zet die koe vast (aan een touw, op stal o.i.d.); *dén hond he'k vast' elegd*: die hond heb ik aan de ketting gelegd; *hee zit vaste*: hij zit in de nor; *zich vaste kroepm*: zo manoeuvreren, dat men vast (klem) komt te zitten, zich in de problemen werken; **2** zeker: *da's vaste*: dat is zeker; *dat is zoo vaste as Grolle*: dat is heel zeker; *dat za'k vaste doon*: dat zal ik zeker doen; **3** op slot; *is de deure vaste?*: is de deur op slot?; *vastzetn*: opschrijven, (ik heb 't vastezet); *vaste zetn*: een datum afspreken; *den keeal is vast' ezet*: die man is opgesloten; *zee hebt al vaste veking*: zij hebben een vaste relatie

vastn/aovend (*vasselaovend*) m ~e, ~jen: vastenavond, in feite een periode van de twee dagen voor Aswoensdag; [In de jaren '50 was er op die twee avonden nog een folkloristische activiteit voor kinderen. Zij liepen na schooltijd verkleed in oude jurken en broeken en met maskers op langs de deuren met de foekepot, een geluidsinstrument gemaakt van een pot, waarover een varkensblaas was gespannen. In het kuiltje van die blaas stond een rietje en door met twee natte vingers over dat rietje te strijken ontstond een brommend geluid dat in de pot resoneerde. Onderwijl zongen de kinderen een liedje: *foekepottierij, foekepottierij / geef mi-j 'n centjen, dan gao ik voorbij / ik heb al zoo lange met de foekepot eloopm / ik heb gin geld um brood te koopm / foekepottierij, foekepottierij / geef mi-j 'n centjen, dan gao ik voorbij*. 'Foekepottierij' en 'voorbij' werden in het Nederlands gezongen, waarschijnlijk vanwege de maat en het rijm. Veel kinderen hadden geen foekepot, maar gebruikten twee potdeksels als bekkens. De kinderen gingen alleen of in groepjes langs de deuren en kregen na het zingen één of twee cent.]

vebeelding v: trots, hoogmoed; *dee hef völle vebeelding*: die is erg trots (hoogmoedig)

vebeeldn (zich) ww; *ik vebeel(d) mi-j, i-j vebeeldt ow (vebeel(d) i-j ow), wi-j vebeeldt ons (vebele wi-j ons), ik vebeeln mi-j, ik heb mi-j vebeeld*: **1** zich iets inbeelden, denken, menen; *ik verbeeln mi-j dat ik ow daor zag*: ik meende dat ik jou daar zag; *dat vebeel(d) i-j ow maor*: dat beeld je je maar in, dat dén je maar; **2** zich beter voelen dan een ander; *dén hoeft zich ok ech niks te vebeeldn*: die hoeft ook echt niet zo verwaand te zijn

vebrod bv: bebroed van eieren; zie ook *skier** [vogeleitjes die door jongens uit een nest waren gehaald, werden gecontroleerd door ze in water te doen; bleef het ei drijven, dan was het bebroed. Het was een soort code om ze dan terug te leggen. Je kon ze dan toch niet uitblazen.]; *noo he'j 't vebrodl!*: nu heb je het bedorven, verbruid!

vedán* bw: verder; *vedan gaon*: verder gaan, doorgaan; *gaot maor vedan!*: ga maar door!

vedoon sterk ww; voor vervoeging zie *doon*: **1** verbruiken; *benzine vedoon*: benzine verbruiken; *dén auto vedut adeg wat benzine*: die auto verbruikt aardig veel benzine; **2** verspillen; *geld vedoon*: geld verspillen; *tied vedoon*: tijd verknoeien; *vrogger vonn ze laezn maor tied vedoon*: vroeger vond men lezen tijdverspilling; zie ook *veknappm*

vedouwn ww; *ik vedouw(e), wi-j vedouwt, ik vedouwn, wi-j vedouwn, ik heb vedouwd*: verteren (van voedsel); *hee is raoznd op moos, maor dat vedouwt'e slech*: hij is gek op boerenkool, maar hij verdraagt het slecht

vedraegn (zich) sterk wederk ww; voor vervoeging zie *draegn*: verdragen, omgaan; *kinder vedraegt ow mekare*: kinderen wees lief voor elkaar

veer(e)* **I** telw: vier; *veer beeste*: vier koeien; **II** *veern, viertjen*: zelfst gebr telw: vier; *daor loopt der vere*: daar lopen er vier; *zee krig ne vere veur dat proefwark*: ze krijgt een vier voor dat proefwerk; *klaover/vére*: klavervier; *veer/tie:n(e)*: veertien; 'n *verel (veerdeld)*: een vierde deel van iets; *veer/sprong*: kruising; zie ook *vere* en *verel*

veerdig bv/bw ~er, ~st: **1** af, klaar; *zo, da's veerdig*: ziezo, dat is af; **2** vaardig, handig; *dat hef ze veerdig edaone*: dat heeft ze handig gedaan; syn *händig*

veer/kant o ~/~n, ~/~jen: vierkant; *ik loat 't peead veerkant beslaon*: ik laat het paard aan vier hoeven beslaan; *wi-j gaot is nao 't veerkant(e) wark*: we gaan eens naar het vierkant (=bed); 't *veerkante wark*: **1** gebinten van een huis; **2** bed

veer/tie:n(e) telw: veertien; *veer/tien dage*: twee weken

veerze (ook *veerse*) v *veern, veersken*: vaars

vegeefs bv/bw: gratis, te geef; *dat is jah bi-jnao vegeefs*: dat is immers bijna voor niks.

veerzn/kalf o ~/*kalver*, ~/*kälſken*: koekalf; zie ook *starkn/kalf*

vegeevn ww; *ik vegeve* (vegeef ik), *hee vegeeft*, *wi-j vegeeft* (vegeve wi-j), *ik vegeevn*, *wi-j vegeevn*, *ik heb vegeevn*: **1** vergiftigen; *dee katte is vegeevn*: die kat is vergiftigd; **2** sterk ww; voor vervoeging zie *geevn*; vergeven; *wa'j vegeevn hebt, daor mo'i van zwie:gn*: over wat je hebt vergeven, moet je zwijgen; **3** aan iemand beloven, aan iemand weggeven: *dén goldn ketn is al vegeevn*: die gouden ketting is al beloofd

vegémes* (ook: *godvegémie*) **I** tussenw: krachtterm, verbastering van 'God, vergeef mi-j dit'; **II** bw: heel erg, verraderlijk; *'t is hier vergémes glad*: het is hier verraderlijk (heel erg) glad

vegétn sterk ww; *ik veget(te)*, *wi-j veget* (vegette wi-j), *ik vegat*, *i-j vegatn* (veget i-j), *hee vegat*, *wi-j vegatn*, *ik heb vegétn*: vergeten; ook alleen met de 3e persoon: *dat vegét mi-j nooit!*; dat vergeet ik nooit; *ne koo vegét dat e kalf is ewes*: oude mensen vergeten dat ze ook jong zijn geweest (zij maken ook wel fouten!)

vegéts* bv: ~er, ~t: vergeetachtig; *opoe is slets en vegéts*: oma is versleten en vergeetachtig

vegís o: vergissing (met het vz *bi-j*); *bi-j vegis*: per ongeluk, door een vergissing; *zee bunt bi-j vegis in de Pruse trechte ekommene*: zij zijn door een vergissing in Duitsland terecht gekomen

vejäör/dag m ~/*e*: verjaardag

vekéld* bv/bw: verkouden; *ik bun vekéld*: ik ben verkouden; zie ook *vekoldn*

veknapm ww; *ik veknappe*, *wi-j veknapt*, *ik veknapm*, *wi-j veknapm*, *ik heb veknapt*: **1** verspillen, verdoen; *hee veknapt völle bezine*: hij verrijdt veel benzine; zie ook *vedoon*; **2** vuurwerk afsteken

vekoldn bv/bw: verkouden; *ik bun vekoldn*: ik ben verkouden; zie ook *vekéld*

vekomm **I** sterk ww; voor vervoeging zie *komm*: in werk of rommel omkomen, ergens in vastlopen; *ik vekomme in 'n prötl*: ik kom om in de rommel **II** bv/bw ~ner, ~ste: verwaarloosd; *ne vekomm plaatse*: een verwaarloosde boerderij

vekoopm* sterk ww; voor vervoeging zie *koopm*: verkopen; *de konte mot de kop verkoopm*: ze is lelijk, maar wel een goede partij; *he'j 'n slaop oet? ... Dan ku'j bedde vekoopm*: heb je de slaap uit? ... dan kun je het bed verkopen

vel o ~n, *velleken*: vel, huid; *'t vel vezoepm*: nabegravenis met drank; *dat hönk van dreln en veln an mekare*: het bestaat uit rafels en flarden; *i-j kriegt daor dreln en veln in de koffie*: daar krijg je geen lekkere koffie (maar met vellen); als iemand vroeg hoe laat het was, werd er wel geantwoord, terwijl men quasi op het polshorloge keek: *vel aover bötte*: vel over been; zie ook *vleus*

veld o ~n, ~jen: veld, de vroegere woeste heidegrond in de marke; *de onzn bunt te veld*: die van ons (gezin) zijn op het veld (aan het werk); *te veld gaon*: op pad gaan; [Als woorddeel is -veld deel van vele veldnamen zoals: *Gasteveld*, *Heedveld*, *Koeknveld*, *Lammersveld*, *Velddiek*, *Vraogenderveld* enz. Het gebied tussen de bebouwde kom van Lieveelde en Eefsele heet *'t Veldeken*, een verkleinvorm van *Veld*. In de namen *Varsseveld* en *Mariënveld* betekent -veld ook veld. De oorspronkelijke betekenis van het woorddeel -veld in *Harreveld*, *Lieveelde* en *Marvelde* iets met loo (bos) te maken. Zie ook *Level* en *Harvel*. Sommige plaatsnamen zijn in het Nederlands verkeerd 'vertaald' naar -velde.]

veleezn sterk ww; *ik veleez(e)*, *i-j veleest* (velees i-j), *hee velös*, *wi-j veleest* (veleze wi-j), *ik velaor*, *i-j velaorn* (velaor i-j), *wi-j velaorn* (velore wi-j), *ik bun velaorn*: verliezen; *wat 't huus velös, vöndt 't huus ok weer*: als je weet waar je iets verloren bent, vind je het daar wel terug; *i-j hebt daor niks velaorn!*: je hebt daar niets te zoeken! (aansporing om te vertrekken)

venémstig* bv/bw ~er, ~ste: intelligent, slim, bijdehand; *onzn Luuk is 'n venemstigsten van de straote*: onze Luuk is de intelligentste van de straat

Vennebultn (mv): naam van een bebost gebied tussen Harreveld en de Radstake

veraldereerd (ook *veraltereerd*) bv/bv, ~der, ~st: verbaasd; *veraldereerdigheit v*: het van de wijs zijn

vere* **I** v *veern*, *veerken*: **1** (vogel)veer; *ne Grolse hane: hoog op de peute, los in de veern en ne grootn bek*: gezegde over Grollenaren; *jök an de konte en fiemel an de vetvere*: vage klachten hebben of een ziekte die men niet wil noemen; **2** veer in een klok; **II** telw: vier; zie ook *veer(e)*

verel* (ook *veerdel*) o ~s, ~tjen: kwart; *'n verel van ne koo ('n appel o.i.d.)*: een kwart van een koe, een appel o.i.d.

(zich) vespitsn op* ww, *ik vespitse mi-j op*, *vespits ik mi-j op*, *zee vespitst zich op*, *wi-j vespitst ons op*, *ik vespitsn mi-j op*, *ik heb mi-j daarop vespitst*: zich verheugen op iets. (op 'n feest bijvoorbeeld)

verrekkeling m ~s: rotzak

vespocht* ww; 't *vespocht*, 't *vespocht*n, 't *is vespocht*: bederven door vochtinwerking (van hout, wasgoed, papier, e.d.); *dee handdeuke bunt slim vespocht*: het weer zit in die handdoeken; *spoch(vlaken) krie*'j *haoste neet oet de lakens*: spocht(vlekken) krijg je bijna niet uit de lakens

vespöln* ww, voor vervoeging zie *spöln*: **1** verspelen, kwijt raken in het spel; *ik heb drie pietjes vespöld*: ik heb drie glazen stuiters verloren in het spel; **2** verliezen (van een hele wedstrijd); *wi-j hebt vespöld met drie nul*: wij hebben met drie nul verloren

vet I o: vet, ledervet; 't *vet kocht mi-j neet onder 'n dekkel vandan*; ik heb niet zoveel geld; *he*'j *de skone al in 't vet staon*?; heb je de schoenen al gepoetst? **II** bv/bw ~ter, ~ste: vet, dik; 'n *osse is nog neet vet* (*dus doot 't lech maor uut!*): zuinig aan met het licht; *vetprie:zn**: slachtfestje

vet/vere v ~/veern, ~/veerken: vetklier bij vogels (?); alleen in de uitdrukking *fiemel an de vetvere*; als je vraagt wat iemand mankeert en het antwoord is 'fiemel an de vetvere' dan betekent dat dat je niet verder moet vragen; zie ook *jök(ke)* en *vere*

vet/weide* v: weiland voor het vetmesten van vee; ook plaats of tijd dat iemand moet aansterken; *umdat zee op de vetweide mot, krig zee ne extra pannekoek*: omdat ze moet aansterken krijgt zij een extra pannekoek

veur* **I** vz: **1** voor (plaats, tijd); *veur 't hoese*: voor het huis; *veur skole* (zonder lidw): voor de school; *veur de misse*: voor de mis; *achter veur de kärke afpraotn*: achter de kerk afspreken; *der achter veur krie:gn*: klappen op de billen krijgen; **2** ten behoeve van; *dat is veur eur*: dat is voor haar (hen); **3** als; *zee is daor veur meid*: ze is daar (als) dienstbode; **4** op; *wat is der veur (op) de tillevisie, de radio*?; wat is er op tv, de radio?; *veur de grond gooin*: op de grond gooien; **5** tegen; *hee leep met de kop veur de mure*; Hij liep met zijn kop tegen de muur; *na veurn*: naar voor; *in 't veurn*: vooraf, bijtijds; *boskapt in 't veurn haaln*: alvast boodschappen in huis halen; *van te veurn*: vooraf (tijd); *van veurn af an*: van voor af aan; *van veurn*: aan de voorkant, vooraan (plaats) **II** (verouderd) o ~s, ~ken: (Harv, Liev, Vrag) vuur

veur-aevn-völle bw: nonchalant, onverschillig, ongeïnteresseerd; *hee lig zoo veur-aevn-völle op de banke, of e der met de grepe in-esmettene is*: hij ligt zo nonchalant op de bank, alsof hij er met de riek ingesmeten is

Véúr/Beltrum: deel van Beltrum aan de kant van Eefsele vlak achter de Ruurlose weg

veur/huus o ~/huuze, ~/huusken: voorhuis (woongedeelte van een boerderij); *achterhuus** (bedrijfs gedeelte); *better zeekte in 't achterhuus as in 't veurhuus*: opmerking n.a.v. van veeziekte;

véúr/komm, o ~s: borsten, buste; *as ik 'n inkomm had as i-j 'n veurkomm, dan kon ik der good deurkomm*: als ik een inkomen had als jij borsten, dan kon ik er goed doorkomen

veurn* ww; *ik veur(e)*, *ik veuan*, *ik heb/bun eveuat*: rijden met paard en wagen, ook in een auto; *mes veuan*: mest vervoeren; *teegn 'n boom an veuan*: tegen een boom rijden; *Ik heb(be) de hele weg eveuat*: Ik heb de hele weg (auto) gereden; *neet zeuan, maor ale veuan*: niet zeuren, maar aanpakken

veur(t)n* bw (na het vz van) *van veur(t)n*: van voren (plaats); *van veur(t)n zag i-j der niks van*: van voren zag je er niets van; (na de vz van te) *van te veur(t)n*: voordien (tijd), vooraf; *at e na zien moo geet, belt e van te veur(t)n op*: als hij naar zijn moeder gaat, belt hij voordien op

véúr/tied bw: voordien, vooraf, voor (een bepaald tijdstip); *veurtied kon 'k völle better zeen*: voordien kon ik veel beter zien; *dat mo 'j veurtied doon*: dat moet je vooraf doen

vevaeln (zich) ww; *ik vevaele mi-j*, *wi-j vevaelt ons*, *ik vevaeln mi-j*, *wi-j vevaeln ons*, *ik heb mi-j vevaeld*: zich vervelen; [Als een kind zich verveelde en vroeg wat het kon gaan doen, werd wel geantwoord: *gat met vuuste (be)slaon* (gat met vuisten slaan). Ook zei men wel het volgende rijmpje (tweede regel onzeker): *na Opstrop gaon hen pispötte bakn, dan (ku 'j ze naotied zelf te bastn) smakn*. *Opstrop* is w.s. Ochtrup BRD, waar pottenbakkerijen waren.]

vewend* bv/bw, ~er, ~ste: **1** verwend: 'n *vewendn sik*: een verwend kind; **2** in zijn schik zijn; *vewend waezn met iets*: erg blij zijn met iets, ik ben erg zuinig op op iets; *ik bun bes vewend met miene ni-je fietse*: ik ben best blij (zuinig) met mijn nieuwe fiets

vezégn sterk ww; voor vervoeging zie *zegn*: beloven; *zee hef dee klokke al an eure nichte vezegd*: zij heeft die klok al aan haar nicht beloofd

vezéúkn* sterk ww; voor vervoeging zie *zeukn*: **1** verzoeken; **2** uitnodigen (tamelijk formeel); *ze hebt de hele buurte vezoch*: ze hebben de hele buurt uitgenodigd; [syn *neugn*, vooral in de folklore, uitnodigen voor een bruiloft bijv.]; zie ook *neugers* en *neugn*

vezoln ww *ik vezol(le)*, *wi-j vezolt (vezolle wi-j)*, *ik vezoln*, *ik heb vezold*: verzolen; *van dén ku-j onder 't loopm de skoone wal vezoln*: die loopt erg langzaam

vezwie:gn sterk ww; voor vervoeging zie *zwie:gn*: **1** verzwijgen; **2** kaartterm: de hoogste troef niet spelen; *de boer, mag i-j vezwie:gn*: de boer hoeft je niet te spelen

vief (ook *vieve*) **I** telw: *vief beeste*: vijf koeien; *veur vief stuver krie:gn*: een uitbrander krijgen; **II** *vie:ve, vie:vn, viefken*: zelfst gebr telw: vijf; *hee hef der vie:ve*: hij heeft er vijf; *zee krig ne vie:ve veur dat proefwark*: ze krijgt een vijf voor dat proefwerk; *vieftie:n(e)*: vijftien; *vie:vntwintig*: vijfentwintig

vindn sterk ww; *ik vind (vinne), i-j vindt (vin i-j), hee vöndt, wi-j vindt (vinne wi-j), ik von, i-j vonn (von i-j), hee von, wi-j vonn (vonne wi-j), ik heb evonnene*: vinden; *wat 't huus velös, vöndt 't huus ok weer*: als je weet waar je iets kwijt geraakt bent, vind je het daar vaak wel terug; *vri-j naobers kind, dan we'j wa'j vindt*: trouw buurmans dochter, dan koop je geen kat in de zak

vitteleg bv/bw *~er, ~st*: overdreven precies; zie ook *fittereg*

vlakke* (verouderd) v *vlakn, vlakskn*: vlek; zie ook *vlekke*

vleegn sterk ww; *ik vleege(e), hee vlög, wi-j vleege, ik vlaog(e), i-j vlaogn (vlaog i-j), wi-j vlaogn, ik heb evlaogene*: vliegen; *hee vlaog der op as 'n bok op de haverkiste*: hij reageerde zeer snel; *dat (hen en weer) gevleeg(te)*; *dat (heen en weer) geloop*

Vleer (ook *Fleer*) **1** o: *'t Vleer*: vlier, ook bijnaam, tevens veldnaam, in Lieveelde tussen de Besselinkschans en de spoorbaan; **2** vlierboom; veel in samenstellingen: *vleerbaeze* (vlierbes), *Vleerbekke* (Vlierbeek), *vleerboom* (vlierboom), *vleerbos* (vlierstruik), *Vleerdiek* (Vlierdijk), *vleerholt* (vlierhout), *vleermoes* (mv *vleermu:ze*) (vleermuis), *fletter/busse* (proppenschieter, zie aldaar); **3** (m) klap; *een vleer an de aorne*: een draai om de oren; syn *pleer*

vleetn* ww; *ik vleet(e), wi-j vleet (vlete wi-j), ik vleetn, ik heb evleet*: puntjes en draden van bonen afhalen; *boonn vleetn*: sperziebonen (snijbonen) afhalen

vlege v *vleegn, vlegeskn*: vlieg; *der kump raegn, want de vleegn stekt zoo!* voorspelling van regen; *vleegn jaagn (vleegn vangn)*: slordig een kruisteken maken; zie ook *gadvlege*

vleis o: vlees: *kalfsvleis is halfvleis*: een kalf slachten is oneconomisch; *an dén zit nog gin vrouwleuvleis an*: hij kijkt nog niet naar meisjes

vleksken (ook *vlakke*) v *vlekskes*: vlekje

vleukn st ww, *ik vleuk(e), hee vleukt (vlök), wi-j vleukt (vleuke wi-j), ik vlok (vleukn), i-j vlokn (vleukn) (vlok i-j), hee vlok (vleukn), wi-j vlokn, zee vlokn, ik heb evlokkene*: vloeken

vleus* o *vleuzn ~ken*: vlies, ook vel op melk of koffie

vlog* m: vlucht (van vogels); *in 'n vlog bekiekn*: snel (oppervlakkig) bekijken; *oe:lnvlog*: schemering; zie ook *tweeduustern*

vloo* m *vleu, vleuken*: vlo; *daor wo'k wal vlooa wea'n*: daar ben ik heel benieuwd naar; *a'j vleu neet kunt dooddrukkn, ku'j ze in 'n pot vezoepm*: je kunt het ook anders aanpakken

vloot* (Harv skool) bv/bw *vloter, ~ste*: **1** ondiep **2** vrij staan (zodat het er omheen kan tochten)

voes m *vuuste, vuuskn*: vuist; *gat met vuuste (be)slaon*, dit was een antwoord, als een kind vroeg om een bezigheid, als het zich verveelde; *ne bootram op 'n voes*: een boterham uit het vuistje

voes/hanse* (*~/hanske*) v *~/hansn (~/hanskn)*: want, (=handschoen); *ik hebbe mi-j 'n paa Grolse voeshansn an-esteld*: ik heb een paar Grolse wanten gekocht; zie ook *wante*

vogel* (vrag *voggel*) m *veugele, veugeltjen*: **1** vogel; *he'j 'n veugeltjen onder de pette?*: retorische vraag aan een jongen die zijn pet in huis ophoudt; *at 't veugeltjen der oet is, kan de kowwe wal vot*: als de ziel eruit is, is het lichaam van geen nut (argument om niet naar het lijk te hoeven gaan kijken); *kinder wed wies emaaft da'j veugele 't beste kunt vangn deur ze zalt op 'n stat te legn*: kinderen werd wijs gemaakt, dat men het best vogeltjes kan vangen door ze zout op de staart te leggen; **2** houten vogel waarop geschoten werd tijdens de kermis (of waarnaar met knuppels werd gegooid); *'n vogel der af hebm*: uitgeteld zijn, niet meer kunnen; *vogelskeetn*: papegaaischieten; *vogelgoojn*: papegaai gooien (met knuppels), vroeger voor vrouwen, de mannen schoten op de vogel

voggel (Vrag) m *vöggele, vöggeltjen*: **1** vogel; zie ook *vogel*

vol bv/bw *~ler, ~ste*: **1** vol; *strijkend(e) vol* (vaten, flessen, kommen etc.): helemaal vol; *brekkend(e) vol*: erg vol (zalen, stadions, dansvloeren, manden etc.) ook *heupende vol* ook *lieke vol*; **2** dronken: *zoo vol as 'n driethuus*: stomdronken; *zoo vol as duu:znd (doeznd) man*: zeer dronken

vole* v *vooln, voortjen*: vouw, rimpel, kreukel; *vooln in 't gezichte*: rimpels in het gezicht

völle bw/bv; *meer, meest*: veel; *'völle' laa'j op 'n waagn*: 'veel' is wat je op een wagen laadt (antwoord als een kind 'veel' eten wilde); *völ(s) te völle*: veel te veel; vraag: *wat is völle?* Antw.: *dree heure op de kop is niks, maor dree in 'n soep is völle*, (antwoord op de vraag naar wat veel is); vraag naar de hoeveelheid: *hoovölle?*: hoeveel? antwoord: *net zoovölle as kötls in ne sik*

vol/holn sterk ww; voor vervoeging zie *holn*: volhouden; *dat hölt nog gin pead vol*: dat kan zelfs de allersterkste nog niet volhouden

vol/pakn ww; *ik pakke vol, ik pakn vol, ik heb vol-epakt*; inpakken tot iets vol is, vullen; *de hilde volpakn*; de hilde volstouwen; *de afwasmesjie:ne volpakn*: de vaatwasser vullen

vooln* ww; *ik vool(e), hee voolt, wi-j voolt, ik voln, wi-j voln, ik heb evoold: vouwen; lieke voln*: opvouwen; ook in samenstellingen met voorzetsels: *oetvoln* (uitvouwen) en *opvoln* (opvouwen)

vöör vz; zie *veur**

voot* v *veute, veutjen*; voet; *'t kump te peead en geet te voot*: ziekte of ongeluk komen snel en gaan langzaam weer over; *he'j kolde veute?*: retorische vraag aan een jongen die zijn pet in huis op houdt

vore* v *vooan, vööaken*: ploegvoor; *vrömd volk in de vore hebm*: jeuk aan 't gat hebben

vot* bv/bw: weg, kwijt, afwezig; *miene fietse is vot*: mijn fiets is weg (kwijt); *hee is vot*: hij is afwezig; *vot gaon*: weg gaan; *vot doon*: weg doen; *vot maakn*: zoek maken; *vot daor met!*: weg daarmee!

vrange(e) m: bepaalde uierziekte

vrang (ook *wrange**) v *vrangn, vrängesken*: **1** hol (van konijn of ander wild); in de samenstelling *knie:nevrange*; **2** m bepaalde uierziekte

vraogn* sterk ww; *ik vraog(e), i-j vraogt (vraog i-j), hee vrög, wi-j vraogt (vraoge wi-j), ik vroe (vroog ik), i-j vroogn (vroog i-j), wi-j vroogn, ik heb evraogd*: vragen, kaartterm (bij sollo); *dat gevraog(te)*: dat voortdurende gevraag (van kinderen)

Vraognder: Vragender; *Vraognder veld*: veldnaam; *de Vraogndse bulte*: de es van Vragender; *'t Vraogender vaene*: het Vragender veen; (Liev plagerij) *zee is in Vraognder na skole ewes!*: zij weet iets niet; [De herkomst van de naam Vragender is niet duidelijk. Een oudere vorm is *Vrageren*.]

vreezn* onpersoonlijk sterk ww; *'t vrös, 't vraor* (verouderd *'t vroos*), *'t hefevroarne*: vriezen; *'t vrös dat 't knapt, 't vroos dat 't knapm*: 't vriest (vroor) dat 't kraakt (kraakte); *dat zal 'm nog op n dekkel vreezn!*: dat gaat hem nog tegenvallen!

vreg* (ook *freg*) bv/bw *~ger, ~ste*: brutaal, vrij; *zoo vreg as boonnstroof*: zo brutaal als de beul; *vreggen hond*: brutale vent; *vreg en vrog waezn* (ook *vri-j en vreg*): bijdehand zijn; *Koen is adeg vreg*: Koen is tamelijk brutaal (vrijmoedig)

Vrene (verouderd), tegenwoordig *Vreedn*: Vreden (BRD); *Hendrik most vrogger loopms nao Vreedn um de pach van 't olde Besseling te betaaln*: Hendrik moest vroeger lopend naar Vreden om de pacht van het oude Besseling te betalen

vrette/buul* m *~buuls, ~buultjen*: vreetzak (in de verkleinvorm ook als koosnaam voor kinderen)

vretn 1 sterk ww; *ik vret(te), i-j vret, wi-j vret (vrette wi-j), ik vrat, i-j vratn (vrat i-j), hee vrat, wi-j vratn (vratte wi-j), ik heb evrettene*: vreten (= eten van dieren); *hee kan vretn as 'n dossier*: hij kan veel eten (als een dorser); *i-j vret mi-j de kneupe van de bokse*: je eet mij arm; *duftig te vretn krie:gn/geevn*: een stevig standje krijgen/geven; *Jan mos t vretn*: Jan kreeg de schuld; *dat gevret, dee vretteri-je*: dat gevreet; **2** o: dierenvoer; *wee gin honger hef, ku'j better gin vretn geevn*: je moet geen slapende honden wakker maken

vri-j *~er, ~ste*: **1** bv/bw vrij; *zee is vandage vri-j*: ze heeft vandaag vrij; *vri-j en vreg waen*: brutaal zijn; **2** bw gerust; *i-j kunt vri-j rondkiekn*: je mag gerust rondkijken; syn *gros* (gerust)

vri-je* v *vri-jn, vri-jken*: wreef; *zee hef ne hoge vri-je; dus past eur neet alle klompn*: zij heeft een hoge wreef; dus passen niet alle klompen haar

vri-jens/maote v: de leeftijd hebben om verkering te zoeken; *is dén wal vri-jensmaote?*: is die niet wat jong voor verkering?; zie ook *trouwnsmaote*

vri-je m *~s*: geliefde, relatie

vrog (vroo) bv/bw *~ger, ~st*: vroeg; *vreg en vrog waezn*: bijdehand zijn; *van smorgns vrog bis saovnds late*: van 's morgens vroeg tot 's avonds laat

vrom* bv/bw; *~mer, ~st*: **1** vroom; *dén kan zoo vrom kiekn*: die kan zo vroom kijken; **2** braaf; *onzn Frank is 'n vromm sjoks*: onze Frank is een brave borst

vrommes* (verouderd) o (ook *menske*) *vrouwleu*: vrouw, (in feite vrouwen)

vrouw v *~leu, vröüwken*: mevrouw, ook als aanspreekvorm (zoals in het Duits) voor gewone mensen, maar altijd met de naam erachter (verouderd): *vrouw Baks, vrouw Staevns, vrouw Haverkamp*: mevrouw Baks, mevrouw Stevens, mevrouw Haverkamp; [Onderwijzeressen en dames uit de 'betere' standen werden veelal juffrouw genoemd: *juffrouw Anna, juffrouw Marienessen, juffrouw Moonen, juffrouw Manschot, juffrouw Nijs, juffrouw Sterenborg*.]

vrouwe* v vrouwn (vrouwleu), vröüwken: vrouw, echtgenote; *de vrouwe is ter neet: 1* de (=mijn) vrouw is er niet; *ik bun 't heufd, maor de vrouwe is de nekke en daor draejt 't umme*: Ik ben het hoofd, maar mijn vrouw is de nek en daar draait het om; *de vrouwe en de zeise mo'j neet oetleenn: dee krie'j allebeide dikke weer*: waardevolle (persoonlijke) spullen moet je niet uitlenen; *'n nötnboom en de vrouwe mo'j ranseln*: een notenboom en je vrouw moet ranselen (een echte bomenkenner zal dat niet beamen); **2** vrouw des huizes; *de vrouwe is ter neet*; als bijv. een knecht, dat zegt, betekent het: de vrouw des huizes is afwezig

vrouw/leu* v, mv van vrouwe: vrouwen, meisjes, dochters; *vrouwleu is mooi grei, maor i-j mot der wal wark veur hebm!*: (vrouwonvriendelijke opmerking) meisjes zijn leuk, maar je moet ze wel wat te doen geven!; *vrouwleu ... dee vaor i-j veur 'n ander*: dochters ... die kosten geld tot ze gaan trouwen (letterlijk: dochters ... die voer je voor een ander); *bi-j Stottelder hadden ze allene vrouwleu*: bij Stottelder hadden ze alleen dochters; *onze vrouwleu regelt meestieds alles*: onze zussen regelen meestal alles

vrouw/leu/praot* v ~/pröätjen; een typisch vrouwengesprek

vrouw/leu/vleis* o: belangstelling voor vrouwen; *an dén! daor zit gin vrouwleuvleis an*: die heeft geen belangstelling voor vrouwen

vrouw/leu/wark o: vrouwenberoep, werk voor een vrouw; *da's echt vrouwleuwark*: dat is werk voor een vrouw, een vrouwenberoep

vruchte v vruchtn, vruchjen: afrastering, afscheiding tussen percelen

vruchtn* ww; *ik vrucht(e)*, *wi-j vrucht (vruchte wi-j)*, *ik vruchtn*, *ik heb evrucht*: een afrastering plaatsen; *wi-j mot nog hen vruchtn*: wij moeten nog een afrastering maken

vul (völ?) o vuln, vulleken: veulen

W.

waagn/spaor o ~/~s: karrenspoor

waakn ww; *ik waak(e)*, *i-j waakt (waak i-j)*, *wi-j waakt (wake wi-j)*, *ik waakn*, *ik heb ewaakt*: waken bij een zieke of dode door buren en familie; *der wodt ok ewaakt a's 'n peead 'n vul mot krie:gn*: er wordt ook gewaakt als een merrie moet werpen

waa'n (zich)* ww; *ik waar(e) mi-j*, *i-j waa't ow (waar i-j ow)*, *hee waa't zich*, *wi-j waa't ons (ware wi-j ons)*, *ik waa'n mi-j*, *wi-j waa'n ons*, *ik heb mi-j ewaa'd*: zich in acht nemen, oppassen; *waa't ow veur 'n hond*: wacht u voor de hond; *ik ware mi-j wall!*: ik kijk wel uit!; *bi-j hen waa'n*: uit de buurt blijven, heel erg oppassen

wachtn* ww; *ik wacht(e)*, *wi-j wacht (wachte wi-j)*, *ik wachtn*, *wi-j wachtn*, *ik heb ewacht*: **1** wachten; *in Zöwnt op 'n trein wachtn*: iets doen wat nutteloos is; **2** (als inf met het ww *kunn*): tijd hebben; *ik kan 't (neet)(wal) wachtn*: ik heb er (geen)(wel) tijd voor.....

waege mv van weg: *in de waege loopm*: in de weg lopen; zie ook *weg*

waegn/blad o ~/blaa, ~/bläken; weegbree (*plantago major* en *plantago lanciat*a); [Een gewassen en gekneusd blad werkt als trekzalf bij ontstekingen en steenpuisten. Het blad werd i.p.v. trekzalf op de wond gelegd en met een natte lap omwonden]

waejn onpersoonlijk ww; *'t waejt*, *'t waejn*, *'t hef ewaejt*: waaien; *waejt de wind oet Grolle, dan kump ter vos en kolle*: als de wind uit Groenlo komt (n.o.) dan komt er vorst en kou; *dat geet daor van soe:zn en waejn*: het is daar van dik hout zaagt men planken

Wael o: de plaatsnaam Wehl

waezn* (ook *wae'n*) sterk ww, (hulpww van tijd); *ik bun(ne)*, *i-j bunt*, *bu'j?*, *hee is*, *wi-j bunt (bu'w)*, *ik was (wazze)*, *i-j waa'n (waa'n i-j)*, *hee was*, *wi-j waa'n (ware wi-j)*, *ik bun ewes*: zijn (hulpww en zelfstww); *waor bun i-j van?*: hoe is je achternaam; *de koo is bi-j-ewes*: de koe is gedekt; zie ook *bi-jdoon*; *laot 't wae'n*: dat zal wel, laat maar; *daor ku'j good waezn (wae'n)*: daar kun je goed zijn (het is daar goed toeven!); *waor mo'j waezn (wae'n)?*: waar moet je zijn?

wal (ook *wah*) **I** bw: wel: *dat is wal waar*: dat is wel waar; *hee kump ech wah*: hij komt echt wel; **II** m ~n, *wälleken*: wal; *in Grolle op 'n wal drietn mag neet*; in Groenlo op de wal poepen, mag niet; zie ook *Grolle en drietn*

WALD-spelling: het geheel van spellingafspraken (door Staringinstituut en ECAL) m.b.t. de dialecten van De Graafschap en De liemers; [In deze woordenlijst proberen wij ons aan deze regels te houden, maar wij wijken soms af. We beargumenteren dat in het nawoord.]

wante v *wantn*, *wantjen*: want, (=handschoen); *Grolse wantn*: wollen wanten met een typisch Grols breimotief; syn *voeshanse*; zie ook *Grols* en *hanse*

waogn ww; *ik waog(e)*, *i-j waogt (waog i-j)*, *hee wög*, *wi-j waogt (waoge wi-j)*, *ik waogn*, *hee waogn*, *wi-j waogn*, *ik heb ewaogd*: durven, wagen; *dat waog ik wal te zegn*: dat durf ik wel te zeggen; *waog 't is!*: als je het lef hebt!

waor **I** bv/bw ~der, ~st: waar, werkelijk; *da's zuver waor*: dat is echt waar; *ongelaogn waor*: echt waar; **II** vrag bw: *waor zal't hen?*: waar ga je naartoe?

ware (mv): waren, goederen; *winkelware*: boodschappen

wark o: werk karwei; *hee hef 't wark af (hee hef 't wark edaone)*: hij heeft het karwei klaar, hij is ontslagen, hij heeft pensioen; *dat vin ik gin wark*: dat vind ik een gemene streek; *'t is gin angenomm wark*: rustig aan; *'t veerkante wark*; **1** de gebinten van een huis; **2** (grappend) bed

warkn ww *ik wark(e)*; *i-j warkt (wark i-j)*, *hee warkt*, *wi-j warkt (warke wi-j)*, *zee warkt*, *ik warkn*, *zeeleu warkn*, *ik heb ewarkt*: werken, functioneren enz.

Warnsveld o: gelijknamige plaatsnaam bij Zutphen; *in Warnsveld zitn*: in de psychiatrische kliniek (aldaar) zitten

wasdom* m: groei pijn bij kinderen; *teegn wasdom (in de bene) kö'j niks doon*: tegen groei pijn (in de benen) kun je niks doen

wasn* (*waskn**) **1** ww; *ik wasse (was ik)*, *hee wast*, *wi-j wast*, *ik wasn* enz: wassen; *dat gewas(te)*: dat gewas; *dee wasseri-je*: die wasserij; **2** ww; *ik wasse (was ik)*, *hee wös*, *wi-j wast*, *ik wasn* enz: groeien; *'t grös wös daor wellig*: het gras groeit daar weelderig; *zee mot der nog van wasn en greujn*: zij heeft dat nodig

wát **I** onbep telw (met klemtoon in de zin): enkele, sommige enz; *wát leu*: sommige mensen; *wi-j hebt nog wat starke keeals neudig*: wij hebben nog een paar sterke kerels nodig; *wát keers*: soms, sommige

malen, af en toe; *wát dinge snap ik neet*: sommige dingen begrijp ik niet; **II** (*watte*) vrag vnw: wat; als iemand vraagt *Wat?* kan het antwoord zijn: *hond veur de kaore, stat in 't rad, dan he'j wat!*: vraag: wat? antwoord: hond voor de kar, staart in het rad, dan heb je wat!; vraag: *watte?* antwoord: *ne zwatte katte*: vraag: wat? antwoord: een zwarte kat (de antwoorden geven aan, dat een vraag die begint met *wat* of *watte* geen respectvolle manier van vragen is; vraag: *wat zit doar in?*; antwoord: *vroagebeuntjes* (= dat gaat je niks aan); *wat van(n)(e)*: *wat van (ne) fietse heb i-j?*: wat voor (een) fiets heb je? *wat van keeal lōp daor?*: wat voor kerel loopt daar?

water o: water; *dat is water op ziene mölle*: dat is koren op zijn molen; *knipmutsnwater*: heel erg schoon water

wedde* v *wedn*: wilg, wilgentwigg; zo *lenig* (zwak) *as ne wedde*: zo lenig (buigzaam) als een wilgentwigg

wee (*wel*) vrag vnw: wie; *wee§ (wel) hef dat edaone?*: wie heeft dat gedaan?; als 'wee' aan het begin van een bijzin staat, komt er soms 'of' achter 'wee'; *hee hef ezene, wee of dee fietse op-ehaald hef*: hij heeft gezien, wie die fiets opgehaald heeft; zie ook *wel*

wéald (*Harv waald**) m: wereld; *de hele weald*: de hele wereld; *veur de weeald lign*: op de grond liggen; *toen lag ze inens veur de weeald*: toen lag ze ineens op de grond; *de weeald is neet raoznd emaaht!*; de wereld is niet in razernij geschapen! (m.a.w. doe het liever ook kalm aan); zie ook *eeade*

weea/strubbe* v *weea/strubm*, ~ken: **1** haarwervel, kruintje; *weeastrubm kō'j neet lieke keemm*: kruinen zijn niet weg te kammen; **2** benaming voor lastige puber

weg m *waegn* (*waege*), *weggesken*: weg; *op de hadde weg*: op de verharde weg; *op dén zandweg*: op die zandweg (karrenspoor); *i-j staot mi-j in de waege*: je staat mij in de weg; *i-j mot de zonne neet in de waege loopm*: je moet niet te vroeg hooien (smoes van een luie boer, die het hooi niet met de vork wil schudden); *dat mense lōp (zit) zich zelf(s) in de waege*: die (oude) vrouw is zichzelf tot last

wedjen o *wedjes*: gokje, weddenschap(je); *zō'w is 'n wedjen maakn?*: zullen we eens wedden?

weide v *weidns*, ~ken: wei(land); *grōs in de weide as haor op 'n hond*: er is veel gras in dat weiland; *op de vetweide motn*: moeten aansterken; zie ook *vetweide*

weidn* ik *weid(e)*, i-j *weidt* (*weid i-j*), wi-j *weidt* (*weide wi-j*), ik *weidn*, ik *heb eweid*: **1** weiden; *onder 'n draod hen weidn*: vreemd gaan; **2** vee hoeden; syn *huu'n*; **3** vee vetmesten voor een ander; *hee boert zelf neet meer, maor weidt nog wat kalver*: hij boert zelf niet meer, maar weidt (voor een ander) nog een paar kalveren; zie ook *opweidn*

wekke v *wekn*, *weksken*: week; *hee kik met 't ene oge in de andere wekke*: hij loent; *veur dree wekke*: drie weken geleden; *met dree wekke*: over (na) drie weken; *van (de) wekke*: van de week, deze week; *de andere wekke*: volgende week; *tokn wekke*: (toe)komende week; *alle wekke ('s weks)*: wekelijks, elke week; syn *ach dage*; *alle dage (wekn)(jaorn) dee God gif*: alle dagen (elke week)(alle jaren) die God geeft (de toevoeging dient als versterking van 'alle')

wel* (verouderd) (nu: *wee*) vrag vnm: wie; *wel (wee) wet dat nog?*: wie weet dat nog?; als 'wel' aan het begin van een bijzin staat, komt er 'of' achter 'wel'; *wel hef ezene, wel of dee fietse op-ehaald hef*: wie heeft gezien, wie die fiets opgehaald heeft; zie ook *wee*

welligheit v: weelde(righeid); *van welligheit kroept de maojn oet 't spek*: van weelde(righeid) kruipen de maden het spek uit, van weelde weet men niet meer wat men doet

wenn ww; ik *wen(ne)*, i-j *went* (*wen i-j*), wi-j *went* (*wenne wi-j*), ik *wenn*, ik *bun ewend*: wennen; *alles went, ok hangn*: alles went, tijd heelt alle wonden; *dee (an)wenneri-je*: die gewoonte

Wentas (verouderd) o: Winterswijk (*Wentas, en Went's*); tegenwoordig uitgesproken als *Winterswiek* met de klemtoon op *Win-*; *d'n Wentersen diek*: vroegere naam voor Oude Winterswijkse weg

Wentes/wiek o: Winterswijk; zie ook *Wentas*

wetn sterk ww; ik *wet(te)*, *hee wet*, wi-j *wet* (*wette wi-j*), ik *wis*, i-j *wis(t)n* (*wis i-j*), wi-j *wis(t)n*, ik *heb ewettene*; weten; *i-j kunt 't wetn, want i-j hebt lech op de fietse*: zo wordt gespot met een betweteraar

weuln* (ook *weule**) m *weulns* (*weuln*), *weultjen*: mol; *zoo vet as 'n weuln*: moddervet; *weulnrit**: mollengang; *weulnwrange*: mollengang

Wiegas: Harreveldse uitspraak van de familienaam Wieggers; *Herman Wieggers uit Harreveld* is medewerker aan het *Kleddeken Nao*

wied* bv/bw, ~ter, ~ste: **1** ver; *wied weg* (*wied vot*): ver weg; *'t is zoo wied*: het is zover (van tijd); *'n ende wiedter*: een eind verder(op); *wied weg bu'w nog familie van mekare*: verweg zijn we nog familie van elkaar; de verg trap bestaat ook: *wiedter weg*: verder weg; **2** wijd; *dee boksepiepm bunt vōls te wied*: die broekspijpen zijn veel te wijd; *van (de) wiedtn*: van verre

wied/ uut bw: verreweg; *dat is wieduut 't beste*: dat is verreweg het beste

wiedte* v: verte; *in de wiedte (in de wiedtn)*: in de verte;; *van de wiedte al wat zeen kunn*: van ver al iets kunnen zien; syn *wiedtn*

wie:le v: tijd poos; syn *hotte, zette*

wie:me* v *wie:mm*: stuk van de zoldering in de keuken, veelal tussen twee steunbalken, waar worsten en ander vlees werden opgehangen en bewaard; *ziene vrouwe pakn zonder stoel ne woste oet de wie:me, zoo lank is dee*: zijn vrouw pakte zonder (op) een stoel (te gaan staan) een worst van het plafond, zo lang is die; zie ook *lere* en *naegelholt*

wieter bw: **1** verder (afstand); *i-j mot nog 'n betjen wieter loopm*: je moet nog een stukje verder lopen; **2** anders, voorts, verder; *ha'j wieter nog wat?:* heb je verder nog iets?; zie ook *wieters*

wieters bw: voorts, verder; *ha'j wieters nog wat?:* heb je verder nog iets?; zie ook *wieter*

wi-j (*wi-jleu*) pers vnw 1^e pers mv 1^e naamv: wij; [vervoeging van het ww met wi-j: *wi-j loopt (lope wi-j)*, *wi-j leepm (lepe wi-j)*; *wi-j fietst wal*: wij fietsen wel; *waor fietse wi-j hen?:* waar fietsen wij heen?]; syn *wi-jleu*

wiksn* (verouderd) ww; *ik wiks(e), i-j wikst (wiks i-j)*, *wi-j wikst (wikse wi-j)*, *ik wiksn, ik heb ewikst*: (schoenen) poetsen; *schoowikse*: schoensmeer

wiln sterk hulpww; *ik wil(le), i-j wilt (wi'j)*, *hee wil, wi-j wilt (wi'w)*, *ik wol, i-j woln (wo'j)*, *wi-j woln (wo'w)*, *ik heb ewild*: willen; *Kanneet lig op 'n karkhof en Wilneet ligt der naost*: Kanniet ligt op het kerkhof en Wilniet ligt ernaast

wind* m ~n, ~jen: **1** wind; *de wind veur hebm*: de wind tegen hebben; *kump de wind oet Grolle, dan krie'j vos en kolle*: als de wind uit Groenlo komt dan komt er vorst en kou; *hogen wind*: n - n.o wind; *met hogen wind mo'j oppasn a'j net zeek ewes bunt*: bij noordenwind (ook n.o.) moet je uitkijken, als je net ziek bent geweest; zie ook *Grolle* en *Hoksebarge*; **2** scheet; **3** lucht; *wind in de bände hebben*: lucht in de (fiets)banden hebben; *'Aamm', zei de köster en de karke was oet*; / *'Knap', zei de blaoze en de wind was der oet*: 'Amen' zei de koster en de kerk was uit; 'Knap', zei de blaas en de lucht was eruit (rijmpje als gebed bij kinderspel); **4** bluff; *Grolse wind*: Groenlose bluff; *windbuul* m: opschepper
wind/dikke bv/bw: opgeblazen, gassig; *van te völle knoln wod ne koo mangs winddikke*: van te veel knollen krijgt een koe soms te veel gas in de ingewanden

winter m/o *winters*, *winterken*: winter van (de) (t) *winter*: van de winter, komende winter, afgelopen winter; *dén slimm winter* (ook *dat slimme winter*): die strenge winter

winter/dág v ~/dage: winter; *in de winterdag*: 's winters, in de winter; *met de winterdag*: komende winter, 's winters; *'t is jah winterdag*: het is immers winter; *ne jas veur de winterdag*: een jas voor de winter, een winterjas

Wintes/wiek o: Winterswijk; zie ook *Wentas* en *Wenteswiek*

wip/galgen ww (alleen inf): een zeer snelle en pijnloze manier van kippen doden

wip/singel m ~*singels*, ~*singeltjen*: onderdeel van een paardentuig

wip/stat* ~/*státte*, ~/*státjen*: **1** kwikstaart (vogel); **2** druk baasje, beweeglijk persoon

wisse* bv/bn: zeker; *da's wisse*: dat is waar (zeker); *nao ne misn, ne wisn*: troostend gezegde na een miskraam, betekent letterlijk: na een misse, een zekere; *bo wisse!* (ook *wisse wisse!*): zeker well; *'Bo wisse'*, *zei Chrisse*, *'t is haannpisse, onder de misse'*; (mogelijk is dit een restant van een spotliedje uit calvinistische sferen, waarin de leer der transsubstantiatie wordt bekritiseerd)

wit bv/bw ~*ter*, ~*ste*: wit (kleur), bleek; *zoo wit as kalk an de mure*: zo bleek als een doek; *ik heb de eeaple al wit*: (ik heb de aardappels al geschild); *'t was der weer zwat van de witte paoters in 's-Heerenbarg*: het zag er weer zwart van de witte paters in 's-Heerenberg

Witns: boerderijnaam en bijnaam in Lieveelde; een van de medewerkers aan dit *Kleddeken Nao* is Harrie te Walvaart-Wittens uit Lieveelde

Witns Stegge, oude naam voor de Bergstraat te Lieveelde, eertijds een zandweg; [De naam *Witns Stegge* is w.s. te danken aan de boerderij *Wittens*. Zie ook *Bargstraote*.]

wodn ww; *ik wod(de), i-j wodt (wod i-j)*, *hee wöd (hee wod)*, *wi-j wodt (wodde wi-j)*, *ik wodn, i-j wodn, hee wodn, wi-j wodn ik bun ewodn*; verl tijd 'wed' (ev) komt ook voor: **1** hulpww lijd vorm: worden: *de koo wöd eslacht*, **2** koppelww: *Ik wod zeek*; *kwiet wodn*: kwijt raken: *zoo wod i-j 't geld wal kwiet*: zo raak je je geld wel kwijt

Woltas: boerderij (bijnaam) in Zieuwent en Lieveelde (in Vragender kan de naam *de Wolter* afkomstig zijn van *Woltas* in Lieveelde of Zieuwent); *Woltas* is ook de bijnaam van één van de medewerkers aan *'n Kleddeken Nao*: Anton Hulshof-Woltas uit Zieuwent

wonder* I o ~n: wonder: *dat is 'n wonder*: dat is een wonder; II bv/bw, ~st: wonderlijk; *'t is wonder*: het is wonderlijk; *'t is ne wondere deerne*: het is een aparte (wonderlijke) meid

wondern* ww (alleen 3e persoon ev); *'t wondert mi-j (ow, ons, enz)*, *'t wondern mi-j*, *'t hef mi-j ewonderd*; zich verbazen; *dat zal mi-j wondern*: het zal mij verbazen (dat betwijfel ik)

woonn (wonn) ww; ik woon(e), i-j woont (woon i-j), hee woont (wont), wi-j woont (wont), ik woonn (wonn), wi-j woonn (wonn), ik heb ewoond (ewond); wonen; *op 'n ander woonn*: niet meer thuis wonen; *daor wo(o)nt ok leu/mensn*: wordt gezegd als iemand iets overslaat (bij het wassen, schuren, verven o.i.d.); *dat is daor ne mooie woonderi-je*: je kunt daar mooi wonen

woord o ~e, ~jen; woord; *daor wil zee gin woord van (hebm)*: daar wil ze het niet over hebben

wöske (Vra) v ~s: afwasborstel gemaakt van korte heide; syn wöske*

woste v wostn, wösken: worst; *met ne woste nao 'n zie:de spek gooin*: met een worst naar een zij spek gooien: iets kleins opofferen om iets groters te verkrijgen; *moos met wos, is goeie kos*: werd gezegd als je stampot boerenkool niet lustte; *lang gebed, kotte (met)woste*: je moet daar lang bidden voor de maaltijd, maar het eten is er niet best; *laeverwösken, laeverwösken, (enz)*: een soort lallied dat eindeloos herhaald werd op de wijs van 'bij de muur van het stille klooster', tijdens kermissen in de jaren '80 en '90

woste/pinn/zaod: zaad van worstepinnen; om kinderen voor de gek te houden werden die op één april wel naar de winkel gestuurd om wostepinnzaod te halen

wottel m ~s (~e), ~tjen: wortel; *dat trök 'm an de wottel!*: dat helpt! dat heeft effect!; *porrewottel*: klein kleutertje

wrange* v wrangn: hol van mollen, konijnen e.d; *weulnwrange*: mollenrit

Z

Zaevender (verouderd) o: plaatsnaam Zevenaar; *op 't ende van d'n oorlog mostn völle mansleu veur de Todt hen skanzn in Zaevender*: tegen het einde van de oorlog moesten veel mannen naar Zevenaar om daar loopgravens te graven

zage/bok m ~/bökke, ~/böksken: constructie om hout op te (ver)zagen, workmate; zie ook *bok*

zage/mael o: zaagsel; *he'j zagemael in de kop?: ben je zo dom?*

Zalt* (Zieu) I o: zout; *'n pond zalt*: een half kilo zout; *kinder wodn mangs wies emaaft da'j veugele kunt vangn deur ze zalt op 'n stat te leggn*: kinderen werd soms wijs gemaakt, dat men vogeltjes kan vangen door ze zout op de staart te leggen; *zalt streujn*: zout strooien; *zaltpot* m: zoutpot II bv/bw ~er, ~st: zout; *'n zalt n heern (hering)* (ook *'n zoltn hering*): een zoute haring; *de eeaple bunt te zalt(e)*: de aardappels zijn te zout; zie ook *zolt*, *zilt*

zandbieters (mv): naam van de Harreveldse carnavalsvereniging

zaod o zää, zöädjen: zaadkorrel; *old zaod mo'j rieve zaejn*; oud zaad moet je royaal zaaien: oude mannen vertonen soms nog een grote seksuele activiteit; *he'j muu:ze bi-j 't zaod?: een vraag voor iemand die zijn handen in de broekzak heeft*; *skeppel zaod*: benaming voor een oppervlaktemaat (een beetje groter dan een bunder); *zaodköörne*: zaden, zaadkorrels

zat* bv/bw ~er, ~ste: 1 genoeg, voldoende, voldaan; *de koo is zat*: de koe heeft voldoende (gegeten); *danke, ik bun zat*: dank u, ik heb genoeg (gegeten); 2 dronken; *zo zat as doeznd man*: stomdronken; *den keel is störrig zat*: die vent is steeds dronken; *alles wat van Grolle kump dat zöp zich zat*; *zöp zich zat, völt der neer, steet weer op en 't zöp alweer* etc.: drinklied over Grollenaren en hun grote dorst

zee persoonlijk vnw 3^e ev vr en mv, 1^e naamv: 1 zij ev [vrouwelijke dieren zoals koeien, honden, katten enz, worden vaak ook met *hee* aangeduid; bij de vervoeging van sterke ww verandert de stamklinker ook in de teg tijd ev vaak: *zee löp (löp ze)*]; 2 zij mv; *zee gaavn eur 'n köpken koffi*: zij gaven haar een kop koffie; [*zee* mv = ook *zeeleu*]; *zee(leu) loopt (loopt zeeleu)*, *zee(leu) leepm (leepm zeeleu)*; zie ook *eur* en *zeeleu*

zeeleu persoonlijk vnw 1e naamv mv: zij; 3e naamv mv: zie ook *zee* 2

zeek bv/bw, *zeker*, ~ste: ziek; *dén is altied zeek, nooit dood*: die heeft altijd wat (te klagen); *thee is veur zeeke leu*: ik heb liever koffie; zie ook *krank*

zeekte v ~s, *zeektn*: ziekte; *kopzeekte*: bepaalde veeziekte

zeen sterk ww; *ik zee, i-j zeet (zee'j)*, *hee zut, wi-j zeet (zee'w)*, *ik zag* (verouderd *ik zoog*), *i-j zaagn* (*zag i-j*), *hee zag* (verouderd *hee zoog*), (*wi-j zaagn* (verouderd *wi-j zoogn*) (*zage wi-j*)), *ik heb ezéne*: zien; *'n zitnd gat, zut (heel) wat*: een zittend persoon (rustend, nietsdoend), ziet veel (heeft veel kritiek); *ku'j 't zeen?: retorische vraag aan iemand die al te nieuwsgierig toekijkt*; *lao'w eerst maor is kiek n, dan kö'w altied nog zeen*: ontwijkend antwoord op een ongevallig voorstel

zegn sterk ww; *ik zeg(ge)* (*zeg ik*), *i-j zegt* (*zeg i-j*), *hee zeg, wi-j zegt (zekt)*, *ik zei, i-j zein, hee zei, wi-j zein*, *ik heb ezegd*: zeggen; (*zegt* klinkt ook als *zekt*; *de leu zekt wal meer*: men zegt wel meer); *wa'k zegn wol en leegn neet*: à propos; inleiding tot een vraag of een losse opmerking; zie ook *leegn*

zeike/nat bv/bw: doornat; zie ook *drietenat* en *strontnat*

zeikn ww; *ik zeik(e)*, *wi-j zeikt*, *ik zeikn, wi-j zeikn*, *ik heb ezeikt*: 1 plassen; *mansleu könt wal in 'n bos zeikn*: mannen kunnen wel in het bos plassen; zie ook het verouderde *mie:gn*; dat *gezeik(te)*: dat geplas; 2 zeuren; *skei is uut met dat gezeik*: hou eens op met dat gezeur; *ne zeikert*: een zeurpot; *dee zeikeri-je*: dat gezeur; [Een anekdote over de rivaliteit tussen Grolle en Lichtenvoorde: 'Grolle is zoo klein', zei iemand uit Lichtenvoorde, 'a'k de veur gao staon, kan'k der zoo aoverhen zeikn'. Ik wet wal dat doe ne zeikert bus, mao zo 'nn grootn, da wis ik neet', antwoordde de Grollenaar.]

zeise v *zeisn*, *zeisken*: zeis; *de vrouwe en de zeise mo'j neet oetleenn*: *dee krie'j allebeide dikke weer*: waardevolle spullen moet je niet uitlenen; *ik had vandage 'n hond veur de wagen, sik veur de zeise, hane veur 'n ploog*: ik had een pechdag; zie ook *zicht*

zeisn ww; *ik zeis(e)*, *i-j zeist* (*zeis i-j*), *wi-j zeist* (*zeise wi-j*), *ik zeisn, ik heb ezeist*: maaien met de zeis

zelf(s) aanw vnw: zelf, (persoonlijk); *dat mense löp zich zelf(s) in de waege*: die (oude) vrouw is zichzelf tot last

Zellem o plaatsnaam Zelhem; in de uitdrukking *Hellem en Zelle afzeukn*: overal zoeken; [*Hellem* is misschien een vorm van *Halle* of *Hengel*. Halle, Hengelo en Zelhem liggen dicht bij elkaar. Zie ook *Hellem* en *Hengel*.]

zes(se) **I** telw: zes; *zes beeste*: zes koeien; **II** *zesse v zesn, zesken*: zelfst gebr telw: zes; *hee hef der zesse*: hij heeft er zes; *zee krig ne zesse veur dat proefwark*: ze krijgt een zes voor dat proefwerk; *zestie:n(e)*: zestien

zet(te)* m(v) *zetn, zetjen*: tijd, poos; *met zetn*: af en toe; *'n zetjen*: een korte tijd; *'n hele zette ('n heeln zet)*: lange poos; zie ook *hot(te)*; [*Zette en hotte* zijn verouderd, men zegt nu vaak *tiedjen*.]

zetn* ww (soms sterk ww zoals *zitm*); *ik zet(te) hee zet, wi-j zet, ik zetn (zat), i-j zetn, hee zetn (zat), wi-j zetn (zatn), ik heb ezet (ezet)*; *zetten*; *ik heb dat op plaatse ezat*: ik heb dat op zijn plaats gezet; *ene op plaatste zetn*: iemand een standje geven; *ene op d'n bok zetn*: iemand voor de gek houden; *mangels op éne zetn*: uitdunnen van ontkiemd bietenzaad, zodat de plantjes apart komen te staan; *toozetn*: neerzetten; *ik heb dat daor maor too-ezat*: ik heb dat daar maar neergezet; [Samenstellingen met *zetn* zijn vaak sterke ww: *neer-ezat, too-ezat, op-ezat* enz.]; *zich zetn*: gaan zitten, zich installeren
zeukn sterk ww; *ik zeuk(e), i-j zeukt (zeuk i-j), hee zöch, wi-j zeukt (zeuke wi-j), ik zoch, i-j zochtn (zoch i-j), hee zoch, wi-j zochtn (zochte wi-j), ik heb ezoch*: zoeken; *Hellem en Zelle afzeukn*: overal zoeken; *i-j zeukt 't peeade en zit der op*: streven (zoeken) naar iets (zoals een bril) wat je al hebt (gevonden); *dat gezeukte, dee zeukeri-je*: dat gezocht

zeuven(e) **I** telw: zeven; *zeuven beeste*: zeven koeien; *is Aaltn op zeuven buln ebouwd?*: is Aalten op zeven heuvelen gebouwd?; zie ook *Aaltn*; *hee veult zich de katte met zeuven stätte*: hij is apetrots; **II** *zeuven(e) v zeuven, zeuventjen*: zelfst gebr telw: zeven; *hee hef ze neet alle zeuven(e) op de rie:ge*: hij is niet goed bij zijn verstand; *hee hef der zeuven(e)*: hij heeft er zeven; *zee krig ne zeuven(e) veur dat proefwark*: ze krijgt een zeven voor dat proefwerk; *zeuventie:n(e)*: zeventien

zich* **I** m *zichtn, ~jen*: zicht, lange sikkel, soort zeis met een korter blad, gebruikt bij het maaien van graan; **II** (verouderd *zik*) wederkerend vnw 3^e pers ev/mv: *zich*; *hee vegisn zich*: hij vergiste zich
zichtn ww; *ik zicht(e), wi-j zicht (zichte wi-j), ik zichtn, ik heb ezicht*: met de zicht maaien (graan of distels in de wei); *rogge of haver zichtn*: rogge of haver maaien (met de hand)

zie:de (ook *zie:dn*) v/m: *zij* (van het spek); *'n zie:de spek*: een zij spek; *met ne wösken nao 'n zie:de spek gooien*: met een kleine inleg iets groots willen vangen (bijv in de loterij)

zien bez vnw o ev: *zijn*, van hem; *zien varken*: zijn varken; zelfst gebr (o ev) *'t ziene*: het zijne; *dat land is 't ziene*: dat land is van hem

ziene bez vnw v ev: *zijn*, van hem; *ziene vrouwe*: zijn vrouw; zelfst gebr (ev) *de ziene*: de zijne; *dee plaatse is de ziene*: die boerderij is van hem

zienn bez vnw m ev: *zijn*, van hem; *zienn hond*: zijn hond; opmerkelijk is, dat het ook wel gebruikt wordt als verwijzing naar vrouwelijke woorden: *dee koo is zien halterstrange kwiet*: de koe is haar koetouw kwijt; zelfst gebr (v ev) *d'n zienn*: de zijne; *den auto d'n zienn*: die auto is van hem

zilt bv/bw ~er, ~st: zout; *zilte boonn*: zoute bonen; zie ook *zolt* en *zalt*

zin (zinne) v/(o): **1** *zin*, lust, trek; *ik hebbe der zin(ne) an*: ik heb er zin in; *hee hef 't zin(ne) deraf*: hij heeft er geen zin meer in; *ene nao 't zin(ne) doon*: het iemand naar de zin maken; *wel vri-jt met zin, wod der dikke tegenin, wel vri-jt met spiet, wod pondn kwiet*: doe niks met tegenzin; **2** *zinne* v: *zin* (groep woorden); *laest mi-j dee zinne is veur*: lees (voor mij) die zin eens voor

zinnig* bv/bw ~er, ~st: tam, kalm; *dee katte is mooi zinnig*: die kat is heel tam; *ik heb dee doe:ve zinnig emaaft*: ik heb die duif tam gemaakt

zitn* sterk ww; *ik zit(te), i-j zit, hee zit, wi-j zit, ik zat(te), i-j zatn (zat i-j), hee zat, wi-j zaatn (zatn, zatte wi-j), ik heb ezetne*: zitten, rusten; *'n zitnd gat, zut (heel) wat*: een zittend persoon (nietsdoend, rustend), *ziet veel* (heeft veel kritiek); *'n zitnd gat, bedech zich wat*: een zittend persoon (nietsdoend of gepensioneerd) kan zich van alles in het hoofd halen; *gin zit in 't gat hebm*: geen rust hebben; [Als een kind naar het toilet was geweest, werd er wel eens gevraagd: *'He'j ok edretne?* Als het antwoord *'Jao'* was, vervolgde de vrager: *'Dan he'j ok krom ezettene!'*]

zoepm* sterk ww; *ik zoep(e), i-j zoept (zoep i-j), hee zöp, wi-j zoept (zoepe wi-j), ik zop, i-j zopm (zop i-j), hee zop, wi-j zopm, ik heb ezoppene*: zuipen, drinken, alcohol drinken; *zoepm as 'n wetterkalf*: zuipen als een tempelier; *zoepm, toepm en op de proe:me kroepm*: grove uitdrukking voor: zuipen, kaarten en vrijen; *wat zop-e, wat glop-e en wat vrat-e!* (wat zoop hij veel, wat loerde hij en vrat hij veel!), aldus de visie van een beoogde schoonvader over diens a.s. schoonzoon die was wezen kennismaken; *dat gezoepde, dee zoepri-je*: dat gezuip

zoe:zn (ook *soe:zn**) ww; *ik zoe:z(e), i-j zoe:st (zoe:s i-j), wi-j zoe:st (zoe:ze wi-j), ik zoe:zn, ik heb ezoe:sd*: suizen; *'t geet daor van zoe:zn en waejn*: het gaat daar van dik hout zaagt men planken; *ik dank ow dat 't zoest*: ik dank u zeer; *dat apperaat löp weer at zoe:st*: dat apparaat loopt weer als een

zonnetje; znw: *dat gezoe:ste, dee zoe:zeri-je*: suizingen; *zee hef las van zoe:zeri-je in 't heufd*: zij heeft last van gesuis in het hoofd

zok* m zökke, zöksken: **1** sok; *eeapls in de zökke*: gaten in de sokken; *zökke stopm*: (gaten in de) sokken repareren; *de zökke der in zetn*: het op een lopen zetten; **2** suffige man (een beetje zielig); *den oldn zok*: die oude sufferd; (syn *hozze*)

zolle* v *zoln, zölleken*: schoenzool; *i-j hebt n gat in de zoln*: je hebt een gat in je zolen

zoln ww; zie **zuln**

zolt I o: zout (Zieu *zalt**); *zolt streujn*: zout strooien; II bv, bw ~er, ~st: zout; '*n zoltn heern*: een zoute haring; zie ook *zalt, zilt*

zommer o/m *zommers, zömmerken*: zomer; *van 't zomer*: van de zomer, komende zomer, afgelopen zomer; '*n good zomer*: een goede zomer

zommer/dåg v ~/dage: zomer; *in de zomerdag*: 's zomers, in de zomer; *met de zomerdag*: komende zomer, 's zomers; '*n kleedjen veur de zomerdag*: een zomerjurkje; '*t is zomerdag*: het is zomer

Zómmer(s)es (ook *Sommer(s)es*) (de klemtoon aan het begin en soms ook aan het eind): een oude marke, tevens buurschap tussen Zwolle, Grolle en Lével; zie ook (*Sommer(s)es*)

zon/dag* (zöndag) m ~/dage: zondag; *half in 'n zondag*: een beetje netjes gekleed; *zien zondagse name*: zijn officiële naam; *Willem Gosselink zien zondaagse name is Willie te Molder*

zo/net bw: daarnet, zo-even; *ik bun daor zonet nog ewes*: ik ben daar zo-even nog geweest

zönne* m zöns, zönneken: zoon; *zee hebt ne jonge zönne*: zij hebben een jonge zoon; *vader bouwt 't op, zönne mäk 't groot, kleinzönne brök 't af*: de opkomst en ondergang van een familiebedrijf

zöppe* v: (alcoholische) drank; *i-j bunt toch neet an de zöppe!*: je bent toch niet aan de drank!

zorre v: koffieprut

zötte (Vrag en Liev) v *zötn, zötjen*: tijdje, poosje zie ook *zette*

zo/wát* bw: bijna; *dén kleinn kan al zowat loopm*: dat kind kan al bijna lopen; '*t is zowat klaor*: het is bijna klaar; '*t is zowat (an) tied*: het is bijna tijd

Zöwnt; zie ook *Zuwnt* en *Suwnt* (uitspraak Z als S, ook *Söwnt*) o: Zieuwent; [Liev met het o lidwoord: *tSöwwent*. De naam betekent 'laaggelegen weidegebied']; *dén kump van geluk nog onder 'n trein in Zöwwent*: die kent geen pech; *in Zöwnt op 'n trein wacht*: iets nutteloos doen; '*t Zöwntse ende*: eindeloos lang, recht stuk weg tussen Zieuwent en Ruurlo (*Batsdiek*)

zuk **1** aanw vnw ev: zulk, zo'n; *zuk brood et ik neet*: zo'n soort brood eet ik niet; **2** bw: zulk; *da's zuk lekker brood!*: dat is zulk lekker brood!

zukke **1** aanw vnw mv: zulk(e), zo'n; *zukke leu mo'j juust helpm*: zulke mensen moet je juist helpen; **2** bw: zulke; *dat bunt zukke nette leu!*: dat zijn zulke nette mensen!

zuln* sterk hulpww; *ik zal(le), i-j zult (zu'j), hee zal, wi-j zult (zu'w), ik zol, i-j zoln (zol i-j) (zo'j), wi-j zoln (zolle wi-j) ik heb ...* : **1** zullen; *wat zol dat?*: wat zou dat? (wat maakt dat uit?); **2** moeten: *wat zol dat daor?*: (dreigende vraag!) wat moet jij daar?; *i-j zoln dat maor doon*: je moet dat beslist doen; *i-j zoln is wat minder pafken*: je moe(s)t eens wat minder roken

zunne* v *zunn, ~ken*: zon; '*i-j mot de zunne neet in de waege loopm*': smoes van een luie boer, die het drogende hooi niet met de vork wil schudden; *a't raegnt en de zunne skie:nt, dan kump der ne kleermaker in 'n hemel*: als het regent en de zon schijnt, is het kermis in de hel

Zutfen(t): o plaatsnaam Zutphen

zu:ver bv/bw ~der, ~st: zuiver, puur, precies; *zu:ver gold*: zuiver goud; *zu:ver raakn*: precies raken; *dat is zu:ver waar!*: dat is echt waar!; syn *dat is ongelaogn waar*

Zuwnt o: Zieuwent; zie ook *Söwnt* en *Zöwnt*

zwak* bv/bw ~ker, ~ste: lenig; *zwak in de bötte*: beweeglijk, lenig; *zoo zwak as ne wedde*: zo buigbaar als een wilgentak

zwat bv/bw *zwatter zwatste*: zwart (kleur); *de Zwatte Cross*: de Zwarte Cross; *zoo zwat as 'n Turk*: pikzwart; *zoo zwat as 'n khuun*: pikzwart; *maak ow neet zoo zwat!*: maak je niet zo vuil!; *zwatbrood*: roggebrood

zwat/brood o ~/breu, ~/breudjen: roggebrood (letterlijk: zwartbrood, i.t.t. *tarven* en *griesbrood*); *ne plakke zwatbrood*: een snee roggebrood; [Deze broden waren hard, groot en zwaar (2½ kilo), zodat je ze alleen met veel kracht kon snijden. Men maakte eerst een soort dwarssnede zodat de af te snijden plak al doormidden was, dan hield men het brood tegen de borst en sneed er dan (naar zich toe!) een snee, dus twee halven, af.]

zweer m ~s, ~ken: **1** zweer; zweerderi-je* *um de mond*: zweren (blaren) om de mond; **2** puist, verdikking; 'n zweerken bi-j 't hoes an bouwn: het huis een beetje uitbreiden; zie ook *krinntonne*

zweppe (zwöppe*) v zwepm, zwepken: zweep

zwie:gn sterk ww; ik zwie:g(e), i-j zwie:gt (zwie:g i-j), hee zwie:gt, wi-j zwie:gt (zwie:ge wi-j), ik zweeg(e), i-j zweegn (zweeg i-j), hee zweeg, wi-j zweegn, ik heb ezwegene: zwijgen; zwie:gn en denkn, dut gin mense krenkn: door te zwijgen en te denken krenk je niemand; *as moder leer i-j de kinder 't praotn, en later leert zee ów wal te zwie:gen*: volwassen kinderen leggen hun ouders later vaak het zwijgen op

zwikn ww; ik zwik(ke), i-j zwikt (zwik i-j) wi-j zwikt (zwikke wi-j), ik zwikn, ik heb ezwik: **1** populair kaartspel op scholen in de jaren '60 en '70; **2** schoentechnische term; zwikkeri-je: afdeling van een schoenfabriek

zwik/tange v ~/tangn, ~/tängesken: schoenmakersgereedschap; er waren in de fabrieken uiteraard ook zwikmachines

zwil* v: eelt; hee hef zwil in de aorne: hij luistert niet; *dén hef zwil veur 't gat*: die heeft veel slaag gehad; *dén hef zwil op de knene*: die heeft veel (geknield) gebeden; hee hef zwil in de hande van 't wark met de schuppe: hij heeft eelt in de handen door zijn werk met de schop

Zwil/brook o: Zwilbroek (BRD); vaak met het o lidw: 't Zwilbrook; in 't Zwilbrook

zwoksn ww; ik zwokse, wij- zwokst, ik zwoksn, wi-j zwoksn; ik heb ezwokst: wild dansen

Zwolle o naam van een buurtschap in de gemeente Oost Gelre; *de kinder oet 'n Holterhook gingn (loopns) nao de skole in Zwolle*: de kinderen uit de Holterhoek gingen (lopend) naar de school in Zwolle; [In het dialect heeft Zwolle net als de plaatsnaam *Grolle* altijd een -e aan het eind, Je hoort dus nooit 'Zwol'. De buurtschap wordt ook *Zwolle achter Grolle* genoemd, om verwarring met de naam van de stad Zwolle te voorkomen. In Hollandse en Latijnse teksten uit de 18^e eeuw wordt de naam ook geschreven als Swol en Saul. Soms is er een quasi Latijnse uitgang: *Saullano*: Zwols.]

Zwols bv: Zwols, van Zwolle; *de Zwolse weg*; *ne Zwolse karke is der nooit ekkommene*: een Zwolse kerk is er nooit gekomen

Laatste bespreking van bovenstaande lijst was op donderdag 23/1/24

Correctie (voorlopig) af: 1/3/2025